

Plzeňský kraj

REGENERACE
PROSTORU

atraktivní

Ing. Miloslava Veselá

generální ředitelka
a předsedkyně představenstva
ABF, a.s.

„Moderní firma jakéhokoliv zaměření nemůže působit v jediné oblasti. Hlavním oborem působnosti naší společnosti bude i nadále stavitelství a architektura, a to ve výstavní, informační, knižní i časopisecké produkci. Kromě toho považuji za podstatné rozvíjet nové programy ve sféře vzdělávání, konferencí a seminářů a hlavně posílit naši práci pro kraje, města a obce, a tak dát vyšší smysl cyklu výstav FOR SYSTÉM a představit jejich úspěchy.“

„No modern firm of any focus can afford to operate in only one field. Also in the future the main focus of our company will be civil engineering and architecture, exhibition information, book as well as magazine productions. Besides the above I deem it essential to develop new programmes in the sphere of education, conferences and seminars and especially to strengthen our work for regions, towns and communities, to add a higher dimension to the FOR SYSTÉM exhibition and to introduce the success achieved by individual regions.“

PROMĚNY KRAJŮ ČESKÉ REPUBLIKY

V minulých 10 letech vytvořila ABF **síť stavebních výstav FOR systém**, která se stala nosnou osou projektu. Na každou výstavu navazuje řada zajímavých doprovodných akcí, ze kterých se průběžně stávají **odborné krajské konference** a semináře. Postupně vydávané **publikace z cyklu Regenerace prostoru** mapují stavební proměny jednotlivých krajů. Vydány již byly tituly *Plzeň a okolí*, *Jižní Čechy*, *Karlovarský kraj*, *Jihočeský kraj*, *Praha ve stavebních proměnách* a *Plzeňský kraj atraktivní*. V přípravě jsou *Zlínský kraj* a *Jihočeský kraj II*.

Projekt byl představen všem hejtmanům na lednovém zasedání Asociace hejtmanů ČR a je rozvíjen se zástupci krajů, resortních ministerstev a podporován stavebními firmami s celorepublikovou působností. Opíráme se o zkušenosti místních odborníků z řad ČKAIT, ČKA, ČSSI a SPS.

Cílem projektu Proměny krajů je sledovat proces změn správy krajů, restrukturalizace a proměn průmyslu, obchodu, infrastruktury, regenerace památek, krajiny, bydlení a představit to nejzajímavější na mezinárodním stavebním veletrhu FOR ARCH nebo výstavě KRAJE • MĚSTA • OBCE, konané v souběhu s veletrhy FOR HABITAT a ECO CITY. Rádi bychom touto formou přispěli k lepší vzájemné informovanosti, propojení programů a cílů jednotlivých krajů ČR s celostátními koncepcemi, podpoře podnikání, obchodu a vzdělanosti.

In the last ten years ABF created the **cycle of regional building exhibitions FOR SYSTÉM**. Each exhibition is accompanied by series of regional conferences and workshops. Gradually issued cycle of publications entitled „Regeneration of Area“ monitors building and architectural changes of each regions. We have already edited titles „Plzeň a okolí“, „Jižní Čechy“, „Karlovarský kraj“, „Jihočeský kraj“, „Praha ve stavebních proměnách“ and „Plzeňský kraj atraktivní“. At present we are preparing publications „Zlínský kraj“ and „Jihočeský kraj II“.

This project was introduced to the presidents of all regions and is supported by the delegates of regions, ministries, building companies and specialists in this field.

The aim of the project „Changes in the Regions“ is to monitor the process of changes of the regions, restrukturalisation and changes in industry, trade, infrastructure, regeneration of historical sights, landscape, housing and present the most interesting on the international building fair FOR ARCH or on the exhibition Regions • Towns • Communities. We would like to contribute to better transinformatons.

SYSTÉM ABF - sdělovací soustava projektu PROMĚNY KRAJŮ
 vydání publikace z cyklu REGENERACE PROSTORU
 odborné krajské konference

Vážení čtenáři,

hlavní úlohou Ministerstva pro místní rozvoj, jak sám název napovídá, je pečovat o rozvoj jednotlivých regionů České republiky. Tato péče zahrnuje zejména podporu oblastí, jako jsou tvorba pracovních příležitostí, rozvoj malého a středního podnikání, bytová výstavba, cestovní ruch či obnova venkova. Cílem regionální politiky je, aby regiony měly stejné šance a možnosti a aby jejich demografický, hospodářský a přírodní potenciál byl plnohodnotně využíván.

Rovněž s pokračujícím procesem evropské integrace se České republice otevírá řada možností podpory regionů. Možnosti rozvoje plynoucí z členství v EU se nedotýkají pouze velkých a fungujících průmyslových a městských center, ale Evropská unie klade velký význam především na pomoc zaostávajícím regionům. Při využívání prostředků z nejdůležitějších fondů Evropské unie sehrává Ministerstvo pro místní rozvoj klíčovou roli. Po vstupu do EU se důležitost tohoto ministerstva ještě zvýrazní.

Hlavními směry, kterými se oblastí politiky evropského regionálního rozvoje ubírají – a kterými se chceme vydat po vstupu i my – jsou například produktivní investice k zachování pracovních míst, investice do infrastruktury a rozvoje lidských zdrojů.

Na rozvoj vnitřního potenciálu a aktivit malého a středního podnikání je pamatováno různými formami podpor, jako je například podpora služeb pro podniky v oblasti managementu, marketingu a výzkumu a služeb pro více podniků. Rovněž stojí za zmínku financování transferu technologií, včetně transferu a sběru informací, spolupráce mezi podniky a výzkumnými pracovišti a financování zavádění inovací v podnicích. Významná je i možnost přímé investiční pomoci podnikům, podpora infrastruktury nezbytné pro lokální rozvoj. V neposlední řadě lze získávat prostředky na investice do rozvoje vzdělávání a zdraví obyvatelstva, které přispívají k vyrovnání rozdílů mezi regiony.

V rámci strukturální politiky jsou preferovány zejména principy koncentrace (soustředění regionálních aktivit na konkrétní cíle), programování (tvorba víceletých plánů regionálního rozvoje), partnerství (těsná spolupráce s národními a regionálními orgány při plánování a realizaci programů) a adicionality (činnost Společenství pouze doplňuje, nikoliv nahrazuje aktivity národních vlád).

Velká pozornost Ministerstva pro místní rozvoj je věnována nové bytové výstavbě, kde účinně pomáhá Státní fond rozvoje bydlení. V řadě měst jsou vidět také výsledky programů zaměřených na regeneraci bytů a domů postavených panelovými technologiemi a programu obnovy venkova. Věřím, že i nadcházející období přinese v oblasti rozvoje regionů České republiky mnoho úspěchů.

Mgr. Pavel Němec
ministr pro místní rozvoj

Dear Readers,

Main role of the Ministry for Regional Development, as the title itself suggests, is to care for development of individual regions within the Czech Republic. This care involves support of areas such as creating of employment, development of small and medium sized businesses, housing development, tourist industry or regeneration of countryside. The target of the regional policy is to give all regions equal opportunities and to make full use of their demographic, economical and natural potential.

Also with the ongoing process of integration into European Union, to the Czech Republic opens a number of new opportunities for regional subsidies. The possibilities for development arising from the membership of EU do not concern only the large and functioning industrial and urban centres, the European Union places a great emphasis on help to underdeveloped regions. In making use of the most important funds of the EU, the Ministry for Regional Development plays a key role. After entry into the EU, the importance of this Ministry shall increase. Main directions of the policies for European Regional Development - and the direction we also want to take after our entry - are for example productive investment for protection of employment, investment into infrastructure and development of human resources.

For development of internal potential and activities of small and medium size businesses are available various types of subsidies, such as subsidy for services in business management, marketing and research and services for group of businesses. Also noteworthy is financing of technology transfer, including transfer and collecting of information, co-operation between companies and research establishments and financing of introduction of innovations in business. Important is also a possibility of direct investment assistance to companies or subsidies for infrastructure essential for local development. Not least is it possible to acquire investment into development of education and health of citizens that contribute towards equalising the difference between regions.

Within the framework of structural policy preferred are especially principles of concentration (focusing regional activities onto concrete targets), programming (creating long-term plans of regional development), partnership (close co-operation with national and regional organs in planning and executing programs) and additionality (activities that the Union only supplements and not replaces activities of national governments).

The Ministry for Regional Development is paying close attention to housing development where it successfully helps to enlarge state housing stock. In a number of towns are visible also the results of program directed to regeneration of housing built with prefabricated technology and to program of regeneration of the countryside.

I believe that the coming era will bring a lot of success in the area of development of regions of the Czech Republic.

Mgr. Pavel Němec
Minister for Regional Development

Obsah

str. 6 – Středověké hrady žijí

- 6 Středověké hrady žijí
- 10 Plzeň
- 28 Zruč-Senec
- 29 Třemošná
- 30 Kralovice
- 31 Nečtiny
- 32 Tlučná
- 33 Přestice
- 34 Dobřany
- 36 Střížovice
- 37 Nezvěstice
- 38 Rokycany
- 39 Hrádek u Rokycan
- 40 Dobřív
- 41 Spálené Poříčí
- 42 Blovice

str. 42 – Blovice

Plzeňský kraj

REGENERACE
PROSTORU

atraktivní

- 43 Mikroregion Úslava
- 46 Bezručice
- 47 Světce u Tachova
- 48 Bor u Tachova
- 49 Stráž
- 50 Domažlice
- 51 Poběžovice
- 52 Klatovy
- 56 Chudenice
- 60 Švihov
- 64 Červené Poříčí
- 65 Měčín
- 66 Klenová
- 68 Nýrsko
- 69 Plánice
- 70 Chanovice
- 72 Mikroregion Střední Pošumaví
- 81 Nalžovské Hory
- 82 Rozvoj cykloturistiky v Pošumaví
- 84 Sušice

- 85 Modrava
- 86 Energie (z) šumavských vod
- 87 Železnorudsko

str. 87 – Železnorudsko

- 88 Venkovská sídla a lidové stavby v krajině českého západu
- 90 Drobné památky v krajině Plzeňska
- 94 Obnova historických mostů v Plzeňském kraji
- 98 Radniční budovy
- 101 Vztyčené prsty krajiny
- 102 Krajina je poklad

Vážení čtenáři,

nikomu z nás neuniklo, že se postupně, ale výrazně mění tvář mnoha staveb a celých měst. Za poslední desetiletí došlo k řadě rekonstrukcí a oprav nejen historických budov. Z našeho okolí se ztrácí zchátralé a opuštěné objekty, které byly ponechány napospas svému osudu. Šedí, dříve tak typická pro většinu českých měst, mizí a do ulic se vrací barva, život a lidé.

Důležitou roli hraje i zeleň, která má své nepostradatelné místo v naší společnosti a stává se neodmyslitelnou součástí architektury měst. Obnovené a nově vzniklé parky a veřejná prostranství oživená zelení lákají k odpočinku a relaxaci a nutí nás, i přes uspěchanost dnešní doby, k zastavení.

Díky probíhající regeneraci památek máme možnost poznávat nové a nové krásy našeho regionu a obdivovat mistrovství českých stavitelů a umělců. Hrady, zámky, historická města, sakrální díla či rázovité stavby lidové architektury – to vše Plzeňský kraj má. Neustále roste zájem o návštěvu a poznání našeho kraje nejen ze strany zahraničních turistů, ale i české veřejnosti, která oceňuje autenticitu a rozsah dochovaných památek.

Doufám, že publikace, kterou právě držíte ve svých rukou, pro Vás bude pozvánkou k návštěvě Plzeňského kraje, jež Vám umožní poznat další pamětihodnosti a zajímavosti tohoto regionu, které se bohužel na tyto stránky nevešly.

Všem, kteří i sebemenším dílem k proměně světa kolem nás přispěli a přispívají, patří můj dík a obdiv.

MUDr. Petr Zimmermann
hejtman Plzeňského kraje

Dear Readers,

None of us would have missed the gradual but significant change in the appearance of many buildings and entire towns. During the last decade a number of reconstruction and repairs were carried out not only on historic buildings. The empty and derelict building sites that had been left to their fate are now disappearing from our surroundings. Grey, so typical of majority of Czech towns of the past, is also disappearing as into the streets return colour, life and people.

Important role belongs to green areas, whose undeniable place in our society is becoming an integral part of town architecture. Renovated and newly created parks and open public spaces livened up with greenery, entice rest and relaxation and despite everyday haste, compel us to stop.

Due to the current regeneration program of historic monuments we have the opportunity to discover new beauties of our region and to admire the mastery of Czech builders and artists. Fortresses, castles, historic towns, religious places and the distinctive buildings of folk architecture are all present in the Pilsen Region. There is a growing interest in visits and learning about our region not only among foreign visitors but also among the Czech public, who appreciates the authenticity and the extent of preserved monuments.

I hope that this publication you are now holding in your hands will become your invitation to visit the Pilsen Region and will give you the opportunity to discover other monuments and interests we could not fit into these pages. To all that have been, or still are contributing towards the changes of the world around us, however small that contribution might be, I owe my gratitude and admiration.

MUDr. Peter Zimmermann
President of Pilsen Region

Motto: Regenerace – uvedení do původního (dobrého, žádoucího) stavu, dodání nové kvality, obnova sil, svěžesti; obrození apod.

Je třetí největší, počtem obyvatel se však řadí na deváté místo v České republice, je plný lesů a vod, hovoří řečí mnoha ptáků i zvířat, dýchá historií i současností... o kom je řeč? O našem kraji – o našem **Plzeňském kraji**.

Našli bychom ještě mnoho dalších přívlastků, kterými by se dal charakterizovat. Zcela určitě je **krajem přitažlivým**. Svůj zájem zde uspokojí díky bohatství kulturních památek jak milovník historie, tak i ten, kdo hledá požitky z nepoškozené přírody, kterou chrání Národní park Šumava i nově vyhlášená chráněná krajinná oblast Český les. Proto je nutné vytvářet v kraji dostatečnou infrastrukturu a kvalitní zázemí pro rozvoj cestovního ruchu. K němu patří především dobře zpracované a dostupné informace, přehledně značené turistické trasy a síť cyklostezek. Podpora venkovské turistiky přinese potřebná pracovní místa a možnost pro alternativní využití zemědělského prostoru. Turistika jako ekonomické odvětví má v regionu obrovský potenciál.

Aby sem však našli cestu lidé nejen z České republiky, ale ze všech částí světa, je třeba, aby byl náš kraj **krajem dostupným**. K tomu jistě přispěje zprovoznění dálničního obchvatu kolem Plzně (částečně již v r. 2003), otevření dálničních přívaděčů, obchvaty měst Klatov, Železné Rudy, Staňkova. Modernizovat se bude napojení železničních tratí směrem na Bavorsko. Pak nebude problémem využívat toto rychlé spojení na letiště v Mnichově. Cílem je též cestovat vlakem z Plzně do Prahy v jízdním čase kratším než jedna hodina. Sílící nezaměstnanost, vyhlidňování venkova staví obce i kraj před nesnadný úkol: zajistit, aby Plzeňský kraj byl **krajem prosperity**.

Jednou z největších ambicí totalitního režimu bylo vybudovat co největší vojenský potenciál, zejména v příhraničních oblastech. Téměř na každém kroku existovalo vojenské zařízení, které je již dnes nevyužívané. K úspěchům patří ty projekty, u nichž se podařilo sladit nové využití těchto zařízení, a začlenit je do života obcí. Příkladem může být oživení bývalého vojenského újezdu Dobrá Voda u Hartmanic a celého Prášílska. Řada budov a areálů na svůj čas ještě čeká. Je to velká příležitost pro investory, která se již nebude opakovat. Jím na pomoc jsou připravovány potřebné dokumenty ve formě koncepcí, územních plánů, konkrétních rozvojových zón včetně připravované zóny na jih od Plzně v okolí letiště Líně. Dobrý investiční a ekonomický záměr by nebyl uskutečnitelný bez kvalifikovaných lidí. V tomto ohledu platí jistě přívlastek **kraj vzdělanosti**. Téměř dvě stovky škol a vzdělávacích institucí na území Plzeňského kraje poskytuje možnost vzdělávání i rekvalifikací. Počtem i významem vysokých škol se řadíme na přední místo v České republice.

V čase 21. století již nelze opominout důležitý komunikační prostředek – internet. I v tomto případě musí být náš kraj **krajem připraveným**. Pokud se podaří dosáhnout připojení všech obcí, pokud bude naplněna vize otevřeného portálu Plzeňského kraje jako regionálního rozcestníku, pokud bude využíván přeshraniční hospodářský portál „Regioport“ a pokud se podaří připravit dostatečné množství rozvojových projektů a finančních zdrojů pro účast v evropských fondech, pak budeme moci mluvit o našem kraji jako o kraji v pravém slova smyslu **evropském**.

Motto: Regenerate – Generate again, bring into renewed existence, form afresh (COD)

It is the third largest region but by number of inhabitants it is the ninth largest one of the Czech Republic, there are forests and rivers, it speaks the language of many birds and animals, we can feel history all around... what are we talking about? About our region – about our **Pilsen Region**. Certainly we could find many more attributes to characterise it. Without a doubt it is **an attractive region**. Interest of a history enthusiast would be satisfied thanks to the profusion of the cultural monuments, but also an interest of whom seeking enjoyment in undamaged countryside, guarded by the National park Sumava as well as the newly declared protected zone of the Bohemian Forest. Because of that it is essential to establish sufficient infrastructure and quality background for development of tourist industry in the region. Therefore well prepared and accessible information, clearly marked tourist routes and a network of cycle paths are needed above all. Support of tourist industry will bring needed job positions and other use of agricultural land. Tourism as other branch of economy represents a great potential of the region. It is essential therefore, to make our **region accessible**, so that not only people from the Czech Republic, but also people from all over the world will find their way to come here. An opening of motorway by-pass of Pilsen (partially in 2003), opening of motorway slip roads, by-pass of towns Klatovy, Zelezná Ruda, and Stankov will be helpful. Also a rail track to Bavaria will be modernised. After that it will be easier to use this quick access to the airport in Munich. One of the targets is also shortening of the train time from Pilsen to Prague under one-hour. Growing unemployment, depopulation of countryside put parishes and district before an uneasy task: to ensure that the Pilsen Region is a **Region of Prosperity**. One of the biggest ambitions of the totalitarian communist regime was to build the largest military potential, especially in border areas. Almost at every step there was a military establishment, today abandoned. Among successful projects are those projects where it was possible to harmonise new use with incorporation into the life of villages. A good example can be the revival of a former military object in Dobrá Voda near Hartmanice and the entire Prášíls region. A number of buildings and complexes are still waiting for their time. It is a great opportunity for new investors that will never repeat. In order to facilitate this, essential documents are being prepared in form of conceptions, land plans and specific development zones including the zone which is being prepared south of Pilsen near airfield Líně. Good investment and economic intention would not be possible without qualified personnel. In this aspect it is surely valid the attribute **Region of Education**. Almost two hundred schools and educational institutions in the territory of Pilsen Region offer the possibility of education and re-training. With the number and importance of universities we are at the forefront. In the 21st century we cannot miss important communication tool – the Internet. Even in this case our region has to become a **prepared region**.

If connection is available in all villages and the server, if an idea of an open port for the region is realised as a regional crossing, if a cross-border economical "Regioport" is operating, if it is possible to prepare adequate projects and financial sources for participation in European funds, then we could call our region to be a true **Region of Europe**.

Hrad a zámek Horšovský Týn

Sředověké hrady žijí

Na přelomu 15. a 16. století se mění způsob boje, kterému doposud silné hradní zdi neodolají. Tím bývá odůvodňováno opouštění dosavadních šlechtických sídel, hradů a tvrzí a jejich následná, téměř všeobecná zkáza. Zdaleka to však není jediný důvod opuštění a rozvratu systému hradních obydlí. Především nastupující renesance přinesla zcela nové, od gotiky odlišné nazírání na pozemský život a jeho žití.

Horšovský Týn – Erbovní sál v průběhu rekonstrukce

Horšovský Týn – obnovený Erbovní sál

Stavby se přizpůsobují člověku, jeho pohodlí, do domů proniká světlo. Zároveň se mění společnost, která dostává řád a pravidla. Mění se i krajina, mizí neprostupné pralesy a bažiny, nastupuje zemědělsky obdělávaná plocha, bažiny jsou kroceny rybníky, potoky a řeky jsou usměrňovány navigacemi, krajinu protkávají již sjízdné cesty. To vše způsobuje, že

temné, namnoze obtížně přístupné, stísněné hrady ztrácí nejen vojenský, ale i užitný smysl a jsou ponechány zubu času a rukám nenechavců. V lepším případě jsou přestavovány na moderní bydlení nebo alespoň ponechány k užití hospodářskému.

Tak se z ohromného množství středověkých sídel zachovala vcelku nepatrná část, nadto v různém stavu

zchátralosti, či stavu zcela zříceném, kdy jenom velikost či nedostupnost hradu jej zachránila před úplným zmizením. Při výhodnější poloze, nebo tradicionalismu panstva, byl hrad přestavován a upravován pro moderní bydlení.

Jedním z nejzajímavějších a bezesporu nejvýznamnějších středoevropských památek vůbec je **hrad**

a zámek Horšovský Týn. Objekt s velice bohatou historií, která sahá až k počátkům 13. století, kdy zde býval biskupský dvorec. Na jeho místě vznikl kolem poloviny 13. století hrad, jeden ze tří v zemích Koruny české, který náležel pražským biskupům. Hrad po husitských válkách přešel do rukou panských a v r. 1547 spolu s celým městem vyhořel. Poškozenou stavbu nechal majitel Jan Popel z Lobkovic opravit a přístavbami a vestavbami, zejména do parkánového prostoru a do nádvoří, upravit na moderní a pohodlný

renesanční zámek. V tomto stavu, přes většinou již degradující úpravy pozdějšího panstva v 19. století, zůstal v podstatě dodnes. Ve správě Národního památkového ústavu se v posledních deseti letech tento mimořádný historický objekt stal „zvenčí malým, ale uvnitř velkým“, postupnou rekonstrukcí interiérů zde totiž bylo vytvořeno neuvěřitelných pět návštěvnických okruhů. Takže si každý přijde podle své chuti na své. Prohlídkové možnosti doplňuje rozsáhlý krajinářský park. Pátý návštěvnický okruh,

kterým je soubor prostorů nazvaný podle největšího, mimořádně cenného Erbovního sálu, je, spolu s obnovenou jízdárnou, i střediskem kulturního a společenského života, sloužícím setkání v celostátním měřítku. A to zdaleka ještě možnosti tohoto objektu nejsou vyčerpány. Pouze nedostatek finančních prostředků na obnovu vnějšího pláště je hlavní příčinou návštěvnosti, která poskytovaným zdrojům ještě neodpovídá. Tady se uplatňuje úsloví o tom, že kabát prodává.

Větší část Plzeňského kraje byla v průběhu historie formována v klášterních dominiích. Proto jsou také na tomto území velké klášterní areály, ale málo šlechtických sídel. Pouze v jižní části kraje, zejména na Klatovsku, je zachováno raně středověké pozemkové dělení i v množství drobných tvrzí, zámeků. Ale v této části kraje je i několik středověkých panských sídel, které mají nejméně republikovou jedinečnost. Především je to největší ze středověkých českých pevností, **hrad Rábí**. Dnes je sice rozebrán na stavební materiál okolními obyvateli, poloviční, ale přesto je překvapivou, monumentální dominantou kraje. Od 13. století v průběhu dalších tří set let stavěn, dvakrát pobořen husity a znovu dostavován, zůstal po třicetileté válce opuštěn. Teprve ve 20. století byl ochraňován a nyní ve správě Národního památkového ústavu postupuje úspěšně jeho náročná oprava, která ovšem nemůže být nikdy dokončena. Na celém rozsáhlém hradě totiž není, kromě kostela, jediná střecha. Otevřené zdivo v délce několika kilometrů nemůže být nikdy dokonale zabezpečeno. Přestože se jedná o velice finančně i profesně náročné práce, podařilo se v posledním desetiletí všechny havarijní stavy zajistit a zpřístupnit další prostory, takže dnes je v tomto hradě možno užít dva prohlídkové okruhy. Navíc tato „největší hromada kamení v republice“ slouží jako společenský a kulturní prostor s možnostmi, jaké architektonizované objekty zámků nemají. Na pozadí hrubých středověkých zdí, které jsou nabitý dějinami, je možno pořádat koncerty soudobé hudby nebo výstavy děl soudobých umělců, jež získají na gotickém zdivu výjimečnou působivost.

Jako „nejkrásnější vodní hrad“ bývá označován **hrad ve Švihově**. To proto, že i částečně dochované opevnění ukazuje, že ochrana tohoto hradu byla postavena na vodním systému. Asi nikdy ve své historii se ale hrad nedostal do takového vodního zaplavení jako při záplavách v létě 2002. Přesto odolal a dál poskytuje služby a potěšení, v jaké nedoufal ani jeho stavitelé na přelomu 15. a 16. století. Tato unikátní fortifikační stavba byla určena především jako pevnost, a nebyť zrada, nebyla by také dobyta. Přestože měla být v druhé polovině 17. století z císařského rozkazu zbořena, zůstala v podstatě zachována alespoň jako hospodářský objekt. Dnes se prezentuje ve dvou prohlídkových okruzích jako obydlený hrad. A i zde je samozřejmostí, že Národní památkový ústav, který tento objekt spravuje, zde sám pořádá a umožňuje

Vodní hrad Švihov

Švihov – hodovní síň

působivé setkávání při kulturních, odborných i společenských akcích. V přílehlých hospodářských objektech se pořádají výstavy, ke společenskému užití se připravuje i středověký špýchar.

Ojedinělé dílo české hradní architektury **hrad Velhartice** je výjimečné svou protáhlou dispozicí, ale nejvíce proslulé je evropsky unikátním mohutným kamenným mostem, který spojuje po hřebeni skály dva hradní paláce. Hrad, který byl založen na přelomu 13. a 14. století, je proslulý zejména jako sídlo rodu Bušků, přátel a společníků císaře Karla IV., jehož korunovační klenoty zde byly také na čas ukryty. Nikdo už se asi nedozví, proč si pobělohorský majitel Huerta dal v době nastupujícího baroka do těžko přístupného hradu, už ve stavu zříceniny, postavit své malé zámecké sídlo. A jenom se můžeme domnívat, proč tady byly v této době postaveny otevřené arkády dle renesančních vzorů, ale s nesmírně působivým lidovým projevem. Tyto arkády byly nedávno objeveny v téměř nedotčeném stavu v pozdější zazdínce a restaurovány,

takže dnes jsou v historii české architektury bezsporným unikátem. Celý hrad a větší část zámku byly nedávno, poprvé za svou historii, zpřístupněny veřejnosti jako turistický objekt. V duchu instalace je v areálu pořádáno množství pozoruhodných kulturních a historických akcí, zejména pro děti a mládež. Výstavy v obnoveném středověkém pivovaru jsou také směřovány většinou k užití volného času a k prezentaci krás Pošumaví.

Určitou podobnost s Velharticemi lze nalézt u dalšího hradu a zámku na Klatovsku, v **Klenově**. Do hradu, který byl založen jako součást hraničních pevností koncem 13. století, byl v období renesance vestavěn soudobý palác, později upravovaný, zejména v novogotickém stylu v 19. století. Zde se narodil i jeden z nejpozoruhodnějších mužů pozdní renesance Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic, humanista a spisovatel popravený v roce 1623 na Staroměstském náměstí v Praze za účast na stavovském povstání. Dnes je hradní zřícenina postupně konzervována a celý areál

slouží jako jedna z neaktivnějších výtvarných galerií v republice. V areálu se pořádají společenské a kulturní akce, navštěvované osobnostmi kultury z celé Evropy. Klenovou spojuje s dalším pozoruhodným objektem, tentokrát na Tachovsku, **Bezdrůžicemi**, nejen jméno majitelů, ale i určitá podobnost osudu – výstavba barokního zámku na zbytcích gotického hradu, třebaže tady je hrad již málo patrný. Tato výrazná krajinná dominant, která dlouho sloužila jako objekt pro podnikovou rekreaci, měla mít smutný osud převodů a zástav a chátrání jako řada obdobných. Díky kultivovanosti nového majitele a. s. Bayton služby Praha a jeho ředitele se podařilo uchránit tento objekt před smutným osudem a dnes je intenzivně rekonstruován. V nejbližší době se lze nadít, že bude sloužit nejen k prezentaci a reprezentaci podniku, jako turistický cíl díky unikátní kolekci moderního umění, ale i ke společenským a kulturním akcím.

Ing. Karel Drhovský

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň

Hrad Velhartice

Plzeň

Foto: Jiří Berger

Publikace o proměnách Plzeňského kraje Plzeňský kraj atraktivní

Přemýšleje o Plzeňském kraji, neodpustím si začít u jeho metropole. Tak jako ovlivňuje po staletí kraj, tak je jím na druhou stranu determinována. Plzeň je přirozeným historickým centrem regionu. Vždy ovlivňovala jeho život a sama přijímala vlivy ze svého okolí. Od počátků fungovala jako obchodní křižovatka. Šestero železničních tratí a patero silnic, které z ní vycházejí do všech stran, jsou toho důkazem. Vždyť vedou vesměs ve stopě starých obchodních cest a císařských silnic. I dálniční trasa Praha–Plzeň–Rozvadov sleduje historickou Via Carolinu, cestu českých králů na říšské sněmy.

Osídlení zdejší krajiny sahá do hluboké minulosti a její památky jsou vskutku mimořádné. Ve Starém Plzenci stojí nejstarší zachovaná stavba u nás, rotunda sv. Petra. Lze tu nalézt rozsáhlé hradní komplexy, jako je Rabí nebo Velhartice, půvabné záměčky, venkovské kostelíky, kapličky či Boží muka. Ale také technické památky a všudypřítomné stopy po dávné průmyslové činnosti zdejších obyvatel.

Současné celý kraj skýtá řadu překrásných přírodních scenerií a zákoutí, někdy panenských, jindy dotvořených lidskou rukou, vedenou citlivým duchem.

Běh času znamená řadu proměn, ale krásnou a přátelskou duši tohoto koutu Čech nemění. Plzeňský kraj je atraktivní a přitažlivý region a já doufám, že tato publikace Vás o tom přesvědčí.

Ing. Jiří Šneberger
Primátor města Plzně

Publication about transformation of the Pilsen Region Pilsen Region attractive

While thinking of the Pilsen Region I could not but start with its metropolis. Just as it has influenced the region for centuries, so itself became determined by its region. Pilsen is a natural historical centre of the region. Always influencing its life and itself accepting influence of its surroundings. Since the beginning it functioned as commercial cross road. Six railway lines and five roads are proof of this. After all, they run almost in the track of the old merchant routes and imperial roads. Even motorway Prague–Pilsen–Rozvadov follows the historical Via Carolina, the road the Czech Kings took to the Imperial Diet.

Settlement of the local countryside reaches into deep past and its relics are truly outstanding. In Old Plzenec stands the oldest extant building of this area, the Rotunda of St Peter. Here it is possible to find extensive castle complexes such as Rabi or Velhartice, charming chateaux, small village churches, village chapels or shrines. Also technical monuments and ubiquitous marks of ancient industrial activities of local inhabitants.

At present, whole region offers a variety of delightful natural scenery and secluded spots, sometimes untouched, sometimes created by human hand guided by sensitive spirit.

Passing of time brings a number of changes, but the beautiful and friendly spirit of this corner of Bohemia remains unchanged. Pilsen Region is an attractive place and I hope this publication will convince you of that.

Ing Jiri Šneberger
Lord Mayor of Pilsen Town

Rekonstrukce dopravní tepny v Plzni

Končila první fáze obnovy sadů Pětatřicátníků

Každý, kdo zná alespoň trochu Plzeň, ví, jak důležitou roli v plzeňské dopravě i celém organismu měst hraje tepna vedoucí skrze sady Pětatřicátníků. Jedna z nejrušnějších ulic Plzně spojující jižní a severní předměstí doznala po dokončení první fáze celkové rekonstrukce zásadní změny k lepšímu. O měsíc dříve, než byl plánovaný termín ukončení, byl slavnostně otevřen nejexponovanější úsek, kterým jsou křižovatky u hlavní pošty a pod synagogou právě v sadech Pětatřicátníků.

Sady Pětatřicátníků, 1969

Rekonstrukce lokality začala v listopadu pod Divadlem Josefa Kajetána Tyla. Odtud se zaváděl nový vodovodní řad směrem k protější Velké synagoze. Pro rušnou a velmi frekventovanou lokalitu, kde se mimo jiné kříží všechny plzeňské tramvajové linky, znamenaly tyto významné rekonstrukční práce nejen velké změny v dopravě (tramvaje jezdily po jiných trasách, automobilová doprava byla omezena), ale také nepříjemné komplikace. V březnu začala rekonstrukce tramvajového tělesa, celá přestavba pak má trvat až do roku 2004. Místo dvou zastávek tramvají číslo 2 a 4 U Synagogy a tramvají 1 a 4 U Hlavní pošty podle projektu vznikne jedna společná zastávka, která se bude nacházet uprostřed sadů Pětatřicátníků. Tudy mají podle projektu projíždět všechny tři tramvajové linky číslo 1, 2 i 4.

Celkové náklady na akci činí přes 200 milionů korun, z toho 180 milionů zaplatí město, zbytek Ředitelství silnic a dálnic ČR. Vlastní rekonstrukce tramvajových tratí, která byla nyní slavnostně dokončena, představovala první fázi: termín dokončení všech vozovek, chodníků i sadových úprav je plánován na květen roku 2004. Zahnuje také rekonstrukce chodníků i parkové úpravy v prostoru mezi mostem Generála Pattona a Divadelní

ulicí. Nutno dodat, že někteří odborníci na dopravu se obávali, že koncentrace nyníjších tří zastávek tramvaje na jedno místo by mohla v budoucnu v sadech Pětatřicátníků komplikovat provoz na dvou frekventovaných křižovatkách pod synagogou a u hlavní pošty. Během největší dopravní špičky by se mohlo například stát, že pro jednu z tramvajových souprav by mohl být problém odbočit ze zastávky směrem k náměstí Republiky. Bude přitom hodně záležet na koordinaci světelné signalizace a na tom, jak se podaří vyladit harmonogram jízd tramvají. Pokud by ale vznikl dlouhodobý problém, pak by se linka číslo 2 vrátila na dnešní zastávku pod synagogou v Palackého ulici.

Úpravám v sadech Pětatřicátníků se nevyhnula ani městská zeleň, která se má podle plánu do sadů vrátit až po skončení generální rekonstrukce, tedy zhruba v červnu roku 2004. Sadovnické úpravy však budou přizpůsobené novým prostorovým dispozicím zrekonstruované komunikace a chodníků. Plán počítá se zachováním podobných proporcí stávající zeleně, nicméně její plocha se mírně zmenší ve prospěch cyklistické stezky a komunikací. Zúžen bude například zelený pás u Pekla. Dohromady bude vysazeno náhradou asi třicet stromů

Historická tramvaj

Sady Pětatřicátníků, 2003

v alejových úpravách. Převažovat bude lípa palida, které nevadí znečištěné městské prostředí. Nová výsadba křovin také oddělí komunikaci od chodců a navrhované cyklostezky.

Mgr. Radek Váňa, foto: archiv NPÚ

O projektu rekonstrukce

Lokalita:	Sady Pětatřicátníků, Plzeň
Investor:	Město Plzeň, Ředitelství silnic a dálnic ČR
Plán. ukončení rekonstrukce:	přelom jara a léta 2004
Celkové náklady:	přes 200 mil. korun (180 mil. Kč zaplatí město, 20 mil. Kč Ředitelství silnic a dálnic ČR)

Rekonstrukce sídla Krajského úřadu Plzeňského kraje

Hlavní průčelí po rekonstrukci

Budova byla původně postavena v roce 1927 podle projektu významného pražského architekta Františka Roitha jako finanční úřad a nazvána Rašínův dům. Je situována v centru Plzně, kde zaujímá více než jednu polovinu bloku mezi ulicemi Škroupovou, Jagellonskou, Purkyňovou a Petákovou.

Hlavní průčelí – stav před rekonstrukcí

Křídla budovy vymezují vnitřní obdélné nádvoří, podél prodlouženého traktu s hlavním průčelím se na nepravidelném půdorysu rozkládá druhý dvůr, otevřený vůči sousedům v bloku a využívaný jako společná parkovací plocha s upravenou zelení. Za užívání objektu Krajským národním výborem byl čtyřpodlažní objekt zvýšen o další, páté podlaží střešní vestavbou do dvora, z ulic neviditelnou. Průčelí jsou členěna vysokým řádem pilastrů z režného zdiva nad mohutným kamenným

soklem s bosáží, sedlové střechy jsou výškově odstupňované. Z původních článků fasád zmizelo v minulosti pouze jmenové označení. Sochařská výzdoba, tvořená státním znakem na štítu, provázeným dvěma alegorickými figurami sochaře Jaroslava Hrušky a medailony s vyobrazením dukátů sochaře Františka Rouse pod okny 3. nadzemního podlaží ve vstupním rizalitu, zůstala zachována. Naštěstí ani zásadní architektonické vybavení interiérů společných prostorů nedoznalo

velkých škod, a tak vedle vnějšího pláště mohly být podrobeny restaurátorskému zásahu kamenné obklady a skleněné vitráže oken hlavního schodiště a jeho podlažních hal. (Objekt figuruje mezi návrhy na památkovou ochranu.)

Stavebně-technické řešení bylo z konstrukčního hlediska nenáročné; nedošlo k žádným zásadním změnám. Práce byly rozděleny na dvě etapy. V první šlo o nové vodovodní přípojky a úpravu nádvoří, v interiéru došlo k přestavbě sociálního zařízení a výtahů, k rekonstrukci většiny tech-

nických rozvodů a instalaci spuštěných podhledů, dále ke kompletní výměně podlah a všech dřevěných dveří včetně zárubní s obložkami.

Ve druhé etapě byla vedle dokončení rekonstrukce zbývajících částí rozvodů, kancelářských místností a nové zasedací místnosti provedena oprava vnějšího pláště. Při té byl rozpadající se pískovec na soklu vyměněn za žulu příbuzné barevnosti a byly osazeny repliky vstupních dveří. Budově, jejíž návštěva bývala vnímána jako zážitek spíše nepříjemný, vrátila rekonstrukce důstojný reprezentativní vzhled, a obohatila tak i celé město o architektonicky výraznou veřejnou budovu.

Ing. arch. Anna Hostičková

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně

Schodišťová hala

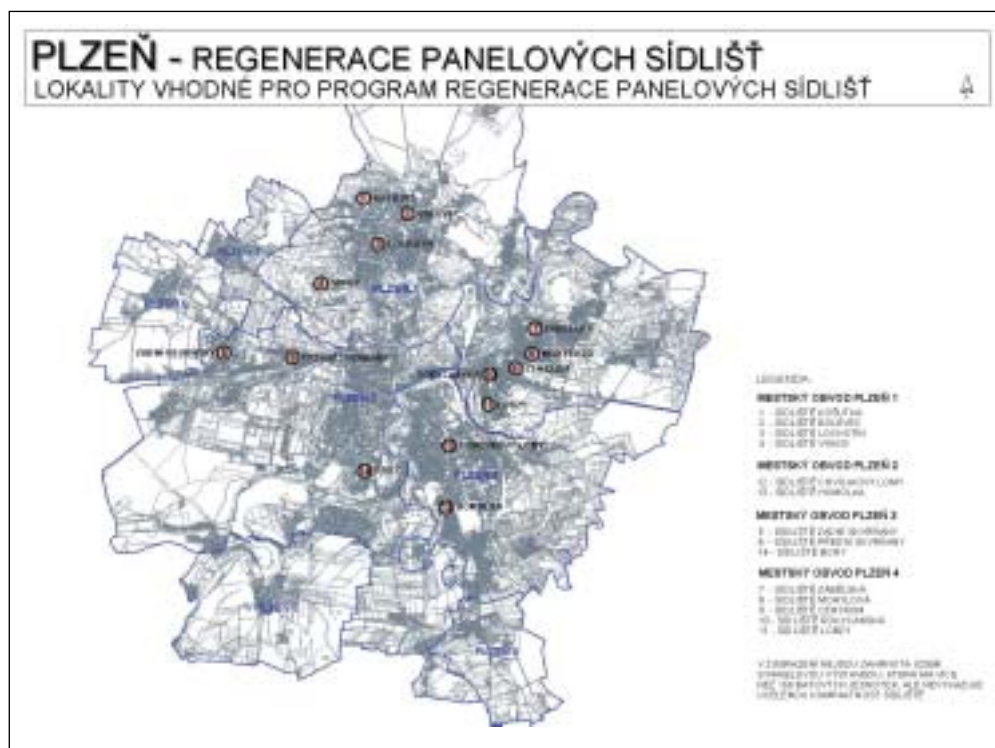

Hlavní schodiště

Investor:	Okresní úřad Plzeň-sever
Inženýrská činnost:	D plus, projektový a inženýrský podnik Ing. Doležal, Ing. Palka
Projektant:	FHK Stavební projekty, s. r. o.
vedoucí projektant:	Ing. arch. Lumír Kydlíček
spolupráce na interiéru	
velké zasedací místnosti:	Ing. arch. Tomáš Blahovec
Restaurátorské práce:	SPOP Plzeň akad. mal. Jaroslav Šindelář
Dodavatel stavby:	Průmstav, a. s. stavbyvedoucí: Ing. Woleský
Termín obnovy:	
1. etapa	červen 2000–červenec 2001
2. etapa	srpen 2001–květen 2002

Plzeň

Regenerační proces se v našich městech týká nejen jednotlivých objektů, ale celého životního prostoru jejich obyvatel. Zatímco v historických centrech se rozběhl a výsledky jsou již patrné na první pohled, u novějších částí měst tomu tak není. Jedním z důležitých úkolů, kterým věnuje město Plzeň značnou pozornost, je regenerace sídlišť.

Parkovací garáže na sídlišti Košutka

„Park na přání“ na sídlišti Košutka

- parkoviště Hodonínská (695 tis. Kč)

Další prostředky byly investovány na úpravy zeleně a výsadby stromů.

V roce 2003 se předpokládá realizace dalších akcí, například:

v sídlišti Košutka:

- chodníky v Rabštejnské, Manětínské, Studentské
- parkoviště Žlutická, Manětínská

v sídlišti Vinice:

- chodníky v Hodonínské, Bzenecké
- parkoviště Strážnická

Městský obvod Plzeň 2 – Slovany

Městský obvod Plzeň 2 – Slovany se od roku 1997 zaměřil především na rekonstrukce vnitrobloků, které postupně realizuje.

Jako velmi zdařilé realizace lze jmenovat například:

- vnitroblok náměstí generála Píky – Částkova – Suvorovova
- vnitroblok Blatenská – Koterovská
- parkoviště Blatenská – Sušická

V různém stupni projektové přípravy a realizace jsou například:

- vnitroblok Koterovská – Spojovací – Brojova
- vnitroblok Francouzská – U Jalty
- obytná zóna v území Kyjevská – Rychtařikova
- vnitroblok Neumannova – Francouzská

Městský obvod Plzeň 3

Městský obvod Plzeň 3 pořídil ve vlastní režii v roce 2001 urbanistickou studii „Regenerace sídliště Zadní Skvrňany“, která je nejen vhodným podkladem pro zpracování Projektu regenerace, ale i koncepčním materiálem pro jednotlivé investiční akce, které pomohou zlepšit obyvatelnost sídliště. Dalším z podkladů pro regeneraci, v tomto případě sídliště Bory, je vyhledávací studie vhodných ploch pro parkování, která vznikla ve spolupráci se Správou veřejného statku města Plzně.

Jako zdařilý příklad zlepšení prostředí lze ve třetím městském obvodu uvést realizaci I. etapy stavebních úprav v Heyrovského ulici na sídlišti Bory.

Nyní se projektuje II. etapa této akce.

Další z připravovaných akcí je například úprava vnitrobloku Skupova.

Městský obvod Plzeň 4

Rovněž v tomto městském obvodu je věnována pozornost

regeneraci veřejných prostorů, i když právě zde nejsou rozsáhlé sídlištní celky.

Příkladem regenerace jsou:

- sadové úpravy a parkoviště v Moravské ulici
- sadové úpravy a chodníky ve vnitrobloku Zábělská
- sadové úpravy, chodníky a mobiliář na Habrmannově náměstí

Proces regenerace sídlišť se i v souvislosti s masivní změnou majetkových vztahů k obytným domům rozvine i na samotné objekty. Vedle „neviditelných“ úprav interiérů vlastních bytů jsme v této oblasti již zaznamenali řadu úspěšných pokusů o zateplení panelových pláštů (např. ve Vojanově či Lábkově ulici na sídlišti Skvrňany), někde i s výměnou oken a vstupních dveří, či se zasklením loggií. Samozřejmým průvodním jevem těchto prací bývá i výraznější barevnost, což v kombinaci s častější přítomností osázených květinových truhlíků vnáší do dřívě strohého prostředí jiskru a oživení.

Ing. arch. Irena Králová

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně

Budova Západočeského muzea v Plzni

Dne 12. listopadu 1998 byla ředitelem muzea Dr. Františkem Frýdou znovu slavnostně uvedena do provozu historická budova Západočeského muzea v Plzni. Stalo se tak ke 120. výročí založení muzea v Plzni, po rekonstrukci, která byla zahájena v roce 1985. Rekonstrukční práce nejsou sice zcela ukončeny, ale přesto již muzeum svým návštěvníkům mnoho nabízí.

Budova muzea neodmyslitelně patří k panoramatu centra města. Zaujímá dominantní polohu na jihovýchodním nároží historického jádra a vítá návštěvníky, kteří přicestovali do Plzně vlakem, cestou od nádraží. Svou výstavností předznamenává, že v Plzni je muzeum, jehož sbírky patří k tomu nejlepšímu, co lze v českých muzeích nalézt.

Jak je však běžné, vyrostlo ze skromných počátků. První čtvrtstoletí své existence nemělo ani vlastní sídlo. Sbírký byly umístěny ve dvou místnostech gymnázia v bývalém klášteře sv. Anny, který dnes slouží jako Studijní

a vědecká knihovna. Rozkvět muzea se datuje až od přelomu století, kdy byl jeho ředitelem architekt Josef Škorpil. Jemu se podařilo přesvědčit všechny důležité osobnosti o nutnosti vlastní budovy. Sám vypracoval architektonický návrh i projekt stavby a zadal jej k provedení staviteli Ing. Eduardu Krohovi. Na plastické výzdobě pracoval profesor Uměleckoprůmyslové školy Celda Klouček. Ten navázal na novorenesančně citěnou stavbu jemným a kultivovaným secesním dekorem, který vytvořil překvapivě harmonické souznění jinak protichůdných slohů.

Koncept budovy je jednoduchý, působivý a účelný. Vhodně využívá své nárožní polohy ke zdůraznění působivosti své hmoty a bravurně se vyrovnává s hlavním nedostatkem staveniště, to je s poměrně úzkou parcelou na okraji bloku historického jádra. Střed budovy je postaven nakoso k ortogonálnímu systému středu města, a vytváří tak výraznou nárožní dominantu. Zde je situován hlavní vstup do budovy, v patrech pak přednáškový, výstavní a tzv. Jubilejní sál, který je hlavním prostorem sbírkové části. Jsou zde též administrativní prostory ředitelství a nově vytvořená šatna pro návštěvníky. Křídla

Západočeské muzeum v Plzni

obsahují monumentální výstavní sály. V přízemí levého křídla je umístěna muzejní knihovna.

Již v 70. letech se ukázaly technické závady, vyvolané neúdržbou stavby v době komunistické vlády. Vzletná slova o podpoře kultury dostala pouze podobu likvidace poloviny expozice umělecko historických sbírek, která byla nahrazena výstavou dělnického hnutí. V dalším desetiletí bylo zjištěno napadení dřevěných konstrukcí dřevomorkou a nastal obvyklý proces postupného uzavírání budovy a likvidace prezentace sbírek. Tento osud se dotkl i Západočeské galerie, jejíž vynikající sbírky byly vystaveny v části muzea, a jež dosud nemají své stálé sídlo.

Náprava se začala v roce 1985, kdy byla zpracována studie na opravu a po ní následoval projekt.

Hlavním problémem byla oprava krovu a střechy a hned zde byl střet s možnostmi socialistického stavebnictví. Nebylo řeživo požadované profilace, nebyli tesaři, kteří by byli „ochotni“ protézovat, opravovat a vyměňovat vadné části. Nebyl pokrývač na břidlici, nebyla ani břidlice. Výměna střechy se plánovala na měsíce a léta. Rekonstrukce se proto podřídila reálným možnostem a na muzeu se nejprve realizovala plochá střecha s izolačními vrstvami jako na panelovém domě, aby voda dál neničila vnitřky, a teprve potom se rozebral krov. Nový krov byl proveden ocelový a pokryt tehdy jedinou přijatelnou trvanlivou krytinou – měděným plechem. Aby se neztratil drobný design břidlicové krytiny, byly vytvořeny čtyř a šestiboké plechové šablony. V roce 1991 se ukončila oprava fasády včetně osazení replik oken.

Součástí této etapy byla i výstavba komunikačních věží. Jejich potřeba vyvstala na základě skutečnosti, že tento 120 m dlouhý objekt měl pouze jedno schodiště. Schodiště v komunikačních věžích zkracují únikové cesty na požadované normové a přidružené výtahy umožňují kromě dopravy exponátů i pohyb nemobilních osob. Vzhledem k jednoduchosti půdorysu byly věže postaveny mimo budovu v jejích půdorysných zlomech ve dvorním prostoru.

Kolem roku 1990 započaly práce na vnitřku stavby. Jejich obsahem byla technická a výtvarná rehabilitace původní stavby. Pouze v suterénu došlo k výraznějším změnám, protože byl původně věnován technickému zázemí muzea, a rekonstrukcí zde byly rozšířeny expoziční prostory. Zde byla umístěna městská zbrojnice a šatnový komplex. Aby se tyto prostory zpřístupnily, byla otevřením bočních stěn schodiště vytvořena monumentální vstupní hala. Postupně byla zpřístupněna zbrojnice (1995) a v roce 1998 knihovna, přednáškový a výstavní sál.

Během rekonstrukce se ukázala pozoruhodná a snad i optimistická skutečnost. Opět se náhle objevila řemeslná dovednost, o které se léta tvrdilo, že není. Po roce 1990 najednou šlo to, o čem jsem snil jako o neuskutečnitelném. Hovořím zejména o truhlářských a kamenických pracích, ale týká se to snad všech řemesel. Oprava budovy muzea se tak rozpadla na dvě časové etapy, které jako by se odbývaly v různých světech.

Co návštěvník uvidí při své dnešní návštěvě?

Z rozšířené vstupní haly jsou přístupny všechny prostory muzea. Novým schodištěm se dostane do suterénu, ve které je městská zbrojnice. Jedná se o jedinečnou expozici, v níž se představí sbírka středověkých palných zbraní, která je z měšťanského prostředí největší na světě! Její prohlídka je i procházkou zbrojnicí století 17. a můžeme navštívit i podzemí zbrojnice, kde byla na autentickém místě objevena bašta městského opevnění, která je tak sama muzejním exponátem. Tento prostor je doplněn novou iluzivní malbou malířů Kotyzy a Čecha „Dobývání města Mansfeldem“, která je 14 m dlouhá a evokuje boj. Právě v těchto místech vzplál v listopadu roku 1618 na samém počátku třicetileté války.

V přízemí je přednáškový sál, patřící k nejvyužívanějším prostorům muzea, ať už pro svou vynikající akustiku, či vhodné skloubení secese s moderní audiovizuální technikou. Je i místem nezapomenutelných setkání při koncertech, při posezení s osobnostmi české kultury, ale i místem konferencí, seminářů a prezentací různých firem, kdy je využíváno dokonalé propojení projekční techniky ve formě vizualizéru (kamerového snímání předmětů), videa, DVD přehrávače a počítačové projekce včetně DVD ROMu. Pokud má návštěvník touhu po získání nových poznatků, může navštívit muzejní knihovnu se studovnou. Knihovna má zhruba 70 tisíc svazků. Její fond zahrnuje především odbornou literaturu historickou, uměnovědnou, etnografickou a přírodovědnou. Specifickou částí jsou dva sbírkové fondy – sbírka cca 1400 rukopisů, kde jsou vynikající práce středověkých písařů včetně tzv. plzeňského kancionálu, prvotisků, starých tisků, vzácných tisků a umělecké vazby. Druhým sbírkovým fondem je soubor cca 4000 svazků regionální, převážně odborné literatury, a hlavně pilsenští.

Vybavení knihovny, které bylo pořízeno v letech 1902 až 1906 nasadilo vysokou výtvarnou laťku pro nutné rozšíření. Možná s uspokojením konstatovat, že naši řemeslníci se, ve srovnání s předchůdci, vůbec nemusí stydět. Vestavěná patra a emporia s knihovními pulty a se šnekovými schodišti harmonicky doplňují původní nábytek. Pozoruhodná jsou dřevěná šneková schodiště na ochozy, která se opírají o samonosné spirálové schodnice.

Na mezipodestě hlavního schodiště se zaskvěla opravená Dívčí válka, 16 m dlouhý plastický výjev od sochaře Vojtěcha Šaffa z roku 1900. Do velkých oken se též vrátila monumentální vitráž, rekonstruovaná podle dílčí fotografie a nepatrných zbytků, které se zachovaly po výbuchu bomby na konci 2. světové války. Působivý celek schodiště doplňují mosazné lampy, renovované původní i nově pořízené kopie již ztracených.

Tímto schodištěm se dostaneme do 1. patra, kde nás čeká výstavní sál pro příležitostné výstavy. Sál je rozdělen dvěma dvojicemi sloupů na tři části. Střední část je osvětlena velkým proskleným stropem, který je držěn vysokým fabionem se zclazenými štukovými motivy.

Od dubna 2000 jsou výstavní prostory rozšířeny o reprezentativní Jubilejní sál, zřízený k oslavě 50 let vlády císaře a krále Františka Josefa I., nabízející krátkodobé expozice, např. antického užitého umění.

V budoucnosti se ještě dočkáme znovuootevření expozice umělecko historických sbírek, kterým bude věnováno celé 2. patro. Tyto sbírky budou instalovány v původních vynikajících dřevěných vitrínách z let 1903–1913, v nichž uvidíme antické i středověké sklo, výrobky uměleckých řemesel i orientální sbírku. Není bez zajímavosti, že tehdy na začátku 20. století měl architekt tak přísné požadavky na kvalitu vitrín, že renomovaná pražská firma Navrátil nebyla schopna jim dostat a při jejich realizaci zkrachovala.

Pak budou na řadě přírodovědné a historické sbírky, včetně archeologie. Konečný termín se odhadnout nedá, snad můžeme vyslovit přání, abychom příliš nepřekročili 15 let od zahájení opravy. Tak dlouho totiž trvalo našim předkům budovu postavit a zařídit – od roku 1898 do roku 1913.

Ing. arch. Jan Soukup

investor: Západočeské muzeum v Plzni

inženýrská činnost: KIO Plzeň, od roku 1991 Helena Kermesová

dodavatelé stavby: v letech 1985–96 OSP Plzeň sever, následně OPS se sídlem v Litém

hlavní subdodavatelé: ocel. konstrukce krovu: Škoda – DIZ Plzeň

truhlářské práce: fa Vladka Plzeň
EXPO Partners Blovice

kamenické práce: Západokámen Plzeň
Kavex Plzeň

štukatérské práce: Štuko Praha

osvětlení: Etna Praha

výtvarná spolupráce: malba zbrojnice
akad.mal. Vladivoj Kotyza,
akad. mal. Miroslav Čech,
vitráže akad. mal. Vladivoj Kotyza

autor rekonstrukce a gen. projektant:
Ing. arch. Jan Soukup

spolupráce: Ing. arch. Jiří Opl

interiér zbrojnice: REVI-EX, Ing. arch. Volek a kol.

NÁKLADY

dosud: 162 mil Kč, hrazeno z prostředků Ministerstva kultury, (do roku 1990 z prostředků KNV.)

předpoklad nákladů do ukončení: 80 mil. Kč

Velká synagoga v Plzni

Každým dnem vedou kroky Plzeňanů a návštěvníků města kolem Velké synagogy, stojící přes sto let v centru města na jedné z hlavních tříd. Stojí sice v řadě domů, ale jakoby si vědoma své výlučnosti – osamocena. Snad tím dává najevo, že je svědkem závažných tajemství či strážcem památky neuvěřitelně krutého osudu celých generací Židů. Zvláště v posledních desetiletích 20. století stála jako v pavučině spánku, uzavřená, až se pomalu z obrazu města vytrácela.

Velká synagoga je již pátou synagogou na území města. Synagogy se stavěly a bouraly právě tak, jak proměnlivé bylo postavení židů v Čechách. Ani v Plzni neměli na různých ustláno, přísně katolické město se jinověrcům urputně bránilo. Až v polovině 19. století došlo ke zrovnoprávnění s ostatním obyvatelstvem, a tím byl položen základ k růstu židovské populace a jejího ekonomického potenciálu. Koncem 19. století žilo v Plzni již přes dva tisíce židů, hospodářská prosperita jejich komunity stála velmi vysoko a stará synagoga přestala postačovat. V roce 1888 bylo zadáno architektu Fleischerovi z Vídně provedení návrhu nové synagogy. Ten navrhl monumentální stavbu ve stylu severské gotiky, zadavatelé však s realizací natolik otáleli, až se architekt Fleischer urazil.

Návrh přepracoval plzeňský architekt Emanuel Klotz a stavba nové synagogy byla zadána významnému plzeňskému staviteli Rudolfovi Štechovi, jehož činnost ozdobila město četnými stavbami. Půdorysný koncept Fleischerův zůstal zachován, ale vzhled se změnil. Především byly o 20 m sníženy věže a namísto tvarosloví gotického bylo užito tvarosloví románského slohu, v bočních chodbách i české verze monumentální novorenesance. Vše bylo ve výzdobě doplněno orientální ornamentikou. Výraz stavby tak předznamenává vnímavému divákovi, že se nejedná o křesťanský kostel, ale o stavbu se vztahem k orientu. I když tvarosloví vychází ze slohů v Evropě běžných, jeho využití je kosmopolitní, právě tak, jako se stal kosmopolitní židovský národ rozptýlený do celého světa. Korunou stavby jsou cibulovité kopule, které nezakrývají větší inspiraci vzdálenějším ortodoxním orientem než bližším barokem. Vyvrcholením věží jsou Davidovy hvězdy, které byly na začátku války sneseny, ukryty a nyní nalezeny pod uhlím v kotelně.

Typově je synagoga trojlodní pseudohalou s vestavěnými emporami. Celková kapacita je 1300 návštěvníků. V půdorysu se projevuje zvláštnost, vyplývající z nutnosti orientace hlavního prostoru k východu a protilehle umístěného hlavního vstupu. Synagoga má vstup z ulice umístěn právě na východní straně a západní průčelí má orientované do zahrad vnitrobloku. Architekt Fleischer tuto nepříznivou skutečnost obratně vyřešil představením vstupní haly z ulice a přidáním přístupových chodeb z boku, které přivedou návštěvníky k západní části

hlavního prostoru. Tím se vlastní prostor synagogy dostal do odlehlejší situace od rušné komunikace, což oceníme zřejmě až v dnešní době, kdy hluk z ní by zcela jistě rušil vnitřní prostor synagogy. Hlavní vchod byl sice zřízen na svém správném místě v západní fasádě, ale je zcela formální a dnes je upraven na malou modlitebnu. V čele synagogy je schránka na tóru – tzv. Aron ha kodeš. Před ní je řečniště rabína či kantora a o několik stupňů níže bima – řečniště pro čtení tóry. Po stranách je vstup do vedlejších, přípravných prostor. Vstupy jsou velmi zdobné a jsou součástí míst k sezení pro významné osoby. Z postranních chodeb je též vstup na schodiště, která vedou do patra na ženské empory. Mezi uliční frontou

a hlavním vstupem je varhanní kůr. Synagoga dobře sloužila až do realizace zrušného plánu vyhubení Židů. Na počátku 2. světové války měla být zničena, tak jako řada jiných synagog. Zachránila ji zřejmě poloha mezi domy a také potřeba skladovat konfiskovaný židovský majetek. Stala se velkým bazarem, kde se prodávalo vybavení z židovských domácností i jiných synagog. Po vyprázdnění zde byla zřízena dílna na šití německých vojenských uniforem. Při osvobození Plzně americkou armádou došlo ke střelbě na věže, kde si němečtí vojáci udělali kulometné hnízdo a chtěli zvrátit výsledek války. Škody byly na rezném zdivu věže zřejmé až do roku 1995. Poslední střelu ponechali restaurátoři na samém vrcholu štítu

synagogy, na kamenných deskách Desatera u přikázání „Nezabiješ!“.

Po válce byla synagoga navracena Židovské obci, která však byla značně zmenšena válečnými událostmi a dále se zmenšovala emigrací do Izraele a Spojených států. Postupně byly bohoslužby a shromáždění přeneseny do místností Židovské obce ve Smetanových sadech a Velká synagoga byla uzavřena. Snahy o obnovu se datují od osmdesátých let. Byly navrhovány různé druhy využití, a protože myšlenka židovského muzea nenacházela žádné pochopení u mocných města a státu, hledaly se možnosti využití pro koncertní sál, galerii apod. Finanční prostředky se však stejně nenašly, a tak synagoga chátrala dál. Okna byla vytloukána a severní věž se povážlivě nahnula. Závod s časem byl odstartován.

Zlom nastal v roce 1995, kdy se naplno rozvinuly práce na opravě vnějšího pláště budovy. Tato etapa, která trvala skoro dva roky a byla plně hrazena z účelové dotace Ministerstva financí, zahrnovala opravu krovů a střež synagogy včetně věží, fasád a všech výplní otvorů, zejména vitráží.

V období 1995–1997 byly dokončeny tři etapy s celkovými hrubými náklady 58 milionů Kč. Jejich cílem byla obnova technického vybavení, doplnění objektu hygienickým zařízením pro návštěvníky a fixace nástěnných maleb. Podařilo se též obnovit západní předsíň pro malý bohoslužebný prostor. Dne 11. února 1998 při příležitosti židovského svátku Tu B'Svat byla synagoga otevřena pro veřejnost. Od jejího otevření se v synagoze uskutečnilo velké množství kulturních akcí, jako např. vystoupení světově uznávaných operních pěvců Josepha Malowanyho a Petera Dvorského, a řada výstav.

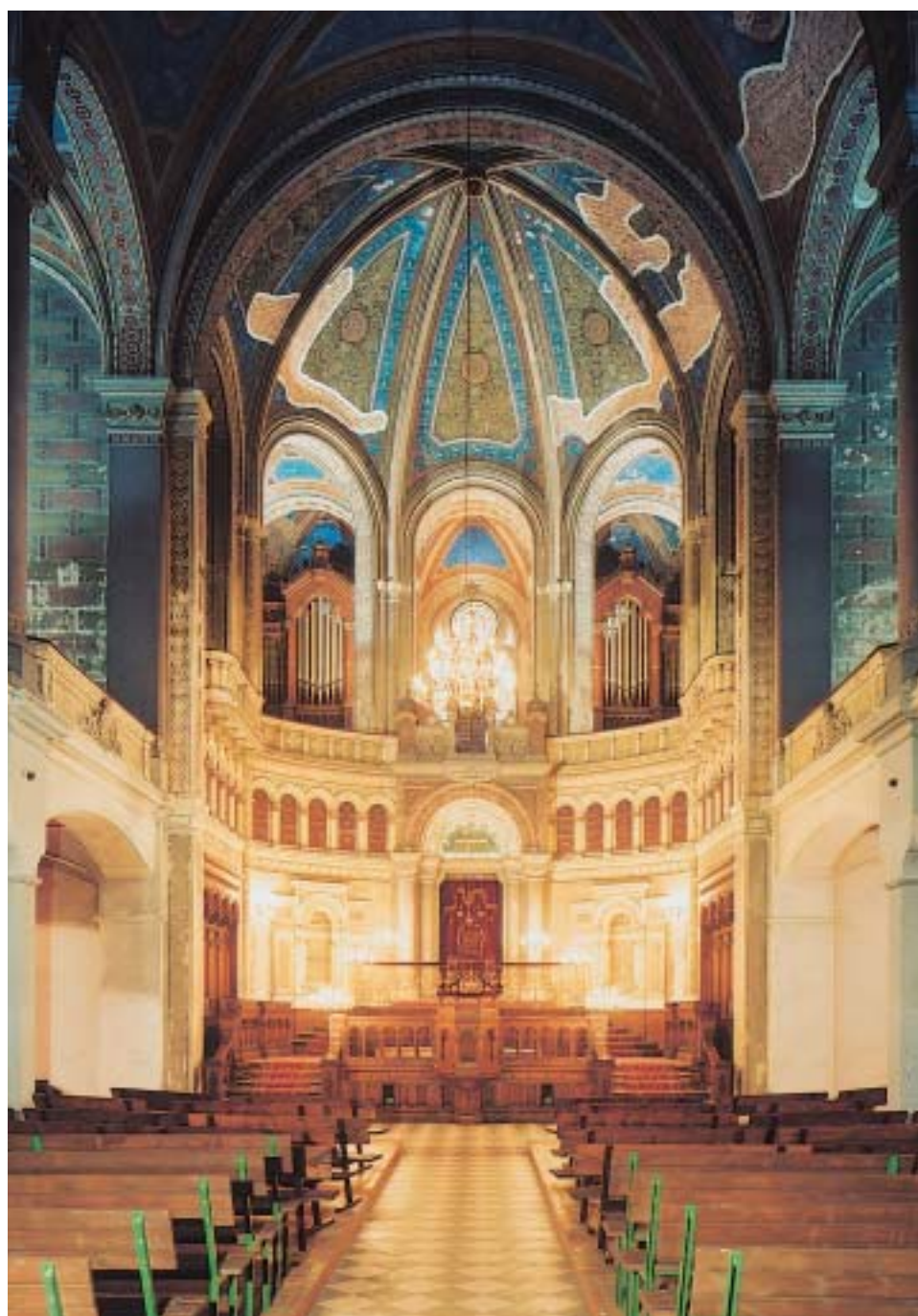
Dne 20. září 1998 v den židovského svátku Erev Roš Hašana se v synagoze uskutečnila první bohoslužba po mnoha letech. Od té doby se v zadní části synagogy zvané zimní modlitebna konají bohoslužby pravidelně.

Přes dosažené úspěchy zůstává stále potřeba dokončit následující činnosti: restaurování nástěnných maleb, varhan, dokončit truhlářské (sacrarium a schránku na Tóru) a další, kovářské a čalounické práce.

Konečné využití stavby bude nejen pro potřeby náboženských obřadů, ale i pro další kulturní aktivity. V první řadě půjde o pořádání koncertů a dramatických pořadů. Boční prostory synagogy jsou zase vhodné pro výstavy. Na emporách se předpokládá zřízení Židovského muzea, které bude prezentovat historii plzeňských židů v Čechách, dokumentovanou též synagogálními uměleckořemeslnými předměty.

Ing. arch. Jan Soukup

Majitel a investor:	Židovská obec Plzeň
Zastupující investor:	Útvar investic města Plzně
Generální dodavatel:	SPOP s. r. o.
Projektant:	Ing. arch. Jan Soukup
Náklady na obnovu:	cca 110 mil. Kč
Prostavěno:	cca 70 mil. Kč
Zahájení stavby:	září 1995
Ukončení 1. a 2. etapy:	prosinec 1997

Znovuzrozené pražské předměstí Plzně-Petrohrad

Petrohrad je čtvrť, která se na mapě Plzně objevila v souvislosti s příchodem železnice do města kolem poloviny 19. století, resp. spolu s výstavbou železničního uzlu – dnešního Hlavního nádraží. Šlo o čtvrť bydlení drážních zaměstnanců, kteří se stali novými obyvateli města.

Většina objektů je ukázkou dobového stavitelství konce 19. a začátku 20. století a teprve po první světové válce se tu začaly ovšem velmi sporadicky objevovat stavby, které se vymykaly průměru. Je mezi nimi i pár domů, jejichž architekturu můžeme označit za výjimečnou. V první řadě je to budova druhé české reálky architekta Kříženeckého (dnešní gymnázium) a také několik obytných domů z dvacátých let s architektonickými prvky rondokubismu – např. na rohu Sladkovského a Jablonského ulice či v Houškově ulici.

V podstatě však lze říci, že od svého vzniku do počátku devadesátých let dvacátého století se počítal Petrohrad ke spíše chudším částem města a doba po druhé světové válce opakovaně odsuzovala celou čtvrť k totální asanaci. Naštěstí pro nedostatek finančních prostředků k tomu nedošlo a přes nepříliš zdařené „modernizační“ pokusy zůstala podstata urbanistické struktury zachována. Poslední desetiletí 20. století tak zde mohlo „objevit“ zasuté hodnoty a přistoupit ke skutečné regeneraci.

Dvě velké významné investice silně ovlivňují dnešní obraz této čtvrti: Přemostění Hlavního nádraží a areál Západočeské energetiky, kde jde o soubor výrazných staveb, které nahradily urbanisticky nestabilizovanou zástavbu dílen, skladů a provozoven na přímém kontaktu s nádražím. Do prostoru vnesly řád pravidelným uspořádáním svých objemů, které jsou mimochodem i velmi důstojným protipólem prvorepublikových „Kroftových domů“ plzeňského pivovaru, ležících na opačném konci mostu Nad nádražím. Mozaika odrazů okolního světa ve sklech obličejů nároží posouvá architekturu areálu blíže výtvarnu, než by se na první pohled zdálo.

V 1 etapě bylo vytvořeno 254 administrativních pracovišť, 8 jednacích místností, školící místnost – učebna, kuchyně, jídelna s 84 místy, salonek, rekondiční centrum, ordinace závodního lékaře, podatelna, reprografie, pracoviště tiskových služeb, vnitropodniková pokladna a záložna, bankomat, specializovaná pracoviště pro informační technologie. Na vnějším parkovišti, ozeleněném podle požadavků města vždy jedním stromem na 5 zaparkovaných aut bylo vytvořeno 84 parkovacích míst, dalších 63 parkovacích stání se nachází uvnitř areálu a 18 je jich v suterénu.

Druhá etapa je v současné době v realizaci a ukončení stavebních prací se předpokládá v listopadu 2003

Západočeská energetika

s následným zařízením interiérů a uvedením do provozu v prvním čtvrtletí roku 2004.

Přemostění Hlavního nádraží je součástí stavby propojení Lobežská–U Prazdroje, části vnitřního městského okruhu, která by měla obstarávat převedení dopravy z jižně položených částí města mimo obytnou část a mimo historické železniční podjezdy dnes již nevyhovujících parametrů. Trasa sleduje železniční trať Plzeň–České Budějovice a nad jeho kolejištěm přechází za Hlavním nádražím v prostoru před areálem plzeňského pivovaru. Od samého počátku byl zdůrazňován požadavek na architektonické ztvárnění všech konstrukcí, zvláště pak konstrukce mostu, neboť ten, ležící-li na hranici centrální oblasti města a bezprostředně navazuje na památkově chráněný areál nádraží, není jen stavbou dopravní, ale především městskou architekturou. Při hledání výsledné podoby bylo nutno počítat i se zatím mlhavou ideou přestavby železničního kolejiště a nalézt řešení v podstatě univerzální. Podpěry mostu jsou koncipovány podle rozmístění jednotlivých kolejí Hlavního nádraží a podle požadavku Českých drah musí být odolné

vůči nárazu. Most má osm polí rozdílného rozpětí od 31 do 58 metrů, je částečně směrově rozdělený a jeho nosná konstrukce je tvořena ocelovými nosníky se spřaženou železobetonovou deskou. Most je zakřivený v obou rovinách. Celá spodní stavba mostu má kamenný obklad pilířů z liberecké žuly o nestejných řádkách se zvýrazněnými ložnými a potlačenými styčnými spárami. Chodníky jsou tvořeny kamennou mozaikou z velmi světlé štěkeňské žuly, přerušované tmavošedými pásy v místech, kde je zábradlí kotveno do trojdílných betonových pilířů, v jejichž střední části jsou kotveny stožáry veřejného osvětlení. Kovové zábradlí, dělené vždy po třech polích je jakousi reminiscencí původního oplocení železničního areálu z počátku 20. století. Jeho sloupky jsou zároveň nosiči závěsných tyčí ochrany proti doteku trolejí elektrifikovaných tratí.

Na obou koncích mostu jsou zřízeny betonové lávky pro snazší pohyb pěších, neboť most nahradil i původní lávku ocelovou.

Ing. arch. Anna Hostičková,

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně

Závodní jídelna

▲ Respirium
▼ Most Nad nádražím, foto: Hellux Elektra, a. s.

Základní údaje o stavbě PROPOJENÍ LOBEZSKÁ-U PRAZDROJE:

Investor:	Magistrát města Plzně, zastoupený Útvarem investic města Plzně
Generální projektant:	PRAGOPROJEKT, a. s., Praha HIP: Ing. Pilvein
Projekt mostu:	PONTEX, s.r.o., Praha: Ing. Paulus architektonická spolupráce: Ing. arch. Křivan „Sdružení Lobežská“
Dodavatel stavby:	Stavby silnic a železnic, a. s., OZ 01 Plzeň
Vedoucí sdružení:	Dopravní stavby Holding, a. s., závod 77 – Mosty Metrostav a. s.
Účastníci sdružení:	Hellux Elektra, a. s., České Budějovice
Veřejné osvětlení:	253,3 m
Celková délka přemostění:	12 m
Výška mostu nad terénem:	518 mil. Kč
Náklady na stavbu celkem:	183 mil. Kč
Z toho most:	listopad 2000
Zahájení stavby:	červenec 2002
Dokončení stavby:	

Údaje o stavbě AREÁLU ZÁPADOČESKÉ ENERGETIKY:

Investor:	Západočeská energetika, a. s.
Projektant:	Plzeňský projektový a architektonický ateliér, s. r. o. Ing. arch. Václav Drchal a kolektiv Stavební podnik Klatovy, a. s.
Generální dodavatel:	
Významní subdodavatelé:	
<i>zakládání, železobetonový skelet:</i>	Vodní stavby Bohemia, a. s.
<i>ocelový skelet:</i>	Montáže Příbram, a. s.
<i>prosklené a keramické fasády:</i>	Alumil CZ, s. r. o.
<i>zabezpečovací</i>	
<i>a protipožární technika:</i>	Alsig, s. r. o.
<i>vybavení kuchyní:</i>	Citus Praha, a. s.
<i>strukturovaná počítačová</i>	
<i>a telefonní síť:</i>	Expand, s. r. o.
<i>docházkový systém:</i>	Cominfo, a. s.
<i>interiéry:</i>	Linstram, s. r. o.
	Interior PFD, s. r. o.
	Škoda Hutě Plzeň, s. r. o.
<i>podlahové krytiny:</i>	CAS Moravia, a. s.
<i>žaluzie:</i>	G Interier
<i>projekční technika:</i>	AV media, s. r. o.
Termíny:	
<i>projekt:</i>	07/1997–02/1998
<i>realizace:</i>	04/1998–10/1999
Finanční náklady stavby:	
<i>administrativní budova:</i>	311 mil. Kč
<i>provozní zázemí:</i>	34,5 mil. Kč
<i>obestavěný prostor:</i>	56 000 m ³

Obnova objektu Měšťanské besedy v Plzni

„Měšťanská beseda svým účelným moderním a útulným zařízením, hlavně však odborným vedením stala se plzeňskou reprezentační budovou, v níž se centralizuje kulturní, hospodářský i společenský život Plzně. V nádherné velké dvoraně konají se reprezentační plesy, v rozsáhlých místnostech kavárenských, kulečnickových a restauračních schází se nejvybranější plzeňská společnost i významné osobnosti ze zahraničí, které překvapuje velkoměstský ráz společenské Plzně, jež za poledních, anebo večerních koncertů umělecké kapely, družnou zábavou a leskem toilet zvyšuje efekt komfortních a vzdušných sálů.“

Měšťanská Beseda, Plzeň, propagační brožura, asi 1929

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, celkový pohled na hlavní průčelí, 1989, foto: Vaneš, Plzeň

V místech bývalého plzeňského městského opevnění vznikly v první polovině 19. století okružní sady. V době největší prosperity města na přelomu 19. a 20. století byly v sadech a po jejich obvodě postaveny monumentální budovy divadla, muzea, spořitelny, pošty, obchodní a živnostenské komory a dalších institucí. Mezi nejvýznamnější stavby reprezentačního okružního parkového bulváru patří i budova Měšťanské besedy. Stejnomený spolek ji za přispění města Plzně nechal postavit v roce 1901. Projekt A. Čenského (1896–1902 prof. čes. st. prům. školy v Plzni) vznikl na základě jednoho z jeho návrhů, oceněných v soutěži v roce 1898 1. a 2. místem.

Třípodlažní budova na obdélníkovém půdorysu je umístěna v souvislé zástavbě jižní strany Kopeckého sadů. Zasahuje hluboko do vnitrobloku. Půdorys je vnitřním atriem rozdělen do dvou částí. V přední – menší části budovy, orientované směrem do sadů, navazuje na vstupní prostory a chodbu kavárna a schodiště, z něhož jsou v dalších podlažích přístupné jednotlivé salonky. V prostoru atria za schodištěm na hlavní chodbu navazuje bývalá kulečnicková síň (dnes restaurace) s prosklenou stropní konstrukcí. Ve větší zadní části budovy k chodbě přiléhá prostor bývalé restaurace, monumentální schodiště do 2. podlaží a malý sál. Nad ním je prostor velkého sálu o výši dvou podlaží. Z malého sálu je možné vstoupit do zahrady s menšími dřevěnými objekty (hudebním pavilonem apod.). Hlavní průčelí budovy, obrácené do Kopeckého sadů, je osově symetrické. Člení je po stranách dva užší rizality zakončené štíty a uprostřed širší rizalit završený věžicí. V přízemí jsou rozměrné prosklené výkladce kavárny. V architektonickém řešení budovy převládá novorenesanční sloh, u některých prvků se uplatňuje secese. Na průčelí jsou mj. malby od L. Nováka a plastiky dudáka a selské dvojice od J. Pekárka. Bohatou plastickou i malířskou výzdobu nesou také nejvýznamnější vnitřní prostory – především velký sál a kavárna s nástěnnými malbami od V. Olivy.

V nových společenských poměrech ve 2. polovině 40. let byl spolek Měšťanská beseda přejmenován. Předsednictvo KV KSČ v Plzni pak 27. února 1950 určilo budoucnost spolku i budovy: „Spolek Slovanská beseda bude rozpuštěn a v únorových dnech bude slavnostně majetek předán krajskému výboru strany. Budovy budou propůjčeny závodnímu klubu Škoda, ...“ Nový uživatel úpravou hlavního vstupu a interiéru postupně potlačoval reprezentační charakter budovy. Zarážející je z dnešního pohledu například kompletní výměna všech dveří, přičemž nesporně více opotřebovaná okna zůstala zachována. Neodbornými zásahy byla během několika desetiletí poškozována nebo ničena také umělecká výzdoba hlavního průčelí i vnitřních prostor, ke zničení nejvýznamnějších uměleckých děl naštěstí nedošlo. „Doporučujeme, aby byla zachována nástěnná malba Viktora Olivy v prostorách restauračních (dnešní kavárna, pozn. aut.), a to jak z důvodů umělecko-historických, tak ze zřetelů estetických. Při některé z dalších úprav restaurační haly by bylo možno uvažovat

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, původní nadsvětlik dveří do schodišového prostoru po odstranění novodobého obkladu, 2001, foto P. Domanický

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, mechanismus na spouštění okna výklade kavárny, stav před opravou, 2001, foto P. Domanický

▲ Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, interiér kavárny, 2003, foto R. Kodera

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, interiér kavárny, 1993, foto R. Kodera ▶

o příp. doplnění výzdoby protějškem – moderní malbou s tematikou vizící se k nynějšímu poslání ZK (závodního klubu Závodů V. I. Lenina, dříve ZK Škoda, pozn. aut.).“ (z dopisu F. Šíka za vedoucího odboru školství a kultury Krajského národního výboru v Plzni podnikovému ředitelství Restaurací a jídelen z 8. dubna 1958). Většina prací v budově měla charakter údržby a nedošlo naštěstí k uvažované celkové rekonstrukci, při níž by patrně byla budova radikálně přestavěna.

Dne 10. listopadu 1994 byla Ministerstvem kultury České republiky budova prohlášena za kulturní památku na návrh Spolku Za starou Plzeň z 12. května 1993. Na konzultaci úprav budovy v 90. letech spolupracoval plzeňský památkový ústav. Před sedmistým výročím založení Plzně proběhla v letech 1993–5 rekonstrukce střechy a kvalitní oprava hlavního průčelí, na němž byla obnovena nejen malířská výzdoba, ale také nápis „MĚŠŤANSKÁ BESEDA“.

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, interiér kavárny, 1993, foto R. Kodera

Plzeň, Kopeckého sady 13, Měšťanská beseda, interiér kavárny, 2003, foto R. Kodera

Dne 13. května 1999 Zastupitelstvo města Plzně předběžně odsouhlasilo odkoupení Měšťanské besedy do majetku města Plzně „a to z důvodu zachování tohoto kulturního centra pro obyvatele města Plzně“ (Radniční listy 3/1999 s.7). Dne 9. září 1999 ZMP schválilo odkoupení objektu Měšťanské besedy na základě nabídky Škoda, a. s., do majetku města Plzně.

Příprava projektu rekonstrukce byla zadána Atelieru Soukup s. r. o., Plzeň (Ing. arch. J. Opl, Ing. arch. J. Soukup). Cílem byla postupná modernizace budovy pro kulturní a reprezentační potřeby a zároveň rehabilitace původního řešení fasád a nejvýznamnějších interiérů. Jako podklad pro přípravu dokumentace byl zpracován pasport uměleckořemeslných a uměleckých prvků v celé budově a proveden restaurátorský průzkum některých prvků výzdoby v přední části budovy, která tvořila 1. etapu rekonstrukce. Projektant v archivech získal v kopiích historickou plánovou dokumentaci.

Rekonstrukční práce zahájila v roce 2001 jako generální dodavatel firma Metrostav a. s., divize 1, Plzeň, většinu restaurátorských prací zajišťovala firma AVERS spol. s r. o. z Prahy. V úzké spolupráci Státního památkového ústavu v Plzni (dnes Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni) a odboru památkové péče Magistrátu města Plzně s projektantem a prováděcí firmou a restaurátory byly postupně jednotlivé práce upřesňovány na základě prohloubeného studia historické dokumentace a vyhodnocování sond do jednotlivých novodobých povrchů a konstrukcí. V několika případech se pod novějšími povrchy podařilo nalézt fragmenty původních oken, dveří a dřevěných obkladů. Tyto detaily většinou posloužily jako předlohy pro návrhy replik truhlářských prvků a po restau-

rování byly osazeny na původní místa. Zásadní význam mělo rozhodnutí o změně projektu vstupu do budovy jako obnovy jeho původní podoby, na základě doporučení SPÚ, který zajistil historickou fotodokumentaci původního stavu. Na základě dokumentace, nalezené archivním průzkumem, provedeným SPÚ, byla navržena také obnova původní podoby interiéru kavárny. SPÚ, vykonávající památkový dozor nad prováděním stavby, konzultoval nejen jednotlivé části projektové dokumentace, ale také technologické postupy restaurátorských prací, řešení detailů, barevných úprav apod.

Během prací došlo k odstranění novodobých přiček, výplní, dlažeb, nátěrů apod. Provedení nové stropní konstrukce pod prostorem kavárny umožnilo v suterénu vybudovat divadelní sál. K němu bylo od hlavní chodby v přízemí zřízeno nové schodiště. Rozdělením vyrovnávacích schodů do dvou krátkých ramen a přemístěním hlavních dveří byl do původního stavu obnoven vstupní vestibul, do rekonstrukce prostorově degradovaný. Ve vstupní chodbě byla položena nová keramická dlažba, zhotovená jako replika původní silně poškozené dlažby, jejíž dochované fragmenty byly uloženy pro uplatnění ve 2. etapě rekonstrukce. Podlahy z litého terasza byly zachovány a odborně opraveny, chybějící úseky doplnily nové plochy zhotovené stejnou technologií. Původní okna byla repasována nebo nahrazena přesnými replikami. Interiérové dveře a prosklené stěny byly navrženy nově na základě nalezených fragmentů. Výplně doplnily původní nebo nové prvky mosazného kování a skla s leptanými motivy. Zábradlí hlavního schodiště bylo repasováno a doplněno o chybějící zdobné prvky. Po důkladné opravě původní ocelové nýtované konstrukce byla obnovena funkce světlíku nad prostorem restaurace. Restaurováním prošla kompletně plastická štuková výzdoba stěn i stropů. Po sejmutí vrstev

novodobých nátěrů a doplnění chybějících úseků výzdoby byla většinou obnovena její původní povrchová úprava. V prostoru restaurace musela být z důvodu značného rozsahu poškození a následné rekonstrukce úžlabí střechy mezi světlíkem a stěnou atria plastická výzdoba stropu částečně sejmuta a nahrazena kopiemi. Nové výmalby jednotlivých místností vycházejí z fragmentů původních úprav, zjištěných průzkumem, a náznakově obnovují původní stav. Kompletně byl obnoven prostor kavárny. Na základě nálezů fragmentů pod novějšími zrcadly byla obnovena barevná dekorativní výmalba stěn s květinovými motivy. Obnoven byl také fládovaný povrch a zlacení stropu. Restaurovány byly nástěnné obrazy. Repliky původních lustrů a nástěnných svítidel zhotovil I. Houska z Buštěhradu. Místo novodobých ocelových výkladců byly osazeny dřevěné repliky původních. Unikátní dochované mechanismy na spouštění oken výkladců do suterénu byly konzervovány, jeden z nich jako technická kuriozita byl po osazení repliky původního výkladce obnoven a zprovozněn. Práce na 1. etapě rekonstrukce završila oprava hlavního průčelí v úrovni parteru budovy, včetně osazení prosklené markýzy nad hlavním vstupem.

Dne 1. října 2002 byla rekonstruovaná část budovy slavnostně otevřena pro veřejnost. Je ukázkou příkladné spolupráce investora, projektanta, prováděcích firem a pracovníků památkové péče. Přípravuje se 2. etapa obnovy, která bude zahrnovat sálou část budovy. V závěrečné etapě dojde k obnově zahrady s drobnou dřevěnou architekturou.

Ing. arch. Petr Domanický, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň, foto: archiv NPÚ

Prameny a literatura:

Havlic V., *Z historie Plzeňského spolkového života, Plzeňsko, r. XXII, č. 5-6, Plzeň 1995.*

Kovář J., *Průmyslová škola stavební v Plzni a výstavba města, Minulosti Západočeského kraje XVI, Plzeň 1980. Měšťanská Beseda, Plzeň, propagační brožura, Plzeň asi 1929.*

Architektonický obzor I., Praha 1902.

Radniční listy č. 3/1999 s.7, Radniční listy č. 4/1999 s. 7. Spisový archiv Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Plzni.

Generální projektant:	Atelier Soukup, s. r. o., Plzeň
Autoři:	Ing. arch. Jiří Opl a Ing. arch. Jan Soukup
Arch. spolupráce interiéry:	Ing. arch. Petr Podgorný, Ing. arch. Tomáš Blahovec
Dodavatel stavby:	Metrostav a. s.
Dodavatel restaurátorských prací:	Avers, s. r. o., Praha
Náklady etapy obnovy klubové části:	88 mil. Kč
Termín obnovy:	červenec 2001–září 2002
Vlastník budovy:	Město Plzeň
Provozovatel:	Esprit, plzeňský kulturní servis

Nové bytové domy na sídlišti Sylván

Hospodářská komora Plzeň

Šafaříkovy sady 5, 301 15 Plzeň, Tel.: 377220642, 377220672,

Fax: 377222886, e-mail: hkplzen@hkplzen.cz, <http://www.hkplzen.cz>

Hospodářská komora Plzeň v současné podobě vznikla v roce 1993, kdy byla podle zákona 301/92 Sb. krajským soudem registrována jako samostatná a samosprávná právnická osoba.

Sdružuje na základě dobrovolného členství podniky a podnikatele různých oborů, kteří správně chápou poslání komory i skutečnost, co je to samosprávná organizace. Práce v sekcích přispívá k vytváření podoby vzájemného respektu a spolupráce. Projednáváná témata potvrzují zájem se nejen zastávat svých členů, ale aktivně se podílet na hospodářském rozvoji města a regionu.

Oborově spříznění členové mají možnost se potkávat v odborných sekcích, které jsou zároveň i poradními orgány představenstva. V letošním roce, kdy komora slaví 10. výročí svého založení, pracuje 6 takovýchto sekcí. Dopravní, ekologická, energetická, stavební, vnějších vztahů a zdravotnická. Jako první v HK Plzeň vznikla již v roce 1994 sekce stavební. Té se za její činnost povedlo sdružit mnoho významných stavební firem a projekčních, realitních a architektonických kanceláří. Po nedávném ustavení Krajské hospodářské komory Plzeňského kraje se činnost postupně rozrůstá i do krajského měřítka.

Většina firem sdružených v sekci se aktivně podílí na spolupráci se Svazem podnikatelů ve stavebnictví

a spolu pak na vytváření příznivějšího podnikatelského prostředí v oboru. Na svých schůzkách a setkáních besedují na aktuální témata s pozvanými hosty, zástupci města i kraje, politickými představiteli či zástupci ČKAIT. Zástupci sekce zasedají v odborných komisích Rady města Plzně i Rady Plzeňského kraje. Zastoupení má i v parlamentním Podvýboru pro stavebnictví a dopravu PS PČR.

Jednotliví členové se podílí na řadě významných stavebních aktivit. Z nejaktuálnějších lze jmenovat např. podíl na výstavbě a projekční přípravě průmyslové zóny Borská pole, na obnově stavebních památek, na výstavbě bytových domů sídliště Sylván či na dlouho diskutovaném dálničním obchvatu města Plzně.

I na řadě oficiálně oceněných staveb se podílí členové Hospodářské komory Plzeň a její stavební sekce. Z nejvýznamnějších lze jmenovat silniční komunikaci v Plzni – most Milénia přes řeku Radbuzu, a novou budovu ÚMO Plzeň 2 – Slovany, oceněnou v roce 2000 titulem Stavba roku.

Miloslav Kužilek

předseda stavební sekce HK Plzeň

Historické budovy ZČU v sadech Pětatřicátníků

Univerzitní areál ZČU v Plzni na Borech

Západočeská univerzita

Významná součást města i regionu

Významným přínosem pro zvýšení atraktivity měst a regionů, pro jejich rozvoj je působení univerzit.

Veřejné vysoké školství v regionu dnes reprezentují Západočeská univerzita a Lékařská fakulta Univerzity Karlovy. Tyto dvě vysoké školy pokrývají značnou část spektra vysokoškolského vzdělávání, takže Plzeň, jako univerzitní město, vyhledávají studenti nejen z regionu, ale stále více z celé republiky.

Již v roce 1919 tehdejší prezident T. G. Masaryk při návštěvě Plzně doporučil zde zřízení vysoké školy. To se však stalo až po 2. světové válce. Vysokoškolské vzdělávání má v Plzni tedy více než padesátiletou tradici. V roce 1945 byla zřízena Lékařská fakulta Univerzity Karlovy, v roce 1948 Pedagogická fakulta a v roce 1949 Vysoká škola strojní a elektrotechnická. Dvě posledně jmenované vysoké školy pak společně v roce 1991 vytvořily Západočeskou univerzitu (ZČU). Univerzita má sedm fakult: Fakultu aplikovaných věd, Fakultu ekonomickou, Fakultu elektrotechnickou, Fakultu humanitních studií, Fakultu pedagogickou, Fakultu právníkou a Fakultu strojní. V současné době studuje na ZČU více než 13 tisíc studentů a je zaměstnáno více jak 1700 pracovníků. Jedná se tedy o největší instituci celého regionu.

Fakulta aplikovaných věd byla založena v r. 1990. Sdružuje katedry přírodovědné (matematiky, fyziky) a další, převážně „teoretického“ zaměření (informatiky, kybernetiky, mechaniky), které všechny mají významně interfakultní charakter tj. zabezpečují výuku předmětů teoretického

základu i na ostatních fakultách (zejména ekonomické, elektrotechnické a strojní).

Fakulta ekonomická vznikla rovněž v r. 1990 a velmi rychle si našla své místo jak v rámci mateřské vysoké školy, tak i v sektoru 18 ekonomických fakult České republiky. Jako jediná z fakult ZČU je dislokována i mimo sídelní město univerzity, a to v Chebu. Fakulta má akreditovány jak bakalářské, tak i magisterské (inženýrské) studijní programy.

Fakulta elektrotechnická je jednou z „historických“ fakult ZČU. Její historie se datuje od r. 1960, kdy byly na bývalé Vysoké škole strojní a elektrotechnické zřízeny 2 fakulty (elektrotechnická a strojní). Fakulta se velmi rychle po r. 1990 přizpůsobila novým požadavkům trhu práce a akreditovala podle jeho potřeb nové studijní programy, zejména bakalářské.

Fakulta humanitních studií je nejmladší součástí univerzity (založena v roce 1999). Nabízí studium v řadě studijních programů a oborů, které bylo dříve nutno studovat na jiných vysokých školách mimo Plzeň a i řadu jedinečných, které lze studovat pouze na ZČU.

Fakulta právníká je nejmladší právníkou fakultou v ČR. Její vznik byl provázen řadou těžkostí, ale nakonec zvítězila snaha vyjít vstříc potřebám státu a zájmu veřejnosti o studium práv. Vznikla pod záštitou Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a s pomocí Krajského soudu v Plzni, z jejichž řad se rekrutovali a rekrutují dosud i učitelé fakulty.

Zámek Nečtiny, výukové středisko ZČU uprostřed překrásných lesů

Fakulta pedagogická je největší a nejstarší fakultou univerzity a připravuje zejména učitele základních a středních škol. Kromě toho i odborníky v několika neučitelských studijních programech. Patří mezi zakládající fakulty univerzity.

Fakulta strojní je rovněž zakládající fakultou ZČU se stejně dlouhou historií jako fakulta elektrotechnická. Její činnost do r. 1990 byla velmi úzce spjata s plzeňským strojírenstvím (zejména se Škodovkou). Po sametové revoluci se velmi rychle přizpůsobila potřebám a zájmu a poskytuje vzdělání v řadě moderních studijních programů.

Součástí vzdělávacích aktivit ZČU je i zajišťování celoživotního vzdělávání občanů. Univerzitou (zejména jejím Ústavem celoživotního vzdělávání) jsou vytvářeny podmínky pro rozvoj forem dalšího vzdělávání. Přednáškami a krátkodobými, střednědobými i dlouhodobými kursy pro studenty, zaměstnance ZČU i širokou veřejnost počínaje a Univerzitou třetího věku konče vychází ZČU nejen vstříc požadavkům trhu práce, ale i individuálním zájmům občanů.

Rektor ZČU prof. Vostracký předává diplom čestného doktora ZČU prof. Sterlingovi, rektoru Univerzity Brunel, Londýn

Akademické obřady jsou významnou událostí každé univerzity

Univerzita je nejen významnou vzdělávací institucí, ale i střediskem výzkumu a vývoje. Fakulty řeší výzkumné granty a výzkumné úkoly v rámci výzkumných záměrů. V roce 2000 bylo na ZČU založeno regionální výzkumné centrum „Nové technologie“. Fakulty spolupracují jak v rámci programu MŠMT „Výzkumná centra“, tak i s ostatními vysokými školami a ústavy Akademie věd České republiky.

Univerzita je zároveň přirozeným mostem k navazování odborné spolupráce i osobních vztahů. Spolupracuje s mnoha univerzitami nejen v Evropě, ale i ve světě. Snahu o efektivní otevírání univerzity vůči Evropě a světu realizuje ZČU i třítydenní Mezinárodní letní jazykovou školou, která je organizována každoročně od

r. 1990. Jejím obsahem je jednak intenzivní jazyková výuka angličtiny, němčiny, francouzštiny, španělštiny, ruštiny a češtiny, jednak různé specializované jazykové kurzy (např. pro učitele ZŠ a SŠ, vojáky apod.) a doplňující kulturní a společenský program.

Ve výzkumu a vývoji má mimořádný význam spolupráce s podniky a institucemi, které výsledky výzkumu realizují.

Univerzita má rovněž významnou účast v konkrétních projektech města i regionu. Přítomnost univerzity ve městě i regionu je významná i z demografického hlediska. Studenti oživují svůj život i společenský život a jsou zdrojem talentů pro uplatnění ve společnosti v oblasti přírodních věd, inženýrství, ekonomiky,

humanitních oborů i práva a pedagogiky. Univerzita je pro město i region drahokamem, který výrazně posiluje jejich kulturní, ekonomický i politický význam.

ZČU je dislokována do celkem 65 budov v Plzeňském a 2 budov v Karlovarském kraji. Většina budov je starších s výjimkou univerzitního kampusu v Plzni na „Zeleném trojúhelníku“, který vznikl na počátku devadesátých let minulého století a stále se rozvíjí.

Kromě budov v městech Plzni a Chebu vlastní ZČU i tři výuková a výcviková střediska v Nečtinech, Perninku a Rybníku, o něž pečuje, a tím napomáhá i ke zvýšení atraktivity obcí.

doc. Ing. Josef Průša, CSc.

kancleř ZČU

Běh Terryho Foxe je každoroční významnou sportovní-spoločenskou aktivitou ZČU

Zruč-Senec

Obec se nachází při silnici 7 km severovýchodně od Plzně. První písemná zpráva o Zručí je z roku 1252, kdy ves patřila třem bratřím: Půtovi, Vaňkovi a Purkartovi z Vlokošova, kteří ji prodali Janu z Klenového. Od něho ji roku 1507 koupil Albrecht z Kolowrat, pán na hradě Libštejně s vesnicemi Dolany, Senec, Chrást a Druztová s hradem Věžka. Jan z Valdštejna, nevlastní syn Albrechta z Kolowrat, prodal v roce 1517 tyto obce městu Plzeň, které je drželo do roku 1850.

V roce 1574 bylo ve Zručí sedm selských dvorů. V roce 1567 založilo město Plzeň rybník Drahotín o rozloze 10 ha asi 1 km východně od Zruče. Barokní sloup umučení z r. 1763 stojí při cestě za vsí do Druztové. Kolem roku 1780 byly na návsi založeny dva rybníky a v roce 1806 postavena kaplička. V roce 1902 bylo v obci 75 domů a 623 obyvatel, v roce 1924 již 84 domů a 641 obyvatel. V roce 1926 vznikla část obce, tzv. Pila. V roce 1936 byla slavnostně otevřena nová obecná škola, která byla v roce 1963 rozšířena na základní devítiletou školu. V obci Senec, která vznikla v r. 1295, žilo v roce 1861 ve 48 domech 238 obyvatel, v roce 1921 již 447 obyvatel a bylo zde 68 domů. U křižovatky cesty od Třemošné se silnicí do Plzně se nachází smírčí kámen z 16. století. V roce 1927 bylo započato s elektrifikací obce. V roce 1931 bylo otevřeno hřiště DTJ. V této době žilo v obci Senec 556 obyvatel ve 106 domech a v roce 1936 již 710 obyvatel v 150 domech. V roce 1953 došlo k politickému sloučení obou obcí s názvem Zruč.

V druhé polovině 20. století došlo k podstatnému rozšíření služeb a vzniku nových podniků. Byl založen Okresní stavební podnik Plzeň-sever, v roce 1956 bylo otevřeno zdravotní středisko a poštovní úřad. Dále byly postupně postaveny: požární zbrojnice v roce 1960, samoobsluha v roce 1975, tělocvična v r. 1977, mateřská škola v roce 1981 a v letech 1984–1990 čistírna odpadních vod. Od roku 1990 se postupně realizuje kanalizace a vodovod, včetně oprav komunikací. Při výjezdu z obce směrem na Třemošnou se nachází letecké muzeum. V roce 1991 byl změněn název obce Zruč na Zruč-Senec. V roce 2000 byla ukončena plošná plynofikace včetně likvidace velkých uhelných kotlen, což rozhodujícím způsobem přispělo ke zlepšení životního prostředí. Výhodná poloha obce v těsné blízkosti města Plzně mimo hlavní trasy silnic se projevuje velkým zájmem o výstavbu rodinných

domků v klidném a hezkém prostředí. V současné době je v obci 1000 rodinných domů, 250 chat a žije zde 2500 obyvatel. Budoucnost obce Zruč-Senec je nastíněna v urbanistické studii s perspektivou vytváření vhodných lokalit pro bydlení a podnikání.

Materiál poskytl Obec Zruč-Senec

Třemošná

Město Třemošná leží zhruba 9 km severně od Plzně v široké, táhlé kotlině, jejímž středem protéká potok, zvaný Třemošenka, dokládáný archivním záznamem již z roku 1238.

V centru rovinaté návsi byla v r. 1853–55 vystavěna zděná čtyřboká kaple. Vysvěcena byla 14. 6. 1857.

Při silnici do České Břízy býval hamr. Zachoval se zde v novější úpravě obytný domek čp. 57, kde se narodil 5. března 1851 malíř Václav Brožík (1851–1901). Na domku je umístěna pamětní deska.

Vznik Třemošné se podle písemných dokumentů datuje do let 1181–1182. Původem jejího názvu je slovo „střemcha“, což je keř s drobnými bílými květy, který v té době s dalšími listnatými stromy rostl podél potoka tehdejší ještě malé osady.

Další písemná zmínka o Třemošné je z r. 1191 ve dvorském videňském archivu. Tehdy Třemošná patřila vladykovi Radostovi z Třemošné, který zemřel v roce 1200 a téhož roku byla osada Třemošná prodána kapitule v Mělníce. V roce 1293 ji za 300 hřiven stříbra spolu s obcí Senec odkoupil klášter v Plasích. Od roku 1295 patřilo Mělnické probošství se všemi svými statky, tedy i s Třemošnou, ke kapli Věch Svatých na Pražském hradě.

V roce 1300 bylo Mělnické probošství opět obnoveno a po sporu s plaským opatem Janem získalo Třemošnou už jen za 100 hřiven stříbra. Po roce 1379 byla Třemošná několikrát pronajata jiným pánům či klášterům. Po smrti mělnického probošta Zikmunda v roce 1436 zcela zanikla kapitula v Mělníce a právním držitelem Třemošné se stal Petr z Chrástu, který darem od krále Václava IV. získal i tvrz, o níž je v souvislosti s Třemošnou zmínka na počátku 15. století.

Po Petrovi z Chrástu držel Třemošnou Přibík z Klenové. Později se Třemošná a řada dalších vsí dostává k hradu v Bělé. V roce 1509 byl majitel vsi Jan z Gutštejna přinucen panství Bělá s Třemošnou a dalšími obcemi podstoupit Albrechtovi z Kolowrat a na Libštejně. Po roce 1570 získali panství Jan a Bernard z Valdštejna, kteří část svého majetku zastavili městu Plzeň. Na sklonku feudalismu se Třemošná stala součástí nekmiřského panství, které tehdy patřilo rodině Zikmunda, hraběte z Götzu. V roce 1707 přešlo panství v Nekmíř do rukou rodu pánů z Vrtby.

Po smrti posledního člena rodu pánů z Vrtby v r. 1830 zdědil panství Jan, kníže z Lobkowitz. Toto panství se skládalo ze vsí Nekmíř, Lhotka, Tatiná, Žilov, Nevřeň, Příšov, Ledce, Záluží, Týskaly a Třemošná. V té době měla Třemošná 458 obyvatel a 57 domů. Jana, dcera knížete z Lobkowitz, se provdala za Karla, hraběte ze Schönbornů. V držení této rodiny zůstalo nekmiřské panství až do roku 1895, kdy bylo prodáno JUDr. Stanislavu Wopršálkovi, který je vlastnil až do roku 1948.

Obec začala pozvolna měnit svoji tvář již od počátku 19. století v souvislosti s rozvojem těžby nerostných surovin a průmyslu. Stabliní katastr z r. 1839 zachycuje zástavbu vsi jako převážně nespálnou, s řadou dřevěných objektů vesměs hospodářské povahy. V blízkosti kaple stojí hodnotná, zřejmě až pozdně klasicistní usedlost čp. 40 s polopatrovým domem, jehož fasádu člení bosované pilastry. V areálu třemošenského hřbitova stojí velký kříž s litinovou plastikou Krista. Severovýchodně od vsi se nacházela uhelná šachta. Uhlí zde bylo objeveno již v roce 1817 Augustem Königsdorfem.

V severní části obce stojí z novějších staveb za pozornost především školní budova, postavená plzeňskou firmou Müller a Kapsa v r. 1894, objekt České spořitelny čp. 7 a funkcionalistický obytný dům čp. 18. Ten byl vybudován v r. 1940 vlastníkem – stavitel Neubaurem. Z budovy

čp. 51 byl Sdružením občanů Exodus vybudován víceúčelový bezbariérový dům a v něm zřízeno rekvalifikační, ubytovací a školicí zařízení pro zdravotně postižené občany. Vyrábějí tu drobné keramické předměty, pořádají kulturní akce, konají se tu i mše a akce jiných organizací. Druhá část obce na pravé straně potoka se rozvíjela v návaznosti na zdejší průmyslovou výrobu. Průmysl zde původně vznikl u kamenouhelných ložisek. V roce 1832 zakoupil doly J. D. Stark a založil zde sklárnu. Vyrábělo se tu tabulové a zrcadlové sklo. Kolem roku 1910 zaměstnávala sklárna 400 dělníků a úředníků. V r. 1911 zde byla zahájena strojní výroba tabulového skla jako v první sklárně v Evropě. Pro skupinu obytných domů za železniční tratí je dodnes používán název Na Sklárně.

Počátek rozvoje keramického průmyslu v Třemošné je spojen se jménem Gustava Oberraittha, který při hledání uhlí objevil v r. 1855 v blízkosti silnice do Plzně kaolín. Následně byla zahájena těžba. V r. 1887 zakoupil závod Emil Škoda a zavedl zde výrobu žáruvzdorného zboží pro vyzdívký slévarenských pecí. V r. 1906 si závod pronajaly Západočeské továrny kaolinové a šamotové a. s. a v r. 1908 jej získaly definitivně.

V r. 1875 založila belgická akciová společnost plavírnu kaolinu a továrnu na hliněné zboží. Dodnes se tato provozovna keramických závodů nazývá „belgická“. Továrnu koupil v r. 1890 Kurt Foerster z Berlína, provedl její rekonstrukci a zavedl výrobu kameninového zboží, dodávaného do všech zemí Rakouska-Uherska, Ruska a Polska. Od r. 1916 je továrna při zálužské silnici majetkem Západočeských továren kaolinových a šamotových v Horní Bříze, dnes Keramika Horní Bříza. Dnes je v ní výroba zastavena. V návaznosti na těžbu a zpracování kaolinu, jílu a dalších nerostů byl založen ještě objekt firmy Platinon, továrna na šamotové zboží při železničním přejezdu silnice do Zruče a podnik bratří Mráčků, továrna na kameninové zboží a tavicí kelímky.

Kromě těchto hlavních továren byla v obci strojírna pro výrobu a opravy hospodářských a jiných strojů, závod na výrobu mýdel a svíček a čtyři truhlářské dílny. Majitelé továren a podniku vystavěli v Třemošné několik pozoruhodných obytných sídel a vil. K význačným objektům patří i nově zrekonstruovaná secesní budova s lékárnou čp. 200, postavená pro lékárníka Kubáta v r. 1910.

Materiál poskytl Město Třemošná

Rekonstruované náměstí Osvození s novou kašnou

Novostavba závodu HANSA ČESKO, s. r. o., na výrobu vodoinstalačních armatur

Novostavba budovy finančního úřadu

Rekonstrukce budovy předválečného sídla kralovického okresu na městský úřad s rozšířenou působností

Obnova významné kulturní památky probošství v Mariánské Týnici, dnes Muzeum a galerie severního Plzeňska

Kralovice

Kralovice leží 40 km severně od Plzně. Byly založeny v roce 1183 a v roce 1547 povýšeny na město. Staly se střediskem zemědělství a řemeslné výroby, později i drobného průmyslu a od poloviny 19. století sídlem okresního úřadu. Výrazem prosperity města byla i výstavba četných veřejných budov a rozšíření zástavby mimo historické centrum v 1. polovině 20. století. Od roku 1949 bylo sídlo okresu přeneseno jinde. Kralovice ale nadále zůstávají přirozeným centrem oblasti. Tato funkce se výrazně zvýšila po roce 1989, kdy také nastává nové období kultivace města, a v roce 2003, kdy se Kralovice stávají městem s rozšířenou působností.

Materiál poskytl Město Kralovice

Nečtiny z balonu. Pohled na kostel sv. Jakuba a část obce pod kostelem, 1993

Nečtiny

Obec Nečtiny najdete 12 km od spojnice Plzeň–Karlovy Vary, asi 37 km od Plzně. Území, které obec spravuje, má kromě Nečtin ještě část Březín, Čestětín, Nové Městečko, Hrad, Plachtín, Lešovice, Doubravice, Kamenná Hora, Leopoldov, Jedvaniny a Račín. Celkem zde na 5200 ha trvale žije kolem 600 obyvatel. Krajina je velmi členitá a kromě 3000 ha lesa je zde asi 1800 ha zemědělské půdy s převahou luk a pastvin. V současné době prochází obec obdobím obnovy.

Rok 1989 nastartoval změny ve společnosti, které nutí lidi, aby se chovali jako individuality a plně rozvíjeli všechny své schopnosti. Lidé začínají chápat, že záleží hlavně na nich, jaké prostředí pro život si v místě vytvoří.

V dvanáctiletém procesu obnovy byla opravena nebo zrekonstruována většina nemovitostí ve vlastnictví obce. Postavila se čistička odpadních vod, kanalizace, byl vyřešen nedostatek pitné vody v letních měsících, zabezpečena energetická, telefonní a dopravně obslužná síť. Je

připravena zóna pro podnikání, částečně rozšířen bytový fond a připravují se další kroky pro rozvoj a stabilitu území. Přes nesporné úspěchy při obnově Nečtinska ještě však zbývá mnohé udělat. Ve výsledku jde o to, aby byly zajištěny podmínky pro plnohodnotný život zdejších lidí. Proto je nutné celé území pochopit v jeho vazbách, rozvíjet ho a pečovat o vše, co je tu cenné. A budeme-li navíc vstřícní a pohostinní, můžeme tyto hodnoty nabídnout všem, kteří by si mohli zdejší kraj zamilovat.

Materiál poskytla Obec Nečtiny

Zámek Nečtiny – hlavní věž po opravě fasády, 1987

Budova OÚ Nečtiny před rekonstrukcí, 1994

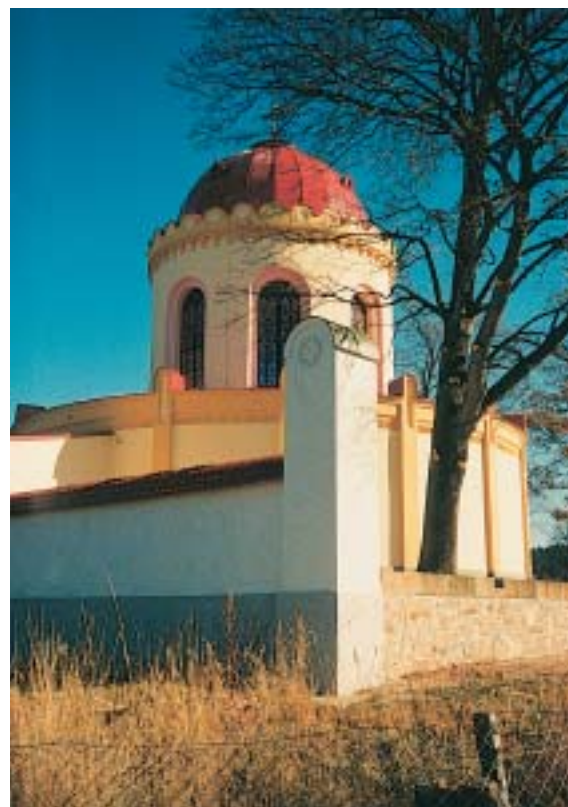
Opravená budova OÚ a knihovna, ordinace lékaře a zubní, dokončeno 1995

Kostel sv. Jakuba v Nečtinech před opravou, 1999

Kostel sv. Jakuba v Nečtinech

Rodinná hrobka sv. Terezie – posledních vlastníků nečtinského panství – rod Mensdorff-Pouilly (po opravě, 1994)

Celkový pohled

Tlučná

Historie

Píše se rok 1115, český kníže Vladislav I. daruje zemi ve vsi Tlučná klášteru Kladrubskému. Jméno zřejmě vzniklo z obecného „tluč“, značící ječmen nebo jiné obilí stlučené (tluč, obilní šrot), kterým se živilo místní obyvatelstvo.

Také Telzna, Tlcna či Tlučná, je obec při Vejprnickém potoce 8 km západně od Plzně ve výšce 343 m n. m. Na listině knížete Bedřicha z roku 1186 se připomíná v Tlučné celé popluží, v papežské listině z let 1235–5 je ve výčtu vsí opět Tlučná potvrzena Kladrubským benediktinům. Dle chotěšovského urbáře z roku 1367 klášter a premonstrátky vlastní v Tlučné devět a půl země.

Po celou tuto dobu žili v Tlučné také svobodní rolníci, drobní zemané, u vladyků převládají osobní jména Oldřich. V předhusitské době zde byly čtyři zemanské dvory, jeden poddaný (sedlák), nejméně dva poddaní (chalupníci) a několik poddaných chotěšovského kláštera. Objevují se jména Dětleb, Zachař, Dětrich, Oldřich – vnuk a také Rupert (Ruprecht, Robert), roku 1408 nazývaný

V prosinci 2001 byla dokončena rekonstrukce kaple sv. Petra z roku 1905. Kaple je v péči evangelického sboru luteránské církve v Plzni, který nechal rovněž pro kapli vytvořit zvon sv. Petra

rytířem, z tlučenských vladyků nejmajetnější. Na jejich erbovním znamení je břevno kosmo přetínající štít. Císař Zikmund v roce 1434 daruje popluží s krčmou Oldřichovi, který se významně podílel na vítězství nad husity v západních Čechách. Právní nejistotu na popud zemského správce Jiřího z Poděbrad ukončil až roku 1454 mladý král Ladislav. Daruje královskou odúmrť bratrům Zdeňkovi a Janovi z Lukavice. Nikdo z tlučenských vladyků neprotestuje, zřejmě zemané kosého břevna vymírají po meči. Dva největší poplužní dvory, Kuželovský a Zachařovský, nakonec kupuje klášter chotěšovský, jemuž patřila většina poddanských usedlostí. Probošt ves zastavil v roce 1515 Jindřichu Loskému z Rabštejna, kterou dědí dcery Kateřina a Mariana. Král Ferdinand toto právo r. 1549 převádí na Jiříka Strojetickeho, erbu jeleních parohů, manžela Kateřiny za zásluhy proti Turkům. Jiřík staví tvrz a r. 1574 je prvně uváděn ovčín s tisícem ovcí. Vystavěl mlýn, krčmu, rybníky a také 8 nových chalup. Syn Jindřich a poté r. 1603 vnuk Jan Jindřich dědí tvrz i majetek v Tlučné, uvádí se 96 poddaných. Odchází však na Křimice, kde dědí po své matce, podruhé vdané za Purkarta Točníka, a Tlučnou po něm získává Sezima z Vrtby, nejlepší přítel, neboť urozený a statečný rytíř Jan Jindřich Strojeticcký v roce 1627, povýšen do stavu panského, umírá r. 1646 bez potomků.

Také za třicetileté války Tlučná procházela nelehkým obdobím. Roku 1701 se připomíná František Václav z Vrtby, majitel panství. V roce 1830 byly dvůr a panství v Tlučné odkázány Janu Karlovi, knížeti z Lobkowicz za to, že Františku Josefu z Vrtby zachránil život.

V roce 1838 bylo ve vsi 238 obyvatel, panský dvůr, hostinec, ovčín, hájovna. Sommerova topografie uvádí, že půda kolem Tlučné je méně úrodná, písčita se štěrkem. Pěstuje se zelí, luštěniny, řepa a brambory. I louky jsou horší kvality. obec náleží k faře Vejprnice, kde se nachází kostel sv. Vojtěcha, postavený v letech 1722–26 hrabětem Františkem Václavem z Vrtby.

Rozvoji obce přispívá využití černého kvalitního uhlí, kterého je v podzemí dostatek. Zemědělská obec se postupně přetváří v hornickou.

Současnost

Počátkem 60. let 20. století obec vybudovala nové koupaliště se skluzavkami a skokanským můstkem. Nynější zastupitelstvo pokračuje v přetváření obce, zvyšuje se počet domů i obyvatel na současných 2470. Tlučná je plynofikována, má novou čistírnu odpadních vod společnou pro sousední Nýřany a Vejprnice, pokračuje výstavba kanalizace, zpevňování místních komunikací, budování chodníků, výstavba rodinných, řadových domů a domů bytových.

Díky pracovitosti tlučenských v minulých desetiletích máme tělocvičnu se sálem na házenou či malou kopanou (k pronajmutí), příjemný dům s pečovatelskou službou pro 15 potřebných spoluobčanů a krásnou mateřskou školu. Zavedení autobusu MHD města Plzně čp. 55 do Tlučné obecní pokladnu něco stojí, občané však oceňují předvídavost radních – mají nejlevnější dopravu do škol, zaměstnání i na nákup, zvyšuje se zájem o levné pozemky a bydlení v příjemných lokalitách v obci. Zdá se, že v Tlučné žijeme v pohodě. Ano, ale radnice usiluje vytvářet o novou školu a také solidní kulturáček by rozhodně nevedl.

V roce 2003 obec Tlučná slaví 888 let od svého vzniku. Více informací naleznete na internetové adrese www.obecni-urad.net/tluca.

Materiál poskytla Obec Tlučná

Koupaliště pojme i tisíc návštěvníků

Tělocvična se sálem 18 x 36 m

Hřiště

Budova městského úřadu a finančního úřadu Přestice

Chrám Nanebevzetí Panny Marie

Dům historie Přesticka

Základní škola Přestice

Severní strana náměstí

Přestice

Sedmitisícové město, ke kterému náleží nedaleké části Skočice, Žerovice a Zastávka, leží v malebném údolí na levém břehu řeky Úhlavy asi 15 km jižně od Plzně.

Vznik města je spojen s obchodní cestou vedoucí z plzeňské kotliny proti proudu řeky do Bavor. První písemná zmínka o Přesticích pochází z roku 1226. Na město byly povýšeny roku 1525 Ferdinandem I., tehdy byl udělen i znak. V 18. století patřili Přestice kladrubskému klášteru, který zde v letech 1750–1775 vybudoval barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie, dominantu města. Rozvoj města významně ovlivnilo vybudování železnice r. 1874. Období první republiky přineslo velký stavební rozmach. Vedle rodinných domků to byly zejména velké úřední budovy jako okresní hejtmanství, okresní záložna hospodářská, okresní nemocenská pojišťovna, okresní soud, pošta a nová velká sokolovna. Poválečný vývoj města je ukázkou typické degradace sídla. Bylo zrušeno mnohé, okresními úřady počínaje, školami a muzeem konče. **Po roce 1989 nastává nový výrazný rozvoj města, které se snaží navázat na své tradice významného střediska jižního Plzeňska.**

Budova MěÚ a FÚ Přestice

V nově zrekonstruované městské budově sídlí městský úřad a finanční úřad. Přirozené centrum Mikroregionu Přesticko (22 obcí) vykonává státní správu pro 30 obcí s 20 000 obyvateli a věří, že jejím výkonem zpět získá atraktivitu i pro další správní instituce.

Chrám Nanebevzetí Panny Marie

Chrám je skvostnou dominantou Přestic a jejich okolí. Byl vybudován v letech 1705–1785 kladrubským klášterem benediktinů. Stavbu vedl stavitel K. I. Dientzenhofera. Skvělá akustika chrámové lodi dává vyniknout zvukům vlastních restaurovaných varhan a častých uměleckých představení.

Dům historie Přesticka

Od svého otevření v r. 2000 si získal pro svou pestrou výstavní činnost nejen stovky vědeckých příznivců a návštěvníků, ale také zaslouženou pozornost odborníků a médií. Vedle neotřelých tematických výstav představuje veřejnosti klasické hodnoty, připomíná díla slavných osobností, včetně přestických rodáků skladatele Jana Jakuba Ryby, architekta a mecenáše Josefa Hlávky či finančníka Jaroslava Preisse.

ovál, hřiště s travnatým a umělým povrchem a měl by být doplněn o plavecký a zimní stadion, především však o trakt budoucí střední školy. Tím by byly vytvořeny velmi dobré podmínky pro plnohodnotný rozvoj a sportovní využití talentované mládeže i veřejnosti města či regionu.

Severní strana náměstí

Po necitlivé destrukci budov severní strany náměstí a navazujícího bloku rodinných domků zde vznikl prázdný prostor vnitrobloku s věncem panelových domů. Regeneraci zmíněného frekventovaného životního prostoru započala rekonstrukce severní strany náměstí výstavbou řadových domů inspirovaných siluetou původní zástavby, její podstatnou regenerační funkcí by měl plnit nově koncipovaný rozlehlý park zeleně konejšící své návštěvníky od konce r. 2003.

Základní škola Přestice

Přes tisíc žáků místní základní školy, kteří projdou dvěma přestickými a dalšími regionálními mateřskými školami, je vyučováno ve dvou budovách. Druhá z nich, otevřená v r. 1996, je součástí etapově budovaného školského areálu s vybavením vysokého standardu. Ten v současné době zahrnuje moderní tělocvičny, atletický

Řadové domky V Háječku

Ačkoli v posledních letech bylo vystavěno přes sto bytových jednotek v bytových domech a obdobné množství v rodinných domcích, zájem o bydlení ve vhodně situovaných Přesticích s kompletně vybavenými podstatnými prvky infrastruktury převyšuje současné možnosti nabídky. Příprava další rozvojové plochy pro bydlení, obdobné jako rozvoj právě startující průmyslové zóny, však na sebe nenechají dlouho čekat a město věří v další přírůstek svých obyvatel.

Materiál poskytlo Město Přestice

◀ Řadové domky V Háječku

Dobřany

Město Dobřany se řadí mezi nejstarší historická sídla na Plzeňsku. Okolní dobrá půda a voda dala jméno Dobřanům, obyvatelům původní osady existující již před první písemnou zprávou z roku 1243, kdy patřil samostatný dobřanský statek Závěši z Dobřan. Jeho syn Jan z Dobřan proměnil dřívější osadu před rokem 1259 v poddanské městečko s tržním centrem pro široké okolí.

Město Dobřany se řadí mezi nejstarší historická sídla na Plzeňsku. Okolní dobrá půda a voda dala jméno Dobřanům, obyvatelům původní osady existující již před první písemnou zprávou z roku 1243, kdy patřil samostatný dobřanský statek Závěši z Dobřan. Jeho syn Jan z Dobřan proměnil dřívější osadu před rokem 1259 v poddanské městečko s tržním centrem pro široké okolí. K právům města náleželo vedle trhů a opevnění i vaření piva (1378) a samospráva. V roce 1790 byl zřízen pro město Dobřany magistrát se samostatnou politickou a soudní mocí a po roce 1848 se městu dostalo větší samostatnosti. První průmyslová revoluce ovlivnila vývoj města až ve druhé polovině 19. století. Město se v této době počalo rychle měnit a dosavadní zemědělské a řemeslné městečko se stalo průmyslovým střediskem, dostalo nový ráz. Byl zde dostatek pracovních sil pro průmyslové okolí, zpracování kaolínu, hornictví a pivovarnictví. Politické

a hospodářské změny, které nastaly ve společnosti po roce 1989, ovlivnily celý další vývoj města. Městské zastupitelstvo v červnu 1993 rozhodlo o připojení města k Programu regenerace městských památkových rezervací a zón a o zpracování Programu regenerace. Byly vybudovány nové inženýrské sítě, plynofikace kotelen, rozšíření ČOV, rekonstrukce památek, nový dům s pečovatelskou službou, bytová výstavba a další. Během posledního desetiletí město dostalo novou podobu, stalo se krásnějším a z hlediska turistického ruchu i zajímavějším. K významným památkovým objektům města patří kostel sv. Víta, historická budova radnice a kostel sv. Mikuláše.

Kostel sv. Víta je centrální barokní stavba, šestnáctiboká na oválném půdorysu s boky střídavě konvexními. Kostel byl sevřen mezi domy, kdysi masnými krámy, a obklopen hřbitovem. V roce 1992 byly masné krámy zbořeny, čímž se kostel stal snáze přístupným a dobře viditelným z náměstí.

Kostel sv. Víta s unikátním barokním dvouoltářem

V rámci schváleného programu regenerace městské památkové zóny byly v roce 1994 zahájeny práce na generální opravě kostela sv. Víta společností pro obnovu památek Murus Praha.

Kostel sv. Mikuláše byl původně gotický. V 17. století byl dvakrát přestavován a do konečné podoby jej vystavěl stavitel Martin Glaser radikální pozdně barokní přestavbou v letech 1756 až 1758. Vybavení interiéru trvalo ještě více než jedno desetiletí. Jižně od presbyteria kostela stojí zvonice. Při náletu na Dobřany v roce 1943 byla zničena pseudobarokní věž kostela, jejíž replika byla navržena na původní místo v roce 2000.

Radnice byla vystavěna podle plánů E. Klotze a stavitele J. Kopřivy. Jednopatrová budova je ve slohu novorenesančním. V návaznosti na Program regenerace památkové zóny byla radnice v roce 1995 pod číslem 10280 zařazena do Ústředního seznamu kulturních památek. Téhož roku byla zahájena její rekonstrukce. Při rekonstrukci půdy byl za dřevěným trámkem nalezen balíček písemností, který obsahoval 240 dokumentů z konce 19. století. Jedná se o řadu bohatě zdobených faktur psaných na předtištěných blanketech jednotlivých firem. V roce 1997 pokračovala rekonstrukce radnice II. etapou půdní vestavby. Nebytové prostory, které dříve používala Policie ČR, byly stavebně upraveny na kanceláře Stavebního úřadu a jeho archiv. Stavební úpravy pokračovaly až do roku 2002. Provedenou celkovou generální obnovou budovy radnice bylo dosaženo jejího plného využití se zachováním novorenesančního slohu a původních stavebních prvků včetně interiéru. Více informací naleznete na www.dobransy.cz.

Materiál poskytl Město Dobřany

Pohled na kostel sv. Mikuláše

Těžištěm kulturního dění v Dobřanech je Základní umělecká škola, která od roku 2000 nese jméno světového hudebního skladatele J. S. Bacha

Silniční průtah výrazně zlepšil dopravní obslužnost města

Fara v Dobřanech

Dobřany se v posledních letech proslavily nejen dobrým chlebem, ale i 12 a 14stupňovým pivem „Modrá Hvězda“, které je vařeno a čepováno výhradně jen v tomto restaurantu

Celkový pohled

Střížovice

Obec Střížovice se nachází v Plzeňském kraji 20 km na jih od Plzně a 9 km na severozápad od Blovic. Původně byla naše obec založena klášterem nepomuckým začátkem 13. století. Svoje jméno odvozuje od slova střežiti (stříci), tj. stráž konati, a to na blízké obchodní cestě z Budějovic do Plzně.

Státek ve Střížovicích

V současné době má 344 obyvatel. V obci je zaveden plyn, vodovod a letos se začíná s výstavbou čistírny odpadních vod. Z občanské vybavenosti se v obci nachází nákupní středisko, hostinec, koupaliště, fotbalové hřiště, hřiště na nohejbal. Do mateřské školy docházejí naše děti do Chlumu vzdáleného 2 km a školní docházku plní v Blovicích, kde je i gymnázium.

Velmi aktivní je hasičský sbor, který byl založen dne 16. 1. 1898. Ve spolupráci s obecním úřadem pořádají hasiči již sedmým rokem soutěž o pohár starosty obce. Taktéž zde máme TJ Sokol Střížovice založený dne 21. 8. 1931, který se plně zapojuje do dění v obci. V dubnu roku 2002 vznikl v obci Cyklistický klub, který soustřeďuje 77 členů, hlavně mládež, a pořádá minimálně pět společných jízd do roka a další akce. Celkově se dá říci, že výše jmenované organizace se zabývají využitím volného času mládeže.

V dalších letech je v obci plánována oprava chodníků a obecních budov, výstavba cca osmi podkrovních pokojů nad hostincem, které by měly sloužit jako turistická ubytovna. Připravuje se rovněž výstavba kempu u koupaliště, neboť přes obec vede několik cyklotras, které se zde kříží, a tímto chceme nabídnout projíždějícím cyklistům možnost ubytování.

Materiál poskytla Obec Střížovice

Nezvěstice

Obec Nezvěstice vznikla v polovině 14. století pod výběžky lesnatých Brd při soutoku řeky Úslavy s vodami potoků Bradavy a Olešenského potoka. Obec leží v členitém terénu. Nad ní se vypíná vrch Varta. Jeho název svědčí o tom, že v minulosti býval strážním místem tohoto kraje.

Kostel Věch Svatých

Pohled na Nezvěstice

Z archeologických nálezů vyplývá, že krajina kolem Nezvěstic byla osídlena již v době bronzové. V nedalekém lese Svárči byla archeologem Františkem Francem odkryta mohylová pohřebiště a cenné nálezy byly z odkrytých mohyl uloženy v Západočeském muzeu v Plzni. Zbytky nádob a hlíněných střepů byly nalezeny při polních pracích hlavně na Vartě a při lámání kamene na Žákavské skále. Při plynofikaci obce byly objeveny důkazy osídlení v 15.–17. století v prostoru blízko Zámečku.

Nejstarší písemné prameny o existenci obce pocházejí ze 14. století. V té době stála nedaleko Úslavy tržnice zvaná „Pod Zámečkem“. V ní vznikla ves Nezvěstice, jejíž majitelé postupně byli páni Aleš z Nezvěstic, z Litic, z Rožmberka, Blahuta a Zdeněk, Kokořovci, Černínové. Poslední majitelé byli Valdštejnové, a to až do pozemkové reformy v roce 1924.

Uprostřed obce se vypíná od poloviny 14. století kostel Věch Svatých s řadou gotických prvků. V roce 1872 vzniká most přes Úslavu, který se stal spojnici s obcemi na podbrdsku. Velký význam pro rozvoj obce a její vzhled měla výstavba státní dráhy Plzeň–České Budějovice v roce 1867 a České obchodní dráhy, tzv. Mirošovky, dostavěné roku 1883, kdy bylo postaveno též nádraží. V roce 1963 byla trať elektrifikována.

V roce 1903 byla vybudována obecná škola, byla v pozdějších letech modernizována a dnes ji navštěvují žáci z Nezvěstic a okolních obcí. V současné době se v obci buduje Dům s pečovatelskou službou s 19 bytovými jednotkami.

Materiál poskytl Obec Nezvěstice, foto: Jiří Berger

Kostel Panny Marie Sněžné

Radnice

Plavecký stadion

Rokycany

Město Rokycany má 15 tisíc obyvatel, první písemná zmínka je z roku 1110. Jako město jsou Rokycany poprvé zmiňovány kolem roku 1290 a na město královské byly povýšeny císařem Rudolfem II. v r. 1584. V historii města i regionu se střídala období rozkvětu i úpadku pod vlivem širších historických událostí. Největší úpadek nastal po třicetileté válce a přetrval až do 18. století. Zhoubný požár v r. 1784 zničil město Rokycany prakticky celé, ačkoliv v té době se zvolna začalo rozvíjet díky lesnímu hospodářství a železárnám. Dominantami města jsou kostel Panny Marie Sněžné z 12. století, městská radnice z 1. poloviny 18. století, Mariánský sloup a kašna na náměstí. Střed města byl v roce 1992 vyhlášen Městskou památkovou zónou.

Ve městě je rovněž hvězdárna, jediná svého druhu v regionu a Muzeum Dr. Bohuslava Horáka se specializací na železářství a paleontologii. Muzejní sbírka představující více než 80 tisíc zkamenělin patří k největším a nejvýznamnějším v České republice.

Novodobou historii zahájilo osvobození města Rokycan americkou armádou dne 7. května 1945. Významnou historickou skutečností je, že se zde dne 10. května 1945 poprvé setkaly dvě armády protifašistické koalice – armáda americká a sovětská – na demarkační linii mezi Borkem a Rokycany. Přípomínkou této události je památník a stálá muzejní expozice „Vojenského a historického muzea na demarkační linii“ v Rokycanech.

Koncem roku 2002 byla dokončena stavba plaveckého bazénu, který spolu s vedle umístěným koupalištěm tvoří ucelený komplex odpočinku a relaxace. V areálu bazénu je kromě tří 25metrových plaveckých drah, dětského bazénu se skluzavkou, tobogánu, vířivek a chrlíčů vody možno využít též služeb páry, sauny, masáže a lymfodrenáže. K občerstvení slouží bar, který je umístěn v horním patře bazénu.

V září roku 2001 byl otevřen u ZŠ Čechova nový sportovní areál s umělým povrchem, kde je k dispozici atletický ovál – uzavřená čtyřdráha délky 333,33 m se dvěma sprinterskými rovinkami, travnaté hřiště s umělým trávnikem, dvě víceúčelová hřiště s hřištěm na basketbal a odbíjenou, tenisový kurt, hřiště na streetball s cvičnou tenisovou stěnou, technický sektor pro vrh koulí či doskočiště pro skok daleký a trojskok. Tento areál je možno využívat i ke komerčním účelům.

Materiál poskytl Město Rokycany

Sportovní areál u ZŠ Čechova

Letecký pohled na Hrádek u Rokycan

Městský úřad Hrádek

Hrádek u Rokycan

Mladé město Hrádek – město zeleně, leží v údolí Padrtského potoka uprostřed malebné lesnaté krajiny mezi trojicí vrchů Žďár, Kotel a Hrádecký necelých šest kilometrů východně od Rokycan. Obci Hrádek-Nová Huť se třemi tisíci obyvateli byl udělen statut města v roce 1975.

Nejstarší dochovanou písemnou zmínkou je darovací listina českého krále Jana Lucemburského ze dne 7. 11. 1325 (originál je uložen ve Státním archivu v Třeboni), v níž daruje za věrné služby Petrovi z Rožmberka několik obcí, mezi nimiž je také hrádek. Vznik Nové Huti, která získala název jako obec až v roce 1845, je spojen především s počátky českého železářství.

Velká tradice hutnictví a průmyslové výroby se prolíná historií celého údolí Padrtského, dříve Černého potoka, a je spojena s postupným vznikem řady kujných hutí a vodních hamrů. Jeden z těchto dochovaných technických unikátů ze 16. století v nedalekém Dobřívě dnes slouží jako muzejní expozice.

I dnes je Hrádek přes svůj „zelený“ charakter průmyslovým

Letecký pohled na město

Pohled na přírodní divadlo

městem. Ve městě jsou i nové významné firmy, jako Monteferro nebo Borgers, které poskytnou další pracovní příležitosti.

Město v průběhu let narostlo zejména podnikovou bytovou výstavbou zdejších železáren. Nezanedbatelná je také družstevní výstavba a stavění rodinných domků. Pro zlepšení životních podmínek byla v převážné části města provedena kanalizace a plynifikace. Ve městě je

sportovní stadion, hřiště pro házenou, koupaliště, dům kultury, knihovna a kouzelně položené přírodní divadlo. Hrádek má optimální autobusové i vlakové spojení s okresním městem Rokycany i metropolí západních Čech – Plzní. Okolí města je vyhledávanou turistickou lokalitou, rájem rybářů a houbařů.

Materiál poskytl Městský úřad Hrádek, foto: FS Publishing

Dobřív

V málokteré obci v západních Čechách najdeme tolik půvabných památek jako v Dobřívě. Jsou zde dochovány památky na staré brdské železářství a na lidové stavitelství, je zde ojedinělé lipové stromořadí i vzácné stromy solitérní.

Obec obklopují hluboké brdské lesy, stále ještě zdravé a středem protéká pstruhová říčka, Padrský potok. To vše tvoří neopakovatelnou atmosféru místa, takže každý návštěvník se sem rád vrací.

Střed obce pro svou neobvyklou hodnotu kulturněhistorickou byl vyhlášen v roce 1995 Ministerstvem kultury České republiky památkovou zónou.

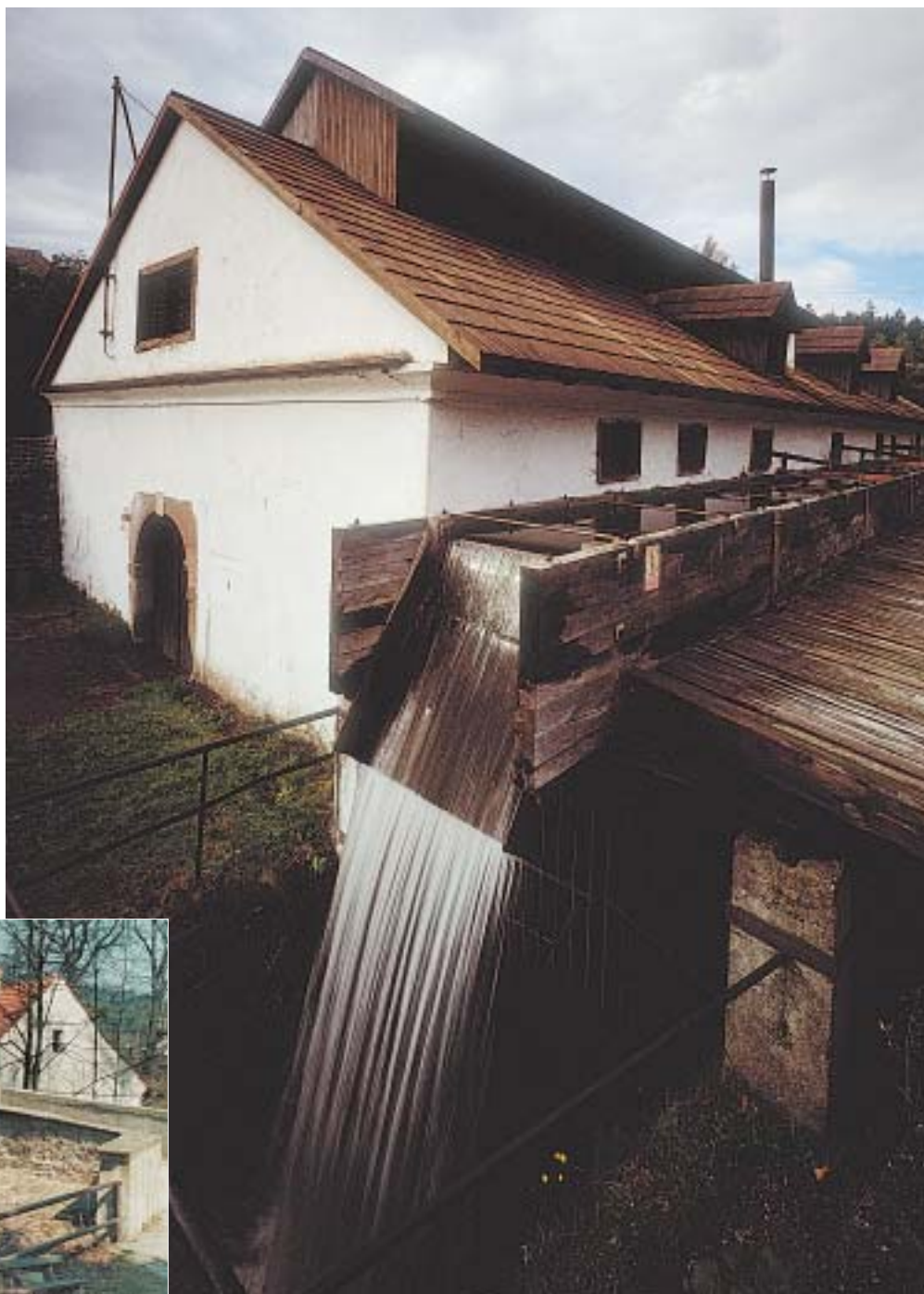
Zachovalou lidovou architekturu v obci reprezentuje celkem 27 roubených dřevěných domů a 8 roubených stodol a další zajímavé stavby. Roubené domy patří do oblasti dřevěného domu jihočeského, který proniká úzkým pruhem přes Spálenopoříčsko, Mirošovsko na Strašicko a po okraji Křivoklátska k Berounce.

Padrský potok překračuje prastarý kamenný tzv. Švédský most, zbudovaný za časů třicetileté války. Na oblouku mostu je umístěna socha patronky havířů sv. Barbory. Na břehu, poblíž mostu stojí socha Jana Nepomuckého, patrona všech, kdo mají co do činění s vodními toky.

Stará hospoda připomínaná již v roce 1731 stojí pár kroků od Švédského mostu. Ve Staré hospodě je zřízena pamětní jizba herce Národního divadla Jindřicha Mošny. Z této hospody pocházela Mošnova žena Josefina.

Největším magnetem pro návštěvníky je železářský hamr, zapsaný jako památka první kategorie do světového seznamu UNESCO. Unikátní památka z 16. století má zachováno původní vnitřní zařízení – malé hamry zvané švanchamry, dva velké hamry, váhy k vážení železa, vyhřívací pec, nůžky na stříhání železa. Zařízení je poháněno vodní silou pomocí vodních kol a transmise.

Materiál poskytl Obec Dobřív

Švédský most – Dobřív

Vodní hamr v Dobřívě

Renesanční zámek ve Spáleném Poříčí

Penzion a vinárna Joachima Lewidta

Spálené Poříčí

Regenerace, obnova. Tato slova velmi dobře vystihují úsilí měst a obcí devadesátých let. Zejména rozšíříme-li regeneraci prostoru o obnovu lidských vztahů, tradic a chápání duchovních hodnot. Obnovovat město neznamena kopírovat minulé, ale s úctou k tradici nacházet nové pohledy, významy a vztahy mezi prostorem a lidmi. O obnovu se stále pokoušíme od roku 1990 i ve Spáleném Poříčí.

V roce 1990 bylo Spálené Poříčí střediskovou obcí se zchátralými domy v historickém středu s řadou necitlivých úprav ze 70. a 80. let a se zcela chybějící infra-

Kostel svatého Mikuláše

strukturou. Jen novější část obce na levém břehu potoka na tom byla o něco lépe. Obnova města byla proto zahájena výstavbou infrastruktury (vodovod, kanalizace, ČOV, plynofikace, elektrorozvody, telefon). V roce 1992 byl na žádost obce střed Spáleného Poříčí prohlášen městskou památkovou zónou. Obnova byla poté zaměřena nejprve na nemovité kulturní památky. Se zásadním důrazem na využití památek, tedy na skutečnou, nejen materiální obnovu.

Byl opraven **kostel sv. Mikuláše** a **barokní budova děkanství** (z roku 1780). Spálené Poříčí se po mnoha letech opět stalo sídlem farnosti, která zaujímá pevné místo v Plzeňské diecézi.

Největším problémem byla regenerace zdevastovaného a opuštěného renesančního **zámku** z roku 1617. Město dosud zajišťuje jeho postupné opravy. Zámek je nyní sídlem Církevní střední odborné školy s obory Rodinná škola a Ochrana přírody a prostředí a významné místo v něm zaujímá historická expozice s výstavními a reprezentačními prostory města. Obnoveno bylo i vlastnictví Metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze, která objekt vlastnila 200 let a podvkrát v něm uložila velkou část svatovítského pokladu.

Jedním z prvních obnovených objektů byl malebný **židovský hřbitov**. Poté byly na žádost města prohlášeny nemovitou kulturní památkou další objekty, a tak

byl před demolicí uchráněn bývalý židovský kupecký dům čp. 161 – dnes obnoven na **Penzion a vinárnu Joachima Lewidta** s unikátně zachovalou černou kuchyní, dále bývalý pivovar čp. 2 i lidový roubený dům čp. 138 vedle fary – dnes upravovaný na turistické informační středisko. Opraveny byly i památkové objekty v soukromém vlastnictví.

Po záchraně kulturních památek bylo možné přistoupit k obnově veřejného prostoru v památkové zóně. Veškeré domy jsou opravovány dle Programu regenerace. Obnova jednotlivých ulic má za cíl zachování dispozice místa a zvýraznění jeho atmosféry. Na úpravě i drobných prostorů se podílejí architekti i sochaři.

Zdůrazněním obnovy a významu Spáleného Poříčí bylo znovuudělení statutu města v roce 1996 a vznik pověřeného úřadu v roce 2002.

Regenerace venkovského prostoru je stálým procesem, který v sobě zahrnuje citlivý rozvoj, ochranu sídelní struktury – (zamezení stavbám mimo sídla v krajině), investice do inženýrských sítí i vlastní obnovu památek. Doufáme, že tento proces bude na Spálenopoříčsku pokračovat ještě dlouhá léta.

K turisticky zajímavým cílům patří například památková zóna Lipnice či rozhledna Železný Újezd.

Ing. Pavel Čížek, starosta města

Blovce – kostel sv. Jana Evangelisty

Blovce

Město Blovce má dlouholetou tradici. První zmínky pochází z konce 13. století a na konci 14. století se o Blovicích mluví jako o městečku.

Blovce jsou přirozeným historickým a kulturním centrem regionu v povodí řeky Úslavy asi 23 km jihovýchodně od Plzně.

Narodily se zde nebo určitý čas žily, některé významné osobnosti, nacházejí se tu kulturní památky a turistické cíle. Roku 2003 se stalo město Blovce obcí s rozšířenou působností a navázalo tak na tradici okresního města, která byla přerušena roku 1960.

Nemovitě kulturní památky a jejich obnova

Dominantou města je původně gotický kostel sv. Jana Evangelisty ze 14. století barokně přestavěný podle plánů J. F. Jöndla v letech 1760–1767. Z původního hřbitova, rozkládajícího se kolem kostela zbyla pouze pohřební kaple Sv. Kříže s hrobkou Kolowratů a ostatky rodu Pálffyů. Kostel prošel během své existence několika opravami, z nichž ta poslední probíhala v letech 1995–1998. Na blovicím náměstí je jednou z nejvýraznějších staveb budova radnice. Byla postavena roku 1825 a později rozšířena a přestavěna v pseudorenesanční podobě s věžičkou v nároží a hodinami.

Na náměstí se nachází štitové pozdně klasicistní domy čp. 23 a 24 ze začátku 19. století vhodně dokumentující starší městskou zástavbu. Tyto domy společně dokládají střídáním domu s dvorkem a vzadu hospodářskou částí někdejší zemědělský charakter města. Rekonstrukce

čp. 24 proběhla v roce 1996 a v současné době je objekt částečně využíván jako prodejna mobilních telefonů. U domu čp. 23 byla vhodně opravena čelní fasáda, v roce 1993 je zde prodejna auto-moto potřeb. Další nemovitou kulturní památkou je dům čp. 31 na Americké ulici, který slouží jako prodejna textilního zboží po úpravách v roce 2001. Je postaven ve stylu pozdního biedermeieru před polovinou 19. století. Je to typický štitový zděný dům venkovského charakteru v řadové zástavbě se štukovou fasádou.

Hradiště – kdysi samostatná ves s tvrzí, je dnes součástí města. Původní tvrz poprvé zmiňovaná roku 1545 prošla mnoha úpravami a do současné podoby byla přestavěna roku 1873 ve slohu anglické gotiky Eduardem Pálffym z Erdödu dle návrhů J. F. Jöndla. Zámek Hradiště byl po roce 1945 přizpůsoben pro potřeby zemědělského školství a byl tak devastován až do roku 2000, kdy přešel do majetku okresního muzea i se zámeckým parkem. Vnitřní část zámku bylo nutno celkově rekonstruovat a proběhly přípravné práce pro restaurování zámecké kaple. V roce 2002 byl zámek zpřístupněn veřejnosti a otevřena část jeho historických expozic a výstavních síní.

V blízkosti zámku stojí Raušarův dům čp. 148 – empírová stavba z 1. poloviny 19. století s jednoduchou fasádou oživenou štukem a s dochovanou dispozicí, zčásti s klenbami. Původně měšťanský dům ředitele školy Františka Raušara, který věnoval městu pro zřízení muzea. Okresní muzeum Plzeň-jih zde sídlilo do roku 2002 a poté bylo přemístěno do areálu zrekonstruovaného zámku Hradiště. Nyní se v budově po přestavbě nachází kanceláře Městského úřadu Blovce.

Dům čp. 149 v ulici Hradištská je empírová stavba z 1. poloviny 19. století. Spolu s hospodářskými objekty tvoří architektonicky komponovaný celek. Jedná se o zděný, přízemní omítaný dům uprostřed zahrady. Stavební úpravy byly zahájeny v roce 2000 a pokračují dodnes.

Stavební činnost po r. 1989

V blízkosti centra bylo v 80. a 90. letech 20. století vybudováno několik domů panelového typu. Na přelomu tisíciletí se postavily ještě tři bytové domy, a tím vzniklo dalších 54 nových bytových jednotek. Byl také postaven dům s pečovatelskou službou, kde žije v současné době 34 obyvatel.

Nestaví se ale jen z iniciativy města. Blízko náměstí vyrostla nová lékárna. Nové rodinné domky byly postaveny a dále se staví nejen v centru, ale i v okrajových částech města.

Školství má v Blovicích dlouholetou tradici. Nová budova základní školy a gymnázia, postavená v letech 1960–62, prošla celkovou rekonstrukcí v roce 2000, ale již o dva roky dříve zde byl vybudován bazén pro výuku žáků mateřských a základních škol. Kapacita budovy však nestačila, a tak byla 1. září 1994 zahájena stavba nové budovy gymnázia a o devět měsíců později zde přivítali první studenty. Ke gymnáziu se v krátké době připojil i nový pavilon s tělocvičnou, šatnami, sklady, kabinetem a soc. zařízením. Tento areál dotváří opravená budova školní jídelny a školní družiny dokončená v roce 2000. V současné době probíhají práce na opravě budovy tělocvičny základní školy. Po jejím dokončení bude mít město Blovce moderní školní areál.

Blovce – dům s pečovatelskou službou

Blovce – nově opravené pavilony základní školy

Mikroregion Úslava

Sdružuje celkem 14 obcí: Blovice, Borovno, Dražkov, Chlum, Chocenice, Jarov, Letiny, Seč, Strážovice, Únětice, Vlčtejn, Zdemyslice, Žákava, Ždírec

Borovno

Obec Borovno leží ve svahu nad potokem Bradavou asi 6 km východně od Spáleného Poříčí. První zmínka o vsi pochází z roku 1347, kdy příslušela k Rožmitálu. Nebyly zde příliš vhodné podmínky pro hospodaření, ale byla zde sklárna, dva hamry, mlýn s pilou. Hamry pracovaly ještě v 19. století a roku 1880 měla obec 363 obyvatel. Na přelomu století došlo k silnému úbytku obyvatelstva. V současnosti zde sídlí obecní úřad, polovina domů je trvale obydlena a asi polovina je využíván a k rekreačním účelům.

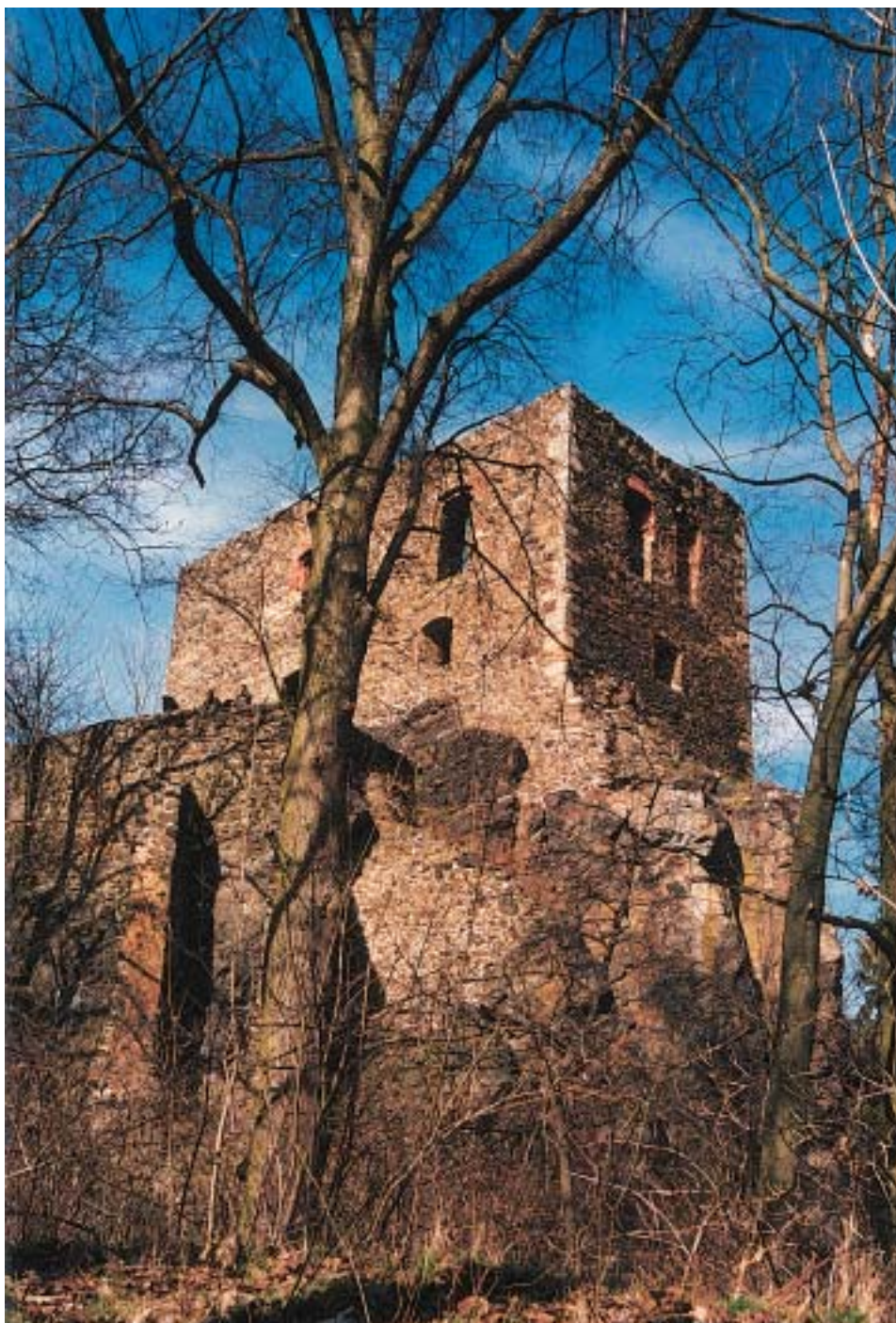
Dražkov

Je položena v mírném svahu v údolí Podhrázského potoka asi 5 km jihozápadně od Blovic. Dle první zmínky z roku 1379 byla ves majetkem vladky Ondřeje a měla dva dvory. V 18. století zde stálo již 17 domů a v 19. století – 42 domů s 258 obyvateli. Stával tu panský dvůr, ovčín, mlýn, hospoda a hájovna. Dnes zde sídlí obecní úřad a obec čítá 140 obyvatel ve 45 trvale obydlených domech.

Chlum

Obec Chlum se nachází 15 km jihozápadně od Plzně. První písemná zpráva o existenci obce se datuje rokem 1379, údajně existovala již kolem roku 1100 ve spojení s tvrzí Vlčtejn. Název obce pochází od původního názvu pro zalesněný vrch s nadmořskou výškou 545 m poblíž obce a nese název Pahorek.

V roce 1789 měla obec 34 popisných čísel, v dnešní době je jich 75. Těsně po 2. sv. válce zde žilo 378 osob. Nyní zde trvale žije 187 obyvatel, 49 obyvatel není v obci oficiálně přihlášeno, přijíždějí především na víkendové pobyty. Dominantou obce je barokní kruhová náves s kapličkou a železným křížem, evidovaným Státní památkovou péčí. Vedle se nachází pomník padlých, z 1. a 2. sv. války. Ve středu obce se též rozprostírá jeden z obecních rybníků, dále je zde prodejna smíšeného zboží Západočeské konzumní družstvo (ZKD) a hasičská zbrojnice. Pro rekreační využití obyvatel slouží víceúčelová vodní nádrž, zrekonstruovaná v roce 1992, v jejímž sousedství je sportovní hřiště. Od roku 1929 existuje v obci vlastní škola, která byla v roce 1981

Zřícenina hradu Vlčtejn

přebudována na mateřskou školku, navštěvovanou i dětmi z okolních obcí.

Obecní hospoda je centrem dění v obci. V posledních letech objekt získal nová plastová okna a měděné okapy. Kuchyně i lokál jsou plynofikovány. Po rekonstrukci jsou pánské i dámské toalety. K dispozici návštěvníkům jsou např. elektronické šipky, kulečník a televizor. Sál kromě kulturního využití při společenských zábavách umožňuje sportovní aktivity jako softtenis a v zimě aerobik. Jevíště je často využíváno jako oddělený salónek pro schůzovní a spolkovou činnost. V teplých letních dnech se návštěvníci mohou občerstvovat pod pěknou novou pergolou s dveřmi ve stylu kovbojských saloonů a kapacitou 50 míst, stylovým osvětlením a udrnou. Na svépomocném vybudování se nejvíce pracovníci podíleli p. Říha, Kocourek a Vašta, obecní lesy dodaly materiál. Možnosti posezení pod pergolou hosté hojně využívají. Sportovní areál na pozemcích patřících obci, tvořený travnatým fotbalovým hřištěm s dvěma tribunami, víceúčelovou nádrží – koupalištěm a betonovým stolem na stolní tenis bude doplněn o další sportovní víceúčelové hřiště. Bude umožňovat hraní volejbalu, nohejbalu, tenisu a basketbalu. Snad bude vybudován též ruský kuželník. Od silnice dělí všechna sportoviště smrkový živý plot.

Chocenice

Vesnice raně feudálního původu ležící v mělkém údolí asi 4 km jihozápadně od Blovic je poprvé zmiňována již roku 1115. V 16. století zde majitel Kryštof Kokořovec z Kokořova nechal vybudovat tvrz se dvorem, ovčínem a pivovarem. Do 19. století se obec rozrostla na 59 domů s 481 obyvateli, zámek, panský dvůr, hospodu, několik mlýnů a faru. V 80. letech 20. století se zde stavěly bytovky a objekty družstva. Dnes v obci žije kolem 400 obyvatel ve 106 domech a dalších 27 je rekreačních.

Jarov

Ač se o Jarově písemné prameny zmiňují až v roce 1558, je předpoklad jejího dřívějšího data založení. Nachází se asi 7 km jižně od Blovic a původní název zněl Rájov. Na konci 19. století zde stálo 62 domů, škola a samota Čábuzí s 447 obyvateli. Dnes je obec sídlem obecního úřadu a v 70 domech žije 230 obyvatel.

Letiny

Obec Letiny leží mezi městy Přeštice, Blovice, Nepomuk, pouhých 32 km od Plzně. Letiny proslavily hlavně lázně, ve kterých se léčilo mnoho významných lidí. Největší pověst měly lázně koncem 19. a počátkem 20. století, kdy byl ředitelem lázní balneolog světového jména MUDr. Vojtěch Mrázek. Tehdy byly

postaveny všechny lázeňské budovy, r. 1882 Myslívna, r. 1900 vila Anna, r. 1901 hlavní lázeňská budova, které byly propojeny dřevěnou kolonádou. Do zdejších lázní jezdili hosté z domova i ze zahraničí. Mezi vzácné hosty patří např. spisovatel Alois Jirásek, K. M. Čapek-Chod, Karel Čapek, Karel Klostermann, F. X. Šalda, z umělců např. Pavel Ludíkar, vědci P. J. Šafařík, J. Košťlivý, ale i známý herec Miroslav Horníček. Kdo zavítá do Letin, rád zajde do lázní, které nyní slouží pacientům z Psychiatrické léčebny Dobruška. Přesto zůstávají lázně – zvláště svou přírodou – místem procházek a odpočinku i místních občanů. Dominantou vsi je kostel sv. Prokopa, původně gotická stavba ze 14. století upravovaná v průběhu 17., 18. a 19. století. Je to jednoduchý objekt s gotickým trojbokým zakončeným presbyteriem se sakristií na severní straně. Loď je plochostropá, presbyterium je sklenuto jedním polem křížové klenby. V interiéru se zachovala barokní pískovcová křtitelnice z první poloviny 17. století a náhrobník z období kolem roku 1600.

Seč

Obec ležící asi 3 km západně od Blovic a první zmínkou je spojovaná se vsí je záznam z roku 1318, který hovoří o Oldřichovi ze Seče. V polovině 18. století zde bylo 11 hospodářů, dvůr, mlýn a 87 obyvatel. Na konci 19. století žilo v 58 domech 385 obyvatel. V současné době je v obci 78 domů, z nichž 10 je využíváno k rekreaci 278 obyvateli.

Dominantou obce je barokní kostel Nanebevzetí P. Marie z roku 1737. Z původně gotického kostela zůstala pouze zvonice a jsou vidět některé druhotně použité gotické zdobné části ostění. Prostorná stavba křížového půdorysu a trojbokým uzavřeným presbytářem má na bocích gotickou věž s mladší nástavbou. Vybavení kostela je barokní a nachází se zde náhrobník Jáchyma hraběte ze Sinzendorfu z roku 1707. Bohužel stavba je v havarijním stavu a v současné době se sbírají finanční prostředky na její renovaci.

Střížovice

Obec Střížovice se nachází v okrese Plzeň-jih. Leží 20 km na jih od Plzně a 9 km na západ od Blovic. Nadmořská výška obce je 474 m.

Katastr obce i celé okolí bylo osídleno již 3000 let př. n. l. Byl to lid doby bronzové, po kterém zůstala četná pohřebiště s velkým počtem mohyl v okolí. Původně byla obec založena klášterem nepomuckým začátkem 13. století. Svojí polohou a vzdáleností od Plzně vytváří dobré prostředí pro stavbu nových rodinných domů, a proto se připravuje stavební obvod s plnou infrastrukturou na jejich výstavbu.

Obec Střížovice má 326 obyvatel.

Únětice

Ves byla postavena v prudkém svahu asi 4 km západně od Blovic. První písemná zpráva pochází z roku 1358, později zde byla postavena tvrz, která byla za husitských válek zničena. V polovině 18. století bylo ve vsi 15 hospodářů, tkadlec a kovář s farní příslušností do Seče. Roku 1900 měla vesnice 197 obyvatel a 36 domů. V současné době je ve 40 domech na 132 obyvatel.

Vlčtejn

Malá vesnice na vrcholu návrší pod buližníkovou skálou se zříceninou hradu leží asi 4 km severozápadně od Blovic. V 19. století zde krátce fungovala poštovní stanice, byl postaven poplužní dvůr a naproti hospoda. V té době zde žilo 62 obyvatel v 18 domech. Dnes na Vlčtejně bydlí 98 obyvatel.

Nad obcí Vlčtejn se nachází zřícenina gotického hradu ze 14. stol. Název je odvozen od starobylého hradu ze 13. stol. s názvem Wildstein („divoký kámen“). V r. 1421 byl dobyt husitským vojskem Jana Žižky a v r. 1450 zde byla uzavřena mírová smlouva mezi jednotou strakonickou a jednotou poděbradskou, zastoupenou Jiřím z Poděbrad. Roku 1611 zde pobýval i Kryštof Harrant z Polžic a Bezdržic, manžel jedné z dcer majitele Vlčtejna – Jana Hradišského z Hořovic. Hrad byl několikrát opuštěn a opět zveleben. Naposledy byla zřícenina opravována kolem poloviny 20. století okrašlovacím spolkem a vznikl zde parket a malý amfiteátr.

Zdemyslice

První písemná zmínka o vsi Zdemyslice je z roku 1115 z období panování českého knížete Vladislava I., kdy obec patřila ke kladrubskému klášteru. Nachází se při řece Úslavě asi 2 km severně od Blovic. Ve 13. století přešla ves do majetku nepomuckých cisterciáků. Po vypálení nepomuckého kláštera husity v roce 1420 klášter pustl. Za vlády Ferdinanda I. (1526–1564) byl klášter zrušen a celé klášterní zboží (včetně obce Zdemyslice) bylo uděleno v dědičné držení Adamu ze Šternberka. Až do roku 1850 měly Zdemyslice, tak jako všechny obce, svého rychtáře. V roce 1850 byla zavedena obecní zastupitelstva v čele s představeným obce, pro kterého se později užíval název starosta. Roku 1900 měla ves 414 obyvatel žijící v 68 domech. Dnes je sídlem obecního úřadu se zastupitelstvem v čele se starostou a 490 obyvateli.

Obec se pyšní nově opraveným kostelem sv. Mikuláše, který pochází minimálně ze 14. století. Je barokně upraven a novogoticky rozšířen o nový štít s věží. Okna mají původní gotické kamenné ostění. Interiér lodi má plochý strop, ale v části je dochovaná křížová klenba bez konzol se svorníky.

Žákava

Obec Žákava leží v údolí mezi řekou Úslavou a potokem Bradavou. Je to jediná obec tohoto jména a jedna z nejstarších v Plzeňském kraji.

Soudí se tak podle starobylého kostelíka sv. Vavřince, který je ze 13. století a který pamatuje, když v únoru 1421 táhla Žižkova vojska údolím Úslavy na Plzeň. Později byl v 18.–19. století renesančně upraven. Trojboce uzavřené kněžiště má nezvykle připojení věž s jehlancovou střechou. Interiér kostela je plochostropý, místy se zbytky žebrových kleneb. Poslední opravy proběhly v roce 1995.

Původně zde také na hraně skalnaté terasy stávala s kostelem a školou i tvrz. Ta je částečně dochovaná ve velké kamenné sýpce za kostelem. Jsou zde vidět zazděná renesanční okna, ale interiéru je přestavěn na byt.

Obec Žákava byla jedna z prvních, kde byla zřízena obecná škola, a to v roce 1796. Do ní chodilo 111 dětí – 56 hochů a 55 dívek. Tuto školu navštěvovaly též děti

z Nezvěstic a Milínova. Pro malý počet dětí byla v roce 1975 zavřena zdejší škola a v roce 1997 i školka. V budově školy je dnes úřadovna obecního úřadu a část slouží jako sál hospody „U Špejcharu“, která byla ke škole přistavena. Dnes má obec 364 obyvatel, kteří žijí ve 113 domech.

Obec Žákava má od 4. června 2001 svůj vlastní znak a prapor. V roce 2000 na jaře byl osloven heraldik Stanislav Kasík z Roudnice nad Labem, aby vytvořil návrh znaku a praporu. Ten vyhotovil čtyři návrhy a jeden z nich zastupitelstvo schválilo. Návrh na podzim roku 2000 poslalo zastupitelstvo do Parlamentu České republiky spolu se žádostí o jejich schválení. A v červnu obdržel starosta kladné písemné rozhodnutí od předsedy sněmovny Václava Klause.

Ždírec

Nynější obec Ždírec ležící v údolí řeky Úslavy asi 4 km jihovýchodně od Blovice se skládá ze 3 částí, a sice Ždírec-Myť, Žďár a Smederov. Tyto části se jako správní

celek propojily v r. 1960, tehdy pod MNV Ždírec. Nyní se počet obyvatel obce pohybuje kolem 420.

Nejdříve se historické dokumenty zmiňují o Žďáru, jehož počátky jsou z let 1326, kdy zde byl také postaven gotický kostel Sv. Václava. Dodnes se zachovaly některé gotické stavební prvky – klenby, lomená okna, interiéru zdobí gotická výmalba asi z první poloviny 14. století.

Ždírec je zhruba o 50 let mladší a Smederov, kde nejdříve vyrostla rytířská tvrz a panský dvůr se datuje od r. 1654. V r. 1789 se ke Ždírci začala připojovat druhá polovina zvaná Myť, neboť název zřejmě pochází od slova mýtití. Dnes je Myť největším satelitem obce, která se tak nachází na obou březích řeky Úslavy. V 17. století se zde také těžila železná ruda, neboť názvy přilehlých osad Huť a Vilémov (Hamry) dávají tušit, že se zde i ruda zpracovávala. Protože tento ruch se nepřenese do novější doby, láká dnes obec spíše rekreanty, kteří využívají zdejšího klidu a dobrého spojení do obce. Přes léto obec dosahuje někdejšího počtu obyvatel, kdy se číslo pohybovalo ve výši 650 obyvatel.

Materiál poskytl Město Blovice, foto: Emil Sýkora

Zdemyslice – kostel sv. Mikuláše

Žákava – kostel sv. Vavřince

Bezručice

Nejstarší snímky o Bezručicích jsou z roku 1227, kdy je vlastnil velmož Kojata z Mostu. Ve 14. století se ves vlastní vladkové z Bezručic, kteří jsou považováni za předky známého českého humanisty, skladatele, hudebníka a cestovatele Kryštofa Haranta z Polžic a Bezručic. Od roku 1390 vlastnili bezručické panství Kolowratové. Za nich byly Bezručice roku 1459 povýšeny na městečko. Rozvoj lokality negativně poznamenala třicetiletá válka, kdy bylo městečko postiženo morovou epidemií a vypáleno švédskými

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Sloup se svatým Florianem

Zámek Bezručice

vojsky. V roce 1711 získává zadlužené bezručické panství kníže Maxmilián Karel Löwenstein, jehož rod je vlastnil až do roku 1945. V letech 1850–1949 byly Bezručice sídlem soudního okresu. Roku 1901 byla zprovozněna železniční lokálka Nový Dvůr (Přnovany)–Bezručice.

Nejohodnotnější a nejlépe zachovanou částí městečka je obdélné náměstí jehož nejvýraznější dominantu tvoří bezručický zámek. Historicky cenné jsou i domy v jižní frontě náměstí. Naproti nim stojí rozlehlá budova bývalé bezručické radnice, vystavěná v roce 1842 a využívaná již několik desetiletí k průmyslovému podnikání. V jihovýchodní části městečka stojí bývalá židovská synagoga. Uprostřed náměstí se vypíná sloup se svatým Florianem, který nechali měšťané postavit v roce 1732.

Nejvýznamnější památkou městečka je vedle zámku kostel Nanebevzetí Panny Marie. Zmínky o této svatyni jsou poměrně pozdní a vztahují se k roku 1515. V letech 1710–1711 byl starý kostel zbořen a nahrazen stavbou, která se bez výraznějších úprav udržela dodnes. Od roku 1993 probíhá postupná rekonstrukce kostela.

Zámek Bezručice tvoří dominantní a nedílnou součást obce a je národní kulturní památkou. Byl postaven jako opevněný hrad ve 13. století. Hrad, resp. zámek změnil několikrát majitele, kteří ho přetvářeli v příslušných historicko-architektonických stylech. Z vnitřního a vnějšího uspořádání je patrné, kdy zámek sloužil jako objekt obrany, šlechtické sídlo, hospodářské centrum panství, soud a věznice.

Železniční most přes Hracholuskou přehradu na trati Přnovany–Bezručice

K nejvýznamnějším panovnickým rodům, které zámek vlastnily, patří rod Kolowratů, Elpognarů, Švamberků a Löwensteinů. Po roce 1848 postoupili Löwesteinové část objektu pro potřeby vznikajících státních úřadů. Od roku 1952 sloužil zámek jako podnikové rekreační zařízení.

Z dobových interiérů se na zámku nezachoval žádný inventář, pouze zde můžeme nalézt řadu historicky hodnotných prvků – gotické klenby v nejstarší části hradu, fresková výzdoba zámekské kaple, renesanční portál schodištní věže, parapet hlavního zámekského schodiště, kamenné krakorce na fasádě jihozápadního křídla, trámový strop, fragmenty malířské výzdoby stropů a okenních záklenků.

Současný vlastník objektu akciová společnost BAYTON SLUŽBY začal v roce 1999 s rozsáhlou rekonstrukcí zámku. V roce 2003 bude částečně veřejnosti přístupný a návštěvníci budou mít jedinečnou příležitost shlédnout v gotických prostorách umělecké výrobky novodobé české sklářské tvorby, která zahrnuje díla vynikajících umělců a bývalých žáků profesora Libenského. Současně si budou moci prohlédnout expozici sledující neuvěřitelný životní příběh významného rodáka a šlechtice Kryštofa Haranta z Polžic a Bezručic. Po dokončení druhé etapy rekonstrukce v roce 2004 bude zpřístupněna úplná expozice současného uměleckého skla Galerie Prager Kabinett, dále zámekská kaple, ve které bude umístěn originální skleněný betlém z díla Jaromíra Rybáka. Otevřena bude stylová cukrárna a prodejna drobných uměleckých předmětů.

V letních měsících vybízí návštěvníky Bezručic ke koupání přírodní koupaliště na Nezdeckém potoce položené v hlubokém údolí mezi Bezručicemi a Křivcemi. Turisté se do Bezručic dostanou po zeleně, modře či žlutě značených turistických stezkách. Rozcestník těchto značených turistických stezek na náměstí Kryštofa Haranta je výchozím místem okružní naučné stezky „Údolím Úterského a Nezdeckého potoka“, která je dlouhá 13,5 km.

Materiál poskytl Obec Bezručice

Světců u Tachova Jízdárna

Jízdárna ve Světcích u Tachova byla postavena majitelem panství generálem Alfrédem Windischgrätzem v letech 1858–1860. V této rozsáhlé stavbě vybudované pouze pro potřebu jezdeckého sportu a koní bylo pamatováno i na pohodlí hostů. Jízdárna je postavena ve slohu renesančním a románském. Unikátní krov nad jízdárenskou halou,

kteřá má rozměry 20 x 40 m, je velmi subtilní a technicky dokonale provedený. Jízdárna ve Světcích u Tachova je po vídeňské císařské jízdárně největší ve střední Evropě. Objekt byl celá desetiletí ponechán bez údržby a v roce 1981 byl výnosem Ministerstva kultury odpamátěn a na žádost Města Tachova byl v roce 1991 opět zapsán do seznamu kulturních památek. Zastupitelstvo města Tachova rozhodlo o záchraně jízdárny a v srpnu roku 2000 začaly práce na objektu. Stavba je financována z rozpočtu města a dotacemi Ministerstva kultury ČR z Programu zachrany architektonického dědictví. Projektovou dokumentaci zpracovala firma ARISTA GLOBAL s. r. o. a stavební práce provádí firma BKV Stavební společnost s. r. o. Od srpna 2000 do prosince roku 2002 bylo na stavbě profinancováno 21,5 mil. Kč.

Text: Soňa Vrbová, **foto:** Pavel Bluma

Městské kino

Radnice

Loreta – v pozadí zámek

Zámek Bor

Bor u Tachova

Měšťanský dům na náměstí

Malé západočeské město Bor leží v okrese Tachov asi 20 km od státní hranice se SRN. Svůj slovanský název získalo město dle původního porostu zdejší krajiny – borového lesa; název německý (Haid), popř. latinský (Merica) pak podle okolních, kdysi četných vřesovišť (vřes = něm. die Heide, lat. erica).

Nejstarší osada vznikla v borské kotlině na křižovatce dvou prastarých obchodních cest – norimberské a pasovské – které se protínaly zhruba v místech dnešního domu čp. 291. První zmínka o Boru (patrně tvrzi pochází z 26. 2. 1263 z listiny Ratmira ze Švamberka, datované „in Hayda“.

Prvními majiteli zdejšího panství a zakladateli hradu (dnešního zámku) byli již zmiňovaní Švamberkové. Své první privilegium získalo město r. 1369 od Bohuslava III. ze Švamberka. Císař Rudolf II. propůjčil Boru městský znak, městskou pečeť a právo pečeti červeným voskem. Švamberkové drželi Bor až do r. 1650, kdy jej Jan Vilém prodal Janu Zikmundu Bedřichovi, hraběti z Götzů. Götzové,

přesněji hraběnka Isabela Marie, roz. Trčková z Lípy, manželka Zikmunda Bedřicha, dala r. 1668 v Boru vybudovat mariánské poutní místo – u zámku stojící loretu. V roce 1720 mění Bor své majitele – jeho pány se až do r. 1945 stávají knížata z Löwensteinu-Wertheimu-Rosenbergu. Za jejich vlády získal borský zámek svoji dnešní, novogotickou podobu a rovněž byl nově vybudován farní kostel sv. Mikuláše (poprvé připomínán již v roce 1282).

V květnových bojích roku 1945 bylo město poškozeno a po vysídlení německého obyvatelstva postupně dosídleno a přestavěno do dnešní podoby. Ve městě se zachovala řada historických památek: novogotický zámek, děkanský kostel sv. Mikuláše, loreta, špitál s gotickou

kaplí sv. Jana Křtitele, radnice, Panský dům čp. 286 vedle radnice.

Dnes žije ve městě, k němuž náleží ještě 21 dalších obcí, přes 2500 obyvatel. Nachází se zde základní škola, střední odborné učiliště zemědělské, dvě mateřské školy, poliklinika s lékárnou, kino, banka, řada obchodů; sportovci využívají budovu sokolovny, tenisové kurty či místní stadion.

V poslední době dochází k postupným rekonstrukcím borských historických památek – byl opraven kostel sv. Mikuláše, radnice i Panský dům, práce pokračují v lořetě a na zámekském komplexu.

Materiál poskytl Město Bor u Tachova

Stráž

Stráž, jak název hlásá, je místo, kde byla ve středověku strážena zemská stezka, která vedla z Plzně do Bavor. V jejím okolí žilo chodské obyvatelstvo. Sama Stráž byla střediskem tak zvaných přimdských Chodů, a zde byla dokonce vykonávána soudní pravomoc. První písemná zmínka je z roku 1331. Tehdy byla komorním městečkem, tedy místem spravovaným královskou komorou. V tomto roce bylo vydáno Stráži právo týdenního trhu každou sobotu a řada dalších výsad. Za husitských válek však byla Stráž i s okolím značně poničena.

Po husitských válkách byl kraj tak vylištěn, že došlo k náboru nového obyvatelstva až v Bavorsku. Tehdy začalo poněmčení obyvatelstva, jež mělo souvislost i s přílivem odborníků na těžbu kovů, kteří přicházeli nejen z Bavor, ale také z jiných zemí, například z Vlach. V 15. století se stalo městečko panstvím Švamberků, a tím přestalo být královským majetkem. Švamberkové byli přísnými pány, kteří nerespektovali chodské výsady obyvatel. Proto došlo v roce 1567 ze strany strážských i k žalobě na vrchnost, která skončila ve prospěch Švamberků. Ti v průběhu sporů několikrát vojensky přepadli Stráž, a rozpoutali tak malou domácí válku.

Stráž se opakovaně pokoušela z poddanství vyplatit, ale kromě velkých dluhů jejich snaha neměla dobrý výsledek. V roce 1876 postihl Stráž katastrofální požár, při němž shořely dvě třetiny všech domů. Tehdy mělo město 1400 obyvatel, což je zhruba o třetinu více než dnes. Úbytek způsobil odsun německých obyvatel po 2. světové válce, nahrazen novými osídlenci byl pouze částečně.

V dnešní době je zde dřevozpracující průmysl a některé soukromé podnikatelské aktivity. Důležité však je, že se tu stále více prohlubuje vztah k tomuto místu jako k domovu. S tím souvisí i pohled na tradici místa, na památky, které tuto tradici zosobňují. I když na to město na první pohled nevypadá, je v něm poměrně hodně zachovaných památek. Mnohé nenápadné domy mají ještě středověké jádro. Uprostřed protáhlého náměstí stojí kostel sv. Václava. Písemně je doložen z poloviny 14. století, i když je mnohem starší, snad z 12. století. Při požáru v roce 1876 patřil k poškozeným stavbám, a proto byl následně upraven do dnešní podoby. Symbolem jeho složitého vývoje je trojice portálů na jižním průčelí, kde je vedle sebe portál románský, gotický a barokní.

Na každém konci historického osídlení stojí další dva kostely. Na východní straně je to poutní kostel sv. Ducha, který byl postaven na začátku 18. století vedle starší kaple z roku 1525, situované u populárního léčivého pramene. Na západní straně je kostel sv. Jana Křtitele, postavený v roce 1734 na místě opevněného sídla, z něhož zbyly pouze valy. Jako první byl opravován hlavní kostel, který dostal nové fasády a střechy již kolem roku 1995. Jeho obnovená věž zasvětila do městečka a vyprovokovala opravu dalších budov. V posledních letech přišel na řadu kostel sv. Jana Křtitele. Opravena byla střecha i krov, letos budou opravy pokračovat obnovou stropu a oken. A příští rok by měla být opravena fasáda včetně restaurování zajímavého a bohatého portálu.

Ing. arch. Jan Soukup

Kostel sv. Jana Křtitele s opravenou věží a střechou

Kostel sv. Jana Křtitele před zahájením opravy v roce 1999

Portál kostela sv. Jana Křtitele bude letos restaurován

Od leva románský, barokní a gotický portál kostela sv. Václava

Kostel sv. Václava

Starobylé náměstí (nám. Míru)
– pohled od západu

Domažlice

Toto nejzápadnější královské město, které je typické svým protáhlým náměstím, domy s malebným podloubím a dominantou dvou věží, patří mezi nejvýznamnější městské památkové rezervace České republiky. Nejstarší dějiny města jsou spjaty s celní osadou, která vznikla na důležité obchodní cestě z Řezna do Čech už koncem 9. století. Nazývala se německy Taus, latinsky Tausus.

Někdy v letech 1262 až 1266 Přemysl Otakar II. povýšil trhovou osadu na město. Přitažlivost Domažlicka udržují dosud nošené kroje i každoročně v srpnu konané Chodské slavnosti navazující na slavné tradice vavříneckých poutí se slavnostní bohoslužbou u kaple sv. Vavřince na Veselé hoře.

Dnes mají Domažlice 11 tis. obyvatel. Leží ve výšce 428 m n. m., jsou situovány cca 60 km jihozápadně od Plzně a staly se od 1. 1. 2003 jako obec s rozšířenou působností centrem nově vytvořeného správního obvodu.

Významné městské památkové stavby

Děkanský kostel narození Panny Marie – vystavěn ve středu města, jeho neodmyslitelnou součástí je 56 metrů vysoká věž, která je svým nezvyklým válcovým tvarem pozoruhodná navíc vychýlením téměř o 70 cm od svislé osy.

Dolní brána – je nejzajímavějším zbytkem starého městského opevnění stojícím na východním konci náměstí.

Augustiniánský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie – klášterní refektář zdobený nástrojnými malbami barokního malíře Juliusa Luxe je využíván jako výstavní a koncertní místnost.

Chodský hrad – byl jako součást městského opevnění postaven v době založení města. Dnes jsou zde umístěny bohaté sbírky národopisu, obrazů, umělecké výrobky, doklady o historii města s dalšími místními zajímavostmi. Spolu s Muzeem Jindřicha Jindřicha a Galeríí bratří Špillarů je jedním ze subjektů Muzea Chodska.

Branka – malá výpadní branka na jižní straně je barokně opravenou renesanční stavbou. Prochází jí rázovitá ulička, která si uchovává své „kouzlo místa“.

Měšťanské domy – stavebně hodnotná zástavba těchto domů má cenné portály (gotika, renesance, baroko, klasicismus. Podloubí bylo postaveno pravděpodobně v 15. století). Nachází se převážně na starobylém

náměstí, kterému spolu s děkanským kostelem a bránou nyní vévodí i novorenesanční radnice z let 1891–1893. Tyto domy spolu s jejich menším počtem v přilehlých ulicích tvoří nejhodnotnější zástavbu historického středu města.

Materiál poskytl Město Domažlice

Chodský hrad

Historická ulička (pohled z Branky)

Letecký pohled na město

Pohled na město

Poběžovice

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Začátkem 16. století byly Poběžovice povýšeny na město, obdržely soudní právo, městský znak a pečeť. V letech 1682–1695 byl na místě zaniklého hradu vystavěn raně barokní zámek, který byl až do 20. století postupně upravován. Na zámku jako učitel hudby působil mladý Bedřich Smetana.

V držení panství se střídali další majitelé, v roce 1846 koupili Poběžovice s nedalekou Pivoní příslušníci rodu Coudenhove a setrvali zde až do roku 1945. Majitel zámku, doktor filosofie, hrabě Richard Mikuláš Coudenhove-Kalergi byl duchovním otcem myšlenky Spojených států evropských. Právě na poběžovickém zámku formuloval filosofické základy organizace, která měla být obdobou dnešní Evropské unie.

Po dlouhá léta žili v Poběžovicích pospolu Němci a Češi, katolíci i rozsáhlá židovská komunita. Pro židovskou sektu chasidů byly Poběžovice dokonce poutním místem s očištnou lázní – mikve, známým po celé Evropě. Ke zvláštnostem města patřilo jistě i to, že zde žila japonská

Město Poběžovice najdete nedaleko hranice s Bavorskem na úpatí Českého lesa. Připomíná se již v roce 1359. V 15. stol. zde byl vystavěn rozsáhlý pozdně gotický hrad a městský kostel. Město bylo opevněno hradbami se třemi branami.

manželka rakouského diplomata a majitele panství Jindřicha Coudenhove-Kalergi, Micuko Aojamy.

Současné Poběžovice představují správní a hospodářské centrum pro široké spádové území. Včetně šesti přidružených osad mají 1752 obyvatel. Výkonem státní správy jsou Poběžovice pověřeny pro 12 obecních a 1 městský úřad, celkem pro více než 6500 občanů. K pozoruhodným kulturním památkám patří socha sv. Jana Nepomuckého od Jana Brokoffa, mariánský sloup, kostel Nanebevzetí Panny Marie, původně dvouvěžový, fara, židovský hřbitov aj. V roce 1995 byla ve městě vyhlášena městská památková zóna a v místním zámku probíhá náročná, dlouhodobá rekonstrukce.

V Poběžovicích je zdravotní středisko, lékárna, kino, pošta, knihovna, banka se směnárnou, oddělení Policie ČR, dvě hřiště na kopanou, tenisové a volejbalové kurty, koupaliště, benzinová čerpací stanice, služby pro motoristy, hotel, ubytovna a 3 restaurace. Poběžovice představují rovněž významný železniční a autobusový uzel. Pozdně gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie byl

založen kolem roku 1500 Dobrohostem z Ronšperka. Ve druhé polovině 17. století proměnila stavbu vyhořelého kostela barokní přestavba. Svatyně měla původně v průčelí dvě věže. Kolem roku 1900 byla věž napravo od vstupu po zásahu blesku snesena a celý objekt opraven. Interiér kostela, krytý dřevěným, kazetovým stropem, obsahuje zařízení, které pochází ze 17.–19. století. V presbyteriu jsou zachovány kromě náhrobních desek Dobrohosta z Ronšperka (+1506) a Petra Švamberka (+1575), dva náhrobky rodiny von Coudenhove.

Pro děti zřídilo město uprostřed sídliště hřiště s prolézačkami, houpačkami a pískovištěm, kde tráví malí občánkové část volného času pod dohledem maminek. Okolí města tvoří krásné přírodní scenérie lákající turisty k procházkám nebo výletům na kole. Přeshraniční program cyklostezek dovolí navštívit nejhezčí partie Českého i Bavorského lesa. V nejbližší době získá Český les statut chráněné krajinné oblasti. V blízkém okolí je i řada kulturních památek pevně spojených s historií osídlení České kotliny od pravěku – milavečská kultura, přes keltské vlivy – Tasnovice, až po známé chodské tradice – Postřekov či Domažlice.

Materiál poskytl Město Poběžovice

Zámek

Náměstí v Poběžovicích

Nově zřízené dětské hřiště na sídlišti

Studna ve Václavské ul. (rekonstrukce v r. 1996)

Klatovy

Regenerace klatovské památkové zóny

Městská památková zóna v Klatovech byla vyhlášena v roce 1992 zákonem 476 Sb. Její jádro tvoří nejstarší část města vymezená městskými hradbami. K němu se pak přimyká několik přilehlých lokalit, které charakterizují hospodářský a sociální vývoj města v 19. století.

Od počátku 90. let začala rozsáhlá regenerace klatovské památkové zóny. Byla to zprvu spontánní, posléze plánovitá reakce na několik předchozích desetiletí, v jejichž průběhu docházelo k postupné degeneraci a deklasaci historického středu města. Bývalý režim soustředil svou pozornost především k naplňování praktické funkce laciného masového bydlení. Tu realizoval zejména panelovou výstavbou sídlištních celků, která mnohdy zcela neorganicky obklíčila původní sídlo a zamezila pohledu na ně. Střed města byl zanedbáván, byty v něm zastaraly, poklesly do nižších kategorií, a proto z nich především mladí lidé odcházeli. Proto má i pojem regenerace širší a podstatnější význam. Neznamená jenom faktickou stavební rekonstrukci staveb. Dotýká se prvotně obnovení hodnot a funkcí s těmito hodnotami spojených.

To pochopíme, budeme-li posuzovat ranou fázi procesu regenerace klatovské památkové zóny. Jejimi prvními kroky na počátku 90. let byla obnova střešního pláště kostela sv. Vavřince, rekonstrukce sokolovny a okresního muzea. Ve všech třech případech šlo o zřetelnou manifestaci hodnot, které předlistopadový režim potlačoval. V prvním případě to byla hodnota

Budova okresního muzea (rekonstrukce v r. 1995)

ryze duchovní. Je zajímavé, že teprve v průběhu prací se začalo uvažovat o využití tohoto objektu patřícího městu pro určité praktické kulturní záměry, např. pro sbírku sakrálního umění nebo jako koncertní síň. Dnes je tento barokní kostel z let 1694–1707 od M. A. Gilmettiho prázdný, není osazen žádným mobiliářem. Ale tím více udivuje čistotou architektonického ztvárnění.

Podobně tomu bylo i u sokolovny a muzea. Sokolovna měla být za totality dokonce stržena, muzeum bylo po dvacet let zavřeno. Vůle zrekonstruovat tyto stavby vycházela ze znovu zrozené potřeby přihlásit se k tradici a identifikovat se s místem. A tak záhy po listopadové revoluci byly obnoveny tyto dvě významné novodobé budovy (1906, 1905) vytvořené architektem R. Štechem ve stylu české secese. Jejich repertoár byl ještě rozšířen

v letech 1994–1998 o čísla popisná 133/IV a 194/I, v nichž je umístěna základní škola. Byly totiž v havarijním stavu a město je muselo opravit ještě dříve, než přistoupilo k plánovitému a postupnému realizování programu regenerace. K tomu začalo docházet od 30. 1. 1996, kdy zastupitelstvo města schválilo Program regenerace města Klatov. Ten obsahuje několik základních principů. Především princip soustavnosti, která ukládá postupné a návazné řešení problémů. Dále Program usiluje o komplexnost, znamenající řešení všech požadavků sociologických (například modernizaci bytů v historickém jádru města), technických (modernizace infrastruktury), estetických aj. Závažný je i zřetel na hledání optimálních funkcí, které mají naplnit objekty s původně jiným určením. Významným rysem tohoto programu je i to, že již neřeší jednotlivé objekty jako záležitosti solitérní, ale chápe město jako jediný strukturovaný prostor. Je to patrné i z toho, že jedním z prvních projektů se stala

◀ Radnice čp. 62/I (rekonstrukce v r. 2002)

Interiér městské knihovny (rekonstrukce v r. 1999) †

Vnitřní trakt budovy čp. 66/I (rekonstrukce v r. 1999)

rekonstrukce komunikací v centru a v přilehlých lokalitách. Bylo rozhodnuto, že až na průjezdové komunikace budou všechny původní středověké ulice provedeny v dlažbě. Zároveň s jejich předlážděním byly vyměněny všechny technické sítě, aby nedocházelo k poruchám a dalším zásahům do upravených povrchů. Tato akce započala v roce 1996 a v zásadě byla dokončena roku 2002. Dotkla se ulice Václavské, Krameriovy, Čsl. legií, Balbínovy, Denisovy, Vančurovy, Hostašovy, Podbranské a částečně i náměstí. Celkové náklady na ni byly 33,7 mil. Kč. Součástí tohoto úsilí vytvořit důstojný horizontální základ, z něhož pak vyrůstají vertikály města, byla i úprava některých prostranství, zejména místa pod Bílou věží kolem Děkanského kostela Narození P. Marie. I zde došlo k splynutí několika funkcí v jediném záměru: kromě celkové úpravy prostoru s významným uvolněním pohledu na hmotu gotické stavby a kromě vytvoření klidového místa byl tento stavební zásah proveden i kvůli odvodnění kostela.

Při rekonstrukci ulic vnitřního města byla respektována i jedna zvláštnost, která se dnes stává určitou specifikou památkové zóny – totiž existence městských studní. Dosud byly oživeny tři: ve Václavské a Dragounské ulici a ve Vrchlického sadech. Vybízejí ke krátkému zastavení, poutají svým okrouhlým tvarem, kamenným osazením i kovanou mříží. Tvoří tichá zákoutí vyprávějící o dávné každodennosti.

Program regenerace architektonických památek Klatov stanovil i své priority. Tou základní bylo postupovat z centra k okrajům. Proto byla prvořadá pozornost věnována chloubě města – jeho jedinečnému čtvercovému náměstí. Město si ponechalo ve vlastním majetku nárožní dům 155/I (asi z roku 1550), aby mohlo regulovat jeho funkce. Umístilo do něj provoz rychlého občerstvení, který na náměstí bezpochyby patří, a osm bytových jednotek. V souladu se záměry města rekonstruoval okresní úřad s vynaložením velkých nákladů další rohový dům na náměstí, čp. 66/I. Ten patří k nejvýznamnějším měšťanským renesančním domům Klatov. Jeho nádvoří je z jedné strany lemováno lehounkými arkádami nesenými toskánskými sloupy.

Dnes je součástí městského úřadu. Pěčí okresního muzea byl obnoven portál barokní lékárny a město zajistilo potřebnou konzervaci mumií v katakombách. Je třeba říci, že také soukromé subjekty a instituce dbaly na to, aby všechny domy na klatovském náměstí byly uvedeny do náležitého pořádku. A tak posledním aktem tohoto všeobecného šperkování byla v roce 2002 rekonstrukce klatovské radnice, jejíž fasády a štíty na renesančním základu navrhl architekt Josef Fanta.

Neméně závažné pro město je postupné oživení rozsáhlého komplexu budov, jehož jádrem je barokní jezuitská kolej. Tato mohutná stavba z druhé poloviny 17. století přestala svému původnímu účelu sloužit už od roku 1774, kdy byla změněna v kasárna. V této podobě je v roce 1994 převzalo město od armády. Ta z ní učinila

v posledních letech nájemní prostory pro provozy obchodů a služeb. Tyto funkce však přirozeně zanikaly a město proto hledalo novou, adekvátnější náplň pro tuto stavbu. Zcela optimálně se mu to podařilo v letech 1999–2000, kdy do jednoho křídla tohoto areálu byla umístěna městská knihovna.

Ta může být dodnes příkladem citlivého využití architektonického dědictví. Dnes, v roce 2003, se zamýšlíme nad tím, jak se budeme dále vyrovnávat s touto neodbytnou architektonickou výzvou. Víme, že ji nelze znásilnit ledajakou aktuální efemerní potřebou, ale i to, že nelze podlehnout lákavému idylickému klamu jakéhosi návratu do dávného času.

Velmi často se však zásadně určujícím aspektem regenerace a zachování architektonických památek stává otázka financování. Město Klatovy každoročně vynakládá značné částky na jejich obnovu a doplňuje své zdroje ze státního Programu regenerace památkových zón. O tyto peníze se pak dělí i s jinými investory, např. s církví (Bílá věž) nebo také se soukromými vlastníky. Kromě toho město utvořilo zvláštní fond, z něhož hradí při rekonstrukci budov památkové zóně rozdíl mezi náklady na technickou úpravu budovy a požadavky památkářů.

Za posledních 12 let se historické centrum města Klatov změnilo k nepoznání. Přesto stále pocítujeme určitý dluh vůči některým památkám. Nescházejí jen peníze, ale také účel jejich nového využití. Týká se to především bývalého dominikánského kláštera. Kéž by se vbrzku našlo jedno i druhé.

Prostor znovu oživený

Velkým urbanistickým problémem, který musela a stále musí řešit mnohá česká města, bylo a je vypořádat se s opuštěnými vojenskými objekty. Ty byly mnohdy soustředěny do relativně velkého uzavřeného celku a ten byl často mechanicky vklíněn do městské zástavby nebo se alespoň dotýkal jejích okrajů. Také Klatovy byly v roce 1993 postaveny před tento úkol, protože tehdy odešla armáda z Machníkových kasáren. Ta tvořila rozsáhlý oplocený areál o ploše 16,7 ha. Jeho vnitřní uspořádání bylo rozmanité. Můžeme je rozlišit na část ubytovací (včetně štábu) a část technickou. Ubytovací sektor tvořily dvě rozsáhlé třípodlažní budovy, 4 štábní objekty a několik pomocných budov z konce 30. let, dále vojenská jídelna a 3 ubytovací budovy z 60. a 70. let. K technické části náležely zděné garáže a několik řad otevřených přístřešků. Součástí areálu byla i menší tělocvična, sportovní kurty, škvárové hřiště na kopanou a vojenská střelnice. Celá kasárna byla pochopitelně ohrazena a ze dvou stran se dotýkala zástavby panelových nebo rodinných domů. Zbýlé dvě strany sousedí s poli nebo zahrádkami. Byla napojena na jedinou poměrně frekventovanou komunikaci II. třídy vedoucí do Plánice.

Prvním úkolem, který bylo zapotřebí vyřešit, byla otázka majetkoprávní. Bylo nutno najít nového vlastníka. Část majetku si ponechal stát zastoupený okresním úřadem, proto se mohl stát i prvním investorem. V roce 1994 získala obec 4 budovy jako historický majetek a teprve v r. 1998 získaly některé pozemky a objekty technické

Výstavba 53 nových bytových jednotek

části soukromé subjekty. To už samozřejmě proběhla fáze pustošivé devastace. Ale tehdejší legislativa neumožnila podmínky k časnějšímu prodeji za reálné ceny. Druhý úkol byl až povýšce urbanistický. Musel vyřešit několik dílčích otázek. Především vyhledat nejvhodnější funkce, které by mohly plnit nově rekonstruované kasárenské objekty. A dále bylo nutné najít způsob, jak

dosud záměrně izolovaný prostor otevřít městu a začlenit ho do něj.

S tím vším ovšem souvisel i úkol třetí – nalézt dostatek finančních zdrojů k realizaci zvolených záměrů.

Pozornost města se soustředila především na ubytovací (zhruba osmihektarovou) část kasáren. Ta je výrazně centralizována kolem obdélníkového, rozsáhlého (8718 m²),

mírně svažitého nástupiště. Už v polovině 90. let se podařilo okresnímu úřadu optimálně využít 4 dvoupodlažní štábní budovy k rekonstrukci na úřady státní správy a na okresní archiv. Současně v kasárenské budově z 60. let byla zřízena zvláštní škola.

Tím byla stavebně vyřešena západní část „náměstí“. Po několika letech zůstaly však tyto objekty jen docházkovým místem do zaměstnání. Teprve v roce 1998 obec soustředila dostatek prostředků, aby mohla radikálně zasáhnout. Jedna z dvojice největších budov se začala rekonstruovat na 18třídní základní školu vybavenou nejmodernějším pracovním zázemím. Navštěvuje ji kolem 500 žáků. Souběžně se školou byla vybudována školní jídelna, a to úpravou dřívější kuchyně a jídelny pro vojáky. Školní kuchyně vaří i pro veřejnost a pro ni a pro žáky zřídila i denní bufet.

Škola a jídelna byly otevřeny v roce 2000. V té době se zároveň přestěhovali lidé do 20 bytových jednotek zřízených v další z budov areálu.

Tím byl dán trend, který bude v roce 2003 v ubytovací části bývalých Machníkových kasáren dovršen. Letos totiž zřídíme dalších 53 bytů v budově – dvojčeti základní školy, a pro tuto školu otevřeme školní sportovní halu, která bude plnit i funkci haly městské. Bývalá kasárna tak budou opět zalidněna a budou v nich probíhat všechny životní funkce.

Vším tím, co jsme popsali, vzniká v Klatovech zcela zvláštní lokalita. Nemá už uměle uzavřeným prostorem, mnohá ohrazení jsou stržena, a přece zůstává jasně vymezeným územím, které není začleněno do komunikačního systému města, není součástí denních ekonomických aktivit. Stále si zachovává (stavebním uspořádáním i svými funkcemi) charakter vnitřní organizované „areálovosti“. To utváří jeho specifiku. Mezi objekty škol, bytových domů i úřadů je dostatek vnitřního prostoru, prostoru neohroženého a jaksi chráněného. Proto zde celý rok lidé nacházejí místo k volnému pohybu, ke hrám a k odpočinku. To bude ještě podtrženo uvedením do provozu sportovní haly, nebo dokonce plánovaným překrytím škvárového hřiště umělým trávnikem.

Zatím zde musí město vyřešit ještě mnoho otázek. Týkají se například budoucnosti centrálního místa – nástupiště. Dosud je tvoří obrovská asfaltová plocha. O ní se svádí dvojí zápas: město na jedné straně potřebuje „technickou plochu“ pro pouť, občasná parkoviště či pro hasičská cvičení. Na straně druhé vše hovoří pro sadovou úpravu a zrušení šedivé monotónnosti.

Dalším otázkou je pokračování integrace tohoto prostoru do města, jeho další urbanizace. Dnes je již patrné, že území bývalé střelnice umístěné do areálu bude rozparcelováno na výstavbu rodinných domků. To se stane i s poli vně kasáren. Tím bude areál napojen sítí ulic na komunikační systém města. A tak se z tohoto prostoru nebude jen vyjíždět a do něj vjíždět – stane se průjezdným. Jeho dnešní vnitřní semknutost se naruší. Doufáme, že ne absolutně.

Karel Mráz, starosta města

Základní škola Čapkova

Výstavba školní sportovní haly

Starý zámek v Chudenicích počal být opravován v roce 1999. Nejprve se započalo s opravou interiérů, které jsou částečně přístupné veřejnosti, od roku 2002 se započalo s rekonstrukcí exteriéru. Velká jídelna byla opravena a zpřístupněna veřejnosti v roce 2001

Chudenice

Významným datem pro Chudenice byl rok 1592, kdy byly na žádost Humprechta Czernina z Chudenic povýšeny císařem Rudolfem II. na městečko s právem pečeti, erbu a trhu. Tím začal hospodářský rozvoj obce, který byl zastaven až rokem 1948, kdy došlo k narušení majetkových vztahů a také k narušení tradic.

Chudenice jistě zaujmou velkým množstvím slavných rodáků, ale také vzácných a význačných osobností, které si Chudenicko velmi zamilovaly a rády se sem vracely. Za významné hosty můžeme jmenovat českého národního buditele Josefa Dobrovského, který v Chudenicích u Czerninů pobýval s přestávkami posledních 16 let svého života, Františka Palackého, který sem zajížděl z nedalekého Otína. Z významných rodáků pak jmenujme alespoň básníka a spisovatele Jaroslava Kvapila, hudebního skladatele Josefa Rejchu či věhlasného entomologa prof. Jana Roubala.

Po roce 1989 dochází k postupné regeneraci obce jako takové i přilehlého okolí, které bylo v roce 1996 prohlášeno krajinnou památkovou zónou. Dochází postupně k regeneraci nejen soukromých domů, ale také veřejných ploch, Starého zámku a okolních přírodních a památkových zajímavostí.

Představenstvo obce Chudenice vzešlé z komunálních voleb v roce 2002 si vytkllo za hlavní cíl směřovat Chudenicko do pozice turisticky a rezidenčně zajímavé lokality. A tak je také obec a její okolí stále více a častěji představována veřejnosti.

Obec Chudenice leží 15 km severozápadně od Klatov a v písemných pramenech se poprvé vyskytuje v roce 1200 v souvislosti s kostelem sv. Jana Křtitele. Je tedy jednou z nejstarších osad na území České republiky a od 13. století do roku 1945 také sídelním městečkem jednoho z nejstarších a nejpřednějších českých šlechtických rodů Czerninů (Černínů) z Chudenic, kteří toto své panství drželi ve svých rukách nepřetržitě po více než 700 let.

Kaple sv. Anny byla postavena roku 1766 původně jako poutní na náklad vrchního ředitele panství Václava Podivína Holečka. Rekonstrukcí prošla v letech 1988–1991

Mariánský dům byl postaven hrabětem Jaromírem Czerninem a jeho manželkou hraběnkou Paarovou jako „domov důchodců“ pro hraběcí pracovníky v důchodovém věku. Po odprodeji soukromému vlastníkovi se objekt dočká rekonstrukce v letech 2003–2005

Kostel sv. Jana Křtitele je nejstarší chudenickou památkou a jeho současná stavební hmota pochází ze 14. století. V letošním roce byla za přispění obce dokončena náročná rekonstrukce varhan z 19. století

Chudenický rodák, básník a spisovatel Jaroslav Kvapil je pochován v Chudenicích u kaple sv. Anny

Kvapilova ulice v Chudenicích

Barokní fara v Chudenicích

Chudenicko

K obci Chudenice patří pět spádových obcí a osad, které spolu s množstvím přírodních zajímavostí tvoří krajinnou památkovou zónu Chudenicko. Zatímco v Chudenicích lze vidět velké množství lidových stavebních památek zděných, v okolních obcích, zejména pak v Lučici a Bezpravovicích lze nalézt také lidovou zástavbu roubenou.

Nejstarší roubená chalupa v Čechách v Lučici

Čp. 17 v Bezpravovicích

Zajímavou lidovou stavbou je roubená chalupa v Lučici, údajně nejstarší dřevěná lidová stavba na území České republiky, z 1. poloviny 16. století. V Bezpravovicích pak návštěvníka okouzlí krásná roubená chalupa čp. 17 a půvabný roubený špýchárek u čp. 5.

Pamětihodnostmi je doslova protkán lesní komplex Žďár, na nějž navazuje anglický krajinářský park obklopující empírový zámek Lázeň. Na vrchu Žár se tyčí rozhledna Bolfánek, původně věž kostela

sv. Wolfganga, postaveného roku 1721 hrabětem Františkem Josefem Czerninem podle plánů architekta F. M. Kaňky. Kostel byl roku 1810 zbourán a o 35 let později byla věž upravena na rozhlednu. Při rozhledně stojí kaple sv. Wolfganga a pod ní stará hájovna.

K romantické procházce láká Kvapilovo jezírko, kde Jaroslav Kvapil čerpal inspiraci k sepsání libreta opery Rusalka skladatele Antonína Dvořáka. Jen kousek od jezírka pak lze vidět malý pavilonek „Kuchyňka“, o němž první správy hovoří již roku 1735.

Snad nejnavštěvovanější turistickou atrakcí Chudenicka je arboretum Americká zahrada, které bylo založeno v roce 1828 jako okrasná školka. V roce 1842 byla upravena Eugenem I. Czerninem na arboretum, ve kterém mají největší zastoupení dřeviny ze Severní Ameriky. Arboretum se může pochlubit např. nejstarší jedlí Douglasovou na Evropském kontinentě.

V okolí Chudenic pak lze nalézt mnoho dalších zajímavostí. Asi 3 km severním směrem od Chudenic stojí barokní, bohužel zdevastovaný zámek Chocomyšl.

Rozhledna Bolfánek u Chudenic. Postupnou rekonstrukcí prochází od roku 1991

Kvapilovo jezírko

Kuchyňka

Opačným směrem, asi 3 km jižně od Chudenic se nalézá přírodní rezervace „Chudenická bažantnice“ s půvabnou barokní správní budovou a návštěvník Chudenicka se odsud může vydat starou alejí ke zřícenině hradu Pušperk. Ještě jedna zajímavá památka pak upomíná na staré osídlení zdejší krajiny. Pozůstatky starého hradu Ruchomperka na vrchu Velký Kouřim asi 5 km západně od Chudenic.

Materiál poskytl Obec Chudenice

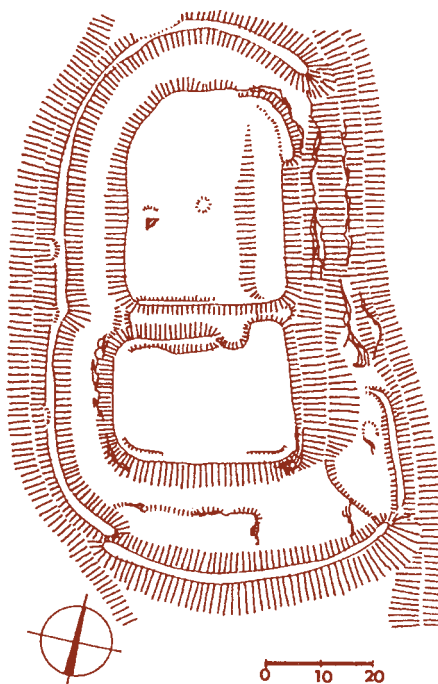
Hrad Ruchomperk (Kouřim). Terénní náčrt situace hradu (podle Z. Procházky)

Americká zahrada – jedle Douglasova. Od roku 2001 prochází arboretum regenerací. Dochází k prosvětlování porostu a dosadbě uhynulých dřevin

Zámek Lázeň

Barokní zámek Chocomyšl

Švihov

Město Švihov se nachází v údolí řeky Úhlavy asi 10 km severně od Klatov. Jak celkovou katastrální výměrou 3448 ha, tak počtem 1540 obyvatel, žijících v 11 částech (Švihov, Bezděkov, Jíno, Kaliště, Kamýk, Kokšín, Lhovice, Stropčice, Těšnice, Třebýcinka, Vosí) je největším a nejvýznamnějším střediskem osídlení lokálního významu s výraznými vazbami na město Klatovy.

Historie města, tvrze a hradu

První zemanské sídlo ve Švihově bylo zřejmě už kolem r. 1194, přestože první písemná zmínka o vsi Švihov pochází až z r. 1245, kdy byla v držení Držkaje, syna Budivoje ze Švihova. Ovšem jméno Držkaj, bez přídomku, je uváděno už 51 let předtím a je možno předpokládat existenci malého panského sídla už v tomto

Kostel sv. Jiljí

Kostel sv. Václava

Pomník padlým

Židovský hřbitov

V blízkosti hradu bude v roce 2003 dokončeno 32 bytů ve 4 bytových domech

Rekonstrukce Komenského ulice, která byla zakončena výstavbou kruhové křižovatky v horní části náměstí T. G. Masaryka

roce. Stálo na návrší na pravém břehu Úhlavy, v místech dnešního hřbitova. Z této tvrze, chráněné svahem, řekou a valy se zachoval kostel a zbytky terénních obranných úprav.

V první polovině 14. století postavil patrně Vilém ze Švihova velkou tvrz na místě dnešního hradu, už s použitím vody jako hlavního obranného systému. Při této tvrzi vzniklo na pravidelném půdorysu městečko s farním kostelem, které se mělo stát centrem rozsáhlého panství. Nedaleké Klatovy však svou konkurencí naplnění těchto plánů nedovolily.

V druhé polovině 14. století se člen rodu a majitel panství Břeněk Švihovský z Rýzemberka stal členem odbojné panské jednoty, která se postavila proti králi Václavu IV. Ovšem když se stal r. 1396 dvorním sudím, přiklonil se zpět ke králi a v r. 1407 daroval roční plat dominikánskému klášteru v Klatovech. Jeho nástupce Vilém byl jako věrný stoupenec katolíků nebezpečným odpůrcem husitů. Ale teprve v r. 1425 se podařilo pevnou švihovskou tvrz, obrovskou přesilou 8 tisíc pěších a tisíce jízdních vojáků dobýt. A to až potom, kdy se sama posádka po 15 dnech vzdala, když byly prokopány příkopy a vypuštěna voda z obranných příkopů. V r. 1436, kdy se ujal vlády král Zikmund, dostal Vilém, kterému se mezitím podařilo uprchnout z husitského zajetí, svůj Švihov zpět. Jediný Vilémův syn, Půta, který zastával významný úřad nejvyššího sudího Českého království, si vyžádal od krále Vladislava II. právo k postavení několika hradů na svých panstvích. V r. 1480 s použitím dochovaných zdí a konstrukcí tvrze na jejím místě začal stavět rozsáhlý hrad. Patřil k nejbohatším velmožům království, získal ještě přeštické panství s 10 vesnicemi, Horažďovice, Prácheň, panství Rábí, Roudnice a Kašperské Hory s právem dobývat zlato. Přesto měl, vzhledem ke svým velkým stavebním aktivitám, finanční potíže, které vyvolával tvrdým způsobem hospodaření a zaváděním dalších pracovních poddanských povinností. Tím si vysloužil nenávisť obyvatelstva, které jeho náhlou smrt v r. 1504 uvítalo.

Jeho čtyři synové se o majetek rozdělili, rozdělen mezi dva bratry byl i samotný hrad. Oba bratři pak ve svornosti dostavěli hrad i jeho důmyslný obranný systém. Ovšem tato stavba způsobila tak velké zadlužení, že byli nuceni panství rozprodávat. Tak se dostal i hrad r. 1548 do majetku Heraltovi Kavkovi z Říčan. Za jeho vlastnictví počaly menší renesanční úpravy hradu, spočívající jenom ve výzdobě. Špatné hospodaření Heraltovo a jeho dluhy vedly k převodu hradu do majetku Humprechta Černína z Chudenic.

Za třicetileté války vyplnilo švédské vojsko město, ale obranný systém hradu je od jeho dobývání odradil. Po třicetileté válce nařídil v r. 1655 císař Ferdinand III. „rozmetání“ hradu Švihova (a řady dalších v Čechách), prý proto, aby se nemohl stát útočištěm zemských škůdců.

Díky intervencím a oddalováním demolice se podařilo podstatu hradu zachránit. Ale hrad zůstal neobydlen a postupně chátral, takže už v r. 1662 se o něm píše jako o „zámku zdemolírovaném“. V černínském majetku,

který byl předáván z jednoho člena na druhého, zůstal hrad až do r. 1918. Byl ovšem ve velmi zuboženém stavu, od úplné zkázy ho zachránilo pouze to, že mohl být využíván jako hospodářské stavení. I kaple, která byla stále ctěna, byla zrušením v důsledku reformy Josefa II. přeměněna na skladiště. Ani po r. 1918 nebylo o hrad lépe pečováno. Když přestal sloužit jako sýpka, shnily a zřítily se krovky nad oběma paláci, část zdí a v r. 1928 byl označován jako zřícenina. Při hlavní, téměř již zřícené bráně bylo ale postaveno v r. 1925 obytné stavení. Teprve po r. 1930 byly provizorně zastřešeny oba paláce nízkou střechou (dochováno dodnes), obnoveny střechy na Červené baště, kapli a věži.

Po r. 1949, kdy byl hrad už převeden do majetku státu, začaly programové obnovné práce, které s přestávkami pokračují dodnes.

Architektura hradu

Švihovský hrad je pozoruhodný dvěma téměř identickými paláci, spojenými na východní straně kaplí a na západní vstupním traktem se schodišti. Oba paláce měly nejdříve dřevěné stropy, později nahrazené klenbou, podle návrhů Benedikta Rejta z Pístitova, který byl v té době stavitel v Pražském hradě a realizoval další projekty v království. Pouze v nejvyšším patře zůstaly po celém prostoru rozlehlé sály se stropy dřevěnými (severní později předělen). Hradní kaple s hvězdovou klenbou je mimořádně rozměrná a reprezentačním sakrálním prostorem, v této době na hradech neobvyklým. Reprezentativní pětipatrová vstupní věž je předsunuta nad vnitřní vodní příkop. I celá koncepce, která reflektovala světový vývoj v opevňovací technice a slohové „módě“ napovídá, že jejím autorem byl také Benedikt Rejt z Pístitova. Vnitřní objekt, sestávající z obou paláců byl oddělen úzkým parkánem od vnitřní hradby, na rozích determinované čtyřmi baštami, Červenou (zachována), Bílou (rekonstruována), Zelenou (ve zdivu částečně zachována) a Zlatou (zbořena na příkaz Ferdinanda II.). Celý hrad byl perfektně chráněn vnějším opevňovacím pásem hradeb se šesti okrouhlými a třemi hranolovými baštami a hranolovou vstupní věží, které stály ve vnějším vodním příkopě. Ze strany východní chránily hrad ještě rozlehlé vodní plochy rybníků. Celá tato soustava vody a zamokřené půdy znemožňovala především přiblížení těžké vojenské techniky na dostřel ke hradu. Do opevňovacího systému byly zařazeny i hradby Dolního města. Vlastní hradní paláce s kaplí byly chráněny vnitřním opevněním se čtyřmi velkými baštami, oběhnanými vnitřním vodním příkopem. Od vlastních paláců bylo opevnění odděleno úzkým parkánem. Hradní paláce a kaple měly svůj vlastní obranný ochoz v hrázděné nástavbě, ze kterého bylo možné tyto

objekty bránit. V případě nejvyššího ohrožení bylo možno zaplavit vodou i nádvoří mezi paláci.

Jako nezbytný objekt pro život ve hradě, snad až symbolicky pojatý ochránce života a zároveň i sítě pro příští léta, byl na významném místě postaven špýchar. A jako ironie se může jevit v jeho sousedství umístěná hladomorna, téměř vystrčená z hradebního systému, zvaná věž Kašperka.

Pamětihodnosti

Kostel sv. Jiljí, dnes hřbitovní, je pozůstatkem prvotního zemanského sídla ve Švihově. Byl přímou součástí panského sídla. Je to tribunový kostel s mnohými zachovalými románskými prvky. Ubourávání, přístavby a přestavby, které postupně zasahovaly kostel až do 18. století, značně setřely jeho původní výraz.

Prvotní farní kostel sv. Václava stál na tomto místě již v r. 1384, byl postupně přestavován a zvětšován. V r. 1744 zcela vyhořel, zůstaly jen pevné zdi, které pro svou sílu byly použity k nové, zaklenuté stavbě (původní měl dřevěné stropy). Kostel byl již v r. 1746 vysvěcen, v den svátku sv. Václava. Kolem kostela byl hřbitov, nazývaný městský. Ten byl zrušen patentem z r. 1784, který nařizoval z hygienických důvodů zrušení hřbitovů uvnitř měst. Při stavbě nové silnice, vedené přes bývalý hřbitov, byly nalezené kosti uloženy ke stěně kostela a místo označeno dřevěným křížem s klekátkem.

Ze špitálu, který zde stál už v r. 1342, zůstal zachován jen kostelík, zasvěcený sv. Janu Evangelistovi. Ke starší lodi byl presbytář přistavěn koncem 15. století. Kostelík se třemi oltáři a kůrem s varhanami byl Josefem II. zrušen r. 1788 a prodán měšťanu Maršálkovi, který z něj vytvořil obytný dům.

Radnice, přízemní budova s věžičkou a většinou dřevěných konstrukcí, byla pozoruhodná zvonkem zvaným „hlášeníček“. Ten o jarmarcích ohlašoval „frej junk“, tedy čas, od kterého směli už nakupovat přespólní, když domácí předtím měli přednost. Zchátralá budova dělala obci ostudu, takže se r. 1800 usnesli na stavbě nové radnice. Tato budova s četnými úpravami a přístavbami trvá

dodnes. Nejvíce ji poznamenala úprava z r. 1911, kdy dostala „hradní“ věž a fasádu, zjevně inspirovaná nedalekým hradem.

Jako v mnoha českých obcích, byl i ve Švihově po první světové válce, která způsobila Evropě šok a převrat všech hodnot, postaven pomník padlým mužům z města, kterých bylo vzhledem k počtu obyvatelstva velice mnoho. Pomník byl postaven ze sbírek a socha legionáře od Viléma Glose představuje „strážce republiky“.

Židovský hřbitov založený v 1. polovině 17. století připomíná, že ve Švihově žila do druhé světové války po dlouhá staletí významná komunita židů. Už od 2. poloviny 16. století byl Švihov střediskem židů z širokého okolí. Ve Švihově byla honosná synagoga z roku 1783, byla zde matrika a židovská škola, do níž chodily děti z jedenatřiceti obcí. V průběhu let, zejména vlivem válečných událostí a povinnosti platit zvláštní židovské daně, židé značně zchudli. Od r. 1811, kdy byl vydán dvorní patent o společném bydlení židů a křesťanů, přestali být vyčleňováni a zvlášť evidováni. V roce 1963 byla provedena demolice neudržované synagogy.

Současnost

Město Švihov je díky své poloze a občanské vybavenosti přirozeným centrem mikroregionu. Samotný Švihov má 1100 obyvatel. Jeho okrajovou částí prochází významný dopravní tah silnice E 53 a železnice vedoucí z Plzně do Klatov a dále na hraniční přechod v Železně Rudě. Dobré silniční i železniční napojení na okolní střediska osídlení, poloha v jedné z hlavních rozvojových os okresu Klatovy i blízkost Klatov činí ze Švihova do budoucna atraktivní rozvojové sídlo. Význam sídla je navíc posílen existencí řady památkově chráněných, kulturních a přírodních zajímavostí jak v sídle samotném, tak v jeho okolí. Nejvýznamnější dominantou města a atraktivitou cestovního ruchu nadregionálního významu je vodní hrad Švihov, zapsaný na seznamu národních kulturních památek. Množství přírodních i historických památek v blízkém okolí dávají městu předpoklad rozvíjet se díky silnému cestovnímu ruchu.

Vlastní ekonomická základna je však poměrně malá a neodpovídá významu sídla. Od roku 1990 nebyly, až na malé výjimky, ve Švihově realizovány investice do výstavby výrobních kapacit. Půdu v širokém okolí obdělává

zemědělský podnik, který obhospodaruje 3000 ha a má 117 zaměstnanců. Dva malé strojírenské provozy zaměstnávají celkem 30 lidí, v provozovně na výrobu textilních vzorníků je zaměstnáno 60 osob, převážně žen. I přesto je město díky množství pracovních a obslužných kapacit (celkem 369 pracovních míst, z toho 132 v sektoru služeb) přirozeným spádovým střediskem pro nejbližší okolní obce. Více než polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva však vyjíždí za prací do okolních větších center osídlení (převážná část do blízkých Klatov, menší část do Přeštice a Plzně).

Švihov má dobrou občanskou vybavenost: zdravotní středisko s ordinacemi praktického, dětského i ženského lékaře, nechybí ani lékárna, dům s pečovatelskou službou. Do základní a mateřské školy zde chodí děti z dvaceti okolních obcí. Pro sportovní a kulturní vyžití nabízí město hřiště, kulturní dům, kino. V radnici sídlí nejenom městský úřad s matrikou, ale také pošta a spořitelna. Podnikatelé zatím váhavě rozvíjejí služby jak pro místní obyvatele, tak pro turisty (obchody, ubytování, stravování...).

Podmínkou budoucího rozvoje města je vyřešení technické infrastruktury. V roce 1997 proběhla plošná plynofikace Švihova. Městský vodovod je napojen na místní studně, výhledově se uvažuje o zásobování pitnou vodou ze skupinového vodovodu Nýrsko (po jeho prodloužení z Klatov do Přeštice). Největším problémem v rozvoji infrastruktury je odkanalizování Švihova. Dosud se nepodařilo získat dotaci na výstavbu čistírny odpadních vod, a tak je odpadní voda z města odváděna přímo do Úhlavy, vodárenského toku pro Plzeň.

V srpnu 2002 zasáhla Švihov velmi vážně katastrofální povodeň. Řeka Úhlava, která je běžně široká 10 m, měla 13. srpna šířku až 400 m a tam, kde má jindy hloubku 1,5 m, byla při kulminaci povodňové vlny naměřena hloubka 5 m. V centru města na náměstí E. Beneše bylo 180 cm vody. V zatopené oblasti se ocitlo 116 domů, ve kterých bylo zaplaveno 64 bytů, některé až do výšky 170 cm. Z důvodu vážného narušení statiky muselo být odstraněno 14 rodinných domů. Celková výše škod způsobených povodní dosáhla ve Švihově hranice 50 mil. Kč a město se bude z této živelní pohromy vzpamatovávat několik let. Podobné katastrofě by měla zabránit připravovaná protipovodňová opatření, tak jak je navrhuje studie zpracovaná firmou HYDROPROJEKT CZ, a. s., Praha. Vedle výstavby hrází, hradel a uzávěrů kanalizace (investor město Švihov, projektant VH-TRES, s. r. o., České Budějovice, náklady 10 mil. Kč) je nejvýznamnější plánovanou stavbou 40 m dlouhý inundační most v komunikaci I/27 (investor ŘSD ČR, projektant VALBEK, s. r. o., Plzeň, náklady 30 mil. Kč).

Rozvoj Švihova

Další rozvoj Švihova je podmíněn řadou okolností. Dokumentem, který dá dalšímu rozvoji pevný základ, je dokončovaný územní plán města (zpracovatel Ing. arch. Fára A. F. I. atelier Plzeň). Ten má v sobě zapracovány

rozvojové plochy pro základní infrastrukturu (ČOV), výstavbu rodinných domů i průmyslovou zónu.

V roce 2002 se začala zpracovávat projektová dokumentace na výstavbu čistírny odpadních vod a novou splaškovou kanalizaci (projektant Ing. Plichta PROVOD, s. r. o., Ústí nad Labem). Pokud město obdrží v roce 2003 od SFŽP ČR dotaci, bude v roce 2004 zahájena tato akce s předpokládanými náklady 45 mil. Kč.

V roce 2001 byla zahájena rekonstrukce veřejných prostranství. Jedná se zejména o 800 m dlouhý průtah městem z Plzně na Klatovy – Komenského ulici, nám. T. G. Masaryka, nám. E. Beneše, Nádražní ulici. V tomto roce byla provedena rekonstrukce Komenského ulice, která byla zakončena výstavbou kruhové křižovatky v horní části náměstí T. G. Masaryka (sdružená investice města a ŘSD ČR ve výši 11 mil. Kč, Ing. Dobyášová, PONTEx, s. r. o., Plzeň, zhotovitel Silnice Klatovy, a. s.). V roce 2003 bude rekonstrukce pokračovat komplexními úpravami nám. T. G. Masaryka (náklady 6,4 mil. Kč z toho dotace z programu SAPARD 4,2 mil. Kč, projektant Ing. arch. Lexa, zhotovitel Silnice Klatovy, a. s.). V roce 2002 byly zahájeny projekční práce na rekonstrukci náměstí E. Beneše, které budou zahájeny v roce 2004. (Projektant Ing. arch. Lexa, předpokládané náklady na výstavbu 6 mil. Kč.) Touto akcí bude završena rekonstrukce centra města, která může podnítit zájem podnikatelů rozvíjet v tomto prostoru služby pro turisty, kterých ročně do Švihova zavítá na 40 tisíc.

Rozvoji města jistě napomůže i probíhající bytová výstavba. V blízkosti hradu bude v roce 2003 dokončeno 32 bytů ve 4 bytových domech (včetně potřebné infrastruktury; náklady 42 mil. Kč, z toho dotace 18,4 mil., projektant Ing. Hucl, zhotovitel FORMEN, s. r. o., Příbram – byty, Silnice Klatovy, a. s. – infrastruktura). Výstavba rodinných domů probíhá ve třech lokalitách. Ve Školní ulici bude postaveno v období 1997–2004 celkem 6 rodinných domů, v ulici Pod Bělčem je ve výstavbě 5 domů (cílový počet 13 domů), v lokalitě Za Tratí jsou dostavěny 3 domy (cílový počet 30 domů).

Jednou z priorit pro rozvoj města je podpora rozvoje cestovního ruchu. S podporou PHARE CBC Fondu malých projektů byly realizovány dva projekty na vyznačení cyklotras, které spojují Švihov s městem Klatovy, s Nepomukem a přes Chudenice s Kdyní. Pro realizaci je připraven projekt na výstavbu koupaliště a kempu navazující na areál školy (projektant Ing. Vlček, předpokládané náklady 25 mil. Kč), výstavba tělocvičny s ubytovnou v areálu školy (projektant Ing. Vlček, náklady 10 mil. Kč). Tyto nákladné projekty bude možno realizovat pouze s výraznou dotací např. z fondů EU.

Švihov má dosud nerozvinuté zajímavé možnosti pro řadu lidských činností. Samospráva se snaží vytvořit příznivé podmínky pro jejich rozvoj a bude záležet na aktivitě občanů a podnikatelů, nakolik se podaří tohoto potenciálu využít.

PaedDr. Václav Petrus, starosta města

Červené Poříčí

Zámek

Socha svatého Jana Nepomuckého

Obec Červené Poříčí se nachází 15 km severně od města Klatovy. První zmínka o obci pochází z roku 1318, od 18. století je obec známa jako Červené nebo též Korunní Poříčí. Nachází se zde renesanční zámek postavený roku 1611 na místě starší tvrze ze 14. století. Vstupní brána zámku má barokní úpravu. Zámek je ve správě Národního památkového ústavu, územního pracoviště Plzeň.

K zámku náleží kaple Srdce Krista Páně z počátku 18. století, která byla v roce 1992 z prostředků obce opravena. Oprava spočívala v celkové obnově střešní krytiny, nového krovu věžičky, včetně oplechování a okolních úprav. V roce 1994 byla provedena oprava malé kapličky stojící před č. p. 78.

V roce 2000 se celkové rekonstrukce dočkala i hasičská zbrojnice a celý její přístupový prostor. Z prostředků „Programu obnovy venkova“ byly zajištěny finanční prostředky na opravu sochy sv. Jana Nepomuckého. K odborné opravě došlo na jaře roku 2001.

Materiál poskytl/a Obec Červené Poříčí

Zámek

Měčín

Měčín leží v široké kotlině mírně zvlněné pošumavské krajiny severovýchodního Klatovska v nadmořské výšce 476 m. Správní území zdejšího městského úřadu tvoří šest katastrálních území s osmi lokalitami, ve kterých v současnosti trvale žije 1100 obyvatel.

Pohled od západu

Radnice z roku 1908

Skašovské hračky v muzejní expozici

Farní kostel sv. Mikuláše

Kaple sv. Jana Nepomuckého z roku 1865 v Nedanicích

Socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1713 v Petrovicích

První písemná zmínka o Měčíně pochází z roku 1352 a je spojena s farním kostelem sv. Mikuláše biskupa. Zdejší osídlení je však daleko starší. Zmínky o Měčíně jsou již z roku 1413 a během následujících staletí v něm vzniklo několik památkově hodnotných staveb. Nejstarší z nich je výše zmíněný farní kostel sv. Mikuláše, gotická stavba zbarokizovaná roku 1777 plzeňským stavitelem Antonínem Barthem. V jeho blízkosti se nachází barokní fara z roku 1775 a tento celek je doplněn ojediněle dochovanou budovou staré školy z roku 1822. Další významnou památkou je zámek, který vznikl přestavbou gotické tvrze koncem 16. století

a do dnešní podoby byl upraven po požáru v druhé polovině 19. století.

Poměrně značná vzdálenost od hlavních komunikačních tras byla příčinou, že se Měčín nevyvinul ve větší městskou aglomeraci a podržel si podobu venkovského sídliště. Po vzniku národních výborů v roce 1945 ztratil titul města a stal se střediskovou obcí. V roce 1991 vzešla z iniciativy nově zvoleného zastupitelstva pod vedením tehdejší starostky paní Zdeny Niederlové a za přispění mnoha občanů snaha o navrácení statutu města. Ten byl Měčínu opět přidělen Českou národní radou v roce 1992. V následujícím roce pak obdrželo město nový znak a prapor. Současné

probíhala v této době také rekonstrukce velmi zdevastované budovy radnice, pseudorenesanční stavby z roku 1908 od plzeňského stavitele Ferdinanda Kouta a opravy fasád památkových objektů farního kostela, barokní fary se sousední starou školou.

V posledním desetiletí 20. století byly v celém regionu provedeny opravy a restaurování dalších památek – návesní kapličky v Nedanicích z roku 1865, dvou barokních pískovcových soch sv. Jana Nepomuckého v Měčíně a v Petrovicích. V roce 1997 byla v areálu radnice instalována dlouhodobá muzejní expozice ze sbírek národopisného oddělení Národního muzea v Praze „Skašovské hračkářství“, která svými exponáty představuje historii výroby dřevěných lidových hraček z nedalekého Skašova. Také v oblasti životního prostředí byly za pomoci finančních dotací z Programu obnovy venkova při Ministerstvu pro místní rozvoj a z Ministerstva životního prostředí provedeny akce, při nichž byla upravena plocha návsí v Petrovicích, revitalizace rybníků v Měčíně a části přírodního prostředí v Radkovicích. Opravena byla budova současné základní školy a v roce 2000 byla v jejím sousedství vybudována nová tělocvična, která slouží nejen této škole, ale je využívána ke sportovní činnosti obyvateli celého regionu.

Měčín tak postupně získává předpoklady stát se kulturním a společenským centrem širšího okolí a pro své krajině prostředí po dobudování potřebného zázemí pro turisty i místem k jejich rekreačnímu pobytu.

Měčín tak postupně získává předpoklady stát se kulturním a společenským centrem širšího okolí a pro své krajině prostředí po dobudování potřebného zázemí pro turisty i místem k jejich rekreačnímu pobytu.

Text a foto: Roman Tykal

KLENOVÁ je výjimečné místo...

Rozhovor s Marcelem Fišerem, ředitelem Galerie Klatovy/Klenová

Pane řediteli, muzeum současného umění není zrovna obvyklou náplní pro historický areál, zahrnující středověký hrad a zámek. Jak toto spojení historie a současnosti v praxi funguje?

Rozhodnutí zřídit na Klenové galerii padlo na začátku šedesátých let a bylo to řešení šťastné z pohledu moderního umění i památky. Historický areál získal konkrétní využití, což v každém období umožnilo nárokovat alespoň nějaké peníze na jeho opravu a běžnou údržbu. Na druhou stranu naše výstavy mají stejnou návštěvnost, jako kdyby se konaly někde v centru Prahy. Lidé jdou na hrad

a ocitnou se v galerii moderního umění, což se jim v mnoha případech stane poprvé v životě. Často opakují, že jsme jakousi předsunutou výspou moderního umění.

S jakými ohlasy se setkáváte?

Lidé reagují různě a myslím, že je to logické. Galerie se sice v devadesátých letech dostala na absolutní špičku a máme stále větší podíl poučených diváků, kteří sem jezdí z celé republiky právě jen za určitou výstavou, zároveň bude vždy zdaleka převažovat publikum laické. Jemu se musí moderní umění servírovat jen velmi opatrně, vždy s patřičným komentářem. Snažíme se o vyváženou nabídku: pokud tu chceme prezentovat ty nejaktuálnější projevy, musíme vedle toho přijít i s něčím přístupnějším. Například v přízemí zámku máme historickou expozici, v níž kombinujeme klasickou modernu s historickým

mobilářem a výkladem o historii zámku, její velkou část tvoří obrazy malířky Vilmy Vrbové-Kotrbové. To je dílo v dobrém smyslu konzervativní, velmi působivé a přitom se paní Kotrbová svým životem už stala součástí zdejší historie. Velkou pozornost věnujeme i prezentaci zdejšího architektonického dědictví. Největší „marketingovou“ hodnotou Klenové, kterou se snažíme programově rozvíjet, je právě mnohostrannost nabídky. Je tu současnost i historie, umění, architektura i krásná příroda, oddech i poučení. Lidé zde mohou strávit třeba celý den, volně se procházet hradem, těšit se z nádherných výhledů na centrální Šumavu, zajít si na dvě, tři výstavy. K tomu patří samozřejmě i možnost občerstvení. S velkou péčí jsme nedávno renovovali zdejší zámeckou restauraci v nejstarších prostorách zámku a nazvali ji po nejvýznamnějším rodáku z Klenové – renesančním humanistovi Kryštofu Harantovi z Polžic a Bezdruzic. I to je nedílná součást péče o návštěvníka.

Před rokem 1989 byl památkový fond dosti zanedbaný. Jaká byla situace u vás a v jakém stavu jsou zdejší památky dnes?

V devadesátých letech započala celková záchrana areálu, který se tehdy nacházel ve stavu velmi zbledlém, například v zámku byla dřevomorka, havárií hrozily některé další objekty. Nyní jsme zhruba řečeno někde za polovinou. Zámek je prakticky hotový, na hradě schází dokončit některé důležité partie. Bohužel nám byla prakticky ze dne na den zastavena ministerská dotace, takže tu máme asi čtyři místa rozdělána. Doufám, že bychom se příští rok opět do programu záchrany architektonického dědictví mohli dostat. Ale nezapomeňme, že

galerie na Klenové nevlastní pouze hrad a zámek, ale také rozsáhlý majetek kolem – sýpku, statek, kapličku, vilu, dále lesy, pole, dokonce i rybníček. Jednoduše řečeno – ideální polovinu zdejšího velkostatku.

To jste mezi kulturními institucemi jistě raritou. Jak k tomu došlo?

Z velké většiny jsme jej získali v devadesátých letech odkazem restitučního nároku paní Vilmy Vrbové-Kotrbové, o níž již byla řeč. Byla to vynikající umělkyně, neméně zajímavou osobností byl i její manžel restaurátor František Kotrba, svého času asi nejvýznamnější u nás. Rodina, z níž paní Kotrbová pocházela, už nebyla šlechtického původu, byla ovšem velmi kulturně založená. Například sestra její matky měla za manžela spisovatele Roberta Michela, který ve třicátých letech dostal československou státní cenu za román Ježíš na Šumavě. Tato „druhá větev“ bydlela ve Vídni a jako rakouští státní příslušníci neměli na restituci nárok. Druhá polovina panství tudíž zůstala státu, respektive místnímu JZD či Lesům České republiky. Teď ho pracně zcelujeme a měníme. Máme samozřejmě zájem pouze o nejbližší okolí hradu – statek, sýpku, vilu, oboru, naopak lesních a zemědělských pozemků se chceme zbavit.

V jakém stavu se nacházejí tyto stavby v podhradí a jak je využíváte?

Sýpka se jednoduše upravila a každoročně tu proběhnou dvě nebo tři výstavy. Galerie se vyprofilovala jako galerie aktuálního umění a pro výstavy tohoto typu je to naprosto ideální prostředí. Potřebovala by ještě novou fasádu a odstranit vzlínající vlhkost, ale jinak je

v dobrém stavu. Pak je tu vila – to je teď problém číslo jedna. Máme tam dřevomorku a opět velký problém s vlhkostí. Po rekonstrukci jsme však pro ni vymysleli skvělou náplň. Vzniknou zde tři ateliéry, kam budou jezdit umělci z celého světa na dlouhodobé tvůrčí pobyty. Máme už zhruba zajištěno financování, provoz domu by měl být mnohem ekonomičtější než v minulosti. Například v Bavorsku je takovýchto center asi pět, u nás zatím existuje pouze při Egon Schiele Art Centru v Českém Krumlově, což je velice pružné muzeum západního střihu, založené na principu nezávislé nadace. To s touto myšlenkou přišlo, protože se musí chovat ekonomicky. Pro Klenovou je to velká šance ještě o kousek poposkočit dopředu. A konečně tu máme ohromný statek, který se pohledově uplatňuje v panoramatu hradu a zámku. Sem by se výhledově měly z hradu a zámku přesunout depozitáře, garáže a dílny. Nejen že depozitáře ve sklepích zámku a purkrabství jsou z provozních důvodů naprosto nesmyslem a umělecká díla zde velmi trpí, zároveň se tak uvolní další prostory, které budeme moci otevřít divákům.

Jak jste spokojen s návštěvností Klenové?

Musíme pracovat s tím, že Klenová se zkrátka svou proslulostí ostatním hradům okresu Klatovy nemůže rovnat. Švihov je nejkrásnějším vodním hradem u nás, navíc blízko frekventované silnice, Velhartice mají proslulý gotický most, Rábí je zase nejrozsáhlejší zříceninou u nás, navíc má z dálky viditelnou siluetu. To platí i o Kašperku, který navíc sbírá turisty z centrální Šumavy. Klenová žádné podobné specifikum nemá, z dálkových pohledů se téměř neuplatňuje. Snažíme se ji proto neustále aktivně propagovat v rámci promyšlené, komplexní strategie. Letos jsme vydali trojjazyčné letáky, které chceme cíleně distribuovat, připravili jsme velké změny v návštěvní době, která by měla zefektivnit zdejší provoz, takže např. o prázdninách budeme mít otevřeno i v pondělí.

Rád bych ovšem zdůraznil, že i Klenová má co nabídnout a vůbec to není pouze umění. Je to výjimečné místo s naprosto jedinečnou, velmi romantickou atmosférou, kterou musí pocítit doslova každý, kdo sem přijede. Ta atmosféra není dílem náhody, nýbrž historickým faktem, který má své kořeny v 19. století. Tehdy si hrabě Stadion koupil hradní ruinu právě jako romantickou kulisu pro svůj zámek, který postavil na starém opevnění. Na zasypaném příkopu mezi nimi pak postupně vznikl malý park, kde jsou dnes už prastaré, velmi vzácné stromy, mezi nimi například slavný gingo biloba. O dvacet let později sem přijel František Alexandr Heber a ve své knize o českých hradech Klenovou popsal jako „malý ráj, božské sídlo pro pozemské děti, uskutečněné nejušlechtilejšími svobodnými myšlenkami“. Mým cílem je, aby podobné pocity zakoušeli i návštěvníci, kteří na Klenovou přijíždějí dnes.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor s ředitelem Galerie Klatovy/Klenová vedla Jana Pejsarová

Kostel svatého Tomáše

Zřícenina Pajrek

Na návrší, částečně obtékaném Úhlavou, byl roku 1352 postaven gotický kostel sv. Tomáše. Spolu s okolním hřbitovem a hraděm býval ve válečných dobách útočištěm pro okolní obyvatelstvo. V 18. století byl barokně upraven, z té doby pocházejí i barokní oltáře od nýrského řezbáře Jakuba Brandla.

Pod kostelem vznikla tržová ves Horní Nýrsko, která se po vybudování hradu Pajreku stala součástí pajreckého panství. Nižší po proudu Úhlavy vzniklo později Dolní Nýrsko, náležející k bystřickému panství, a od roku 1558 spojené s hořejším do jediného celku a spadající pod jediné panství. Hrad Pajrek stál již v roce 1356. Střežil na okraji Královského hvozdu vstup do Čech údolím Úhlavy a kontroloval i část nýrského údolí k Bystřici. Jeho zřícenina hlídá dodnes přístup do nýrské kotliny. Těmito místy vede dnes poznávací okruh s několika trasami různé náročnosti. Kromě zříceniny je na okruhu k vidění např. Lesní divadlo či Ptačí rezervace.

Pro město měla velký význam železniční trať Plzeň–Nýrsko, která byla otevřena v roce 1876 a následující rok rozšířena o horský úsek Nýrsko–Železná Ruda. Technické řešení tohoto úseku bylo nejobtížnější při výstavbě celé trati. Trasa byla vedena přes Špičácké sedlo a byl zde vybudován dodnes nejdelší tunel v Čechách, dlouhý 1748 m.

Rok 1895 je počátkem vzniku průmyslové výroby v Nýrsku, kdy sem z Vídně přesídlila Optická továrna W. Eckstein a spol. Dodnes je v Nýrsku největším a tradičním podnikem, pod názvem Okula a. s. Vyrábí se zde nejen brýlové obruby, ale i výrobky z plastů a nástroje na zpracování plastu.

Budova městského úřadu byla vystavěna roku 1907 podle plánů vídeňského stavitele V. Tscheppera.

Na náměstí stojí budova čp. 81 s raně barokním štítem s erby Koců z Dobrušky a Karlů ze Svárova z roku 1684.

V Nýrsku byla ještě po roce 1945 řada budov s prostými barokními štíty, které však většinou zmizely při stavebních úpravách. Zachovaly se u farní budovy čp. 1 a přilehlé bývalé zemědělské usedlosti čp. 2.

Před druhou světovou válkou bylo 10 % obyvatelstva židovského původu. Bývalé židovské ghetto se školou a synagogou se nacházelo v nynější Rybářské ulici. Židovský hřbitov leží kousek za Nýrskem, byl založen v roce 1430, náhrobky pocházejí z 18. století.

Nýrsko

Město Nýrsko, proslulé výrobou brýlí, leží na řece Úhlavě, na úpatí Královského hvozdu, poblíž jihozápadní hranice se Spolkovou republikou Německo. Původní osada vznikla při brodu přes řeku Úhlavu na obchodní stezce z Čech do Bavor a sloužila k vybírání cla.

V roce 1907 mělo Nýrsko 2071 obyvatel převážně německé národnosti. V roce 1933 vzrostl počet obyvatel na 3220. V současné době má Nýrsko a přilehlé obce (Bystřice, Starý Láz, Hodousice, Blata, Zelená Lhota, Stará Lhota) více než 5100 obyvatel.

V letech 1965–1969 byla, 3 km od Nýrska, vybudována přehrada, která slouží především jako zásobárna pitné vody pro Klatovy a oblast Domažlicka. Kamenitá hráz je 337 m dlouhá, 36 m vysoká a zadržuje zhruba 1 milion kubiků vody, přehradní jezero má rozlohu

148 ha. Po hrázi a kolem západního břehu vede žlutě značená turistická stezka. Z důvodu ochrany zdroje pitné vody je další pohyb turistů v blízkosti přehrady omezen pouze na vyznačené trasy.

Otevřením státních hranic po r. 1989 a zřízením dalších hraničních přechodů stoupla rekreační hodnota oblasti. Turisté mohou využít hraničních přechodů v Železně Rudě, Všerubech, Svaté Kateřině a Flekách.

Turistické trasy a cyklotrasy jsou napojeny na oblast Klatovska, Domažlicka, SRN a CHKOŠ. K rozvoji turismu přispívá i návštěvníky hojně navštěvované místní koupaliště s autokempem a restaurací. Turisté si mohou pronajmout novou sportovní halu, zahrát si bowling nebo ricochet ve sportovně relaxačním centru Milano, kde se nachází i biosolária a příjemná restaurace. V zimních měsících je k dispozici lyžařský svah s umělou hmotou a s 300 metrů dlouhým vlekem, překonávajícím výškový rozdíl 64 m.

Teprve v 90. letech začalo město ve spolupráci s architekty svůj rozvoj systematicky plánovat. Výsledky této spolupráce se již úspěšně projeví při vybudování malometrážních bytů čp. 848, výstavbě 16 bytových jednotek a bytů pro seniory. Postavila se nová sportovní hala a čistička odpadních vod. Taktéž proběhla částečná rekonstrukce ZŠ ve Školní ulici, byla opravena řada komunikací a chystá se rekonstrukce náměstí a přilehlých budov. Radnice také věnuje velkou pozornost životnímu prostředí a zeleni.

Ubytování a stravování nabízejí restaurace, penziony a hotely v Nýrsku i okolí. S jejich výběrem Vám poradí

Přehradní jezero Nýrsko

Radnice

Informační centrum Nýrsko

v nově otevřeném Informačním centru, kde najdete také různé publikace o Šumavě, mapy, pohlednice a dostanete tipy na výlety, různé kulturní a společenské akce. Informace o městě a jeho životě také naleznete na internetových stránkách <http://sumavanet.cz/nyrsko/>.

Materiál poskytlo Město Nýrsko

Plánice – město Křižíkovo

Funkční oblouková lampa v muzeu Františka Křižíka je unikátním exponátem

Město Plánice se nachází v severní části šumavského podhůří, 15 km východně od Klatov, v chráněném území přírodního parku „Plánický hřeben“. Pro tuto oblast jsou typické černé pahorky a údolí s množstvím zeleně. Plánice se stává střediskem turistického ruchu celého regionu s nabídkou řady možností aktivního využití volného času.

Chloubka města – víceúčelový sportovní areál

Sportovní penzion Santa Fé

Od roku 2000 slouží veřejnosti víceúčelový sportovní areál. Jeho součástí jsou tři kurty s umělým povrchem a osvětlením pro míčové sporty – tenis, malou kopanou, nohejbal, volejbal, basketbal, házenou a další. Součástí areálu jsou asfaltové plochy pro streetbal,

skateboard, běžecká dráha a tenisová stěna. Sportovní areál slouží nejen pro individuální sportovní aktivity místních i mimoplánických sportovců a dětí základní školy, konají se zde i velké turnaje, například poslední tři roky mistrovství ČR v nohejbale. Po výstavbě nových

ubytovacích kapacit v roce 2002 je areál využíván pro soustředění sportovních organizací z celého Plzeňského kraje. Nejen pro tyto účely slouží přímo v Plánici Sportovní penzion Santa Fé s kapacitou 50 lůžek, celodenním stravováním a relaxačním zařízením – saunou, masážní vanou a posilovnou.

Rovněž Hotel Pavlíček s ubytovací kapacitou 15 lůžek a restaurace U Bohouše nabízí stravování po celý den. Plánice je rodištěm vynálezce v oboru elektroniky Františka Křižíka. Muzeum se nachází v jeho rodném domku. Expozice připomíná prostřednictvím původního nábytku, dokumentů a originálů život a dílo tohoto slavného plánického rodáka. Nejvýznamnějším exponátem je funkční oblouková lampa. Muzeum je přístupno veřejnosti od 1. 5. do 31. 10. Hromadné zájezdy je možné objednat v Informačním středisku v Plánici.

I okolí Plánice je turisticky velmi zajímavé. Pro milovníky vodních sportů jsou ideální autokempy Hnačov a Valcha u Zavlekova. (4 km resp. 7 km od Plánice).

V celém regionu je dobrá síť cyklotras a v současné době je připravován program propojení celého regionu cyklostezkami.

Více informací najdete na www.planice.cz.

Materiál poskytl Město Plánice

Zámek Chanovice

Chanovice

Český venkov prošel za posledních padesát roků podstatnou přeměnou. Po staletí fungující mechanismy hospodářské, majetkové, společenské a další byly změněny. Ať úmyslně politickými vlivy komunistického režimu, tak přirozeným vývojem. Politický nátlak, nový životní styl, ničení tradic venkova a majetkové zásahy byly důvodem odlivu lidí z venkova do měst. Důsledkem jsou opuštěné domy, zanedbané pozemky, rozpadající se hospodářské dvory, zchátralé stavby kulturního významu. V posledním desetiletí se opět objevují snahy oživit venkov a vrátit vesnici plnohodnotný život. Objevují se podpůrné programy z české strany, ale i z Evropské unie.

Udržet a rozvíjet venkovské aktivity je snahou Obce Chanovice. Výhodou je přítomnost místní prosperující dřevozpracující firmy, která nabízí mnoha lidem pracovní uplatnění. Avšak i zde je nutné hledat další aktivity, které budou směřovat k obnově a využití stávajících objektů, udržitelnosti rázu krajiny, hledání místních zdrojů a ochraně životního prostředí. Nejrozsáhlejším projektem záchran a obnovy místních zdrojů je obnova a využití zámeckého areálu v Chanovicích, kulturní památka se všemi návaznostmi.

Projekt záchran zámeckého areálu v Chanovicích

Historie a význam kulturní památky

Zámecký areál v Chanovicích, zapsaný pod poř. č. 241 a č. rejstř. 2974 v Seznamu nemovitých kulturních památek okresu Klatovy, patří podle hodnocení Národního památkového ústavu v Plzni k nejzajímavějším a nejvýznamnějším památkovým objektům v okrese Klatovy.

Stáje před havárií

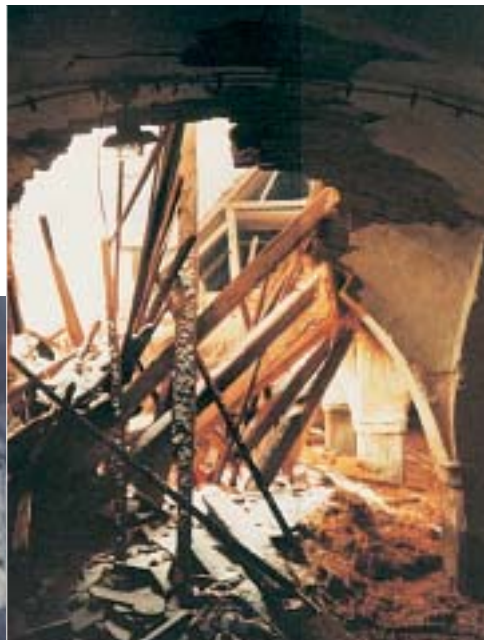

Historicky rozsáhlý komplex tvoří zámecká budova, trojkřídly soubor hospodářských budov, nádvoří hospodářských budov, zámecký park anglického typu, farní kostel Povýšení Sv. Kříže, panská sýpka, návesní kaple a také dispozičně dochovaná náves.

Historické jádro zástavby obce není narušeno novější stavební činností, předimenzované novodobé objekty jsou soustředěny na okraje obce.

Původ vsi je raně feudální. Tvrz, podle nejnovějších archeologických výzkumů spíše menší hrad, na místě dnešního zámku a původně gotický kostel jsou připomínány

Stáje po havárii

Část hospodářského dvora, která se zřítla a je obnovovaná za pomoci Programu záchran architektonického dědictví Ministerstva kultury. V přízemí již expozice a informační středisko

v pramenech ve 14. století. Šlechtické sídlo bylo několikrát přestavěno, ale pozdně gotické prvky jsou nyní ještě patrné. Dle historických pramenů došlo k několika zásadnějším stavebním úpravám sídla v první polovině 15. století a v první polovině 18. století. O objektu jmenovaném jako zámek je první zmínka v roce 1803. Současná, pozdně barokní podoba objektů pochází z let 1811–1838.

Místní zámecký areál je významnou dominantou kraje, důležitým krajinným prvkem, estetickou složkou životního prostředí Chanovicka. Rozsah a skladba nemovitostí a jejich stavební vývoj dokládají kulturní, společenskou a hospodářskou vyspělost lokality, ale také dobrý vkus stavebníků a jejich smysl pro krajinnou kompozici.

Památkový význam lokality podtrhuje skutečnost, že obec Chanovice byla navržena na prohlášení za památkovou zónu Ministerstvem kultury ČR. A podtrhuje též citlivý a přirozený přístup většiny vlastníků nemovitostí k opravám a údržbě.

Historie vlastnických vztahů a investiční záměr

Obec Chanovice získala zámek v roce 1945 přidělovou listinou a byl zde v roce 1947 zřízen druhý stupeň základní školy. Toto využití objektu zajistilo běžnou péči o tuto stavbu, a odvrátilo tak nebezpečí zkázy, které podlehl mnoho dalších zámeckých budov jihozápadních Čech. Součástí tehdejšího přidělu pro obec byl také téměř tříhektarový zámecký park. Zbytek zámeckého areálu byl rozparcelován a rozdělen mezi občany obce především k účelu zemědělské činnosti. Kolektivizací zemědělství pak byli noví vlastníci přinuceni vložit tento majetek do družstva, které zde hospodařilo, aniž by podstatněji investovalo do opravy a údržby těchto objektů. V osmdesátých letech družstvo areál zámku opustilo. Mezitím několik „přidělců“ bylo nuceno darovat tento majetek státu, který se tak stal také jedním ze spoluvlastníků celého areálu.

Neutěšený stav hospodářských objektů přiměl obecní zastupitelstvo v roce 1990 k rozhodnutí, že celý zámecký areál získá do svého vlastnictví a jako jediný vlastník bude zárukou toho, že areál bude využit jako celek ke společenským, vzdělávacím, kulturním a rekreačním

Stáje po rekonstrukci

Poutní místo u Újezda u Chanovic
– kaplička u pramenu sv. Vojtěcha

Údržba a záchrana drobnějších památek v obci – zde kaplička s křížem v Dobroticích

Okresní muzeum v Klatovech v rámci pracovních naučných pobytů přenáší a rekonstruuje ohrožené roubené objekty jihozápadních Čech. Nyní se buduje sedmý objekt

účelům. Tento záměr je dnes již obsažen i v územněplánovací dokumentaci obce, zpracované v roce 1992. V současné době je tedy Obec Chanovice výlučným vlastníkem celého areálu.

Hospodářská křídla však údělu čtyřicetileté samodevastace po chybějící údržbě neunikla a na části budov vznikl havarijný stav – zřícení střechy, rozvalení zdiva a kleneb.

V roce 1990 získalo místní budovu panské barokní sýpky z roku 1740 Okresní muzeum v Klatovech. V letech 1990–1992 provedlo u tohoto objektu některé práce obnovy a údržby. Panská sýpka pak získala nové využití jako depozitář zemědělských strojů a náčiní.

Od roku 1992 se začala datovat hlubší spolupráce mezi muzeem a obcí. Mimo jiné se začal realizovat dlouhodobý projekt sanace zámeckého parku formou pracovních naučných pobytů středoškolské a vysokoškolské mládeže.

V roce 1994 Obec Chanovice přehodnotila nové využití zámeckého komplexu a vznikl návrh rekonstrukce a přestavby. Návrh není samoučelný, ale rozvíjí místní aktivity a aktivity klatovského muzea, které několik desítek metrů odtud, na pozemku, který darovala muzeu obec, realizuje od srpna 1994 expozici lidové architektury, jako záchranný projekt pro objekty lidového stavitelství, které jsou v terénu ohrožené.

Přízemí hospodářských budov a zámecká sklepení v areálu nabízí výstavní plochy pro expozice (nyní „Hračkářství 19. a 20. století“ a „Řemeslo má zlaté dno“). Již otevřené expozice doplňuje budovaný chanovický skanzen a zvyšuje návštěvnickou atraktivitu místa. Ze strany muzea je akceptovatelný i požadavek obce na expoziční prezentaci regionální historie. Práce na libretu a scénáři expozic provedlo klatovské muzeum. Expozičně lze využít i plošné rozměrného nádvoří hospodářských budov.

Hlavní náplní pro zámeckou budovu je:

- zajištění základní školy;*
- zajištění stravování pro děti i potřebnou veřejnost;*
- provoz místní knihovny;*
- provoz místní historické expozice;*
- pořádání kulturních a naučných akcí, výstav.*

Hlavní náplní pro hospodářské budovy je:

- provoz výstavní;*
- provoz informačního centra;*
- trvalé bydlení (dva nové byty v provozu, dva se staví);*
- provoz tělocvičného sálu (od roku 2003);
- provoz ubytovny s učebnou (od roku 2005).

Vše souvisí s obnovou a údržbou zámeckého parku, včetně dvou vodních nádrží již opravených.

(* – již v provozu)

Zajištění správy a provozu

Je třeba uvést, že k těmto veškerým aktivitám se hlásí Obec Chanovice, která na sebe také bere provoz celého zámeckého areálu. Ten by měl v budoucnosti vykazovat takové tržby, které by stačily jak na provoz, tak na údržbu a opravy předmětných nemovitostí. Záměrem obce není tento areál prodat či se ho jinak zbavit, ale vytvořit zde skutečné kulturní a společenské centrum nejenom obce samotné. Na nutné počáteční investice není však rozpočet obce dostatečně silný. Proto jsou stále vyhledávány aktuální podpůrné programy.

Společenský přínos

Společenský přínos rehabilitace a nového využití zámeckého areálu v Chanovicích nutno odůvodnit především zvýšením zájmu státu a obce o kulturní dědictví minulosti. Budovy byly řadu let opuštěny, bez využití a i bez základní údržby. Zvýšení celkové kvality životního prostředí obce Chanovice, využití pro kulturní, společenské a veřejně prospěšné účely, jakož i zvýšení turistické atraktivity je hlavním cílem.

Rekonstrukce a nová funkční náplň přispěje dále ke zdůraznění ekonomické funkce místa, kromě jiného také vytvářením nových pracovních míst a bytů.

Výsledkem je prezentace spolupráce mezi „zapomenutou“ českou obcí a institucemi České republiky – Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Ministerstvo financí ČR, Krajský úřad Plzeňského kraje, Národní památkový ústav v Plzni, Okresní muzeum v Klatovy, Městský úřad Horažďovice a další. S tím, že když je vzájemná spolupráce a vstřícnost spojená s trpělivostí a pracovitostí, lze dosáhnout postupně celkové obnovy. Zámecký areál v Chanovicích je kulturní památkou, tvoří místní a krajinou dominantu. Řešení zachrany je dlouhodobé, s termínem provedení (dokončení oprav celého areálu a uvedení do provozu) do roku 2006 a navazuje na něj projekt komplexního využití, které bude sice jiné než původní (stáj pro dobytek – oproti – expozice muzea a ubytování, stodola – oproti – tělocvičně s bytem, sklady – oproti – jídelna a kuchyně apod.), ale koresponduje se současnými podmínkami a potřebami. Objekt je a bude využit ve veřejném zájmu a je přístupný veřejnosti. Využití budou celoročně veškeré jeho plochy a prostory. I když pro omezené finanční možnosti je postup prací rozložen na delší dobu, je důležité připomenout, že budoucí vlastní příjmy pokryjí provoz a údržbu objektu.

Ani naši předkové nevystavěli areál najednou. Postupně byl přebudováván, měnil vzhled a využití, jak šel čas a přicházely potřeby denního žití. Vždyť cesta k postupné obnově a poté stálá funkčnost je každodenní prací, ale

i radostí a uspokojením z potěšení druhých. Na toto snažení navazují další činnosti obce spojené s regenerací všech šesti vesnic obce. Obnova drobných místních památek (kapličky, křížky, pomníky, boží muka), hledání turistických tras po obnovovaných nebezpečných komunikacích, vytváření služeb, vydávání publikací a propagačních materiálů, zapojování mládeže, činnost spolků a občanských sdružení atd.

Udržet a rozvíjet život na českém venkově v Chanovicích znamená, že obec podporuje několika formami rozvoj bydlení. Přípravuje a poskytuje stavební parcely. Staví vodovody a plynovody. Rozšiřuje kanalizační síť a připravuje stavbu čističky. Zajišťuje úplnou školu. Pomáhá budovat sportovní areál. Udrží stávající objekty a síť.

Výsledkem celého společného snažení regenerace zámeckého areálu v Chanovicích má být spokojenost dětí, které především zámecký areál užívají, pohoda a užitek pro místní občany, příjemně překvapení a vracející se návštěvníci.

Avšak „i cesta může být cíl“, soustavná regenerace venkovských oblastí s dlouhodobými záměry a nikdy nekončícími vyvíjejícími se životními potřebami a zpříjemňujícími dopady.

V roce 2003 na jaře připravil za pomoci archivu obce Petr Klásek Černický, starosta Obce Chanovice

Střední Pošumaví

Zájmové sdružení Střední Pošumaví vzniklo před pěti lety s cílem společně řešit některé problémy při zajištění trvale udržitelného rozvoje venkovského prostoru. Zakládajícími členy jsou obce Běšiny, Hartmanice, Hlavňovice, Petrovice u Sušice, Velhartice, Hrádek u Sušice, Kolinec, Mokrosuky a Vrhavěč. Mikroregion zaujímá rozlohu 261 km². Počtem 7777 obyvatel patří k nejméně osídleným oblastem s průměrnou hustotou 30 obyvatel/km².

Střední Pošumaví, jak už název napovídá, zahrnuje rozsáhlé území šumavského podhůří a svou částí zasahuje i do CHKO a NP Šumava. Celá oblast je přírodně velmi cenná a turisticky atraktivní. Krásná krajina, neporušená příroda a bohaté historické kořeny, to je společný jmenovatel území v pásu táhnoucím se od jihovýchodu k severozápadu mezi městy Sušice a Klatovy.

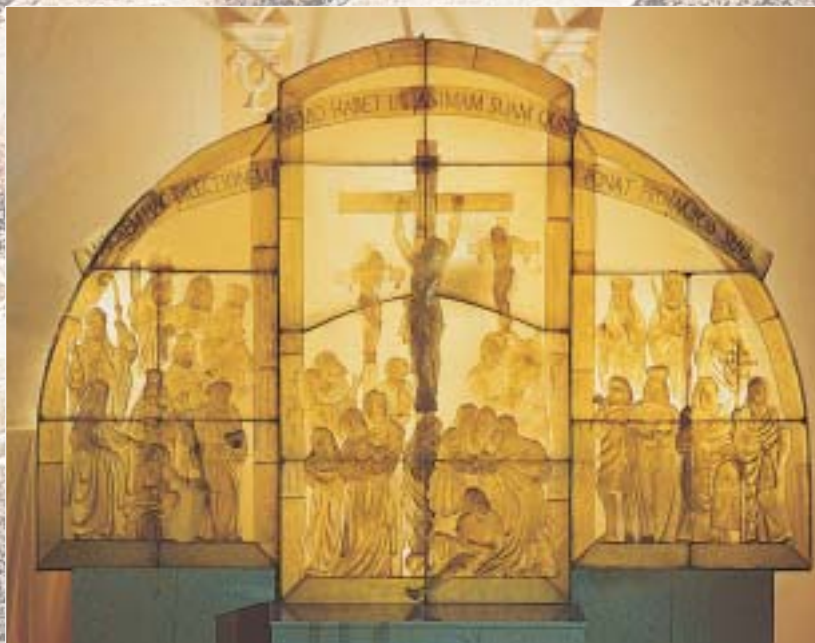
Muzeum Š. Adlera

Hartmanice

Město se rozkládá na rozhraní Šumavských plání v nadmořské výšce 780 m. Původní osada vznikla na zemské stezce vedoucí z Passova do Sušice již začátkem 11. století. Rozvoj a význam města přinesla kromě výnosů z vybraného cla zejména těžba zlata, která zde probíhala od 14. století.

První písemná zmínka je z 12. století, kdy byla do Hartmanic přenesena královská celnice. V průběhu let se stávají centrem královských rychet, které vtiskly osobitý ráz správnímu území Hartmanic. V současné době zahrnuje 23 místních celků na rozloze 6 tisíc ha v nejzápadnější výspě bývalého Prácheňského kraje.

Pod správou města patří osady: Dobrá Voda, Dolejší Krušec, Dolejší Těšov, Hořejší Krušec, Hořejší Těšov, Chlum, Javoří, Keply, Kochánov, Kříženec, Kundratice,

Skleněný oltář v kostele sv. Vintře na Dobré Vodě

Loučová, Malý Radkov, Mochov, Palvínov, Prostřední Krušec, Světlá, Štěpanice, Trpěšice, Vatečice, Vlastějov a Zálužice.

Město si po roce 1990 stanovilo jako prvořadý úkol odstranit velké zatížení spadu ze čtrnácti kotelen a lokálních topení, které se neslučovalo s místem ležícím na hranicích Národního parku Šumava. Pro nerealnost připojení na rozvody plynu město přistoupilo k vybudování moderního systému centrálního vytápění obnovitelnými zdroji.

V rámci možnosti financování byla teplofikace rozvržena do dvou etap za podpory EU, programu PHARE, a Českého fondu pro životní prostředí. Dvě největší blokové koteleny byly přestavěny na spalování syrové štěpky a pilin. Do kotelen byly osazeny tři teplovodní kotle Danstoker Volund o výkonech 880 kW, 1750 kW a 1750 kW

Kotelna

Penzion - Hartmanice

a vzájemně propojeny do jednotné rozvodné sítě o délce tři km, zásobující teplem a teplou užitkovou vodou 90 % sídelní části města Hartmanice. Systém je až po předávací stanice řízen pomocí počítače, zajišťujícího efektivní vytápění objektů a optimální režim provozu kotlů, což přes velké pořizovací náklady udržuje cenu na 320 Kč/GJ se spotřebou dle konstrukce domů na 0,5–0,7 GJ/m² za rok obytné plochy. Hodnoty naměřených emisí se snížily o 96 % proti původní zátěži z uhelných kotlen a zároveň vzniklou rezervou mohlo město bez problému připojit nový dům s pečovatelskou službou o 23 bytových jednotkách s pečovatelským zázemím za cenu 18 478 Kč/m² obytné plochy. Tento objekt, projektovaný a realizovaný společností Stavoplast KL, Stachy, využil při urbanistickém umístění stavby terénního převýšení. Tím bez zvláštních technických zařízení je 15 bytových jednotek bezbariérově přístupných a zároveň umožňujících bytový komfort plně vybaveného bytu 1+1 o celkové výměře 40 m².

Při revitalizaci bývalého vojenského prostoru klade město, i s ohledem na stávající národní park, důraz na cestovní ruch.

V Dobré Vodě připomíná sklářskou slávu Šumavy unikátní skleněný oltář a 14 zastavení křížové cesty v kostele sv. Vintíře. Po jedné z prvních solných stezek je nyní vyznačena rodinná turistická stezka sv. Vintíře, začínající na Dunaji a končící v Praze. Je příznačné, že tato stezka vede okolo hory Křemelné s pozůstatky raně středověké těžby zlata. Současně její druhý název, nesoucí jméno jednoho ze zakladatelů skautingu a ochránce přírody, spisovatele E. T. Setona, dokládá, že pro zdejší obyvatele je i do budoucna neporušená příroda tím největším zdrojem bohatství. V odloučené části Dobré Vody stojí objekt muzea Dr. Šimona Adlera, věnovaný památce 150 zaniklých židovských obcí.

Šumavská chalupa - osada Kříženeč

Kostel Navštívení Panny Marie v Běšíněch

Hlavní budova Eurocampu – recepce, restaurace a školící středisko

Zděná chatka pro 4 – 5 osob

Tenisové kurty v areálu

Běšiny

Běšiny leží 11 km jihovýchodně od Klatov v údolí Drnového potoka. Běšiny jsou původu prastarého, první písemné zmínky pocházejí z roku 1379, kdy ves byla majetkem zeman-ského rodu pánů Běšínů z Běšin, kteří zde sídlili do počátku 17. století. Po nich patřily Běšiny Lamingenům z Albenreuthu a po Kocech z Dobře je od roku 1678 vlastnili Krakovští z Kolovrat a připojili je k panství Týnec.

Původně v Běšíněch stávala zemanská tvrz, která byla v 1. polovině 17. století přestavěna na renesanční zámek, z něhož se dodnes zachovala budova panské sýpky. Nad vchodem do prvního poschodí jsou znaky Koců z Dobře a Nebilovských z Drahobuze. V polovině 19. století byl v těchto prostorách zřízen lihovar, který je v provozu dodnes. Kromě obil-ného lihu z žita a pšenice se zde vyrábí vyhlášená Běšinská ovocná pálenice z různých druhů ovoce – jablka, hrušky, švestky apod.

Od samotného založení obce se bohoslužby konaly v gotickém kostele sv. Bartoloměje, který byl vybudován na vrchu Bartoloměj vzdáleném 2,5 km od Běšin. V roce 1579 tento kostel vyhořel, v roce 1788 byl zrušen a potom zbořen. Dnes je hojně navštěvovanou zří-ceninou. Po uzavření kostela byl hlavní oltář přeložen do zámecké kaple v Běšíněch, nynějšího farního kostela Navštívení Panny Marie, zde stojí dosud s obrazem Navštívení Panny Marie v lodi u hlavních dveří. V roce 1995 proběhla po třicetileté přestávce reno-vace kostela. Věž dostala novou střechu z měděného plechu.

Jedním s posledních majitelů obce byl pan Jindřich Kolowrat z rodu Kolowrat-Krakovský. V době jeho panování byl v obci vystavěn veřejný vodovod a sokolovna s rozsáhlými cvi-čišti. V Běšíněch byla postavena řada chalup v rázovitém stylu lidové architektury. Dvě staré historické vesnické chalupy s doškovými střechami byly rozebrány a odvezeny do

budovaného skanzenu šumavské lidové architektury, který se dnes nachází v podhradí státního hradu Velhartice.

V současné době v obci, jejíž správní území zahrnuje obce Běšiny, Hořákov, Hubenov, Kozí, Rajske a Úloh o celkové rozloze 16,02 km², žije trvale 825 obyvatel. Obec Běšiny je obcí střediskovou s velmi vyvinutou infrastrukturou a dopravní obslužností – vlakové i autobu-sové spojení, pošta, kadeřnictví, škola a školka, dokončuje se plynofikace obce. Obec Běšiny je jednou z mála obcí, která podporuje ekologické vytápění. Zřídila tepelné čerpadlo pro vytápění mateřské školy, důmyslně propojené se slunečními kolektory. Investice přišla na dva miliony korun, včetně státní dotace, a byla dokončena v roce 2000. V současné době žije obec čilým cestovním ruchem, zejména díky nově vybudovanému areálu Eurocampu, který byl ze 75 % financován z prostředků Evropské unie. Přestavba začala počátkem devadesátých let. Eurocamp byl slavnostně otevřen 17. ledna 2001. Nyní má kapacitu 320 osob. V areálu je hostům k dispozici restaurace, moderní sociální zařízení, koupaliště, tenisové kurty s umělým povrchem, minigolf, sauna a další novinky, včetně soci-álního zázemí pro karavany. V roce 2002 obec začala budovat v areálu Eurocampu Školici, vzdělávací a informační centrum, které bylo slavnostně předáno dne 17. února 2003. Finanční prostředky na jeho vybudování byly z 90 % poskytnuty EU, z programu SAPARD. Stavební část vyšla na dva miliony a technické vybavení téměř na tři miliony korun.

V současnosti Eurocamp Běšiny nabízí nejen celoroční ubytování s možností výletů do oblasti západní a střední Šumavy, ale i možnost pořádání školení a využití sportovního vybavení. V souvislosti se zahájením provozu Eurocampu byla rozšířena síť cyklotras s napo-jením na cyklotrasy v SRN. V okolí Běšin je vybudováno a označeno 250 km cyklotras.

Běšiny – letecký snímek

Pozůstatky zámku ze 17. století, dnes lihovar

Ukázka cyklotrasy – Rajske

▼ Chalupa v Rajsém ve stylu šumavské architektury

V posledních několika letech bylo z iniciativy obce v okolí vyznačeno velké množství cyklotras. Tyto cyklotrasy jsou navrženy tak, že přivádějí turistu k významným historickým památkám i do nejkrásnějších přírodních partií a navazují na systém cyklotras celé oblasti Šumavy a Klatovského regionu. Cyklotrasy byly vybaveny mnoha odpočívadly pro turisty s mapovými stojany a přístřešky

Hrádek

Název obce je odvozen od hrádku, který zde stál počátkem 14. století, osada je však ještě starší. První písemná zmínka o obci je z roku 1298. Ve 14. století je Hrádek uváděn jako městečko, na které byl znovu povýšen roku 1479. Obec se nachází v malebném údolí říčky Ostružné v oblasti Svatoborské vrchoviny s majestátným a bájemí opředeným Svatoborem (845 m n. m.). Svým územím zasahuje do dvou přírodních rezervací. Obec je křižovatkou i výchozím místem značených turistických a cykloturistických tras.

Do správního území obce spadají v současné době kromě Hrádku také Čejkovy, Zbynice, Čermná, Kašovice, Odolenov a Tedražice. Obec má dnes 1330 obyvatel.

S Hrádkem je spojeno působení kněze a spisovatele Františka Pravdy (1817–1904), vlastním jménem Vojtěch Hlinka, který byl vychovatelem dětí hrádeckého pána. František Pravda patřil mezi spisovatele, jejichž díla se četla se zaujetím a jež ovlivňovala počínání prostých lidí i literátů. Mezi jeho ctitele patřili spisovatelé Hálek, Šmilovský, Rais a Baar.

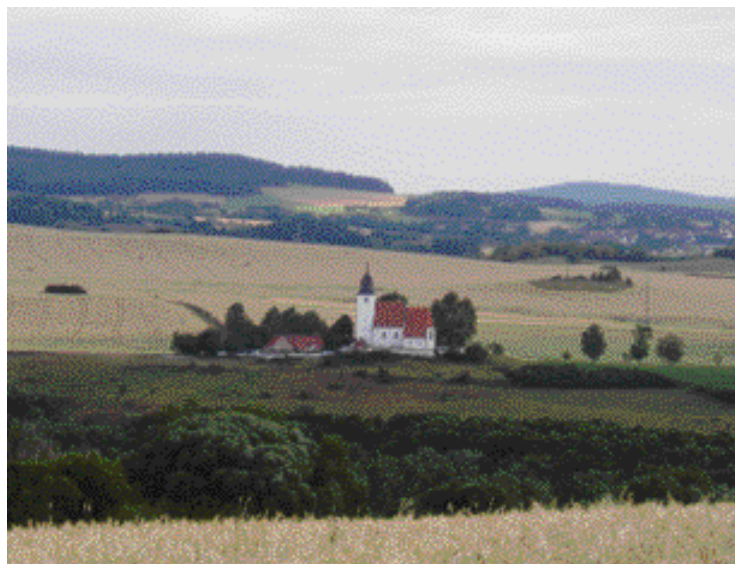
Obec stále investuje do svého dalšího rozvoje obce. Postupně byly vybudovány nové vodovody v Tedražicích (1994), Čermné (1995) a Puchverku (1998). V roce 1994 byla postavena nová budova požární zbrojnice ve Zbynicích, nyní se provádí přestavba hasičské zbrojnice v Hrádku. V roce 1998 byla realizována plynofikace celého Hrádku a v roce 2001 Tedražic. V roce 1998 byla v Hrádku dokončena výstavba inženýrských sítí pro 34 stavebních parcel. V roce 1997 byla vybudována na Čermné obecní píla. V Hrádku bylo vybudováno dětské hřiště a nyní se realizuje výstavba parčíku vedle budovy obecního úřadu. Značné prostředky dává obec do oprav kulturních a historických památek, údržby komunikací a výsadby a ošetřování zeleně.

Přírodní park „Buděticko“

Velká část území obce leží na území přírodního parku Buděticko, který byl vyhlášen v roce 1994 a jeho výměra činí 44 km². Území parku se rozkládá mezi městem Sušice, obcemi Žichovice, Bojanovice, Vlkonice, Otěšín, Čejkovy, Zbynice a Hrádek u Sušice. Jihovýchodní část zasahuje do Pošumavského krasu. Vápencové vrchy dávají krajíně charakteristický ráz a vyskytuje se na nich řada druhů vzácných a zákonem chráněných rostlin.

Přírodní rezervace Zbynické rybníky byla vyhlášena v roce 1992 a její výměra činí 38 ha. Přístup je zajištěn po účelové komunikaci, která je značena jako cyklotrasa 2084, od části obce Tedražice nebo Čejkovy. Jedná se o nejzachovalejší část soustavy rybníků s přílehlými vlhkými loukami a současně významnou lokalitou sloužící jako hnízdiště vodního ptactva s hojným výskytem obojživelníků a plazů.

Kostel na Zdouni – mezi Hrádkem a Tedražicemi se nachází románsko-gotický kostel sv. Vavřínce ze sklonku 12. století. Jedná se o pozůstatek bývalé rýžovnické osady z 13.–17. století. Pod kostelem na protilehlém břehu Ostružné jsou rozsáhlá sejpová pole, pozůstatky po rýžování zlata. V současné době byla obcí vybudována k této památce nová přístupová komunikace včetně parkoviště pro osobní automobily návštěvníků a celé prostranství okolo bylo upraveno a osázeno novou zelení

▲ V centru obce Hrádek zaujme všímavého návštěvníka areál zámku s parkem. Původní tvrz byla postavena ve 13. století. Starší část současného zámku byla postavena v 16. století rodem Račínů z Račína. Největší rozkvět zámku a panství byl za majitele hraběte Jana Desfours v 18. století, kdy byla přistavěna nová část zámku a zámecká kaple sv. Vavříny. Tento zámek, po mnoha letech devastace prochází v současnosti rozsáhlou rekonstrukcí. Objekt zámku je v soukromém vlastnictví

▼ Nově upravená příjezdová cesta ke kostelu na Zdouni

Petrovice

Opravená zemědělská usedlost ve Svojšicích – vstupní brána

▲ Šumavská chalupa v osadě Rovná

▼ Románský kostel sv. Petra a Pavla v Petrovicích

▼ Tvrz ve Svojšicích

Rekonstrukce koupaliště v Petrovicích v roce 2002

Petrovice

Obec Petrovice se nachází přibližně 10 km jihozápadně od města Sušice. Zachovalá, krásná, členitá krajina s lesy a pastvinami zde dosahuje nadmořské výšky od 600 do 1000 m.

Prvními trvale usedlými obyvateli kraje byli keltští rýžovníci zlata, kteří pronikali za drahým kovem při řece Volšovce až k Pstružnému potoku. Místy se dodnes nacházejí zbytky starých sejpů, pozůstatků rýžovnické činnosti.

V té době vzniklo poblíž dnešní vsi Jiříčné útočiště hradiště Hrnčír se zázemím hospodářského dvorce a prvotní větší osídlení v podkostelní části současné obce Petrovic.

Drobná sídla rýžovníků byla rozestavěna po úbočích nebo přímo v nivách zlatonosných potoků.

Od konce 11. století můžeme předpokládat čilý obchodní ruch na odbočce zlaté solné stezky, vedoucí z Hartmanic směrem k Velharticím a dále do vnitrozemí.

Nejvýraznější dominantou obce je původně románský kostel sv. Petra a Pavla, který se připomíná již roku 1384. V kostele jsou obrazy dvanácti svatých apoštolů od Petra Brandla. Zajímavostí kostela je to, že byl ve středověku opevněn vysokou kamennou zdí s cimbuřím a prolomenou gotickou branou, která se dochovala dodnes.

Obec Petrovice se skládá z těchto částí: Břetětice, Částkov, Dolní Kochánov, Františkova Ves, Chamutice, Jiříčná, Kojšice, Maršovice, Nová Víska, Pařezí, Petrovice u Sušice, Posobice, Rovná, Strunkov, Svojšice, Trsice, Vojetice, Žikov. Zámek Kněžice v Petrovicích, kde byl v minulých letech zřízen domov důchodců, v současné době koupil dánský investor se záměrem vybudovat zde relaxační a vzdělávací centrum.

Zajímavá jsou též venkovská stavení se zachovalými barokními štíty – mlýn Tamíř, chalupy v Částkově a Svojšicích.

V nedalekých Svojšicích se nachází tvrz ze 14. století. Tato původně dvoupatrová věžovitá stavba zakončená dřevěnou nástavbou. V 17. století byla přestavěna na sýpku. Vedle ní byl v 18. století postaven barokní statek. Dále zde je možno uvidět opravený špýchar u zemědělské usedlosti.

Katastrální území obce je protkáno sítí cyklotras a od června 2003 bude zpřístupněna Farmářská stezka, která spojuje zemědělské usedlosti v okolí.

V loňském roce bylo upraveno koupaliště v Petrovicích, probíhá zde dokončení několika rekreačních zařízení a v současné době se zdá, že obec Petrovice u Sušice je schopna přivítat v rámci cestovního ruchu i náročné zájemce.

Pohled na Velhartice

Velhartice

Nejstarší zpráva o Velharticích je z roku 1318. Přibližně v této době byl dostavěn hrad, který tehdy patřil Buškovi z Velhartic, komorníku a příteli Karla IV. Osada však vznikla již dříve při obchodní cestě z Bavor do vnitru Čech.

Starší než hrad je i farní kostel, původně románský. Zakládací listina dalšího kostela z roku 1373 nazývá osadu městečkem. Po roce 1390 jsou majiteli Velhartic páni z Hradce (Jindřichova). Z nich Menhart obdařil městečko roku 1444 prvním privilegiem (týkalo se nápadů odúmrtích). V tomto období byly na hradě ukrývány po několik let české korunovačnické klenoty.

Do roku 1506 je pánem na Velharticích Zdeněk Lev z Rožmitálu. Započal zde s dolo-
váním stříbra a vymohl u krále pro městečko právo dvou výročních trhů. Za třicetileté
války získal Velhartice císařský plukovník de Hoeff Huerta, který na hradě postavil
renesanční palác a za poplatek odpustil měšťanům robotování.

Koncem 18. století začali tu majitelé panství hrabata Desfours s výrobou papíru, roku
1865 zde vznikla další papírna. Roku 1869 byla ve Velharticích zřízena pošta. Roku
1882 v obci postavil židovský podnikatel továrnu na kůže. V tomto období čítaly
Velhartice kolem 1100 obyvatel. Obětí nacistické okupace se stalo všech 19 místních
židovských občanů.

Dne 6. května 1945 bylo městečko osvobozeno americkou armádou. V poválečných
letech odešlo mnoho rodin do pohraničí, počet obyvatel tím citelně poklesl.
Poúnorová socializace zlikvidovala místní průmysl, 4 mlýny a ostatní živnosti. Roku
1957 byla založena bramborářská šlechtitelská stanice a lisovna plastických hmot na
místě bývalé koželužny. V tomto období byla dokončena elektrifikace, veřejný vodo-
vod, postaven kulturní dům, v sedmdesátých a osmdesátých letech rekreační rybník,
mateřská škola s byty, prodejna potravin, kanalizace, čistírna odpadních vod a spor-
tovní areál, v devadesátých letech Dům s pečovatelskou službou a v posledním období
dokončeno parkoviště pod hradem, spolufinancované z prostředků Evropské unie.

Za zmínku stojí muzeum a naučná stezka dokumentující historii hornictví v osadě
Hory Matky Boží.

V období po roce 1989 ze zmíněné šlechtitelské stanice vznikla akciová společnost
VESA Velhartice zaměřená na pěstování a šlechtění sadby brambor a další zeměděl-
skou činnost. VESA Velhartice, a. s., Výrobní družstvo Plzeňské dílo, zabývající se liso-
váním plastických hmot a Zemědělské obchodní družstvo Hlavňovice jsou význam-
ným zdrojem pracovních míst v regionu.

▼ Sociální zařízení na nově vybudovaném parkovišti ve Velharticích

Skanzen lidové architektury u Státního hradu Velhartice

Kovářské muzeum ve Velharticích

V současné době mají Velhartice 460 obyvatel, s osadami, které byly k městečku při-
členěny po roce 1976 pak kolem tisíce osob. Obec Velhartice je tvořena částmi:
Branítkov, Drouhaveč, Hory Matky Boží, Chotěšov, Jarkovice Konín, Nemilkov,
Radvanice, Stojanovice, Tvrdoslav a Velhartice.

Městečko především svojí polohou v předhoří Šumavy a romantickou scénérií hradu
skýtá malebný pohled a je vyhledáváno turisty i letními hosty.

Kostel Narození Panny Marie ve Velharticích

Památný dub

Památná lípa velkolistá o obvodu kmene 8,5 m na okraji obce

Mokrosuky

Obec Mokrosuky v nadmořské výšce 530 m je sice nejmenší obcí mikroregionu Střední Pošumaví, ale neméně zajímavou než ostatní. Pod obec Mokrosuky spadají osady Lešišov a Pozorka.

Ves se připomíná již ve 14. století jako majetek velhartického hradu. Poprvé je v historických kronikách uváděna v roce 1419 a je zde zmiňován někdejší mlýn. Po rozdělení velhartického panství kolem roku 1560 byla ves připojena k panství kolíneckému a novým majitelem se stal Václav Vintř z Vlčkovíc. Roku 1679 se majitelem Mokrosuk stává Arnošt Vojtěch Račín a Mokrosuky jsou připojeny k panství Hrádek.

Významnou památkou v Mokrosukách je bývalá vodní tvrz. Ta byla v roce 1579 přeměněna Volfem Gothardem z Perglasu na dvoukřídlý renesanční zámek s arkádovým průčelím, jehož fasáda byla ozdobena sgrafity. Při pozdějších úpravách byla přistavěna i zámecká kaple, z níž se do dnešní doby dochoval pouze polokruhový výklenek mezi severní a jižní stranou. Dodnes je patrný zbytek vodního příkopu, který původně obklopoval celý objekt. Ve druhé polovině 20. století sloužil zámek veřejným účelům.

Na místě původní kaple z první poloviny 19. století stojí opravená kaple zasvěcená sv. Václavu. Interiér je vyzdoben lidovým oltářkem.

V obci Mokrosuky jsou dva památné stromy, stáří přes 400 let. Na kraji vsíky je památná dutá lípa a pod vesničkou se nachází dub, pod nímž jsou pochováni švédští vojáci z dob třicetileté války. V osadě Lešišov je pak rovněž lípa stejného stáří.

Tato malá vesnička se může pyšnit svým rodákem, vynikajícím lékařem, kterým byl prof. MUDr. Václav Vojta, dětský neurolog, autor tzv. „Vojtovy metody dětské rehabilitace“.

V okolí Mokrosuk jsou nádherné turistické terény. Obcí prochází pěší trasy i cyklotrasa č. 2091 vedoucí z Velhartic do Ústalče.

▲ Kaple sv. Václava

▼ Renesanční zámek v Mokrosukách

Kolinec

Obec Kolinec leží při hlavní silnici ze Sušice do Klatov, v nádherné krajině

Hřbitov v Mlázovech

na rozhraní Šumavského podhůří a Plánické vrchoviny. Nadmořská výška je zde 550–600 m n. m. Místem s nejvyšší nadmořskou výškou je vrch Vidhošť (759 m).

Obec Kolinec je tvořena částmi: Bernartice, Bořkovy, Brod, Buršice, Hradiště, Javoří, Jindřichovice, Kolinec, Lukoviště, Malonice, Mlázovy, Podolí, Sluhov, Smrčí, Střítež, Tajanov, Tržek, Ujčín a Vlčkovice.

Obec Kolinec – v latinských textech Colonia Minor – byla věnným městem českých královen. První zmínka o osadě rýžovníků zlata v údolí řeky Ostružné pochází z roku 1290. V roce 1380 se již začíná objevovat název shodný s dnešním Kolinetz, tj. menší Kolinec. V době působení Václava Vintře z Vlčkovíc dochází k rozkvětu městečka. Tehdy byl na místě dřevěné tvrze postaven renesanční zámček.

Od počátku 15. do poloviny 16. století patřil pánům z Velhartic. Po nich se v jeho vlastnictví vystřídala řada majitelů. Z období po roce 1838, kdy městečko patřilo k nalžovskému panství hraběte Ludvíka Taaffe, pochází krásný zámecký park.

Z památek je nejceněnější raně gotický kostel svatého Jakuba Většího, postavený koncem 13. století na základech původního románského kostelíka z přelomu 12. a 13. století. Barokní kamenný most se sochou Jana Nepomuckého přes řeku Ostružnou byl postaven v 18. století a je chráněn jako technická památka. V městečku stojí také stará synagoga a židovský hřbitov z poloviny 17. století. V okolí obce jsou četné stopy po středověkém rýžování zlata. Mezi turistické zajímavosti patří i dvě chráněné památné lípy na návsi v Malonicích, které se řadí mezi největší v Pošumaví (obvod kmene 780 a 850 cm, stáří 850 a 900 let).

Roku 1566 se v Kolinci narodil Dr. Matyáš Borbonius, vlastním jménem Matěj Burda – český učenec a lékař. Ve své době měl oficiální titul zemského lékaře a byl dvorním dodavatelem léčiv pro císařský dvůr Rudolfa II. V Praze vlastnil vyhlášenou lékárnu. Známou rodačkou z Kolince je také operní pěvkyně L. Márová. V nedalekých Mlázovech pobýval spisovatel Karel Matěj Čapek Chod.

Celá oblast nabízí vhodné podmínky pro turistiku a cykloturistiku. Obcí prochází několik cyklotras spojujících nejnavštěvovanější turistické lokality šumavského podhůří. Mezi

nejhezčí patří trasa č. 2086 vedoucí z Kolince přes lesní komplex Vidhošť do Ústalče.

K rekreačním účelům slouží také místní koupaliště a sportovní areál.

Další informace poskytuje Informační středisko Kolinec Tel.: +420 376 594 041, e-mail: knih.kolinec@raz-dva.cz.

◀ Kostel sv. Jakuba v Kolinci

▼ Židovský hřbitov nad obcí Kolinec

Kostel sv. Jana Nepomuckého v Hlavňovicích

Hlavňovice

Hlavňovice leží na území Přírodního parku Kochánov přibližně 15 km od města Sušice. Obec je nejvyšším položeným místem na hlavní silnici trasy Sušice–Klatovy v nadmořské výšce 688 m. Nejvyšší bod na území obce Hlavňovice se však nachází „na vrchu u Keplů“, leží ve výšce 975 m n. m.

První zmínka o obci pochází již z 11. století. Historie některých osad je však podstatně starší. V 15. století koupil Hlavňovice Menhard z Hradce, dále pak patřily rodu Doupovců z Doupova. Od roku 1598 je obec majetkem Dětleba z Dobrše, který tu postavil zámek. Potomci tohoto rodu zde žili až do roku 1945. Posledním pak byl Otamar Pelikán.

Obec Hlavňovice se v současné době skládá z 15 sídelních jednotek: Cihelna, Častonice, Čeletice, Hlavňovice, Horní Staňkov, Javoříčko, Libětice, Milínov, Pích, Přestanice, Puchverk, Radostice, Suchá, Zámýšl, Zvíkov a z několika pro Šumavu tak typických samot.

Ze zdejších památek stojí za zmínku pozdně gotický kostel sv. Jana Nepomuckého, postavený v letech 1799–1808. Nedaleko kostela přes silnici stojí stylová šumavská chalupa – dřevěnice.

Zajímavou, ale v současnosti značně zchátralou památkou, je místní zámček. Kolem něj se rozkládá park se starými duby, sosnami a javorý.

Obecní škola v Hlavňovicích vznikla v roce 1794. Výuka probíhala v několika staveních. Teprve v roce 1806 byla postavena přizemní škola, ke které bylo v roce 1909 přistavěno patro.

Směrem na Šumavu leží uprostřed zdejších lesů několik vesnic a osad s množstvím zachovalých staveb lidové architektury. Patrně nejznámější z nich je 200 let staré roubené stavení v osadě Zvíkov, které je jednou z nejhezčích původních chalup na Šumavě. V obci se dále nachází kulturní dům a k dispozici všem příznivcům míčových her je také sportoviště. Přítomnost přírodního parku Kochánov láká v létě k nenáročné pěší i cykloturistice, v zimě nabízí vhodné terény pro lyžařské sporty. Zdejší lesy jsou vyhlášeným houbařským rájem. Mezi zajímavosti obce Hlavňovice patří také dvě farmy s chovem jelenů.

Původní šumavská chalupa ve Zvíkově, která je zapsána v seznamu chráněných památek UNESCO

▼ Penzion Kopelent v Hlavňovicích – ukázka novodobé šumavské chalupy

Obecní úřad Vrhavěč

Vrhavěč

Vrhavěč leží podél hlavní silnice na trase Klatovy–Železná Ruda asi 5 km od města Klatovy. Komunikačními spoji jsou státní silnice I/27 Klatovy–Železná Ruda a železnice Klatovy–Horažďovice.

Obec Vrhavěč k 1. 1. 2003 čítá 798 obyvatel a skládá se ze čtyř místních částí: Malá Víska, Neznašovy, Radinovy, Vrhavěč, a dvou osad Hejno a Černé Krávy. S těmito vesnicemi má Vrhavěč společnou správu obce. K jejich spojení došlo v 70. letech, kdy začalo jejich postupné zvelebování.

Historické kořeny této obce sahají až do roku 1379 a nejvýznamnější památkou je původní sýpka ze 14. století v osadě Černé Krávy.

Původní význam názvu obce byl Vrhavcův Dvůr a staletým vývojem dospěl až k nynějšímu, od roku 1916 používanému názvu Vrhavěč.

Vesnice se rozprostírá v kotlině, již protéká Drnový potok a po západní i východní straně je lemována mírnými kopci. Zdejší málo členitá krajina je vhodná pro nenáročnou cykloturistiku, a proto zde bylo vybudováno několik nových cyklotras.

Větší rozvoj začíná s rozšiřováním obytné zástavby v 80. letech minulého století. Podle nového územního plánu se připravuje zástavba v Neznašovech a Radinovech. V posledních letech byly vynaloženy značné prostředky na opravy komunikací. Státní komunikace I/27 Klatovy–Železná Ruda je svou hustotou provozu pro obec značným problémem, proto byla do územního plánu schválena její přeložka mimo obec v návaznosti na obchvat Klatov.

Vzhledem k nebezpečnosti provozu na státní silnici začala obec budovat páteřní cyklostezku, která po napojení na Klatovy v prostoru nádraží Luby spojí město s našimi obcemi, naváže na cyklostezky v Běšinech a přispěje ke zpřístupnění Šumavy. Po dokončení posledního, 1,5 km dlouhého úseku v letošním roce, bude cyklostezka průjezdná.

V roce 2002 byla dokončena celoplošná plynofikace obce. V celé obci je zaveden televizní kabelový rozvod s informačním kanálem obce (náhrada za místní rozhlas), bezdrátové napojení na informační, výstražný a varovný systém (hasičský záchranný sbor a civilní obrana).

V obci je mateřská škola, základní škola ve Vrhavěci pro I. a II. ročník, základní škola Radinovy III.–V. ročník.

V obci je možnost ubytování i stravování v soukromí.

Moderně zrenovovaná vila u Neznašov. Původně zde byla cihelna. Vyráběly se zde vepřovice – nepálené cihly na stavby v okolních obcích

Zemědělská usedlost Vrhavěč – k usedlosti patří přibližně 50 ha zemědělské půdy. Po válce byla půda rozparcelována přidělovým systémem. V 90. letech vráceno původnímu majiteli. V současné době je zemědělská usedlost v přestavbě

Nová cyklotrasa č. 333 ve Vrhavči

Materiály ke kapitole Střední Pošumaví poskytly obecní úřady uvedených obcí ve spolupráci s agenturou AgAkcent s. r. o.

Letecký snímek obce

Nalžovské Hory

Historie této obce je spojena s těžbou kovů, především stříbra, ale i olova a cínu, které se těžily ve Stříbrných Horách. Pod nimi ležící Nalžovy jsou připomínány již roku 1379. Obě obce byly sloučeny 1. 1. 1952 do jedné s názvem Nalžovské Hory.

Šafránková základní škola

Tvrz v Nalžovech, jejíž pozůstatky jsou dochovány ve zdivu panské sýpky, je zmiňována roku 1473, ale zřejmě zde stála již daleko dříve. Za vlády Švihovských z Rýzmborka byl v letech 1618–20 postaven renesanční zámek, který v roce 1745 hrabata z Pöttingu

barokně upravila. Čtyřhranná budova uvnitř s uzavřeným dvorem byla v rozích okrášlena o polygonální věžičky na způsob bašt. V roce 1769 se Nalžovy staly majetkem rodu Taaffů. Ti v nedalekém lese Prašivci vytvořili řadu romantických objektů s jezírky a altánem. Zajímavě působí umělá zřícenina – kopie rodového irského hradu Ballymotte. Některé skalní útvary byly upraveny a domalovány do podoby zvířat (želva, drak, žába). Taaffové zastávali významné funkce u vídeňského dvora. Ludvík Taaffe byl prvním prezidentem sousedního dvora a ministrem prací, Eduard Taaffe byl celkem šest let předsedou rakouské vlády. Stříbrné Hory byly založeny roku 1521. Roku 1530 byly povýšeny na město. Těžba kovů, zahájená v roce 1521, byla ukončena již v roce 1541 a doly byly zatopeny – dolování zaniklo v podstatě v roce 1585. Dominantou Nalžovských Hor je kostel sv. Kateřiny s úchvatnou galerií barokních soch a velkým krucifixem, postavený v letech 1721–23 na místě původního dřevěného kostela, o němž jsou zmínky již v roce 1534. U kostela stojí smířící kříž ze 17. století,

Zámecký areál

před kostelem uvidíme řadu kamenných sloupků s křížovou cestou malovanou na plechu. K významným rodákům obce patří spisovatel Karel Klostermann, který zde chodil do školy.

Materiál poskytl Obec Nalžovské hory

Nově upravená cyklotrasa Javoří-Velhartice je nejkratší spojnici Eurocampu Běšiny s turisticky hojně navštěvovaným hradem Velhartice. Po této cyklotrase je veden známý cyklomaraton „Král Šumavy“, což dokládá nejen oblibu těchto tras u cyklistů, ale i obtížnost terénu, v němž jsou vedeny

Rozvoj cykloturistiky v Pošumaví

Již několik let je z iniciativy obcí mikroregionu Střední Pošumaví i dalších mikroregionů z klatovského okresu podporován rozvoj cyklistické dopravy, jakožto důležitého faktoru rozšiřování a zkvalitňování turistické nabídky na venkově. Výstavba nových úseků cyklostezek, rekonstrukce povrchů cest a budování drobného mobiliáře pro cyklisty podél značených cyklotras je v současnosti jednou z významných aktivit přispívajících ke kultivaci a regeneraci venkovské krajiny.

Prvním krokem dlouhodobého úkolu rozvoje cyklistické dopravy bylo zpracování projektu „Orientační značení cyklotras v okrese Klatovy“. Na základě tohoto projektu, jehož nositelem byla obec Hrádek u Sušice, byla v roce 2000 Centrem dopravního výzkumu Brno vypracována studie značení cyklotras pro převážnou část okresu Klatovy. V následujících letech bylo na základě tohoto projektu na území mikroregionů Střední Pošumaví, Běleč, Pohoří, Plánicko a Slavník, ve spolupráci

s poradenskou firmou AgAkcent, s. r. o., realizováno vyznačení navržených cyklotras dopravními značkami. Kompletně bylo značení cyklotras dokončeno v roce 2002. Na území klatovského okresu tím vznikla ucelená síť značených cyklotras, nejhustější v Plzeňském kraji. Neméně důležitým krokem z pohledu konečného uživatele cyklotras – cyklisty, nejdůležitějším, krokem je budování nových úseků cyklostezek a postupná úprava povrchů komunikací, po nichž jsou vedeny značené

cyklotrasy. Na základě „Studie obnovy venkovských cest“, zpracované pro obce mikroregionu Střední Pošumaví v roce 2001, byla v roce 2002 z programu PHARE CBC získána dotace na rekonstrukci pěti vybraných úseků cyklotras v celkové výši 5,5 mil. Kč. Celková hodnota všech projektů činí více než 7 mil. Kč. Poslední stavební úpravy na dotčených komunikacích byly dokončeny v květnu 2003, kdy byly nově upravené úseky cyklotras otevřeny cyklistům. Od letošní sezóny si tak mohou cyklisté doslova vychutnat například 2,4 km dlouhou cestu z Javoří do Velhartic či 2,7 km dlouhý úsek podél Ostružné mezi Nemilkovem a Rajským Mlýnem. Odtud mohou pokračovat po rovněž nově upravené cestě, nabízející krásné výhledy na údolí Drnového potoka, přes Rajské do běšinského Eurocampu. Další opravené úseky se nacházejí na páteřní cyklotrase č. 332 z Běšin do Vrhavče a v okolí Hrádku u Sušice.

Cyklotrasa Rajský Mlýn-Rajské-Úlůh s nezaměnitelným výhledem na údolí Drnového potoka nad Běšinami

Údolím Ostružné v úseku Nemilkov-Rajský Mlýn je vedena jedna z nejpůvabnějších cyklotras oblasti Velharticka

Novostavba 3 m široké a 2,2 km dlouhé cyklostezky s asfaltovým povrchem byla v roce 2002 finančně podpořena částkou 2,2 mil. Kč ze Státního fondu dopravní infrastruktury (SFDI) v rámci Programu na výstavbu a údržbu cyklistických stezek. Celkové investiční náklady projektu se vyšplhaly na více než 4 mil. Kč. Cyklostezka slouží nejen k rekreačnímu využití příznivců cyklistiky, ale je hojně využívána obyvateli přílehlých obcí při cestě do práce a dětmi při cestě do školy a za odpolední zájmovou činností

Cyklostezka Luby ČD–Vrhavěč

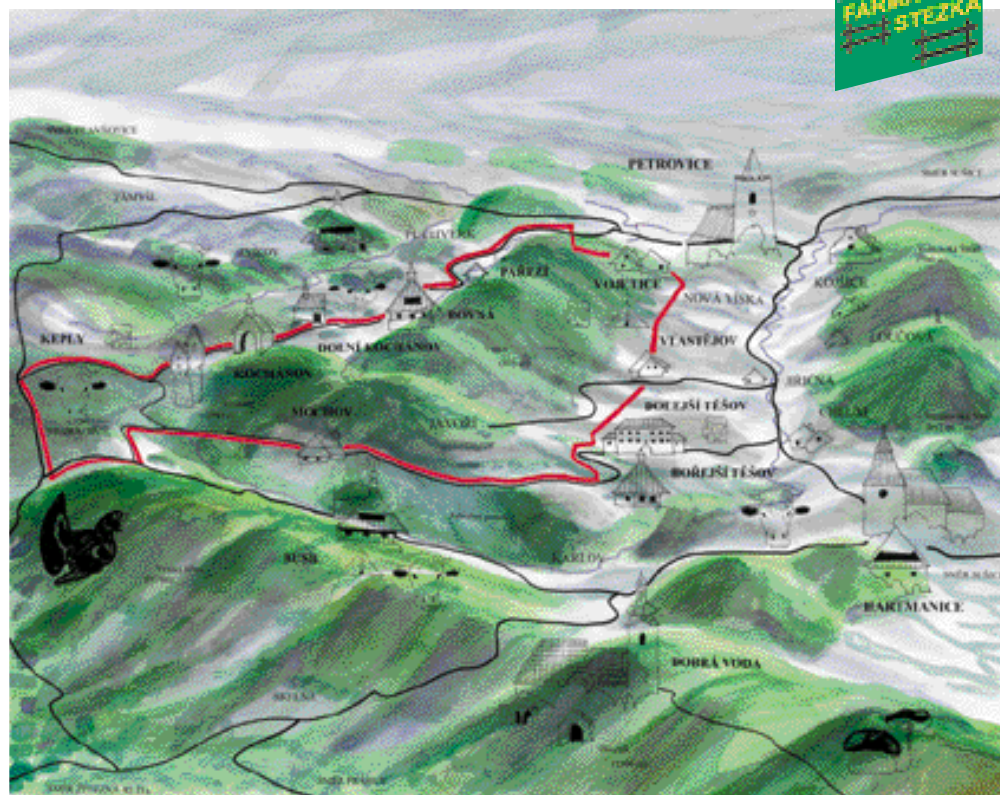
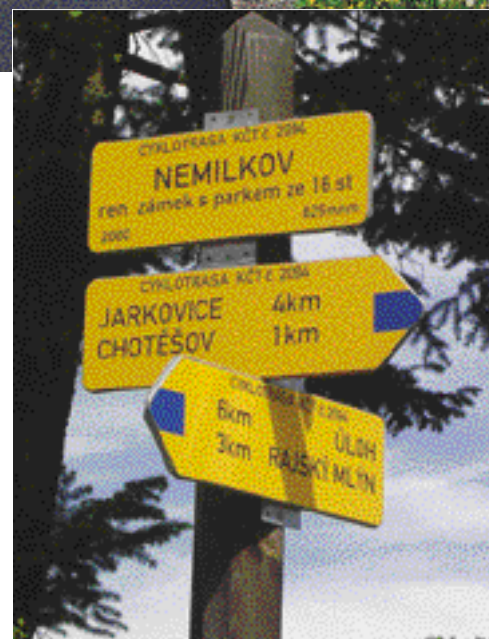
Významným počinem při vytváření podmínek pro rozvoj cyklistické dopravy pro nejširší skupiny obyvatelstva je dokončení prvního úseku cyklostezky na Klatovsku. Výstavba cyklistické stezky v úseku Luby ČD–Vrhavěč představuje I. etapu projektu nové cyklostezky údolím Drnového potoka, jejímž cílem je odklon cyklistické dopravy z vysoce frekventované a pro cyklisty nebezpečné silnice I. třídy v úseku Klatovy – Luby – Vrhavěč – Běšiny – Železná Ruda.

Farmářská stezka

Příkladem tématické naučné cyklotrasy, realizované na území mikroregionu Střední Pošumaví, je projekt „Farmářské stezky“. Z prostředků programu PHARE CBC byl vyznačen 22 km dlouhý okruh, který je veden

zčásti po asfaltové komunikaci, zčásti v terénu po lesních a polních cestách. Pomocníkem při putování krajinou jsou všem cyklistům i pěším návštěvníkům cykloznačky s logem Farmářské stezky, orientační turistické mapy se stínovým reliéfem a informační tabule přibližující historii a současnost zdejšího území. Instalovány jsou rovněž odpočívadla a přístřešky, kde si mohou cykloturisté oddechnout nebo se chránit před nepřízní počasí.

Farmářská stezka z velké části vede klidovým územím Přírodního parku Kochánov, v bezprostřední blízkosti CHKO Šumava. Hlavními nástupními místy fyzicky náročné trasy s celkovým převýšením téměř 400 m jsou Petřovice u Sušice, Dolejší Těšov a Keply

Hlavním koordinátorem při přípravě projektů značení cyklotras, včetně budování doprovodného informačního systému je Regionální centrum pro rozvoj venkova – AgAkcent, s. r. o., jež zároveň nabízí kompletní technickou pomoc při přípravě, realizaci a vyhodnocování projektů financovaných z programu PHARE CBC, SAPARD a široké škály domácích dotačních titulů.

Materiál poskytla agentura AgAkcent s. r. o.

AgAkcent s.r.o.

Čsl. legii 172, 339 01 Klatovy

tel./fax: 376 310 957, e-mail: info@agakcent.cz

<http://www.agakcent.cz>

Park před ZŠ T. G. Masaryka, druhá etapa realizace

Sušice

Snahou města Sušice je změnit současnou situaci veřejné zeleně ve městě a posunout ji ze stavu údržby do fáze výsadby nové zeleně sloužící široké veřejnosti.

Tuto snahu může reprezentovat například rekonstrukce parku u základní školy T. G. Masaryka, výsadba nového stromořadí na nábřeží Jana Seitze nebo rekonstrukce parku u sušického hřbitova. Realizaci úprav zeleně ve městě se ujala firma Přemysl Písař, návrhy a realizace zahrad.

K příležitosti 75. výročí založení základní školy T. G. Masaryka se začalo s úpravou parku před školou. Cílem bylo dbát na celkovou koncepci pohledové osy z nábřeží od řeky Otavy směrem ke škole a na těchto místech ve třech etapách rekonstrukce obnovit alejovou výsadbu, upravit zbývající části parku a přilehlých prostranstvích s ohledem na stávající stav rostlin a využití parku obyvateli města Sušice, a zvláště upravit výsadbu v blízkosti školy a Domova důchodců.

Co se týče rekonstrukce parku u hřbitova, vzhledem k poloze hřbitova na okraji města bylo snahou využít toto místo jako klidové, odpočinkové a zároveň zde vytvořit co nej příjemnější podmínky pro návštěvníky Sušice.

Kromě kultivace parků a zeleně je nutné zmínit i proměnu samotného centra města – rekonstrukci zchátralého hotelu Koruna, která je takřka u konce, a zahájení rekonstrukce kdysi slavného hotelu Fialka. To je zásluha místních podnikatelů, kteří však mají podporu města.

Celý objekt „Koruna“ sloužil v minulosti jako hotel, restaurace a prodejna potravin.

Na části objektu byla provedena demolice a poté nová parcelace. Celý objekt vlastní v současné době několik majitelů. Zatím zde funguje prodejna drogerie, výpočetní techniky, kavárna, prodejna rychlého občerstvení. Na objekt navazuje ulička, již tvoří řada domečků, které jejich majitelé používají jako prodejny či provozovny svých služeb.

V objektu bývalého hotelu Fialka na náměstí v Sušici již započala rekonstrukce, která by měla být do konce října 2003 ukončena. Přízemí objektu bude řešeno jako

obchodní pasáž se zachováním historicky cenných prvků a atriá. Cílem rekonstrukce je v maximální možné míře zachovat a obnovit památkově chráněný objekt. Vedlejší objekt by měl být zrekonstruován na restauraci s ubytováním penzionového typu.

Rekonstrukce radnice

V prosinci loňského roku bylo započato s rozsáhlou rekonstrukcí historického objektu radnice. Hlavním důvodem celkových úprav prostor je reorganizace veřejné správy v souvislosti se zrušením okresního úřadu. Ta vyvolala nové požadavky na celkové zvětšení prostor a logické dispoziční uspořádání objektu.

Novým prvkem stavby se stane vestavba vnitřního atriá s vertikální komunikací pomocí výtahu. Dalším důvodem celkové rekonstrukce byl celkově neuspokojivý stav objektu, nevyhovující inženýrské sítě a veškeré elektrické instalace. Práce probíhají za přísného dohledu národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Plzni. Po stránce odborné je dále zajištěn archeologický průzkum pracovníky muzea v Klatovech a restaurátorský dohled.

V průběhu prací nastalo několik nepředvídatelných

Radnice před rekonstrukcí

Park u hřbitova

problémů, zároveň však byly zjištěny i zajímavé skutečnosti. Po odstranění části omítek kolem hlavního schodiště bylo odhaleno rozsáhlé statické poškození nosných zdí. Byly objeveny až čtyřcentimetrové praskliny zdiva. Pocházejí pravděpodobně z rozsáhlého požáru objektu v roce 1707.

Očištění sálových místností v 1. patře od novodobých příček odhalilo jedinečnou a velkolepou prostorovou dispozici. V těchto prostorách budou obnovovány původní barokní ornamentální malby. V 1. patře byl rovněž učiněn zajímavý objev v malé místnosti pod věží. Zde po odstranění dodatečně vloženého plochého stropu byla odhalena původní renesanční klášterní klenba. Pracovníci památkového ústavu vyslovili myšlenku, že v tomto prostoru byla umístěna kaple. Vše bude dále podrobeno detailnímu stavebně-historickému zkoumání. V letních měsících roku 2003 by měla být dokončena hrubá stavba včetně vestavby atriá a výtahu. Možnost vidět opravenou sušickou radnici v celé její kráse se naskytne na jaře roku 2004.

Materiál poskytl Město Sušice

Modrava

V samém centru Národního parku Šumava leží obec Modrava, která je složena ze tří původních osad Modravy, Filipovy Hutě a části Vchynice-Tetova. Modrava leží na soutoku tří potoků. Nejznámější je Modravský, do něhož přitéká Filipohuťský. Soutokem Modravského a Roklanského potoka vzniká řeka Vydra, která se mění soutokem s Křemelnou na Čeňkově pile v Otavu.

Od roku 1757 se Modrava rozvíjí jako rybářská a lovecká osada v návaznosti na nedalekou skelnou huť na Antiglu. Tato orientace je však zcela změněna po roce 1799, kdy kníže Schwarzenberg kupuje od hraběte Kinského rozsáhlé území Prášílského panství, do kterého spadá i bohatě zalesněné území okolí Modravy, a využívá obrovského bohatství dřeva ze zdejších rozsáhlých lesů. S touto orientací je spojena výstavba sídla Březník /Pürstling/, které je hlavním dějištěm románu spisovatele Šumavy Karla Klostermanna – Ze světa lesních samot. Filipova Huť byla založena roku 1785 jako sklářská osada. Výstavbu hutě na svých pozemcích povolil tehdejší majitel, hrabě Filip Kinský, jehož jménem byla také huť pojmenována. Skelná huť však nikdy významně neprosperovala, a tak její poslední majitelé přijali nabídku

knížete Schwarzenberga k jejímu prodeji. Ten však huť zrušil a chalupy kolem ní osadil dřevařskými rodinami. Z Filipovy Hutě se tak stala typická dřevařská osada, která svůj největší rozmach zažila okolo roku 1880, kdy zde žilo 1620 obyvatel. V dávné historii vedla přes Filipovu Huť z Kašperských Hor do Pasova obchodní silnice, tzv. Zlatá stezka. Vchynice-Tetov byla nejdéle založenou osadou. Zpočátku se obec rozvíjela jako sklářská, ale po celkovém úpadku sklářství a přechodem vlastnických práv na Schwarzenberga zde nastal nebyvalý rozvoj. Roku 1799 započal Ing. Rosenaur se stavbou plavebního kanálu, jemuž dal název Vchynicko-Tetovský. V současné době zůstala po někdejší slávě této obce ojedinělá stavení, která nikterak nepřipomínají bohaté osídlení Šumavy.

Dnešní Modravsko nabízí turistům nejcennější a nejrozsáhlejší chráněné území Národního parku Šumava a okolní vrcholy vytvářejí nejvýše položený komplex lesa ve střední Evropě. Vzniká zde základ velmi atraktivních cyklotras pro letní dovolené, v zimě se zde postupně budují běžecké stopy. Přestože je zde ještě značné množství míst, které jsou uzavřené, vzniká zde rozsáhlá síť nových a rekonstruovaných penzionů a hotelů. Za návštěvu jistě stojí obnovená fořtovna na Březníku s historickou expozicí věnovanou Karlu Klostermannovi.

Materiál poskytl Obecní úřad Modrava,
foto: Michal Malina, Informační server ŠumavaNet.CZ

Energie (z) šumavských vod

Vodní elektrárna Čeňkova pila

Elektrárna stojí přímo nad soutokem horských říček Vydry a Křemelné (630 m n. m.). V roce 1995 byla vyhlášena národní technickou památkou. V těchto místech (která inspirovala skladatele Bedřicha Smetanu k motivům symfonické básně Vltava a malíře Josefa Navrátila k řadě obrazů) zřídil v 19. století významný pražský podnikatel Čeněk Bubeníček vodní pilu a sklad dřeva. V roce 1908 prošla pila modernizací. Byla instalována tři vodní kola, která poháněla katry a dřevoobráběcí stroje. Když celý objekt přešel do majetku Kašperských Hor, požádala tato obec hejtmanství v Sušici o povolení výstavby elektrárny, které bylo uděleno 6. 11. 1912. Projekt a dodávka elektrické části strojů byla objednána u firmy Brown-Boveri Wien. Vybavení elektrické části bylo na tehdejší dobu velmi moderní (samočinný regulátor napětí, ochrany proti přepětí apod.) Podle zmíněného povolení bylo také vybudováno vedení 3 kV na dřevěných sloupech v délce 8,3 km, které napájelo z elektrárny celé tehdejší Kašperské Hory. Venkovní vedení bylo před městem napojeno na zemní kabel 3 kV a končilo ve dvou trafostanicích v městě. Strojní část byla vybavena Franciscovou horizontální turbínou firmy J. M. Voight, která též dodala olejotlaký regulátor.

Turbína je umístěna ve zděné kašně, postavené vedle nevelké budovy strojovny. Kašna má jehlanovitou stříšku s charakteristickou věžičkou. Původní náhon, z části vyzděný kamennými kvádry, byl po výstavbě elektrárny Vydra upraven pro spád 9,3 m. Kanál v délce 105 m byl doplněn dřevěnými vantrokami dlouhými 136 m

Akciová společnost Západočeská energetika (ZČE) eviduje rostoucí zájem o dodávky ekologické elektřiny. Nabízí ji jako takzvanou zelenou energii, a i když s ní přišla teprve před rokem, letos prodává 300 megawatthodin měsíčně. Energii z obnovitelných zdrojů odebírají například lázeňské provozy v Konstantinových Lázních nebo Lázních Letiny. Elektřinu z obnovitelných zdrojů dostává zákazník dohromady s „běžnou“ energií, protože ji ze sítě nelze odfiltrovat, ale firma pečlivě hlídá, aby prodané množství nepřekročilo skutečný podíl ekologické výroby. ZČE vyrábí ve vlastních vodních elektrárnách, např. elektrárně Čeňkova pila nebo Vydra, zhruba jedno procento z celkově dodávané energie.

a podepřen masivními pilíři. Odpadní kanál k soutoku Vydry a Křemelné má délku 14 m. Po napojení Kašperských Hor na síť 22 kV bylo vedení 3 kV zrušeno a vyrobená el. energie se předává do rozvodny u nedaleké vodní elektrárny Vydra, odkud je také celý tento objekt obsluhován. Elektrárna prošla v posledním období rekonstrukcí a stavebními úpravami. V lednu roku 1995 totiž způsobila vichřice pád stromu, který poškodil krov památky natolik, že muselo být strženo zastřešení nad česlicemi, hradidly a kašnou turbíny a postaveno nové v původní podobě. Generální opravou prošlo rovněž strojní zařízení elektrárny, která dodnes vyrábí energii. Náklady na rekonstrukci si vyžádaly dalších zhruba 1,5 miliónu korun.

Vodní elektrárna Vydra

Tato stavba se nachází o něco dále proti proudu kamenité říční jmenovky, jen několik stovek metrů od Čeňkovy pily. Stavba této elektrárny začala v roce 1937 po dlouhém a důkladném přípravném řízení. V roce 1939 byla uvedena do provozu jako průtočná a do úplného provozu byla uvedena v lednu 1942 po dokončení akumulární nádrže u osady Sedlo.

Projekt tohoto díla spočíval ve využití Vchynicko-

Tetovského kanálu, vybudovaného v letech 1799–1801 schwarzenberským stavitelem Josefem Rosenauerem. Kanál sloužil pro plavení dříví a obcházel kamenité koryto Vydry. Dřevo se plavilo po Křemelné a po dalších řekách do Prahy. Po omezení těžby dřeva význam kanálu klesal a hydroenergetika nabízela jeho další nejvýhodnější využití. Řeka Vydra má totiž na svém horním toku velký spád a značnou část roku i dost vody.

Autorem řešení a hlavním koordinátorem díla byl Ing. Karel Kosek, který již předtím ve dvacátých letech připravil technické řešení přečerpávací elektrárny pod Černým jezerem. Investorem stavby byla tehdejší akciová společnost Západočeské elektrárny.

Voda z 9,2 km dlouhého kanálu se u Mechova (Mosau) svádí podzemním přivaděčem (část tlakové potrubí, větší část zděný kanál) o celkové délce 3,2 km do akumulární nádrže (67 000 m³) u osady Sedlo. Akumulární nádrž byla vybudována proto, aby zde mohla v dobách menšího zatížení energetické sítě zadržovat vodu a v dobách špiček ji pak použít pro výrobu elektrické energie. Z nádrže se voda vede přes vodní zámek tlakovým ocelovým potrubím o spádu 215 metrů do elektrárny na břehu Vydry. V její strojovně jsou dvě Francisovy horizontální turbíny o výkonu 3,2 MW (výrobci Škoda Plzeň a ČKD Blansko).

Součástí elektrárny jsou rozvodny vysokého napětí 6 kV, 22 kV a 110 kV. Elektrická energie se vyvádí vedeními 22 kV a 110 kV do okolní rozvodné sítě. Celé technické řešení bylo citlivě zasazeno do šumavské přírody a svou jedinečnou koncepcí patří mezi naše význačné technické památky.

V objektu vodní elektrárny Vydra otevřela a. s. Západočeská energetika počátkem roku 1997 stálou expozici s názvem „Šumavská energie“.

Foto: Jiří Běl

Vodní elektrárna Čeňkova pila

Vodní elektrárna Vydra

Železnorudsko

Železnorudsko je ideální oblastí pro dovolenou po celý rok. Tato nejzápadnější část Šumavy nabízí vyžití všem hostům, od náročných sportovců až po návštěvníky, kteří hledají klid a pohodu. Podle ročního období se zde můžete věnovat cyklistice, pěší turistice, tenisu a míčovým hrám. Můžete si zahrát squash, bowling nebo se věnovat atletice. Pro milovníky sjezdového lyžování je zde připraveno množství tratí, pro vyznavače běžek upravené běžecké stopy. Jste-li unaveni sportem, můžete si vybrat sauny, solária i masáže. Přírodní koupaliště i krytý bazén nabízí možnost plavání. Chybí-li Vám vlastní vybavení pro zimní či letní sporty, můžete si jej vypůjčit, mapy a informace obdržíte v městském Infocentrum. Potřebujete-li nocleh, je zde připraveno několik tisíc lůžek ve všech cenových kategoriích.

Železnorudskem rozumíme území obcí Hamry, Hojsova Stráž, Špičák, Železná Ruda a Prácheň. Obce jsou propojeny sítí cest pro všechny druhy turistiky od nej pohodlnější autoturistiky po horskou cykloturistiku pro náročné sportovce. Všechny trasy jsou dobře značeny a existuje dostatek map a orientačních plánek. Návštěvníci nejsou omezeni ani státní hranicí. Více informací naleznete na www.sumava-zeleznorudsko.cz.

Text a foto: Ing. Václav Chabr,
Železná Ruda

Barokní kostel v Železné Rudě

Černé jezero je ledovcového původu a patří k nejstarším v České republice. Rozloha jezera činí 18,47 ha, hloubka 40 m a je propojeno s vodní elektrárnou na Úhlavě

Železná Ruda leží v chráněné krajinné oblasti, 754 m n. m., na hranici Národního parku Šumava v údolí říčky Řežná a Železného potoka

Hojsova Stráž, 890 m n. m., leží v chráněné krajinné oblasti a ochranném pásmu vodní nádrže Nýrsko. Tato malebná šumavská obec je východiskem zimních i letních turistických cest

Lochovice, náves

Venkovská sídla a lidové stavby v krajině českého západu

Památky lidového stavitelství jsou svěbytným dokladem historického vývoje regionu. Díky různorodé architektonické a konstrukční skladbě poplatné době vzniku mají své nezastupitelné místo v mozaice vývoje celého společenství a kultury obecně. Jako mlčenliví svědkové času pamatují zánik baroka i nástup klasicismu, zrušení roboty i počátek moderního průmyslového věku. Jsou zrcadlem hospodářské prosperity venkova ve 2. polovině 19. století, pamatují tragické období 1. i 2. světové války, odsun německého etnika i kolektivizaci zemědělství.

Byly stavěné z lomového kamene i opracovaných kvádrů, nepálených i pálených cihel, z otesaných klád i celých, jen nahrubo upravených kmenů. Sloužily k bydlení, chovu hospodářských zvířat, uskladnění zemědělských produktů a nářadí. Návesní kaple odbíjely čas a připomínaly pomíjivost veškerého dění. Venkovské kostely, fary a sídla drobných feudálů dotvářely pestrou mozaiku staveb, které obklopovala intenzivně obdělávaná krajina. Vzájemná vazba lidských sídel na okolní prostředí přetvářené po celá staletí vycházela z respektování přírody jako všeobjímajícího faktoru, jemuž je nutné se podřídit, chápat vzájemnou souvazečnost jako jeden z hlavních aspektů zákona přežití.

Středověký urbanismus zformoval nebo přinejmenším poznamenal půdorysné založení převážně většiny dosud existujících lidských sídel. Mnohé vesnice vyrostly v místech, kde již v pravěku pulzoval život a tak jen navázaly na často přerušovanou kontinuitu osídlování krajiny. Svědčí o tom celá řada archeologických nálezů upozorňující na intenzivní sídelní rozvoj Plzeňska daný převážně příznivým klimatem a dostatkem vodních zdrojů. Terénní a místní hospodářské podmínky byly také jedněmi z činitelů, které se podílely na půdorysném typu a rozkvětu jednotlivých sídel. Mnohé vesnice v průběhu staletí v důsledku celé řady příčin opakovaně zanikly, dosídlována nebo nově zakládána sídliště v místech starých osad často pak jen kopírovala předešlou situaci. Vesnice s plánovitě vyměřenými parcelami, doklad

působení lokátorů církevní i světské vrchnosti, často udivující svojí rozlehlostí či pravidelností návesního prostoru, dodnes vypovídají o pozoruhodné a různorodé stránce středověkého urbanismu.

Stovky vsí a osad regionu doplňují samoty, jednotlivé domy či jejich shluky a také pozoruhodné, rozlehlé vrchnostenské hospodářské dvory. Jim právem na Plzeňsku dominují dvory stavěné v režii klášterů, jejichž panství patřilo v oblastech vymezených Plzní, Domažlicemi, Tachovem, Stříbrem a Kralovicemi k nejrozsáhlejším. Stavební produkce řádů dala na Plzeňsku vzniknout celé řadě mimořádně cenných staveb, které svojí hmotou i architektonickým řešením umocňují tvářnost převážně kopcovité krajiny s dostatkem lesů a rybníků. Je nesporné, že to byly právě církevní řády, které kraj dosílily a vtiskly mu jeho nezaměnitelný charakter. Správci klášterního panství také stály při zrodu značného množství vsí, jejichž prosperita byla přímo úměrná stavu klášterního majetku.

Nedílnou součástí venkovských lokalit bývají světská feudální sídla, ke kterým se obvykle vázaly vrchnostenské dvory. Poddanské statky je obklopovaly nebo ležely v jejich těsném sousedství, obvykle pak byly vzájemně hospodářsky i funkčně propojeny. Stávalo se, že se zánikem sídla feudála zanikla i ves a naopak. V souvislosti s podnikáním šlechty se začala zvolna měnit i půdorysná struktura mnoha venkovských sídel. Byly zakládány velké hospodářské dvory,

rybníky a manufaktury, kterým musely ustoupit celé vsi nebo jejich části. V 18. století díky tzv. raabizaci došlo u mnoha lokalit k výrazným změnám v půdorysném uspořádání. Velké dvory, svojí rozlohou zaujímající často značný podíl intravilánu vsí, byly obvykle rozparcelovány na shluk převážně menších selských a chalupnických usedlostí. Ve výčtu faktorů formujících urbanismus jednotlivých lokalit nelze opomenout ani kostelní stavby, které svým situováním často ovlivňovaly půdorysné stopy celých sídel. Pevnostní charakter mnohých kostelů je dodnes čitelný nejen ve stavbě samotné, ale i v konfiguraci okolní zástavby. V oblasti Plzeňska se i přes v mnoha směrech nepříznivý vývoj venkova v období 2. poloviny 20. století dochovala celá řada pozoruhodných památek tzv. lidového stavitelství. Vedle obytných trojdílných domů komorového typu se zde setkáme i s trojdílnými domy chlévního typu, nalezáme zde však i domy přibližující se stavbám tzv. volarského domu. Objekty se sрубovými konstrukcemi byly v minulosti běžně rozšířené po celé oblasti Plzeňska a existovaly i tam, kde bychom stopy po nich již dnes jen těžko hledali. Jejich existence je doložena již od středověku a fakt, že dodnes mohly přežít lidové stavby pocházející např. ze 16. století, dokládá např. známý dům z Lučice u Klatov. Velmi starého původu jsou i roubené sýpky opatřené klenbou, jak je nalézáme na Klatovsku a jižním Plzeňsku. Ze severozápadu do oblasti Plzeňska pronikl i hrázdný dům,

Kout na Šumavě

Mydlovany

Ostromeč

kteřý je odrazem výstavby hrázdných objektů stavěných v oblastech ovlivněných německou stavební tradicí, jak to známe např. z Chebska, Ašska a částečně i Sokolovska a Karlovarska. Dokladem původně plošného rozšíření hrázdných konstrukcí jsou vedle evidentně venkovských staveb, např. také měšťanské domy dochované v Úterý na severním Plzeňsku. Se zděnými budovami se setkáváme v minulosti ve větší míře především na Horažďovicku a dále v oblastech s dostatečným množstvím snadno dostupného stavebního kamene. V okolí Plzně byly zděné objekty frekventovány již v období 18. století a mnohé z nich přečkaly dodnes.

Od první třetiny 19. století pozvolna dochází k nahrazování srubových a hrázdných konstrukcí nespálenými materiály, především kamenem a později nepálenými i pálenými cihlami. Obměna stavebního fondu, ovlivněná především dožíváním dřevěných staveb, případně modernizací, rozšiřováním hospodářských kapacit nebo v důsledku živelných katastrof, přinášela do tvářnosti vsí celou řadu nových stavebních prvků, do té doby známých především z městského nebo vrchnostenského prostředí. Oblasti přilehlé k Plzni výrazně ovlivnil v 1. polovině 19. století tzv. lidový klasicismus, a to v celé škále užívaných architektonických prvků. Vznikla tak tradiční forma zděného přízemního domu se sedlovou střechou, která nahradila do té doby převažující dřevěné stavby. Jejich architektonické řešení bylo poplatné následně prakticky celému 19. století. Co se však postupně měnilo, byla výzdoba fasád domů a bran.

Od poloviny 19. století se začínají objevovat na domech tzv. polopatra, často nastavovaná na starší zděné stavby, realizovaná ve snaze zvýšit skladovací kapacitu podkrovních částí především hospodářských budov. Svědčí to jednak o rozmachu zemědělské rostlinné i živočišné produkce, podmíněném efektivnějšími způsoby hospodaření včetně zavádění hnojiv, ale i o zvyšujícím se hospodářském potenciálu venkova. Svoji roli sehrálo zrušení roboty a také konstituování obcí jako základních sídelních jednotek s vlastní samosprávou. V poslední třetině 19. století se v západních a severních oblastech Plzeňska začíná ve velké míře objevovat patrová forma zděného domu. V tomto případě se jednalo také o navázání na starší tradici patrových hrázdných domů. V plném proudu jsou doslova plošné přestavby celých vsí v okolí Plzně zbavující se srubových konstrukcí. Vznikají pozoruhodné návesní kaple ovlivněné

Kotaneč

historizujícími stavebními slohy, řada objektů, především pak obytných budov, je upravována ještě v duchu doznívajícího lidového klasicismu nebo v různých podobách historizujících stavebních slohů.

Stavební produkce období na přelomu 19. a 20. století nepřinesla do tvářnosti venkovských staveb podstatnější změny, než jaké byly nastartované ve 2. polovině 19. století. Výzdoba fasád se začíná zjednodušovat a získává na uniformitě. Přesto se stále ještě setkáváme s užíváním celé řady historizujících architektonických fasádních prvků. První třetina 20. století přináší do vzhledu venkova celou řadu novostaveb v projekci ovlivněných stavební produkcí městského prostředí. Především bohaté usedlosti si mohou dovolit vystavět moderní bydlení takřka městského typu. Obce s rozvíjejícím se průmyslem nebo ležící v oblasti s expandujícím průmyslovým podnikáním se rozrůstají do zcela netušených rozměrů a pozvolna ztrácí svůj původní charakter a vzhled. Na okrajích průmyslem ovlivněných vesnic rychle rostou kolonie nouzových obydlí, dodnes často užívaných k více či méně vhodnému ubytování. Po urbanistické stránce se začíná rozvíjet celá řada obcí, jiné naopak ve svém vývoji stagnují. Vesnice získávají, vedle existujících kostelních staveb nebo feudálních sídel, jako novou dominantu budovy obecních či národních škol, jejichž produkce především v období na přelomu 19. a 20. století a v první třetině 20. století je více než obdivuhodná. V oblastech národnostně smíšených se setkáváme v některých obcích i s několika školními budovami najednou, německými a českými.

Především ekonomické podmínky způsobily, že ještě v 50. letech 20. století v určitých oblastech Plzeňska existovala sídla, kde se souhrou okolností uchoval početný a typologicky rozmanitý historický stavební fond. Pouhých 40 let pak ale stačilo k tomu, aby relativně rozšířený soubor dřevěných staveb, pocházející vesměs z 1. poloviny 19. století, prakticky zanikl. V plošném měřítku to znamená, že mnohdy až 2. polovina 20. století přinesla v oblasti

Plzeňska historickému lidovému stavebnímu fondu největší ztráty. Nepříznivě se na stavu jednotlivých usedlostí a celých vsí ležících za pomyslnou etnickou hranicí, projevila také plošná obměna obyvatelstva v období po r. 1945. Doslova stovky budov byly především ve třetí čtvrtině 20. století zdevastovány, opuštěny a nakonec zbořeny. Svým negativním dílem přispěla i kolektivizace zemědělství v 50. letech 20. století a události s ní spojené. Naproti tomu se zde objevil nový způsob využití patrně jinak k zániku odsouzených objektů. Je nutné vědět, že to byli právě chalupáři, kteří zachránili velké množství staveb, často dosahující zcela mimořádných kvalit, které by zřejmě byly zbořeny.

Zhruba od 60. let 20. století se na venkově začínají objevovat novostavby rodinných domů, zcela potlačující svým architektonickým řešením a hmotou kvality tradičního lidového domu, jak je přinesly stavební aktivity celého 19. a počátku 20. století. Tento relativně nepříznivý trend pokračoval v poněkud jiné formě i po listopadu 1989, kdy se v soudobé stavební produkci venkova začaly masově objevovat „katalogové“ vilky, často architektonicky zcela neadekvátně navržené pro dané prostředí. Naproti tomu existuje celá řada kvalitně připravených projektů rekonstrukcí a adaptací starších objektů, které zohledňují dochované památkové a především architektonické kvality nejen budov, ale i místa samého.

Celá staletí trvající kontinuita vývoje sídel i nadále pokračuje a této problematice je věnována větší či menší pozornost. Pestrá škála typů historických budov i půdorysů historických jader obcí je natolik cenná, že si zasluhuje pozornost pokud možno všech zainteresovaných stran. Bez nadsázky lze totiž říci, že kvalitou péče o historická sídla společnost kromě jiného oceňuje život a památku předešlých generací, stále udivující rozsahem a kvalitou vykonaného díla. Čas moderního věku postupně setřel krajové rozdíly a v mnoha ohledech uzavřel soudobou stavební produkci venkova do uniformity. Neadekvátní rekonstrukce a demolice postupně přeměnily řadu vsí Plzeňska často k nepoznání. Do základů se také změnilo užívání převážné většiny dochovaných památek lidového stavitelství. Aby i nadále byly zdrojem inspirace či připomínkou minulosti, kulturních a stavebních tradic regionu, je nutné na jejich existenci upozorňovat, poznávat je a chránit.

Mgr. Karel Foud, Národní památkový ústav, územní odbor, prac. Plzeň, foto: archiv NPÚ

Těchlovice

Chodov

Nový

Boží muka v Krakavících

Drobné památky v krajině Plzeňska

Plzeňsko je bohaté na množství drobných památek, které po staletí dotvářejí zdejší kulturní krajinu. Vyniká zejména rozmanitostí takzvaných smírčích křížů, tedy většinou prostě ztvárněných kamenných desek či křížů, mnohdy doplněných vytesanými symboly či nápisy. Patří k typově nejstarším drobným památkám, přičemž slohová proměnlivost se jich dotýkala jen minimálně.

Většina těchto drobných památek vznikla na místech neštěstí jako pamětní kameny. Jsou pevně svázány s křesťanskou symbolikou a vzhledem ke své tvarové prostotě a jednoduchosti můžeme pravý důvod vzniku jednotlivých objektů jen tušit, pokud nejsou opatřeny textem nebo nemáme-li k nim písemné doklady. Smírčí kříže, typické pro území střední Evropy, ve středověku plnily funkci zcela specifickou. Stavěl je vrah jako součást svého pokání před bohem a před lidmi. Vedle finančního odškodného, darů chudým a církvi a kajicné pouti bylo postavení kamenného kříže (většinou na místě zabití) součástí vyrovnání mezi pachatelem a pozůstalými. Jednalo se ovšem vždy o osoby šlechtického nebo měšťanského stavu. O těchto vyrovnáních byly sepisovány tzv. smírčí smlouvy, které se v některých případech dochovaly dodnes a jsou zajímavými doklady středověkých právních vztahů. Nedošlo-li k dohodě nebo nesplnil-li viník podmínky dané smlouvou, vystavoval se nebezpečí pronásledování ze strany pozůstalých. Když například Filip ze Stáně zabil Ondřeje Mestla, tak ve *Smlouvě o mord v Křínově zběhlý*, dochované v plzeňské městské knize, čteme, že vrah má dát: ... *tři mše v nejbližší neděli, hned po kázání pokorně sám třetí jíti má, nesa meč a třílberní svíci, ke hrobu zabitého, tam pokleknouti a pro smilování boží za prominutí prositi, jak jest zvykem a mravem. Na to sám desátý k obětování jíti a v místě, kde byl Ondřej Mestl zabit, do roka do dne zříditi kamenný kříž pět mužských stop vysoký a tři široký. Vdově po zabitém měl viník vyplácet dvacet kop míšeňských grošů. Tak stalo se v pátek po neděli Invocavit Leta Páně 1548.*

Kamenný kříž u Mariánské Týnice

Skutečné smírčí kříže však tvoří jen menší část z velkého počtu dochovaných kamenných křížů. Plzeňsko vyniká mimořádně typově pestrým a početným souborem několika stovek těchto památek. Významnými oblastmi je severní Plzeňsko a Tachovsko, kde v některých místech můžeme dnes nalézt i několik křížů pohromadě. Většinou se jedná o sovy ohrožených památek z blízkého okolí. Několik křížových kamenů je umístěno před kostelem v Manětíně a podobně je tomu v Kladruších. Několik křížů je součástí muzejních sbírek. Nejstarší datované objekty pocházejí ze 16. století, příkladem může být kamenný kříž s rozšířenými rameny a letopočtem 1584 stojící nedaleko rabštejnského mostu při staré obchodní cestě. Unikátní je výskyt kamenných kruhových stél na severním Plzeňsku a Tachovsku. Na Kralovicku jsou často doplněny reliéfem tzv. berlíkového kříže, který byl užíván na náhrobnících 13. a 14. století. Charakter a rozmístění těchto stél dává tušit, že nejde o individuální pamětní či smírčí kříže, ale o objekty jiného významu, související snad s mocenským vlivem plaského cisterciáckého kláštera.

Drobné památky, křížky a boží muka jsou typickým doplňkem zemědělsky intenzivně využívané krajiny. Doprovázejí staré úvozy, vyznačují křížovatky cest, spolu s velkými soliterními stromy oživují velké plochy polí. Jejich nejčastější formou byl až do počátku 20. století vysoký dřevěný kříž, pro který byl též v dobových popisech užíván termín boží muka. Nesly většinou z plechu vykrojený a malovaný obraz Krista a dřevěnou tabulku s nápisem INRI, často dřevěnou či později litinovou plastikou nebo obrazy svatých. Bývaly opatřeny plechovými krycími stříškami, často se zdobnými okraji. Monumentální, vysoký kříž byl v předbarokních Čechách výjimečným jevem. Jeho obecné rozšíření je typickým produktem protireformace, kdy byly v souvislosti s jezuitskými misemi povinně vztyčovány u vesnic, na výrazných výšinách i v podobě tří křížů dle biblické Golgoty. Výmluvným pramenem jsou zmínky v dobových poddaných řádech: ... *A v kteréž by vesnici lidi tak možní nebyli, aby z kamene je sděliti dáti mohli, tehdy ať dřevěné postaví. Pokudž dřev k tomu hodných sami nemají, když na zámek přijdouce, ... pán takovému pobožnému skutku ráci jim chtíti dřeva hodný sám milostivě darovati.* Zdaleka ne všechny kříže vznikaly z tohoto oficiálního popudu. Jsou výrazem zbožnosti obyvatel a podobně

Unikátní kříž u Jesenice

jako pamětní kameny souvisejí s konkrétními místy poznamenanými lidskými osudy. O jejich původním počtu nás nejlépe informují dobové popisy nebo ještě lépe barokní mapy a farní soupisy. Kříže byly natírány barvami, většinou černou nebo červenou a jako takové se dostaly i do pomístních názvů. Stejnou formu mají i misijní kříže u kostelů. Každé postavení nového kříže či božích muk podléhalo schválení příslušné konsistoře. Církevní úřady kupodivu nedaly vždy s postavením souhlas, a pokud přesto k postavení došlo, nebyl kříž vysvěcen. Péče o kříže přecházela i na potomky zřizovatele a byla pečlivě evidována ve farních archivech. Většina dřevěných křížů byla časem nahrazena trvanlivým materiálem. Při výměně se někdy do nových vkládaly třísky ze starého kříže. Typické jsou například žulové kříže na jižním Plzeňsku a Klatovsku, v oblastech rozvíjejícího se železářství nacházíme i litinové vysoké kříže. Od konce 19. století funkci dřevěných křížů přejímaly kamenné polní křížky s litinovými krucifixy, které již byly do značné míry průmyslovými výrobky, běžně uplatňovanými i jako náhrobní plastiky. Nejzdobnější formou drobných památek jsou kamenná

sloupková boží muka. V té nejjednodušší podobě, sestávající se z hraněného dřívku a kaplicového nástavce, byla stavěna již ve středověku, často pouze ze dřeva. V níkách, členících jednu nebo více stran vrcholové kapličky, byly umístěny obrázky svatých, často i světlo. Gotizující forma s typickým okosením hran po vzoru portálů mnohde přetrvala až do 17. století. Tato boží muka známe z Plzně, Tachova, doplněná vytesanými symboly seker stojí u vesnice Hvozď. V období renesance získala boží muka typickou formu se soklem, válcovým dřívem a vrcholová kaplice bývala doplněna kamenným nebo kovaným křížem. Kvalitní slohová díla z této doby dosud stojí na Stříbrsku. V době baroka pak doznaly tyto památky značného rozšíření, časté bylo jejich umísťování na okrajích významných sídel při hlavních cestách, zejména v péči klášterní vrch-

nosti. Na soklech byly vytesány podrobné nápisy se jmény fundátorů a zbožná věnování. Lidovou formou jsou zděná pilířová boží muka, omítaná a doplněná kovaným křížkem. Dokladem starobylosti tohoto typu může být mohutný sloup u Týnce na Klatovsku, zakončený kamenným kaplicovým vrcholem s reliéfy, který měl povrch pokryt renesančním sgrafitem. Druhou rozmanitost uzavírají typově blízké zděné výklenkové kapličky. Kromě lidových forem lze v krajině, často jako její komponovanou část, nalézt architektonicky vespělé objekty, které jsou díly významných barokních architektů.

Drobné památky nacházíme i v rozsáhlých lesích, na které je Plzeňsko bohaté. Šumava, Český les, Brdy, povodí Střely, Křivoklátsko, Stříbrsko, zde všude jsou dochovány a v mnoha případech více než na okolních polích. Tento

Kruhový kříž s výstražným znamením u Lomu

Kříž v Týnci u Klatov

Kříž v Hubenově

Boží muka v Tlucné

Boží muka v Bohušově

stav však není ani tak dán objektivním charakterem historického rozmístění drobných památek v krajině, jako spíše odrazem možností jejich zachování na daném místě. Lesy jsou stále konzervujícím činitelem a tak uchovávají více viditelných stop dějin, platí to nejen pro zaniklé vesnice, mohylová pohřebiště, úvozové cesty, ale též pro drobné památky. Některé z nich jsou však pro lesní prostředí typické. Pomníčky na místech lesních neštěstí upomínají na těžkou práci dřevorubců. Můžeme je dodnes nalézt na řadě míst, jeden z nejpůsobivějších stojí u vsi Soběkury, nedaleko Merklína. Nápis na kamenné desce lakonicky oznamuje: *Na tomto místě zabilo dřevo Jakuba Radu smiluj se pan bůh nad duší jeho, ihs 1704*. Podobnou událost připomínají dva kamenné kříže u Tuněchod a Valchy na Tachovsku s německými nápisy z 18. století a jistě řada dalších, neoznačených pamětních kamenů. V lesích však lidé neumírali jen pod kmeny stromů. Ve stinných koutech bylo třeba se obávat lupičů a násilníků. Cesta z trhu tak nekončila vždy šťastným návratem s kapsou plnou vydělaných krejcarů. Jen málokdy se z prostého pamětního kamene dovíme podrobnosti neštěstí. Na kamenném kříži nad Kozíčkovým mlýnem na řece Střele je nápis: *Tuto je zastřelen Jan Juner mlynář zdejší dne 10 juni leta páně 1720*. U vsi Strážiště nápis z roku 1835 na kamenné desce ve stráni nad strumou cestou vypovídá o nešťastném pádu rejtara Johanna Kühlera, který již nedoručil rychlé poselství. Takovýchto pamětníků dávných dopravních neštěstí je velmi mnoho. Jedním z nejdojemnějších je velká pískovcová deska s reliéfem kříže, původně stojící na okraji srázu nad hlubokým údolím řeky Střely, při cestě do vsi Hluboká. Nápis, vyplňující v gotické minuskuli celou plochu, je dnes nečitelný, kámen sám je umístěn v Manětíně. Dochovaná pověst líčí děsivou událost, kdy se do údolí zřítíl vůz se svatebčany.

Nejhorší podmínky pro zachování drobných památek mají prostředí velkých městských a průmyslových aglomerací, propojená navíc dopravními koridory. Pro postupující urbanizaci představují drobné solitéry snadno odstranitelnou překážku. Proto se u měst setkáváme s výrazně torzovitějším stavem dochování v porovnání s volnou krajinou. Až do konce 19. století byl tento poměr opačný, zejména v prostoru volnější předměstské zástavby. Okolí měst, bohaté na fundátory, církevní, vrchnostenská a obchodní centra, kameníky a zedníky, ale též různé mezní události v životě jednotlivců i země, kriminální delikty nevýmaje, mělo v minulosti všechny podmínky pro vznik drobných památek v dnešním smyslu slova. Například z velkého počtu sloupových božích muk v Plzni nezůstala na původním místě téměř žádná. Z okolí vesnice Bolevec, zastavěného sídlištěm, byla pietně přemístěna na náves, která je památkovou zónou. Některá jsou zachována v depozitářích, mnoho jich bylo zničeno. O druhotném použití svědčí časté nálezy při stavebních pracích, část božích muk byla dokonce využita jako podpora kruchty v kostele Všech Svatých.

Hraniční kameny stojí zdánlivě svým důvodem vzniku mimo ostatní druhy drobných památek. Jejich původ není dán individuálním osudem, je aktem úředním. Je stopou utváření krajiny člověkem, dokladem majetku a moci a mnoha dalších dějinných faktorů. Přesto nelze pominout konkrétní příběh, vepsaný do jednoduchého kamenného symbolu. Individuální bylo již samo osazování mezníků, po dlouhou dobu i podoba označování hranic. Nejlépe nás informují v hojné míře dochované zápisy z hraničních sporů, jsou nejen dokladem podoby a rozsahu hranic, ale jedním z nejvýznamnějších souborů psaných informací o podobě historické krajiny. V neposlední řadě hraniční kameny uchovávají stopu konkrétních obyvatel. Podle dávného zvyku museli být osazování mezníků přítomní svědci. Na pravost místa přísahali tzv. v hrobě, tedy v jámě vykopané pro mezník. Tak v zápise z roku 1613 pro hranici pozemků plaského kláštera čteme: *Mezník a borovice zvaná „u přísahy“ blízko cesty z Libyně ke Kralovicům, zde někdy v hrobě, když jeden měl přísahu činiti z toho hrobu se ztratil a jen v hrobě klobouk zůstal... A dále o podobě jiného hraničního kamene: cestou k jednomu velikému kamennému mezníku, na němž znamení jako šíp, též co sekyra a nějaký merk vytesaný jest dělí grunty z levé strany pana z Kolowrat a z pravé strany Volsko pana opata plaského.* Na Plzeňsku je dochováno několik souvislých starých hraničních úseků značených barokními hraničními kameny. Nejznámější je hranice bývalého toužimského saskolauenburského panství u Bezvěrova s kvalitně vytesanými erby majitelů. Mezníky plzeňského panství jsou značeny symbolem dvou klíčů jako součástí znaku města a datací do roku 1719.

Drobné památky byly spjaty se životem obyvatel, byly jejich záznamem o životní pouti, osudech, o dobrém i zlém. Vypovídají o narozeních a smrti, víře a záchraně, lásce i nenávisti. Nejsou jen výtvarným obohacením krajiny, lidským dílem vsazeným do přírodního prostředí.

Boží muka v Líšřanech

Kříž v Nalžovských Horách

Kříž v Lubově

Jsou kronikou předchozích generací, dokladem toho, jak silné bylo jejich pouto s krajinou. V tom spočívá základní výpověď drobných památek, všech těch křížků, pomníčků, smírčích křížů, božích muk, kapliček, svatých obrázků na stromech, ale i mezníků a sloupků se soškami. V tom spočívá i jejich význam pro budoucnost, bez těchto drobných svědků krajina ztrácí paměť.

Mgr. Tomáš Karel

Národní památkový ústav, územní odbor. prac. Plzeň,

foto: archiv NPÚ

Kříž v Znakovech

Kříž v Nových Mítovicích

Příklady zdařilé obnovy historických mostů v Plzeňském kraji (1992–2002)

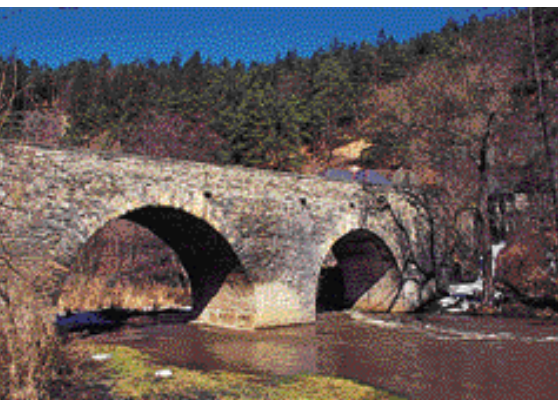
Tento příspěvek obsahuje přehled historických silničních mostů, které byly v uplynulém desetiletí opravovány s příznivým výsledkem z hlediska památkové péče. V jednom případě je rovněž zmíněn zdařilý příklad stavby nového mostu v městské památkové zóně.

ŠTÁHLAVICE

Silniční most z roku 1880 ve Štáhlavicích u Plzně převádí místní komunikaci přes řeku Úslavu. Hlavní pole mostu je tvořeno ocelovým obloukem o rozpětí 20,34 m. Kamenná předmostí o třech polích segmentových kleneb na levém a dvou na pravém břehu překonávají prostor, který bývá zatopen při velké vodě. Most se dochoval v původním stavu, je nejstarším ocelovým obloukovým mostem v regionu. V roce 1992 byla provedena jeho celková oprava, znovu byl opravován v roce 2000, kdy byla také nově upravena předmostí. Most je památkově chráněn v rámci areálu zámku Kozel. Největším nebezpečím pro most bylo jeho přetěžování nákladními automobily, jejichž řidiči nerespektovali dopravní značky s omezením hmotnosti vozidel. V roce 2000 se však podařilo dosáhnout jeho uzavření pro automobilovou dopravu. V současné době slouží pěším a cyklistům na značně frekventované přístupové trase k areálu zámku.

Silniční most ve Štáhlavicích, 1976

Kamenný most v Rabštejně, 1994

RABŠTEJN

Podle literatury (Josef, D.: Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1999) byl kamenný most přes Sřelův v Rabštejně postaven již v letech 1335–1340 za Oldřicha Pluha z Rabštejna. Vedla přes něj zemská stezka z Chebu přes Loket a Žlutice a dále přes Rakovník do Prahy. Dochovaný dvouobloukový most z břidlice délky 55 m a šířky 4,6 m (světlost oblouků je 6 m, spodní partie opěr a pilíře opatřeny obkladem z pískovcových kvádrů) byl však zřejmě postaven v letech 1738–1748. V dnešní podobě je zachycen již na veduté Rabštejna datované před rokem 1850. Na návodní straně mostu nad pilířem býval

v 19. století železný kříž s kamenným soklem, který po roce 1900 nahradila socha sv. Jana Nepomuckého (po roce 1948 přemístěna na skálu nad silnicí na levém břehu řeky). Před rekonstrukcí mostu v roce 1993 byla poslední větší oprava provedena v letech 1966–1967, tedy ještě před prohlášením mostu za kulturní památku (do seznamu státem chráněných památek byl zapsán v roce 1970). K rozhodnutí zahájit přípravu rekonstrukce mostu vedla havárie kamionu, ke které došlo v říjnu roku 1991. Od prvotního záměru správce komunikace historický most rozšířit a zvýšit jeho únosnost bylo po projednání s památkovou péčí v prosinci 1991 naštěstí ustoupeno. V následujícím roce bylo pražské firmě Pontex s. s. r. o. zadáno vypracování projektu pro rekonstrukci. Projektant na základě vlastního geologického průzkumu vypracoval nový statický výpočet, který dospěl k podstatně příznivějšímu výsledku než výpočet v předchozím stupni projektové přípravy – navrhl normální zatížitelnost 24 t, zatímco v předchozím výpočtu byla navržena jen 2 t. Tato skutečnost značně usnadnila památkové péči prosazení požadavků na zachování vnějšího vzhledu mostu a omezení zásahů do jeho konstrukcí na nezbytné minimum. V projektu předloženém památkové péči v lednu 1993 bylo navrženo vložit pod vozovku souvislou železobetonovou desku, která měla příznivěji

roznášet zatížení na klenby a současně sloužit k ukotvení ztužující konstrukce parapetních zdí. Autor oponentního posudku projektu ing. Vinař z Prahy navrhl nahradit z více hledisek problematickou souvislou desku ztužujícími rámy nebo roštem. Projektant na tento návrh přistoupil a projekt přepracoval (deska byla nahrazena roštem a tím sníženo riziko případného vzniku poruch). Dodavatelem rekonstrukce se stala a. s. Silnice Stříbro, stavba byla zahájena v červenci 1993. Největším zásahem bylo vložení popsané ztužující konstrukce, které si vyžádalo odstranění vrstev vozovky a snesení parapetních zdí (mnohokrát opravených). Byl obnoven původní systém odvedení dešťové vody z vozovky do kamenných chrlíčů, vozovka byla opatřena dlažbou z kamenných kostek. Parapetní zdi byly znovu vyzděny z místní břidlice a jejich koruna zakryta kamennými deskami, z větší části dochovanými. Při realizaci bylo zvažováno omítnutí líce řádkového zdiva z břidlice, nakonec bylo jen opraveno spárování (omítnuta byla jen vnitřní strana parapetních zdí). Práce byly dokončeny v listopadu a od prosince roku 1993 most znovu začal sloužit automobilové dopravě.

DOBŘANY

Kamenný obloukový most přes Radbuzu v Dobřanech byl postaven pravděpodobně v 16. století. Z té doby se dochovalo jedno pole (valená klenba) při pravém břehu (blíže k městu), zbývající dvě pole (segmentové klenby) pocházejí z celkové přestavby mostu dokončené v roce

1879. Po přeložení státní silnice II/180 na nové přemostění Radbuzu v 60. letech slouží historický most jen pro pěší a cyklisty. V letech 1994–1995 provedena celková oprava, souladu s požadavky památkové péče. Vozovka byla opatřena kamennou dlažbou, byl obnoven systém odvádění dešťové vody z mostovky do kamenných chrlíčů.

Kamenný most v Dobřanech, 1996

HORŠOVSKÝ TÝN

Od roku 1997 připravovalo Ředitelství silnic a dálnic Praha, správa Plzeň, rekonstrukci ocelového silničního mostu přes Radbuzu v ulici J. Littrowa, na území MPR Horšovský Týn. Tento most o dvou polích s příhradovými hlavními nosníky a dolní mostovkou byl postaven kolem roku 1910, ocelovou nosnou konstrukci dodala pražská mostárna bratří Prášilů.

Ve studii z roku 1997 bylo navrženo nahrazení hodnotného historického mostu novým, větší šířky, rozšířena měla být i předmostí, což by mělo značně degradující dopad na území MPR. Na návrzích rekonstrukce přemostění se nepodílel architekt, nebyly vyžádány vstupní podmínky památkové péče. Ve stavebně technickém průzkumu z téhož roku bylo konstatováno, že většina prvků ocelové nosné konstrukce je ve zcela

nezkorodovaném stavu, místa napadená korozí byla zjištěna jen lokálně. Nebyly zjištěny ani další významnější závady. Památkový ústav v Plzni proto doporučil historický most zachovat a provést opravu ocelové nosné konstrukce. Investor však zpochybňoval památkovou hodnotu a podobně stálovisko k dané situaci zaujal bohužel

také odbor kultury OkÚ Domažlice. O nezávislé posouzení hodnoty mostu byl požádán SÚPP v Praze, který přizval k posouzení opravitelnosti statika ing. Jandáčka z Prahy. SÚPP potvrdil, že se jedná z památkového hlediska o hodnotné dílo a ve spolupráci s přízvaným statikem shledal jako reálnou uvažovanou opravu nosné konstrukce. Následně investor zadal

Ocelový silniční most v Horšovském Týně, 1998

projekt opravy pražské firmě Pontex. Dokončený projekt byl předložen památkové péči k posouzení a schválení v listopadu 1998.

Jako dodavatel opravy mostu byla vybrána firma Hutní montáže Ostrava, a. s. Oprava byla provedena v druhé polovině roku 1999, v souladu se schválenou dokumentací.

Hradlový most „Rechle“, 1999

RECHLE

Hradlový most „Rechle“ spojený s pevným jezem na řece Vydře (v katastrálním území Filipova Huť) byl vybudován v letech 1799–1801 jako součást Vchynicko-tetovského plavebního kanálu. Toto obdivuhodné vodní dílo sloužilo k plavení dřeva do 50. let 20. století. Od konce 30. let 20. století současně přivádělo vodu k hydroelektrárně Vydra. Jez byl pravděpodobně opravován naposledy při stavbě hydroelektrárny. Most do 60. let 20. století převáděl přes Vydru okresní silnici z Modravy na Rokytu. Po vybudování nové silnice na pravém břehu řeky starý most ztratil význam a jeho dřevěná konstrukce v následujících letech postupně zanikla.

Oprava jezu včetně obnovy dřevěného mostu o pěti polích byla projektově připravena již v roce 1996 (zpracoval ing. D. Vaclík, firma VH-TRES spol. s r. o., České Budějovice). Dřevěná konstrukce byla navržena na

základě plánové a fotografické dokumentace z doby mezi světovými válkami.

První etapa opravy byla provedena v roce 1999. V průběhu její realizace se potvrdilo, že pilíře byly založeny na trámových rostech. Zásahy do kamenných pilířů se omezily na očištění a obnovení spárování kamenného obkladu

pilířů. V roce 2000 byla obnovena dřevěná konstrukce pěti polí mostu a kratšího šestého pole přes jalový přepad, upravený na rybí přechod. Tím byla oprava mostu dokončena a 28. července 2000 byl slavnostně otevřen pro veřejnost.

Investorem opravy jezu včetně kamenných pilířů byla

Hradlový most „Rechle“ po obnově, 2001

a. s. Západočeská energetika, obnovu dřevěné konstrukce mostu financovala správa NP a CHKO Šumava s využitím prostředků z programu Phare. Obnověný most není určen pro automobilovou dopravu, převádí přes řeku turistickou a cyklistickou stezku vedenou v trase staré silnice na Rokytu podél plavebního kanálu.

Železobetonový most pro pěší v Tachově, 2000

TACHOV

Město Tachov je vlastníkem a správcem dvou obloukových železobetonových mostů pro pěší přes Mži, které se nacházejí v městské památkové zóně (MPZ) a jsou státem chráněnými památkami. Byly patrně postaveny současně, v době kolem I. světové války. V roce 1999 bylo památkovou péčí zjištěno, že poměrně špatný technický stav obou mostů a doporučila jejich zařazení do plánu oprav na nejbližší období. Současně bylo doporučeno využít pro opravu finančních prostředků z Programu regenerace MPZ. Městský úřad následně zahájil přípravu opravy mostu ve Vodní ulici, který byl v horším stavu. V rámci přípravy opravy odborná organizace památkové péče zdokumentovala fragmenty původní dvoubarevné mozaikové dlažby a zpracovala kladecí plán pro obnovení dlažby v členění odvozeném od zbylých částí původní dlažby. Jako dodavatel opravy byla vybrána firma Deltaflor s. s. r. o. z Plzně. Oprava byla provedena v červenci až září roku 2000, z památkového hlediska s velmi dobrým výsledkem. Přínosem pro prostředí MPZ byla také úprava osvětlení, realizovaná současně s opravou. Nová stojanová svítidla,

umístěná na nábrežních zdech symetricky k příčné ose mostu, nahradila nevhodné svítidlo provizorně přichycené k návodní straně mostu a napájené vzdušným vedením.

V letních měsících roku 2001 byla plzeňskou firmou SPOP provedena oprava druhého mostu mezi Chodskou ulicí a třídou Míru, opět zcela v souladu s požadavky památkové péče.

Od konce roku 1999 byla s památkovou péčí projednávána stavba nového silničního mostu přes Mži, mezi ulicemi Vodní a Zahradní, na území MPZ Tachov. Most, který byl dříve na tomto místě, byl údajně zničen na konci II. světové války a později nahrazen dvěma provizorními mosty, které sloužily dopravě až do posledního roku 20. století. Investorem stavby byl Městský úřad v Tachově. Projekt nového mostu vypracovala brněnská firma Viapont.

Byl navržen most o jednom poli s monolitickou železobetonovou nosnou konstrukcí, jejíž součástí byly ploskostenné hlavní nosníky s proměnnou výškou a s dolní mostovkou. Oboustranné chodníky na ocelových konzolách vedeny po vnější straně hlavních nosníků.

Tento návrh byl památkovou péčí shledán jako přijatelný, také pro podobnost navrženého řešení silničním mostům z první poloviny 20. století, dnes považovaných většinou za samozřejmou součást historické zástavby našich měst a obcí. S cílem co nejlépe začlenit nový objekt do prostředí památkové zóny bylo doporučeno věnovat zvýšenou pozornost architektonizaci chodníkových konzol, zábradlí a stojanových lamp na předmostích, nikoliv však v historizujících formách. Projektant uvedená doporučení respektoval a následně předložená projektová dokumentace byla památkovou péčí schválena jako zcela vyhovující.

Ve výběrovém řízení na dodavatele stavby zvítězila firma Firesta z Brna. Stavba byla zahájena v květnu 2000 a provedena podle projektu schváleného památkovou péčí. Již 30. října téhož roku byl dokončený most slavnostně předán do užívání. Jediným nedostatkem nového přemostění Mže ve vztahu k prostředí MPZ je poloha vozovky a chodníků asi o 0,75 m nad úrovní nábreží, což bylo vyvoláno požadavkem na profil řečiště pod mostem. Tento požadavek byl však nadřazen zájmům památkové péče.

Silniční most v Tachově, 2000

Železobetonový most v Plzni, 2002

PLZEŇ

Železobetonový most přes Mži u Kalikovského mlýna (v Radčické ulici v Plzni) byl postaven plzeňskou firmou Müller a Kapsa v roce 1905. Má jedno pole o rozpětí 24,1 m. Nosnou konstrukci tvoří 5 železobetonových deskových trámů proměnné výšky. Chodníky jsou na konzolách, jejich zábradlí navazuje na obou koncích na sloupy s kovovými nástavci, jejichž součástí jsou svítidla. Tento most byl jedním z prvních železobetonových

mostů v Čechách a ve své době největším železobetonovým trámovým mostem v Rakousko-Uhersku.

S ohledem na poměrně špatný technický stav od roku 1998 připravoval Útvar investic města Plzně jeho celkovou opravu. Projekt vypracovala projekční kancelář Valbek a spol., v. o. s., Liberec, středisko Plzeň (ing. Z. Porkát) v roce 1999. V září 2002 provedla firma NEGEBU z Plzně restaurátorský průzkum. Vlastní oprava byla vypracována v srpnu až listopadu 2002. Jako gene-

rální dodavatel byla vybrána firma Berger Bohemia a. s., Plzeň, subdodavatelem byla plzeňská firma Pegisan. Na opravě se podíleli restaurátoři Karel Granát z Plzně a Jindřich Kovařík z Kralovic. Investorem byla Správa a údržba silnic Kralovice. Oprava byla provedena v souladu s požadavky památkové péče, secesní plastická výzdoba byla obnovena do původního stavu, barevnost nátěru stanovena na základě výsledků restaurátorského průzkumu.

STŘÍBRO

Historický most přes Mži ve Stříbře se vzácně dochovanou mostní věží na pravém břehu patří k památkám, které svým významem přesahují hranice našeho regionu. Nachází se na jihozápadním okraji historického jádra města, které je městskou památkovou zónou. Na levém břehu řeky navazuje na dochované městské opevnění.

Kamenný most s celkem pěti oblouky nestejného rozpětí sestává ze dvou částí. První, blíže městu, se dvěma širšími oblouky překračuje řeku a její západní oblouk se dotýká mostní věže se zaklenutým průjezdem v přízemí na pravém břehu. Tři užší oblouky následují za branou a překonávají inundační území. Mostní brána je hranolová dvoupatrová stavba s jehlanovou střechou krytou prejzy, s arkýřem na jižní straně. Most a věž byly podle nápisu na pamětní desce

postaveny v letech 1555–1560 mistrem Benediktem Volchem z Ferrolu.

V roce 2001 byla restaurátorsky opravena mostní věž s branou. Jako generální dodavatel opravy byla vybrána firma Tazata, s. s. r. o., Stříbro. Restaurování kamenných prvků provedl akad. sochař Petr Váňa, obnovu sgrafit provedli akad. sochaři Jan Bradna a Jiří Šlégl.

V roce 2002 byla provedena restaurátorská obnova dvouobloukové části mostu překonávající řeku Mži, zcela v souladu s požadavky památkové péče. Dokumentaci pro obnovu mostu vypracovala firma R projekt z Brna. Projektově již byla připravena také obnova inundačního mostu a na něj navazující rampy na pravém břehu.

Investorem obnovy mostu je Město Stříbro, akce byla zařazena do Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury ČR.

Most přes Mži ve Stříbře, 2001

Obnova památkově chráněných historických mostů v Plzeňském kraji bude bezpochybně pokračovat i v následujících letech.

V poslední době byla s památkovou péčí projednávána přestavba přemostění Berounky na Jateční třídě v Plzni. V současné době převádí značně zatíženou komunikaci přes řeku železobetonový obloukový most postavený v letech 1915–1918, který je památkově chráněn. Šířkou a únosností však nevyhovuje současným předpisům pro danou kategorii silniční komunikace. Památková péče preferuje převedení dopravy na nový most, který by byl postaven v jeho blízkosti. Historický most

by pak po celkové opravě sloužil jen cyklistům a chodcům.

Kvůli poměrně špatnému technickému stavu lze v blízké budoucnosti očekávat také opravu kamenného mostu přes Radbuzu na Americké třídě v Plzni. V letošním roce byla zahájena celková oprava barokního obloukového mostu přes Radbuzu v Bělé nad Radbuzou, výjimečného architektonickým pojetím, hodnotnou sochařskou výzdobou i velmi dobrým stavem dochování. Investorem opravy je Obec Bělá nad Radbuzou, akce byla zařazena do Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury ČR. Pokračuje

obnova mostu přes Mži ve Stříbře. Dále se připravuje oprava obloukového mostu přes Úhravku pod hradem Kopec, poblíž obce Prostiboř.

Ing. Pavel Domanický, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň, foto: archiv NPÚ

Radniční budovy

Stříbro

Plzeňský kraj má celkem 505 obcí, a tedy i stejný počet obecních a městských úřadů – radnic, kam mohou občané přijít se svými starostmi.

Pro řadu měst a obcí jsou radnice i stálou připomínkou významných historických událostí a dění. V řadě míst je budova radnice dominantní stavbou, mnohde kulturní památkou, neboť radnice a kostel byly vždy nejdůležitější

Radnice vznikaly z potřeb měst a byly výrazem jejich prosperity, sebevědomé pýchy měšťanstva a samozřejmě i odrazem doby, ve které vznikaly. Ne nadarmo to bývá budova s popisným číslem 1 v obci. Vedle šlechtických domů to byly i radnice – jako v Plzni, které jako představitelky architektonických stylů dávaly vzor místnímu stavitelství. Doba po listopadu 1989 a nové uspořádání země přinesla občanům kromě jiného i větší míru samostatnosti v rozhodování o sobě samých. Výrazem obnoveného sebevědomí obcí je tak i množství nově opravených radničních budov po celé zemi.

stavby v historických sídlech. Život radnice má mnoho podobného s životem lidským, neboť právě zvolení lidé uvnitř ovlivňují chod města. Její zdi po staletí prostupovaly období radosti, vnitřní síly, úspěchů právě tak jako léta duševní i fyzické únavy, úpadku až zkázy.

V posledním období si lidé uvědomují, že jsou hrdí na místo, kde žijí, a výrazem hrdosti může být i budova radnice jako symbol samosprávného a veřejného orgánu. Milovníci architektury ocení mnohde vývoj budovy od gotiky až po současné moderní trendy. Přijměte proto pozvání k prohlídce několika zajímavých radnic Plzeňského kraje.

Černíkovice

První písemná zmínka o obci je z roku 1250. Osídlení však proběhlo již po roce 1039, kdy polské kmeny následovaly českého knížete Břetislava I. do prostoru západně od Černého lesa, západně od Křivoklátska.

Až do roku 1989 spadala obec pod správu města Kožlany. V roce 1990 se do obce vrátila samospráva a téměř 3 roky zasedalo zastupitelstvo v provizorních podmínkách. Jedním z rozhodnutí obecního zastupitelstva se po dohodě s občany schválila výstavba nové

radnice. Vzhledem k charakteru Černíkovice, které jsou tvořeny jednopodlažními rodinnými domky a zemědělskými usedlostmi bez kostela, byla zvolena stavba svým charakterem nenarušující tvář vesnice a zapadající do prostředí s úmyslným potlačením dominanty, neboť stavební pozemek se nenachází v centrální části obce. V obci žije 80 obyvatel a mnozí se vlastní prací přičinili o to, že se v roce 1993 zahájily stavební práce. Slavnostní otevření radnice se uskutečnilo 28. října 1997 a v budově se kromě obecního úřadu a společenské místnosti nachází byt, po čtyřiceti letech znovu otevřený hostinec a menší obchod. V blízkém okolí nalezneme překrásné údolí řeky Berounky s významným hradem Krašovem.

Stříbro

Královské město Stříbro hrálo v osudech Českého státu i národa velmi pozoruhodnou úlohu již od roku 1131, kdy se jmenovalo Miza. Dnes má město 7871 obyvatel a má vyhlášenu „Městskou památkovou zónu“ s množstvím památkově chráněných objektů. Budova radnice se zrodila bezprostředně po požáru v roce 1588, v době rozvíjejícího se českého městského života. V rámci

Černíkovice

Kasejovice

Nečtiny – hostinec a společenský sál (bývalá radnice čp. 1) před rekonstrukcí (r. 1994) a po rekonstrukci (r. 1995)

českých renesančních radnic má stříbrská radnice význačné postavení díky své urbanistické úloze v organizmu náměstí i svému podivuhodnému ryze českému výrazu architektonickému.

Je to rozlehlá stavba se třemi štíty, kterou realizoval Albrecht Vlach Gryson. Zadní části objektu byly výrazně upraveny a rozšířeny v 19. století. V tomto období byla rovněž provedena rekonstrukce fasády a sgrafit dle návrhu prof. V. Schwerdtnera. Figurální sgrafita představují údajné založení města Soběslavem I. v roce 1131, hájení města proti křižákům v roce 1427 a alegorii spravedlnosti.

Poslední nákladnou obnovou prošla radnice v letech 1990–1997 a v srpnu tohoto roku byla radnice slavnostně otevřena a navrátna původnímu využití – správě města. Vedle objektu stojí altán z 18. století rekonstruovaný současně s radnicí, který slouží jako cestovní kancelář.

Pro turisty je přitažlivé i okolí města, především pak údolí řeky Mže se zbytky starých hornických štol a údolní vodní nádrž Hracholuské přehrady, skýtající dobré podmínky k rekreaci v dobře položených kempch.

Puclice

S Puclicemi se v pramenech setkáváme poměrně pozdě. Koncem 14. století byly příslušenstvím Hrádku Lacemboku u Staňkova. Jméno Puclice vzniklo údajně z pojmenování puclík – buclatý člověk. Puclice mají

Puclice

celkem 304 obyvatel. Dnešní radnice se nachází v objektu tvrze. Nejstarší část tvrze je spjata podle sedlového portálu ve sklepení z 15. století se zemanským rodem Šlovických.

Roku 1684 zakoupil tvrz i statek Jaroslav Hora, rytíř z Ocelovic, který se stal krajským hejtmánem a vedl vojsko proti bouřícím se Chodům. Po roce 1765 byla tvrz o patro snížena a upravena jako obydlí panských úředníků. Na tvrzi-zámku byl také postaven menší oltář s obrazem sv. Máří Magdaleny, přenesený později do kaple. Při pozemkové reformě si obec tvrz ponechala, byl využit částečně jako chudobinec, skladiště a byt myslivce.

Tvrz stojí uprostřed osady na skalnatém návrší. Ze tří rybníků, které tvrz chránily, se dochoval pouze jediný. Objekt samotný byl několikrát přestavován, ale původní renesanční či pozdně gotický sloh je patrný dodnes. Uměleckou hodnotu mají rovněž zbytky nástěnných maleb, které upomínají na původní šlechtické majitele. Mladší malby jsou z 18. století. Do dnešního dne nebylo nalezeno žádné vyobrazení, které by přiblížilo starší tvář tvrze, neexistuje ani starší popis. Tvrz je zanesena ve státním seznamu památek a její výrazná poloha a celková zachovalost obranného systému z ní tvoří prvořadou památku svého druhu. Novodobá oprava objektu se datuje začátkem roku 1997. Nejdříve byla vybudována brána s vraty, a objekt byl tak uzavřen. Následně se po částech vyměnila celá krytina na střeše a byly přivedeny inženýrské sítě. V současné době slouží tvrz jako úřadovna obecního úřadu, mateřská školka, knihovna a je v ní společenská místnost se zajímavým polychromovaným stropem. Nádvoří bylo vydlážděno žulovými kostkami.

Kasejovice

První písemná zmínka o obci je z roku 1264. Obec je ulicového typu. K jejímu rozvoji přispěly především velmi významné trhy s dobyt看em. Počátkem 15. století patřilo městečko Anně Zmrzlikové ze Svojšína. Důležitou složku místního obyvatelstva představovali Židé. Dokladem jejich života zde jsou pozůstatky ghetta, synagoga a hřbitova. Roku 1878 byly Kasejovice povýšeny na město.

V současné době má obec 1285 obyvatel. Radnice je vystavěna při hlavní silnici. Stará radnice zde stála již od

roku 1564 na místě pozdějšího zájezdního hostince. Vyhořela v letech 1656 a 1688. Nová zděná radnice byla vystavěna v roce 1694 a roku 1701 k ní byla přistavěna věž s hodinami. Starý hodinový stroj ukazoval čas na místní radnici až do roku 1973. Poté byl uložen v depozitáři a nahrazen hodinami elektrickými. Roku 1704 byla dodatečně přistavěna šatlava.

Při požárech v letech 1791 a 1868 i tato radnice vyhořela, a proto byla přestavěna do dnešní podoby. Městečko obdrželo v 16. století svůj znak – stříbrnou hradbu s věží v modrém poli a právo pečeti voskem. Na radnici jsou u vstupních dveří umístěny kovové pamětní desky se jmény obětí I. světové války. Ve zdi vestibulu je zasazen kámen s vytesanou podobou lidského obličeje, pravděpodobně zbytek pranyře. V současné době sídlí v přízemí budovy i poštovní úřad. V obci se nachází i řada dalších stavebních památek. Okolí může nabídnout krásnou krajinu s množstvím rybníků a blízkým zámkem Lnáře.

Nečtiny

Nečtiny jsou poprvé zmiňovány v roce 1169. Tehdy náležely vladýkům z Nečtin. V roce 1511 obnovil král Vladislav Jagellonský husity zničenou ves a znovu ji povýšil na městečko. Posledními feudálními vlastníky byl rod Mensdorf-Pouilly. Na konci feudalismu mělo městečko přes 1000 obyvatel. Počet obyvatel se po odsunu Němců kvůli odlehlé poloze v málo úrodné krajině snižoval až na dnešních 614 obyvatel. Původní radnice čp. 1 byla postavena koncem 17. století. V roce 1733 zcela shořela. Ve stejném roce byla postavena radnice nová, která po menších úpravách stojí dodnes. Přízemí radnice bylo vždy využíváno jako hostinec a byt hospodského. V patře byly dvě úřadovny a sál.

Za zmínku stojí úprava v roce 1927, kdy došlo k rozšíření sálu a bylo přestavěno schodiště. V roce 1949 byly vybourány příčky, které oddělovaly úřadovnu od sálu, a sál byl rozšířen na celé patro. Tento stav zůstal zachován do roku 1960, kdy dochází k přístavbě celé budovy, přičemž dochází ke zvětšení restauračního zařízení v přízemí a radikálnímu zvětšení sálu.

Po osídlení pohraničí českým obyvatelstvem, hned od roku 1945 se úřadovna obecního úřadu přesunula do protější budovy čp. 82, kde sídlí dodnes. I tento objekt

Úřad městského obvodu Píseň 2-Slovany

je z hlediska stavebního velmi zajímavý, neboť byl postaven ve čtyřicátých letech minulého století místním bohatým obchodníkem jako moderní obydlí té doby pro jeho dceru provdanou za zdejšího učitele. I tato radnice doznala v 90. letech úpravy a slouží jako radnice dodnes.

Obec leží v přírodním parku Manětínsko. V krajině se nachází mnoho přírodních zajímavostí, stavebních památek a historických milníků. Většina lesních cest je asfaltová a hodí se pro projíždky na kolech po značených trasách. Okolí je přímo rájem pro houbaře a sběrače lesních plodů.

Píseň 2-Slovany

S vyhledáváním nových prostor pro důstojnou radnici městského obvodu se započalo již v roce 1990, neboť objekt, do kterého byli lidé zvyklí docházet, byl ve vlastnictví jiné organizace. Zajistit správný chod úřadu bylo v těchto podmínkách obtížné, nedůstojné a kapacitně zejména pro budoucnost nevyhovující. Vybraná lokalita pro novou budovu splnila nároky administrativního centra této městské části, neboť se nalézá v přirozeném centru obvodu blízko kruhového objezdu a v dosahu MHD. Autor projektu je architektonický atelier AVE a. s. Objekt byl navržen se čtyřmi nadzemními podlažími a dvěma podzemními podlažími. Je v něm umístěna dále služebna Městské policie a expozitura banky. Střízlivost konstrukce, jednoduchost a čistota architektury nenásilně zapadá do stávajícího prostředí. Jako

základní princip byl zvolen soulad s okolní zástavbou vyjadřující se hranolovitými hmotami socialistické výstavby. Odkaz na demokracii první republiky nám asociuje úspěšný předválečný funkcionalismus. Vyzařuje z ní prožitek racionální, střídme krásy, jasného řádu.

Jednotlivé výrazové prvky horizontálního hranolu – bílý rastr omítky v elegantním kontrastu s kovově modrou barvou rámu a skla jsou doplněny vertikálním hranolem sytě červené věže. V modulaci stěn jsou použity dva principy tvorby okenních otvorů. Ve stěně jsou okna „zamáčknuta“, čímž podporují plastičnost rastru. Věž má naopak celý povrch hladký a je opatřena ušlechtilým netradičním hodinovým soustrojím s kyvadlem v noci prosvětleným.

Ve vnitřním uspořádání byl zavedením několikapatrové komunikační haly byl vytvořen svobodný demokratický prostor, kde se setkává zastupitel a občan. Zároveň vzniká jednoduchá orientačně přehledná

prostora, usnadňující setkání občana s jednotlivými odděleními úřadu.

Dýšina

Budova pochází z 19. století. Při rekonstrukci však byly odhaleny základy, které zřejmě sahají až do středověku.

Dýšina

Historické prameny o budově bohužel neexistují. Od 19. století až do poloviny 20. století sloužila jako kovárna a obydlí pro sociálně slabé. V pozdějších letech byla různě přestavována zcela nesourodými prvky. V padesátých letech k ní byla svépomocí přistavena požární zbrojnice. V roce 1998 bylo přikročeno k její rekonstrukci.

Důvody rekonstrukce:

- nevyhovující interiér
- nedostačující prostory kancelář pro chod úřadu rozrůstající se vesnice
- nevhodná, malá, neesteticky vyhlížející společenská a jednací místnost
- nedostačující hygienické zázemí
- nevhodné vytápění
- nedůstojný exteriér uprostřed vesnické památkové zóny
- zanedbaná požární zbrojnice
- absence prostoru pro kulturní akce

Rekonstrukce byla provedena ve dvou etapách, v roce 1998–1999 za pomoci finančních prostředků z POV. Rekonstrukce radnice měla i další rozměr – stát se důstojným obecním domem s kulturním a společenským zázemím pro občany, navrátit život do centra vesnice. Stát se dominantou v památkové zóně. Být motivací pro majitele okolních kulturních památek, i když samotná radnice není vyhlášenou kulturní památkou. Je možné říci, že tento záměr se naplňuje.

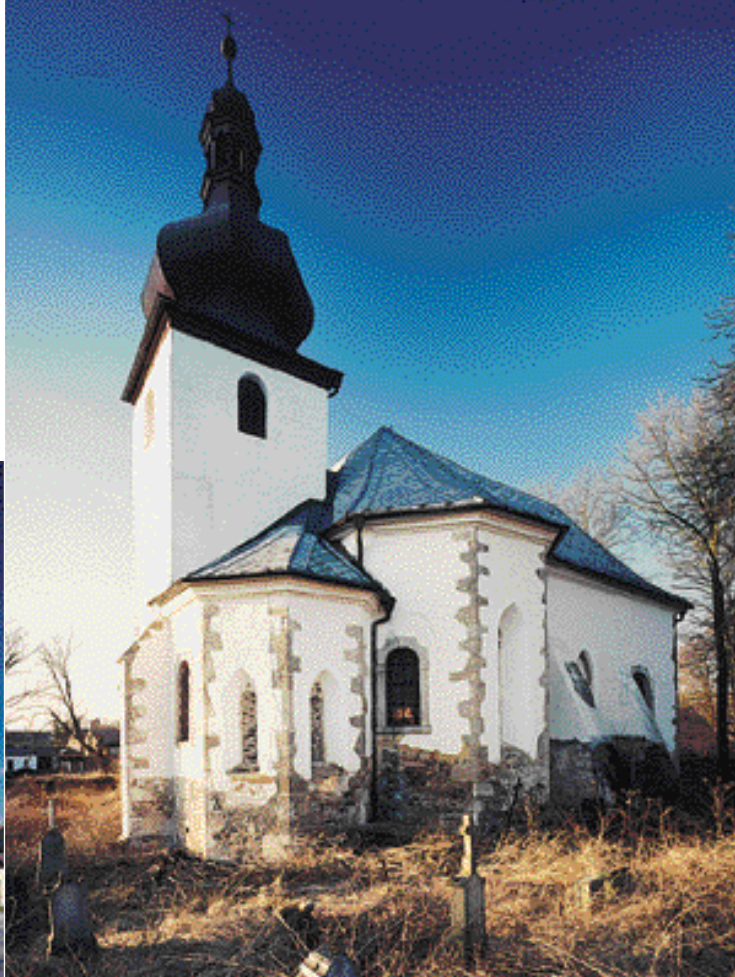
Ing. arch. Miloslav Michalec

Materiál vznikl ve spolupráci se starosty uvedených měst a obcí.

Vztyčené PRSTY krajiny

Kostel svatého Jakuba v Nepomuku

Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Starém Sedle

Kostel svatých Petra a Pavla ve Skviříně

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích

Věže kostelů, které jsou tak charakteristickými dominantami našich krajín, bývají připodobňovány vztyčeným prstům. Věž jako ukazováček vymezující směr, kterým se má ubírat mysl a z toho následné konání člověka na tomto světě. Ukazováček, směřující k Bohu, k němuž se všichni odebereme složit účet za své činy a život pozemský, který je pouhým zkušebním předpokojem života věčného. Pomni, člověče! Ať už jsou to špičaté a dlátkové věže gotiky, nebo charakteristicky české buclaté prsty barokních cibulových bání. Nikde jinde ve světě to v takové míře nenajdete, zřejmě vždy bylo nutno v reptavých, nepokojných a vzpurných Čechách napomínat.

Ale i bez ohledu na víru bylo asi v Čechách vztyčenou vertikálou nutno připomínat člověku, že není nejvyšší, že

není středem světa a prostoru. Něco je nad tebou, člověče. Pamatuj!

Vztyčený prst věže je viditelná část ruky, chrámu, která určuje domov, zdaleka viditelný bod. Tady jsem ku tvé ochraně, jsem tvůj domov, bezpečí, jistota. Ne nadarmo se nejvíce vtiskl každému do obrazu rodného místa, domova. Věž je i hláska k ochraně obce před požárem a nebezpečím, i hlas zvonu svolávající, volající, varující. Věže kostelů jsou orientační body v krajině, sama Plzeň se svou nejvyšší chrámovou věží v republice měla, a dosud i má, hlavní silnice přímo na tuto věž namířené. Kostelními věžemi se naše vesnice a města a krajina stává malebnou, přehlednou, každý kout má svou dominantu a charakter, města a obce nejsou placatá, mají

gradaci a kompozici. Tedy i materialistický estét je uspokojen.

Vztyčený prst je možno vnímat i jako prosbu, jako účastníka historického děje, hlásícího se o slovo. Nezapomeň na mne!

S potěšením lze vnímat regeneraci krajiny Plzeňska, která postupuje i na svých dominantách, kostelních věžích. Napravují se lhostejnosti i záměrná zášť minulosti a ať už s vírou, nebo jenom kulturou a vztahem k dědictví a kráse krajiny, města, obce a krajina svými prsty kostelních věží už většinou nemusí prosit.

Ing. Karel Drhovský

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň

Hracholusky

Krajina je poklad

Není tajemstvím, že naše republika je pro budoucnost sjednocené Evropy vnímána ponejvíce jako prostor pro užití volného času, odpočinek, turismus, průmysl cestovního ruchu, či jak se všelijak toto odvětví lidské činnosti-nečinnosti – nazývá. Není to jenom pro naši dosažitelnou středoevropskou polohu, ale především pro naše lázně, množství a pestrost dosud zachovalých památek, charakter vesnic a městské zástavby.

V nejdůležitější míře je ale přitažlivá celková skladba a proměnlivost naší krajiny, s historickým urbanizovaným vlivem, v usazení staveb do krajiny. Citlivá kultivace a užití krajiny v průběhu staletí vývoje našeho státu do ní vtiskla nejen hospodářské, ale i vysoké estetické hodnoty. Tyto hodnoty byly sice namnoze vážně narušeny necitlivým zacházením s krajinou v uplynulých desetiletích. Bezhlavé scelování pozemků, rušení mezí, remízků a alejí, meliorace, které dostaly oproti původu svého názvu u nás velice pejorativní význam a neblaze proslulé HTÚP (hospodářsko technická úprava půdy) v mnohých oblastech zredukovaly krajinu na produkční plochu, navíc vystavenou erozím a dalším nevládnostem.

Jsou v České republice krajiny proslulé a navštěvované, hory, jižní Čechy a jiné, které mají svůj svéráz a výjimečnost. Plzeňský kraj nebývá uváděn v těchto seznamech, je to i vlivem mnohaleté „hráze socialismu“, záměrně od krásy našeho kraje odpuzující pozornost.

A při tom v západních Čechách je krajina výjimečná ve své pestrosti a proměnlivosti, každý kousek jiná. Pro svou jemnou, ale přece jenom důraznou topografii nemohla být důsledně zničena jako v rovinných oblastech. Naše hory, Šumava a Český les, jsou měkké, zadumané, ale bez dramatické špičatosti, která je zajímavá na pohled, ale obtížná k žití. Naše hory snad nejpomaleji ze všech klesají do vnitrozemí v pozvolných křivkách, připomínajících tělo ženy a lákajících k pohlazení.

Paprsčité vedené cesty z celého kraje k městu Plzni, která je po staletí centrem, jako žádné jiné krajské město republiky, vymezují v krajině výseče jako ze svatebního koláče. I porosty lesů, které ve značné míře determinují krajinný ráz, jsou různé, snad nejrozdílnější v předělu na sever a na jih od Plzně. Smrky, kterými člověk pokryl Šumavu, sestupují do údolí kolem řek, obývaných člověkem tisíce let až k Plzni a tvoří charakteristické kolonády

šedých sloupořadí a nadějnou barvu šťavnatě zeleného jehličí. Na severní straně od plzeňské „rovnoběžky“ převládají borovice. Ty jsou v mládí vzrušené ostrými špičkami vztyčených vrcholů, později se změň v charakteristické obláčky na vodorovných větvích a veselé červenohnědé kmeny, kontrastující s šedozelenými jehlicemi. Korespondují tak s výraznější dramaticčností krajiny kolem Střely a Berounky.

Celkově můžeme říci, že máme krajinu milou, užitnou, líbeznou na pohled, krajinu Bohem navštívenou. Krajinu, která je pokladem, která nám i do budoucna, když si jí budeme vážit, když ji budeme regenerovat a pěstovat, poskytne vedle potěšení i užitek už svou přítivou krásou.

Ing. Karel Drhovský

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň,

foto: Jiří Berger

Regeneration of Area – the Pilsen Region

Medieval Castles are alive

With arrival of the Renaissance comes new outlook on earthly life that influenced the way residences of the nobility are organised. Buildings are adapted for man and his comfort, light enters the house. Out go the inaccessible ancient forests and marshes, in come cultivated fields, countryside is interlaced with passable roads. All this causes the dark, often hardly accessible, confined castles to lose not only their military, but also their useful function and they are left to the ravages of time and thieving hands. At best they are turned into modern dwellings or used as farm buildings. This article familiarises us with development and present state of several important fortresses and castles in the Pilsen Region, such as Castle Horšovský Týn with five circuits for visitors and a park; one of the largest Medieval fortresses Castle Rábí; Moated Castle Svihov; Vilhartice Castle with a unique stone bridge; Fort and Castle in Klenova and baroque Castle Bezdrúžice.

page 6

Reconstruction of the Regional Council Office of the Pilsen Region

The building in the centre of Pilsen by architect František Roith, dating from 1927, was constructed as Finance Office. The wings of the building occupy three sides of block of houses; one of the courtyards is arranged as a car park with cultivated green areas.

Later the building became an office of the Regional Council and was at the time elevated with an addition of a fifth floor, not visible from the street level. Apart from that, no further fundamental changes were made, reconstruction consisted of rebuilding of sanitary installations and lifts, renewal of a majority of distribution networks, complete replacement of floors and all doors including door frames. On the outside of the building, the crumbling sandstone base was replaced with granite of a similar colour and artistic decorations of the façade (two allegoric figures, national coat of arms and medallions depicting ducats) were restored.

(The site is proposed for a listed building)

In the past, a visit of the building was perceived as rat-

her unpleasant occasion, reconstruction has restored its distinguished, representative appearance and thus enriched the whole town with an architecturally notable public building.

page 13

Regeneration of Housing Estates

is one the most important tasks the town of Pilsen devotes its attention to.

The housing estates from the period of the 70s and 80s have rather unfavourable environment. Dreary grassy areas full of weeds often substitute urban greenery, many of civic facilities, especially those of non-commercial character are absent, parking and garage spaces totally inadequate.

The main target of the Plan of Regeneration of Housing Estates lies in gradual elimination of shortages, reclaim of green areas, repairs and additions to the urban ground level, finding of space for missing civic facilities, parking and garage spaces.

The town of Pilsen considers this task to be essential and therefore invests considerable amount of money into it. Moreover since 2001 Pilsen is attempting to obtain a subsidy from the Program of Regeneration of Housing Estates declared by the Ministry for District Development.

Shortage of parking spaces is already reduced due to works that commenced on construction of multi-storey car parks by some private investors.

Projects of regeneration of Housing Estates Kosutka and Vinice were approved by the Council of Pilsen Town already in 2001 and so fulfilled the essential condition for obtaining a state subsidy. Out of 70 districts only 16 were successful and 70 millions of Czech Crowns were divided among them. Pilsen was not one of them as it was considered to be a progressive and relatively rich town with a low percentage of unemployment. Following the disastrous floods of 2002, the Program was interrupted and renewal is expected in 2004.

The process of regeneration of the housing estates will eventually spread to include the buildings. We have

already noted warmer appearance of the houses with a new detail and more prominent colour scheme that adds a spark and brightens up a formerly bleak environment.

page 14

Building of the West-Bohemian Museum in Pilsen

For the 120th anniversary of its founding in 1998, the historical building of the West-Bohemian Museum in Pilsen celebrated a gala reopening. Museum is an integral part of the town centre panorama. Its corner location, oblique to right-angle chessboard of the town's ground plan and overall attractiveness augurs the extraordinary quality of collections there. After humble beginnings, the museum burgeoned at the turn of the 19th century under the directorship of architect Josef Skorpil, author of architectural design and project of the building.

Neglect of building under the communist rule led to a devastation of the house and collections. Improvement began in 1985 when the main problem was a repair of roof and joists. The shortage of materials and skilled craftsmen threatened total devastation. Reconstruction therefore was limited by available resources, so firstly a flat roof was erected and then the old roof dismantled. Joists were replaced by steel and covered with copper sheets in small templates. After 1990 started works on the interior of the building. The objective was a technical and artistic rehabilitation of the original style. At that time the old craftsmanship re-emerged and the repair of the museum building was divided into two time stages, as if coming from two different worlds. In the 1991 the facade was repaired including the replica windows and new communication towers were erected.

In the basement, originally only technical, was placed the town's armoury with a collection of medieval fire-arms, the largest in the world in urban environment. Also in the basement is a cloakroom. On the ground floor is a lecture hall with excellent acoustics and

a modern audio-visual technology, also a museum library with a reading room. The library has about 70 000 volumes, among them a collection of medieval manuscripts including so called Pilsen Hymn-Book, first editions, old printed volumes, precious volumes and artistic binding. Second collection comprises about 4000 volumes of regional, mainly specialist literature, especially pilsensia. Built-in floors with library counters and spiral staircases harmoniously complement the original furniture. Remarkable are the wooden spiral staircases.

On the landing of the main staircase sparkles restored Maidens War, 16 metres long relief by sculptor Vojtech Saff from 1900.

The monumental glass panels were restored in the large windows, previously damaged by an exploding bomb at the end of the World War II. The stairs are decorated with brass lamps, some renovated others are new copies.

On upper floors are an exhibition hall with a large glass ceiling and imposing Jubilee Hall for occasional exposition.

In the future we expect reopening of historical art collection that will be installed in original impressive wooden cabinets from 1903–1913. After that the work will start on collection of natural history and historical collections including archaeology. Final deadline cannot be estimated, we can only wish not to exceed 15 years from the start of renovation. It took that long to our ancestors to erect and furnish the building – from 1898 to 1913.

page 16

Great Synagogue in Pilsen

Great Synagogue, for more than hundred years stands in a row of houses in the town centre, but as if isolated and exclusive - witness of significant decisions or guardian of the memory of cruel fate of the Jews.

The synagogue was erected in the late 19th century when there were over 2000 Jews living in Pilsen, emancipated as other citizens. Original design by architect Fleisher from Vienna was not implemented.

After the plans were reworked by Pilsen architect Emanuel Klotz, the building was handed over to well known Pilsen builder Rudolf Stech. The draft of the ground plan of triple aisles was kept but the appearance was changed. The towers were lowered by 20 metres and instead of a Gothic style the Romanesque was employed, complemented by oriental ornamentation. The Stars of David, crowning the tops of domes of the towers were hidden at the beginning of the War and later found in the boiler house under coals.

At the beginning of the World War II the synagogue should have been destroyed, as were many others. It was

obviously saved by its position in between dwelling houses and also by the need to store confiscated possessions of the Jews. During the liberation of Pilsen by the American forces, the towers, where the German soldiers had a machine-gun base, were hit. The damage was visible until 1985. Last bullet was kept by restaurateurs on the very top of the synagogue's gable and placed in the carved stone tablets of the Ten Commandments right next to "Thou shalt not kill!"

After the War the Synagogue was returned to the Jewish Community, however its capacity for 1300 visitors proved to be too large and also there was not enough workers to maintain the building adequately. Gradually all worship and meetings were relocated elsewhere and the Great Synagogue was closed.

Attempts at restoration date back to the 1980s. A variety of utilisation were put forward and because the idea of a Jewish Museum did not find favour with the town's mightiest, other possibilities were explored for use such as concert hall, gallery etc. Financial support was not found and the Synagogue fell further into disrepair.

Radical change came in 1995 when extensive works started on external cladding of the building. By 1997 three stages of works were completed with aim to restore and complete the refurbishing and preserve the frescoes. On 11 February 1998 the Synagogue was open to the public. Since its reopening a number of cultural events and exhibitions were held there. Despite that there still remains a need to finish further works.

On 20 September 1998, the festive day of Rosh Hashanah, the Jewish New Year, the Congregation celebrated the first religious service in the Great Synagogue in many years.

page 18

Reborn Prague suburb of Pilsen-Petrohrad

Petrohrad is a quarter in Prague suburb, founded in the second half of the 19th century, together with arrival of the railway, to provide accommodation for railway employees. Majority of sites provides an example of contemporary building style without any specific artistic merit. Almost to the end of the 20th century the quarter was regarded rather as a poor part of the town, destined for redevelopment. Fortunately, this did not happen, so in today's process of regeneration are hidden values are "discovered" and next to them new ones are created. Next to the important transport building Lobežská - U Prazdroje with a bridge Nad Nadrazim was constructed the Centre of West Bohemian Energy (ZCE). The glass panels of rounded corners of architecturally distinctive building of this company mirror the new, high quality urban structure.

With extra care was followed architectural approach to all bridge designs. The bridge is partially directionally divided and curved in both planes. Supporting structure is made of steel girders with harnessed slab of reinforced concrete; eight fields have a span of 31–58 metres. Both constructions give the area an entirely new dimension.

page 20

Renovation of Municipal House in Pilsen

In the place of a demolished medieval town fortifications originated in the 19th century a circular park. Along its periphery were built monumental representative buildings such as theatre, museum, post office, savings bank and others. One of the most important was the Municipal House, a centre of all cultural and social life of Pilsen. It was built by a Municipal Society in 1901 after a project by a distinguished Czech architect Alois Censky, who then worked in Pilsen as a specialist lecturer. The site in a continuous built-up area is divided by an internal atrium into two parts. In the front is next to an elongated entrance hall a cafeteria and monumental staircase leading into the upper floor where are small salons. Rear part with halls is joined onto the garden where is music pavilion, bowling alley and so on. The atrium has a glass roof and used to house a billiards hall. Front of the building and internal spaces have a rich relief and pictorial decorations. The building is in a Neo-renaissance style with some Art Nouveau details.

As a consequence of social changes after the World War II, the Municipal Society was dissolved, its property handed over to the Communist Party a later rented to the Skoda factory. Unqualified works and neglected basic maintenance in the following years seriously damaged the building. In 1999 Representatives decided to acquire the site into the town's ownership and started with renovation and rehabilitation. Fragments of original state were found in black & white plentiful photographic and archive documentation and from these were possible to work out a project. It was necessary to construct a new ceiling and during the entrance hall renovation it was possible to build a small theatre in the basement.

Unsuitable additions were removed and all building details were restored or replaced by replicas. The cafeteria was completely renewed, including the restoration of the wall paintings. Unique mechanism of lowering the windows into the basement in the summer months was conserved and one of these was, as a technical relic, restored and put into operation. Areas renewed in the first phase were ceremoniously handed over on 1.10.2002 to the public. In the nearest future the

hall area will be restored and after that the garden with small wooden architecture.

page 22

Chamber of Economy Pilsen

The Chamber of Economy in Pilsen got its present form in 1993. It unites, on basis of voluntary membership, companies and businessmen from varied lines of business. Professionally related members have the opportunity to meet in specialist sections, which are also advisory body of the executive board. This year, when the Chamber celebrates 10th anniversary of its founding, there are six such working sections: Transport, Ecology, Energy, Construction, External Relations and Health. Since the recent setting up of the Regional Chamber of Economy of the Pilsen Region, the activities are gradually expanding into a regional level.

page 25

West Bohemian University

State Universities in the Pilsen Region are today represented by the West Bohemian University and the School of Medicine of Charles University. In 1945 was founded the School of Medicine of Charles University, in 1948 Teachers College and in 1949 Colleges of Engineering and Electrotechnology. The last two named colleges formed together the West Bohemian University (ZCU).

The University has seven departments: Applied Science, Economics, also with a seat in Cheb, Electrotechnology, Humanities, Teachers' Training College, Law School and Department of Mechanical Engineering. At present the University has more than 13 thousand students and employs more than 1700 employees. The University is not only important as an institution of further education but also as a centre of research and development.

page 26

Zruc-Senec

The parish is situated 7 kilometres north-east of Pilsen. Since 1990 are gradually being installed sewage system, water supplies as well as repairs to communications. In 1991 the name was changed from Zruc to Zruc-Senec.

In year 2000 was completed gas mains network including closing down large coal fired boiler houses, which in turn contributed to improved environment. Advantageous location of the parish in close proximity to Pilsen but away from main roads is manifested in considerable interest in construction of family houses in quiet and pleasant environment. At present the parish has 1000 family houses, 250 cottages with 2500 inhabitants. The future of parish Zruc-Senec is outlined in urban study with outlook for creating suitable localities for housing and business.

page 28

Tremosna

The town Tremosna lies approximately 9 kilometres north of Pilsen in a wide gradual valley through which flows a brook called Tremosenka. Origins of Tremosna go back to the 12th century. The face of the parish started to change slowly as from the 19th century in connection with development of mineral mining and industry. At the end of the 19th century started development of the glass and ceramic industry. In the northern part of the parish among the newish developments noteworthy is a new school building, constructed by Pilsen firm Muller and Kapsa in 1894, the building of the Czech Savings Bank No 7 and utilitarian apartment house No 18. From the house No 51 was by the Citizens Society Exodus rebuilt a multipurpose house with rehabilitation, accommodation and education facilities for the disabled. They are manufacturing a small ceramic objects, organise cultural events, Holy Mass is held there and activities by other organisations. Among interesting sites is the newly reconstructed Art Nouveau building with a pharmacy No 200, built for pharmacist Kubat in 1910.

page 29

Kralovice

Kralovice is situated 40 kilometres north of Pilsen. Founded in 1183, was raised to a level of a town in 1547. Became a centre of agriculture and crafts, later even small-scale manufacture and since the middle of the 15th century a seat of the district council. Symbol of the town's prosperity was a construction of a number of public buildings and expansions of development outside the historical centre during the first half of the 20th century. Since 1949 the seat of the district council was relocated elsewhere. Kralovice however remain the natural

centre of the district. This function noticeably increases after 1989 when also commences a new era of cultivation of the town and in 2003 Kralovice becomes a town with an extended sphere of activities. Recent examples show a reconstruction of the "Liberation Square", reconstruction of the pre-war seat of the Kralovice district into a Municipal Office with an extended sphere of activities, or a newly constructed building of the Offices of Finance.

page 30

Nectiny

At the present time the parish is undergoing a period of renewal. During the twelve years a reconstruction was carried out on a majority of properties belonging to the parish. Built was a sewage plant, sewage network, solved was the lack of drinking water during the summer months, assured network of public utilities, telephone and public transport. Prepared is a zone for business, housing stock has been partially enlarged and further steps are prepared to develop and stabilise the area. Despite indubitable success in reconstruction of Nectiny region a lot remains still to be done. The main aim is to ensure the living conditions for local people. Therefore it is essential to understand the whole region in its context, to develop and to look after all that is valuable there.

page 31

Tlucna

Origins of the parish go back to the beginning of the 12th century. At first, probably agricultural parish it later developed mining industry. At the beginning of the 1960s, the parish built a new, well-equipped swimming complex, at present there is a large building development. Tlucna has a gas supply network, a new sewage plant shared with neighbouring villages of Nyrany and Vejprnice, in progress is construction of sewers, reinforcement of local communications, building of pavements, construction of family terraced houses and apartment blocks. There is a gymnasium with handball hall or five-a-side football (for hire), a pleasant sheltered housing for 15 citizens in need and a nice nursery school. Also established was a bus line of public transport of Pilsen town. In 2003 the parish Tlucna celebrates 888 years of its origin. More information is available on Internet page www.obecni-urad.net/tlucna.

page 32

Prestice

Town with seven thousand inhabitants joined with a part of a nearby Skocice, Zebrovice and Zastavka, lie in a picturesque valley on the left bank of the river Uhlava, about 15 kilometres south of Pilsen. First written document mentioning Prestice appears in 1226.

Elevated to a town in 1525 by King Ferdinand I, was at the time also granted its coat of arms. In the 18th century Prestice belonged to the Kladruby Abbey, that erected here a baroque cathedral of Ascension of Our Lady, a dominant feature of the town. Development of the town was to a large extent influenced by construction of the railway in 1874. Period of the First Republic brought about a huge building boom. Apart from family houses were built also large office buildings such as District Council, District savings bank, District Health Assurance, District Court, Post Office and a new gymnasium. Development after the War was a typical example of degradation of the seat. Everything was dissolved, starting with District Offices and finishing with schools and museum. After 1989 starts a period of a considerable new development, in attempt to restore the tradition of important centre in southern Pilsen region. Recently reconstructed are buildings of the Municipal Council Office and Finance Office and also a new school was built.

page 33

Dobransy

Town Dobransy is one of the oldest historical seats in the Pilsen Region. Political and economical changes that emerged in society after year 1989 influenced the entire future development of the town. The town representative decided in June 1993 to join the Program of regeneration of town monuments and protected zones and to work out a program of regeneration. Constructed were new engineering networks, installed gas-fired boiler houses, enlarged Sewage plant, new sheltered housing scheme, housing development and other. During the last decade the town acquired a new face, it became more beautiful and for the tourist industry more interesting. Among the most important monuments in town are the churches of St Vitus and St Nicholas and a historical Town Hall.

page 34

Strizovice

The parish of Strizovice lies in the Pilsen Region, 20 kilometres south of Pilsen and 9 kilometres south-west of Blovice. Originally our parish was founded by the Nepomuk Abbey at the beginning of the 13th century. At the present time there are 344 inhabitants. The parish has a supply of gas and water and this year will commence a construction of a sewage plant. The parish has a rich social life. Very active are the fire fighters, Sokol and the newly established Cycling Club. The plans for the future years include a repair of pavement and public buildings, construction of eight attic rooms above pub to be used as tourist accommodation and setting up a camping site.

page 36

Nezvestice

Parish Nezvestice originated in the middle of the 14th century under the foothills of wooded Brdy Mountains, on the confluence of the river Uslava with brooks Bradava and Olesensky. In the centre of the parish rises since the middle of the 14th century church of All Saints with number of gothic elements. In 1872 was built a bridge across Uslava that became a connection with other parishes in the region below Brdy. Important role for development of the parish and its appearance had the construction of the state railway line Pilsen - Ceske Budejovice in 1867 and the Czech Commercial Railway, so called "Mirosoška", completed in 1883, when the station building was also completed. In 1963 the line was electrified. In 1903 was constructed a building of the primary school, later modernised and today attended by pupils from Nezvestice and neighbouring parishes. At present a sheltered housing development with 19 accommodation units is under construction.

page 37

Rokycany

Town Rokycany has 15 thousand inhabitants, the first written mention comes from year 1110. Dominant features are the Church of Our Lady of the Snows from the 12th century, the Town Hall from the first half of the 18th century, column with a statuette of Our Lady and a fountain in the main square. The centre of the town was in 1992 declared a protected zone. In town is also

an observatory, the only one of its kind in the region and a Museum of Dr Bohuslav Horak specialising in ironworks and palaeontology.

A reminder of meeting of American and Soviet armies during liberation of our state are a monument and a permanent museum exposition. In the last two years were completed a construction of a swimming pool and a new sports complex.

page 38

Hradek-near-Rokycany

Young, green town of Hradek lies in the valley of Padrský brook in the middle of a picturesque wooded countryside between the hills Zdar, Kotel and Hradecký, less than six kilometres east of Rokycany. The surrounding country is famous for its long tradition of iron and steel works and industrial manufacture. Even today Hradek despite its "green" character remains an industrial town. Even new important companies such as Monteferro or Borgers are here offering new employment opportunities.

With passing years the town has grown as the local iron and steel works built housing estates for their employees. Considerable is also the development of co-operative housing and construction of new family houses. To improve the living conditions, gas mains and sewage system were installed in a major part of the town. There are also a sports stadium, handball field, swimming pool, civic house, library and a charming open-air theatre. Surrounding countryside is a sought after tourist locality and a paradise for fishermen and mushroom pickers.

page 39

Dobriv

In hardly any West bohemian parish shall we find so many delightful relics as in Dobriv. Here are some well-preserved relics of the old Brdy region ironworks, and of folk architecture, here is also a unique lime tree-lined avenue and some rare trees. For its outstanding cultural and historical value, the Ministry of Culture of the Czech Republic declared the centre of the parish a protected historical zone. Well preserved folk architecture in the parish is represented by 27 timbered houses, 8 timbered barns and other buildings of interest. Biggest magnet for visitors is the water-powered ironworks, listed as a building of first category in the world list of UNESCO. This unique relic from the 16th century has well preserved original interior machinery – small hammers, two large hammers, scales for weighing iron, fur-

nace and shears for cutting iron. Machinery is powered by water using waterwheels and transmission.

page 40

Spalene Porici

Town regeneration has been under way here since 1990. Renewal of the town started with installation of infrastructure. In 1992 the centre of the town was declared a protected zone. The restoration was then first of all directed at cultural real estate. The church of St Nicholas was repaired, as was the baroque deanery. The biggest problem posed a regeneration of dilapidated deserted renaissance castle from 1617. One of the first restored sites was a picturesque Jewish cemetery. Following a request by the town, other buildings were designated a real estate cultural monument. Thus saved from demolition was a former Jewish merchant house No 161 - today restored as Joachim Lewidt's Pension and a Wine Bar with a unique preserved black kitchen, also a former brewery in house No 2 and timbered folk house No 138 next to the presbytery - today used as tourist information centre. After salvation of cultural monuments it was possible to start regeneration of public places in the protected zone. Regeneration of individual streets aims at preservation of the town's character and enhancement of its atmosphere.

page 41

Blovice and Uslava Region

Town Blovice has a long tradition. First mentioned at the end of the 13th century, towards the ends of 14th century it is already referred to as a small town. Blovice is a natural historical and cultural centre of the region in the catchment area of the river Uslava, about 23 kilometres south-east of Pilsen. The most important monuments are the church of St John the Evangelist from the 14th century, castle Hradiste built in the style of English gothic, Rausar's house No 148 built in the Empire style or latter day neo-classic houses in the main square.

Near the centre were in the 1980s and 1990s built several prefabricated houses. At the turn of the millennia were constructed further three apartment blocks creating thus further 54 housing units. Also built was a sheltered housing unit where at present live 34 people. The building of primary and grammar school was completely reconstructed in year 2000 when was also landscaped the school grounds. The Uslava Region consists of 14 parishes: Blovice, Borovno, Dražkov, Chlum, Chocenice, Jarov, Letiny, Sec, Strizovice, Unetice, Vlctejn, Zdemyslice, Zakava and Zdirec.

page 42

Bezdruzice

This parish is connected with the name of well-known Czech humanitarian, composer, musician and explorer Christopher Harant of Polzice and Bezdruzice, who was a member of nobility owning the local estate. Of great importance and best-preserved part of the small town is a perpendicular main square with the castle as its dominant feature. Historically invaluable are also the houses on the south side of the square. In the south-east of the small town stands a former synagogue.

Next to the castle, the most significant monument of the small town is the church of Ascension of Our Lady. Castle Bezdruzice is a dominant and integral part of the parish and is a national cultural monument. It was constructed as a fortified castle in the 13th century. There is no surviving inventory of the period interiors, only a number of historically important elements, for example gothic vaults, frescoes, castle chapel or renaissance portal of the tower staircase. Present owner of the property, BAYTON SERVICES LTD, started with an extensive reconstruction of the castle in 1999. In 2003 part of the castle will be open to public, visitors will be able to see exhibition of contemporary Czech glass works and exposition about Christopher Harant of Polzice and Bezdruzice.

page 46

Svetce-near-Tachov

Riding School in Svetce-near-Tachov was built by the owner of the estate General Alfred Windisgraetz during 1858-1869. In this expansive building, constructed only for the needs of equestrian sport and horses, though the comfort of guests was not forgotten. The riding school is built in the Renaissance and Romanesque styles. Unique roof timbers above the riding hall, measuring 20 @ 40metres, are very subtle and technically perfectly executed. The riding school in Svetce-near-Tachov is next to the Viennese Imperial riding School the biggest in Central Europe. In August 2000 started recovery works on the site.

page 47

Bor-by-Tachov

Small West Bohemian town Bor lies in the Tachov district, about 20 kilometres from the German border.

The town has a number of historical monuments: neo-gothic castle, deanery church of St Nicholas, Loretto chapel, hospital with gothic chapel of St John the Baptist and Town Hall with neighbouring Manor House number 286.

Today the town, with further 21 villages that go with it, has over 2500 inhabitants. There we find a primary school, agricultural college, two nursery schools, health centre with pharmacy, cinema, bank, and a number of shops; sportsmen make use of the gymnasium, tennis courts or local stadium. Recently a gradual reconstruction commenced of Bor's historical monuments – the church of St Nicholas, Town Hall and the Manor House have been repaired and works continue on the Loretto chapel and the Castle complex.

page 48

Straz

Little town of Straz, as its name meaning Guard suggests, is a place where in the Middle Ages used to be a guarded state route leading from Pilsen to Bavaria. First written mention came in 1331. During the Hussite wars Straz and surrounding area were largely destroyed. Later arrived a large number of new inhabitants from Bavaria. At that time Straz was mainly connected with metal mining. After the World War II the German inhabitants were resettled. Today there is a prosperous timber industry. Among local ancient monuments are the churches of St Wenceslas, St John the Baptist and a pilgrim church of the Holy Spirit, with a medicinal source in its neighbourhood.

page 49

Domazlice

Domazlice, with its characteristic elongated Main Square and houses with picturesque arcades and two dominant towers, belongs amongst the most important protected historical towns in the Czech Republic. The oldest history is connected with customs point, set up on an important merchant route from Regensburg to Bohemia already at the end of the 9th century. Its German name was Taus, Latin Tausus. Sometime during the 1262 to 1266 the King Premysl Otakar II elevated the market settlement to a town. The attractiveness of Domazlice Region is maintained by national costumes that are still worn and every August are held there Chods celebrations following the old tradition of St Lawrence fete with High Mass celebrated at the chapel of St Lawrence on Vesela Hora. Today Domazlice has 11

thousand inhabitants, is situated about 60 kilometres south-west of Pilsen and since 1.1.2003 as a municipality with extended sphere of activity became a centre of administrative district. Among the most important ancient monuments is a Deanery church of Our Lady, Augustinian abbey with a church of Ascension of Our Lady, or Chod castle.

page 50

Pobezovice

You will find the town Pobezovice near the Bavarian borders at the foothills of the Bohemian Forest. Contemporary Pobezovice represent an administrative and economic centre including a wide area. Noteworthy cultural monuments among others are a statue of St Johann Nepomuk by Jan Brokoff, column with a statuette of Our Lady, the church of Ascension of Our Lady, presbytery, originally with a double door and a Jewish cemetery. In 1995 a protected cultural zone was designated in the town and in the local castle a demanding, long-term reconstruction in currently in progress.

The town is surrounded by beautiful scenery, enticing tourists to take walks or cycle ride. In the neighbourhood is found a number of cultural monuments closely connected with a history of settlement of the Bohemian Basin since the prehistoric time - Milavec culture, through the Celtic influence – Tasnovice, to the well known traditions of the Chods – Postrekov and Domazlice.

page 51

Klatovy

Important town of the Pilsen region successfully devotes itself to regeneration of historical zone and to renovation of former military site. The centre of the town's historical zone forms the oldest part of the town defined by city walls together with several other localities. In the 1990s started extensive regeneration. Among the first works were renewals of the rooftop of the Church of St Lawrence, reconstruction of gymnasium and of the Regional Museum. In 1996 the town's representatives agreed the Program of Regeneration of Klatovy Town. It contains first and foremost a tenet of systematic nature and complexity. Significant is a consideration to finding an optimal future function for sites with previously different purpose.

One of the first schemes was a reconstruction of communications in the town centre and adjacent localities. It was decided that except the main through roads, all other originally medieval streets would be cobbled. At

the same time the streets were resurfaced, the technical infrastructure was renewed in order to avoid faults and further disturbance of finished surfaces. This action started in 1996 and was basically finished in 2002. Further steps taken were a revival of the town's wells, reconstruction of the square and several historical houses, renewal of baroque pharmacy, conservation of mummies in the catacombs and reconstruction of the Klatovy Town Hall. No less important for the town is the gradual revival of the extensive complex of buildings whose centre forms a baroque Jesuit College.

Here was relocated the Town Library.

Great city-planning problem of Klatovy was a transformation of an abandoned military site. These were frequently concentrated into relatively large closed units that were usually mechanically wedged into the built-up area or bordered on the edge of it. The Klatovy town was faced with this task in 1993, after the army left the Machnik Barracks. The site also included living quarters and technical sections. Firstly the proprietorship and legal matters had to be sorted out. The second task was urbanistic. However it had to solve several partial questions. Foremost, to find most suitable functions for newly reconstructed barracks. Moreover to find a method by which a formerly isolated area would be opened to the town and become integrated. Lastly, to find sufficient funds. So a school with modern equipment and a dining room found its place there, new housing estate is presently under construction. So emerges in Klatovy a new, quite unique locality that is no longer an artificially closed area, though its boundaries remain clearly defined.

page 52

Chudenice and Chudenice Region

Parish Chudenice lies 15 kilometres north west of Klatovy. After 1989 there commenced a gradual regeneration of the parish and its surrounding countryside, declared in 1996 a protected nature zone. Gradual regeneration is in progress on private houses and public areas, Old Castle and surrounding natural and historical objects of interest. The chapel of St Anne underwent reconstruction during 1988 - 1991. The church of St John the Baptist is the oldest building in Chudenice; its present building material dates from the 14th century. This year with the help of parish contribution a demanding restoration of 19th century organ was completed. Parish Chudenice consists of five villages and settlements. While in Chudenice one can see a large number of stone built examples of folk architecture, in the neighbouring parishes, especially Luzice and Bezpravec, folk architecture is sometimes timbered.

The forest complex Zdar is literally interwoven with relics, onto it is linked an English country park around

an Empire style chateau Lazen. Perhaps most frequently visited tourist attraction in Chudenice is an arboretum American Garden, founded in 1828 as an ornamental nursery garden. In the neighbourhood of Chudenice are further objects of interest, such as a ruin of castle Pusperk or remains of old castle Ruchomperk.

page 56

Svihov

Svihov, town with 1540 inhabitants, whose origins go back to the 12th century, is situated not far from Klatovy. There in the 15th century started a construction of a castle that is today one of the most beautiful castles with a moat and an ingenious defence system. Other landmarks of Svihov are the church of St Jilji, church of St Wenceslas, small church dedicated to St John the Evangelist or the Town Hall.

Point of interest is also the Jewish cemetery, a reminder of once a large Jewish community.

Advantage of Svihov lies in a good connection with environs by road and railway. Condition of future development of the town depends on resolving problem of technical infrastructure. In 1997 gas mains network was installed in the area of Svihov. The biggest problem that faces infrastructure development is installation of sewage plant. In September 2002 a devastating flood hit Svihov and as consequence of this, apart from other damage suffered, 14 family houses had to be pulled down. Further development of the town is greatly influenced by nearly completed land plan of the town that incorporates developing areas of basic infrastructure, construction of 14 family houses and an industrial zone. Since 2001 work already started on reconstruction of public open spaces such as TG Masaryk Square or E Benes Square. In the town a construction of apartment blocks is currently under way. 32 new flats and 4 apartment blocks will be completed in the vicinity of the castle in 2003, construction of 14 family houses in the locality is also under way. The town is also supporting tourism by introducing a network of cycle paths.

page 60

Cervene Porici

The parish of Cervene Porici lies 15 kilometres north of Klatovy town. There you find a renaissance castle erected in 1611 in place of older fortification from the 14th century. To the castle belongs a chapel of Sacred Heart from the early 18th century, repaired in 1992 with the parish funds. The repair was based on a complete reno-

vation of the roof covering, new roof timbers in the turret, including covering with sheet metal and landscaping of the surrounding area. In 1994 was repaired a shrine in front of house no.78.

In year 2000 started a long awaited reconstruction of the fire station including the entire access area. From the funds of the Program of Renewal of Rural Areas were guaranteed financial means for restoration of a statue of St Johann Nepomuk. Expert restoration was carried out in spring 2001.

page 64

Mecin

Mecin lies in a wide basin of the gently undulating Sumava country in the north-east Klatovy district, 476 metres above sea level. Administrative area of the Municipal Council consists of six cadastral areas with eight localities where at present lives 1100 inhabitants. Relatively long distance from the major communication routes was the main reason that Mecin never developed into a larger conurbation and kept instead its village appearance. At the beginning of the 1990s a reconstruction was started of a rather dilapidated Town Hall, a neo-renaissance building by Pilsen builder Ferdinand Kout, dating from 1908, repairs of the façade of listed parish church, baroque presbytery with a neighbouring old school.

During the last decade of the 20th century were in the whole region carried out repairs and restoration of other monuments – village chapel in Nedanice from 1865, two baroque sandstone statues of St Johann Nepomuk in Mecin and in Petrovice.

With a grant from the Program of Renewal of the Countryside, supported by the Ministry of Rural Development and the Environment Agency, actions to improve the environment included landscaping of the village green in Petrovice, revitalisation of a pond in Mecin and of countryside section in Radkovice. Also repaired was the building of primary school and in the year 2000 a new gymnasium was built in the vicinity, not just for the use of the school but for sport activities of the whole region. Mecin is gradually acquiring prerequisites to become a cultural and social centre of the wider neighbourhood and when essential facilities for tourists in the countryside are developed, also an environment for their recreation.

page 65

Gallery Klatovy/Klenova

This article brings you an interview with Marcel Fiser, director of Gallery Klatovy/Klenova. The rooms of the

Gallery of Modern Art are situated in the exclusive environment of historical grounds including medieval fortress and castle. Klenova attracts visitors not only to the gallery but also offers invaluable architectural heritage and exposition of history. Restoration works started in the grounds in the 1990s but struggle due to insufficient financial support.

The gallery, apart from the fortress and castle, also owns other properties, for example granary, farmyard, villa, forests and fields among others, utilisation of these is still being discussed. The granary will be used as an exhibition hall and in the villa, after reconstruction, will be held workshops for artists from the whole world. The farmyard will most likely be used as depository. The employees of the Gallery endeavour to offer their visitors, who come in great numbers, a truly varied program.

page 66

Nyrsko

Original settlement came into existence here next to a ford across the river Uhlava, on a merchant route from Bohemia to Bavaria, and served as a collection point for levying duties. Since the 14th century originated the Castle Pajrek, guarding the entrance into the Nyrsko valley.

Through this area runs an information circuit with several routes with varied levels of demand. Apart from the ruin, the circuit leads past Woodland Theatre or Bird Sanctuary. With the end of the 19th century comes to Nyrsko expansion of industry, particularly manufacture of spectacles and also very important for the town was railway line Pilsen-Nyrsko.

Among local monuments belongs the church of St Thomas with its baroque altar, the building of the municipal office from the year 1907, several houses with baroque gables in the square. Near to Nyrsko one can also visit Jewish cemetery, remainder of once a large Jewish ghetto. In the years 1965-1969 a dam was built 2 miles from Nyrsko, predominantly as a reservoir of drinking water supplying Klatovy and Domazlice region. Tourists can explore plentiful tourist routes and cycle paths, sports complex and in winter a ski slope with drag lift. Information about the town and its life is also available on Internet pages <http://sumavanet.cz/nyrsko/>.

page 68

Planice

Town Planice lies in the northern part of the Sumava Ridge, 15 kilometres east of Klatovy in a protected area

of the Nature Park "Planice Ridge". Since the year 2000 a multipurpose sports complex opened to public. It has three courts with artificial surface and flood lighting for ball sports - tennis, five aside football, baseball, volleyball, basketball, handball and others. Here takes place the Championship of the Czech Republic in baseball. Following the construction of new accommodation capacity in 2002, the complex now hosts meetings of sport organisations of the whole Pilsen district. For these and other purposes is used Sport Pension Santa Fe in Planice with a 50-bed capacity, full board and relaxation facilities - sauna and jacuzzi. Also Hotel Pavlicek with 15-bed capacity offers full board.

Here you can visit museum of a native of Planice, the inventor in electronics Frantisek Krizik. The areas surrounding Planice is very interesting for tourists. For the lovers of water sports there are ideal ponds with camping sites in nearby Hnacov and Valcha at Zavlekov. (4 km and 7 km from Planice)

page 69

Chanovice

During the past fifty years, Czech rural life went through fundamental changes. Mechanisms in agriculture, finance, social and other areas, functioning for centuries were changed either deliberately by a political influence of the communist regime or by natural development. Political pressure, new lifestyle, destruction of the rural traditions and property interventions was the reason for people leaving villages for towns. Results of this were deserted houses, neglected land, tumbling down farmyards, and dilapidated cultural monuments. In the last decade attempts have been made to enliven the rural areas and to bring full life back to the villages. Aid programs are emerging not just from the Czech side but also from the European Community.

To uphold and to develop rural activities is a target of the parish of Chanovice. There is an advantage in the presence of a prosperous local timber firm offering employment to many. Although even here it is essential to look for other activities that would lead towards renovation and utilisation of existing sites, preservation of the nature of the landscape, discovery of local sources and protection of the environment. The largest project of protection and renewal of local sources is restoration and utilisation of the castle grounds in Chanovice with all its extensions.

The castle grounds Chanovice, registered under number 241 in the register 2974 in the List of real estate monuments of Klatovy district, belong according to the National Office for Protection of Ancient Monuments in Pilsen, to the most interesting and important historical monuments in Klatovy district. Historically vast complex

comprises of the castle building, tripartite groups of farm buildings, forecourt of farm buildings, English park, parish church of St Cross, granary, village chapel and well-preserved village green.

The castle was allotted to the parish of Chanovice by a decree in 1945 and in 1947 it became a primary school. This utilisation of the site ensured a regular maintenance of the building and averted the danger of the castle falling into disrepair as happened to a number of castle buildings in the south-east Bohemia. Also within the allotment came a large parkland measuring almost 3 hectares (1 hectare=2.47 acres). The remaining castle grounds were divided among the villagers mainly for farming activities. Following the collectivisation of agriculture, the new owners were obliged to place this property into a co-operative that administered the site without any major investment into repairs or maintenance. In the 1980s the co-operative abandoned the castle. In the meantime some of the villagers were forced to make a gift of the property, previously allocated to them, to the State, who then became a co-owner of the entire site.

Dismal state of the agricultural buildings forced the rural council in 1990 into a decision to repossess the entire site and as a sole owner to guarantee that the grounds would be used as one unit for social, educational, cultural and recreational purposes. This intention is incorporated into the regional planning documentation of the parish compiled in 1992. At present the parish of Chanovice is the sole owner of the grounds.

In 1994 the parish of Chanovice re-appraised new utilisation of the castle complex and put forward a plan of reconstruction and rebuilding. The plan is not an end in itself, it promotes local activities and activities of the museum in Klatovy, that since 1994 on land given to them by the parish, displays an exposition of folk architecture as a project to protect endangered folk buildings in the area.

page 70

Middle Sumava

Special-interest group "Middle Sumava" was founded five years ago with the aim to resolve some problems while safeguarding permanently manageable development of the countryside. Founding members are the villages Besiny, Hartmanice, Hlavcovice, Petrovice-near-Susice, Velhartice, Hradek-by-Susice, Kolinec, Mokrosuky a Vrhavec. Microregion occupies an area of 261km². With 7777 inhabitants, it belongs to the least populated areas with average population density of 30 per km². (1sq kilometre = 0.39 sq mile)

Middle Sumava, as is suggested by the name, encompasses a vast area of Sumava foothills and partly reaches

into a protected landscape area and the National Park Sumava.

Whole region is rich in natural resources and attractive for tourism. Beautiful scenery, undisturbed nature and rich historical roots, this is the common denominator of the strip stretching from south-east to north-west between towns of Susice and Klatovy.

page 72

Vrhavec

Vrhavec lies along the main road on route from Klatovy to Zelezná Ruda, about 5 kilometres from Klatovy town. The village spreads across a valley through which runs brook Drnový and which is edged on east and west by gentle hills. Local unbroken terrain is suitable for undemanding cycling and for that reason several cycle tracks were created. In the framework of the Regional Plan a main cycle path joining Klatovy with a network of cycle tracks in Sumava is under construction. In 2002 was completed an overall gas supply distribution. Through the entire parish has been installed cable television with information channel (replacement for a local radio station) and wireless connection to information and warning system (fire fighting rescue team and civil defence).

page 79

Nalžovské Mountains

History of this parish is connected with metal mining, mainly silver but also lead and tin, mined in the Silver Mountains. Below them lies Nalžov, known already in 1379. Both parishes merged on 1st January 1952 into one under the name of Nalžovské Mountains. Dominant feature of Nalžovské Mountains, apart from a Renaissance castle, is the church of St Catherine with a spectacular gallery of baroque statues and a large crucifix, erected in 1721–23 in place of original wooden church, mentioned already in 1534. By the side of the church stands a conciliatory cross and in front we can see a row of small stone columns with the stations of the Journey of The Cross, painted on sheet metal.

page 81

Development of Cycle-tourism in the Sumava Region

Construction of new stretches of cycle routes, recon-

struction of the road surface and providing small rest areas along marked cycle tracks is at present one of the important activities contributing towards cultivation a regeneration of rural countryside. Main co-ordinator of preparation for project of signposting of cycle routes including the accompanying information system is the Regional Centre for Development of Rural Countryside – AgAkcent Ltd. In year 2000 was developed a project of signposting of cycle routes in a major part of the Klatovy district. In following years, proposed cycle routes were furnished with traffic signs. Signing was completed on cycle paths in 2002. So in the territory of Klatovy district has been established an integral network of signposted cycle paths with the highest density in the Pilsen Region. From this season the cyclists can enjoy for example a 2.4km long stretch from Javori to Velhartice, or 2.7km long route along Ostružná, between Nemilkov and Rájský Mlýn. From there they might continue along a newly surfaced path offering scenic views of the valley of Drnový brook, over Rájska to Besiny Eurocamp. Other repaired stretches are on route no 332 from Besiny to Vrhavec and around Hradek-near-Susice. There is also a new cycle path Luby ČD–Vrhavec and an educational theme cycle route Farmer's Path.

page 82

Susice

Susice pursues intensively a solution of reclamation of public green spaces in the town. One of the outstanding actions were reconstruction of park outside TG Masaryk's Primary School, planting of new alley of trees along Jan Seitz's Embankment or reconstruction of park near the Susice cemetery. Apart from cultivation of parks and green spaces it is also necessary to mention the changes in the very centre of the town - reconstruction of the dilapidated hotel Crown that is near completion, commencement of a reconstruction of once famous hotel Fialka. Credit for this goes to the local businessmen, who were supported by the town. In December 2002 also commenced a vast reconstruction of the historical Town Hall. New element in the construction will be built-in inner atrium with vertical communication via lift. Reconstruction should be completed in the spring 2004.

page 84

Modrava

In the middle of the National Park Sumava, lies the parish of Modrava combining three ancient settlements:

Modrava, Filipova Hut and a part of Vchynice-Tetov. Since 1757 Modrava has been developing as a fishing and hunting settlement connected with nearby glassworks. Later it became more involved with lumber trade. Filipova Hut was founded in 1785 as a glass manufacturing settlement. The glassworks were constructed on a land belonging to the then proprietor, Count Philip Kinski, who authorised the building of the works that were named after him. The settlement Vchynice-Tetov started with a glass manufacture, however later became better known for its shipping canal whose construction was started in 1799 by Ing Rosenaur. Present day Modrava region can offer tourists a number of attractive cycle circuits for summer holidays and in winter there will be cross-country ski tracks. Although there is still a lot of closed areas, a wide network of new and reconstructed pensions or hotels is being set up. Well worth a visit is a renovated gamekeeper's lodge in Brezník with a historical exposition dedicated to Karel Klosterman.

page 85

Green Energy

West Bohemian Energy (ZCE) is aware of an increasing interest in supply of ecologically generated electricity. This is being offered as so-called „green energy“ and though only available for a year, today the company is supplying 300-megawatt hours per month. Energy from renewable resources is being delivered to spa enterprises in Constantine Spa or Spa Letniny. Electricity from renewable resources is delivered to customers together with „standard“ energy, as it cannot be filtered out of the distribution network, however the company carefully monitors the amount supplied so that it does not exceed the actual share of ecological production. ZCE generates in its own hydro power stations such as power stations Cenková Pila or Vydra, roughly one percent of all delivered energy.

page 86

Železná Ruda Region

Železná Ruda region is an ideal area for all-year-round holidays. In this westernmost part of Sumava is something for everyone, whether a demanding sportsman or a visitor seeking peace and tranquillity. According to the season, you can indulge in skiing, cycling, rambling, tennis or ball games. By Železná Ruda region we mean the areas of parishes Hamrý, Hojsova Stráž, Spicák, Železná Ruda and Prácheň. The parishes are joined by

a network of routes for all types of tourism from the leisurely motoring to mountain cycling for demanding sportsmen.

page 87

Country Residences and Folk Architecture in the Czech West Region

Monuments of folk architecture are the original proofs of historical development of the region. They were built from quarried stone or hewn ashlar, baked or sun-dried bricks, rough hewn blocks of wood or roughly finished tree trunks. Used as living quarters, for breeding of the farm animals or storage of agricultural produce and tools. Village clocks chimed the hours and reminded of the transitory nature of everyday life. Rural churches, vicarages and residences of small feudal lords formed the mosaic of buildings surrounded by intensively farmed land.

Hundreds of villages and settlements complement secluded places, houses either individual or in small groups and also remarkable, vast feudal farmyards. In the Pilsen Region, rightfully dominant are farmyards built within the complexes of abbeys, the most extensive demesne in the neighbourhood of Pilsen, Domazlice, Tachov, Strakonice and Kralupy.

Integral parts of the rural locality are also the temporal feudal residences, usually tied with feudal farms. Serf farmsteads lie in close proximity. In the 18th century the grounds of many localities were markedly changed. Large farms were divided usually into groups of either farmsteads or dwellings. Among significant factors in urban formation of individual localities belong religious buildings.

In the Pilsen Region, despite the often-unfavourable development of rural countryside during the second half of the 20th century, remains a number of remarkable objects of so called folk architecture. Next to the tripartite chamber type houses we find tripartite houses of farmyard type, also houses similar to the buildings of so called "Volary House". Buildings with log cabin construction were in the past spread over the whole Pilsen Region. From the Northwest came into the Pilsen Region a stone built house that reflects the building practices in areas influenced by German building tradition, for example Cheb, As, partly Sokolov and Karlsbad. In the past, such buildings were found in the Horádovce area and also in places with sufficient amount of easily accessible building stone. In the neighbourhood of Pilsen, these buildings were patronised already in the 18th century and many are still standing today.

Area surrounding Pilsen was markedly influenced during the first half of the 19th century by so called folk

classicism in a whole scale of widely used architectonic elements. So emerged a traditional form of one floor stone house with and saddle roof. Since the second half of the 19th century emerge houses with mezzanines, often added onto existing stone built houses. In the last third of the 19th century in the west and north regions start to emerge a large number of houses with upper floors. In the full swing entire villages around Pilsen are being rebuilt, getting rid off log-cabin type of constructions. Created are extraordinary village chapels, influenced by historicism of building styles; number of constructions, mostly dwellings, is arranged in the spirit of fading away folk classicism or historicism of various forms of building styles.

The first third of the 20th century brings into the appearance of many villages whole host of buildings under construction influenced by the building output of urban environment. Distinct influence on urbanism is caused by expansion of industries. On the edge of villages influenced by industries, quickly grow colonies of emergency dwellings, to this day used as more or less acceptable accommodation.

Mainly due to the economic conditions, until the 1950s in certain parts of Pilsen existed residential areas, where by chance remained a large, typologically varied historical building fund. However during the next 40 years a relatively wide collection of timbered buildings, originating mainly from the first half of the 19th century, practically disappeared.

Only a few examples were preserved.

Roughly from the 1960s starts building of new small family houses in the villages, whose design and building materials pushed out the traditional folk house that was built during the entire 19th and a beginning of the 20th century. This relatively adverse trend lasted in a slightly different form even after November 1989. Modern Age gradually removed regional differences and in many aspects locked present building production into uniformity. The use of majority of surviving monuments of folk architecture has undergone a fundamental change. In order that these monuments remain a source of inspiration, or a souvenir of the past cultural and building traditions of the region, it is essential to point out their existence, get to know them and protect them.

Karel Foud

page 88

Small relics in the Pilsen Region

The Pilsen Region is rich in small relics that for centuries formed an integral part of the countryside culture. Especially outstanding is the variety of so called conciliatory crosses which are usually a simply worked stone slabs or crosses, often finished with carved symbols or

inscriptions. Majority of these originated as a memorial in a place of a tragedy. Usually closely tied to Christian symbolism, in the view of their simple shape and design, in the absence of any inscription or a contemporary documentation, we can only guess the real purpose of the original existence of individual memorials. Conciliatory crosses, typically found in the countries of Central Europe, provided a specific function during the Middle Ages. Murderer would set up a cross as a part of his repentance before God and Man. Important areas where these relics are found are regions Pilsen-North and Tachov. Unique finds are circular stone stele found in Pilsen-North and Tachovy regions. The relics found in the Kralovice region are frequently finished with a relief of so called "finial metal cross" also used on gravestones in the 13th and 14th century. Small crosses and wayside shrines are a typical complement of intensively farmed countryside. Most frequently used form until the beginning of the 20th century was a large wooden cross, also referred to in contemporary documents as Our Lord's Passion. Most of these had a body of Christ painted on a cut out metal sheet and a wooden tablet with the inscription INRI above, some had wooden and later cast iron sculpture or pictures of Saints. The crosses used to have a small protective cover in a shape of a pointed roof, made of sheet metal with decorated edges. Crosses made from long lasting materials later replaced most of the wooden crosses. Sometimes during the exchange a small quantity of wooden remains of the old cross would be placed within the new cross. Other typical examples are granite crosses found in the regions of Pilsen-South and Klatovy. In areas of developing metal industries are found some large crosses made from cast iron. Since the end of the 19th century the function of large wooden crosses were taken over by small stone field crosses with cast iron crucifixes that were often mass-produced and used also as gravestone sculptures.

Most decorative forms of small relics are small stone shrines. The simplest form of these is a square shaft with a niche on top of the pillar, these were built already in the Middle Ages, often from wood. In niches were placed pictures of Saints, often also Eternal Light. Examples of these are found in Pilsen, Tachov, one shrine decorated with carved symbols of axes is standing near village Hvozdy. During the Renaissance emerged a form with plinth, round shaft and on the top of the shrine was a stone or forged cross. Quality work from this period is to this day found in the Stribro region. During the Baroque period these relics were widely spread, often placed near important residences on main roads, especially in the care of monastic hierarchy. Small relics are also found in large forests that are one of the riches of the Pilsen region.

Due to the purpose of their existence, border stones occupy a unique place among small relics. Their origin is not caused by individual fate but as an official act. They

witness the shape man imposed onto the countryside, they are a proof of property, power and many other historic circumstances.

Small relics are bound to the life of inhabitants, they record a journey through life, fate, good or evil. They testify about births and deaths, faith and salvation, love and hate. They are not just an artistic embellishment of the landscape, a human work planted into natural environment. They chronicle former generations, are proofs of their strong bond with the countryside. Without these small witnesses the countryside loses its memory.

Tomas Karel

page 90

Examples of successful renovation of historical bridges in the Pilsen Region (1992–2002)

This contribution contains an overview of historical road bridges repaired in the last decade with a good result in care of ancient monuments. In one case also mentioned is a successful example of a new bridge built in a protected zone.

One of the cases deals with a road bridge from late 19th century in Stahlavice near Pilsen, used for local communication across the river Uslava. It is the oldest steel arch bridge in the region. The bridge was completely restored in 1992 and again repaired in 2000. Next one is the stone bridge on the river Strela in Rabštejn, originating in the 14th century. It is a two arch slate bridge. Reconstruction was carried out in 1993. The stone arch bridge on the river Radbuza in Dobruška was probably built in the 16th century and rebuilt in 1879. In the years 1994–95 was completely restored in compliance with the requirements of the Institute for Protection of Ancient Monuments. The road was re-paved with stone; drainage system taking the rainwater from road to the stone gargoyles was renovated. Further example is the reconstruction of a steel road bridge on the river Radbuza in J.Litrov Street in Horský Týn. This two-field bridge with box-girder main support was built around 1910. Repairs were carried out in the second half of 1999.

Bridge with signal box "Rechle" combined with a firm weir on the river Vydra (in the Land Register of Filipova Hut) was constructed in 1799–1801 as constituent of Vchynicko-tetovský Canal. This admirable water work was used for transport of timber until the 1950s. Since the 1930s it also supplied water to hydroelectric power station Vydra. Almost defunct timbered bridge was renovated in 1999–2000. In Tachov, concrete, two arch pedestrian bridge on the river Mže was repaired in 2000–01. Both are listed monuments. Also in Tachov,

a new bridge was built in place of old bridge, which was destroyed during the World War II. Reconstructed was also a reinforced concrete girder bridge in Pilsen, dating from 1905.

Further renovation of listed bridges in the Pilsen Region will undoubtedly continue into the future years. Recent discussions with the Institute for Protection of Ancient Monuments concerned the rebuilding of bridging across the river Berounka in Jateční Street in Pilsen. After completed renovation this listed bridge will serve pedestrians and cyclists only.

Due to the fairly poor technical condition of the stone bridge on the river Radbuza in Americká Street in Pilsen, future repairs are expected. Further in the pipeline are repairs of listed bridges in Bělá nad Radbuzou and of a stone bridge in village Prostibor. A very successful reconstruction of a historical bridge was also realised in Stribro.

Pavel Domanický

page 94

Town Halls

Pilsen Region has altogether 505 parishes, and that means the same amount of parish and town offices – Town Halls, where citizens can come with their worries. For a number of towns and parishes the town hall is a permanent reminder of important historic events. In number of places the town hall is a dominant building, often a cultural monument, as town hall and church were always the most important buildings in historical seats. Life of a town hall has a lot in common with human life, as the elected personnel in the building influence the life of the town. Its walls witnessed for centuries periods of joy, inner strength and success as well as years of mental and physical fatigue, decline and downfall.

Lately people have been realising that they were proud of the place where they live, and even a town hall could become expression of pride as a symbol of self-governing and public body. Lovers of architecture will appreciate in many places the development of building from Gothic to present-day modern trends. Please accept an invitation to visit several interesting town halls of the Pilsen Region.

Cernikovice

First written mention of the parish comes in the year 1250. Settlement already started after 1039, when Polish tribes followed Prince Bretislav I. into the area west of the Black Forest, west of Krivoklát Region. Until 1989 the parish fell under management of the

town Kozlany. In 1990, the parish regained self-government and for almost three years the councillors' sessions were held in temporary conditions. One of the resolutions of the local councillors was, after reaching an agreement with the citizens, to build a new town hall. Because of the character of Cernikovice with mainly single floor cottages and farmhouses without a church, the type of building was chosen that would not violate the face of the village and would fit into the surroundings by suppressing its dominance, as the building plot was not in the centre of the parish. The parish has 80 inhabitants and many endeavoured through their own work to get the building works started in 1993. The opening was celebrated 28 October 1997. The building apart from the council offices and community hall contains also an apartment and after forty years reopened pub and a small shop. Nearby is a beautiful valley of the river Berounka with important castle Krasov.

Stribro

Royal Stribro played a remarkable role in the fate of the Czech State and nation since 1131 when its name was Miza. Today the town has 7871 inhabitants and a declared Protected Town Zone with a plethora of protected monuments. The Town Hall building emerged immediately after a fire in 1588 at the time of burgeoning Czech town life. Among Czech Renaissance town halls, Stribro Town Hall holds an important place thanks to its town-planning role within the main square and its typically Czech architecture.

It is a vast building with three gables, realised by Albrecht Vlach Gryson. Rear part of the site was designed and extended in the 19th century. In the same period a reconstruction of the façade and graffiti was carried out after design by Prof. V. Schwerdtner. Figural graffiti represent supposed founding of the town by Prince Sobeslav I. in 1131, defending the town against the Crusaders in 1427 and an allegory of Justice.

The last expensive renovation of the Town Hall was carried out in 1990–1997 and in August this year the town hall was ceremonially opened and restored to its original purpose – management of the town. Next to the site is a summerhouse, used as a travel agent's office.

The town's environs are equally attractive for tourists, especially the valley of the river Mze with remains of mining galleries and a water reservoir in Hracholusky dam all offering good conditions for recreation in well appointed camping sites.

Puclice

Puclice appears in the sources relatively late. At the end of the 14th century it was a part of Castle Lacembok-near-Stankov. The name Puclice originated allegedly

from the word "puclík", meaning a plump person. Puclice has altogether 304 inhabitants. Present Town Hall is situated inside the fortifications. The oldest part of the fortifications is connected according to a saddle portal in the cellars with the yeoman lineage of Slovice. In 1684 the fortress and estate was bought by Jaroslav Hora, knight of Ocelovice, who became the regional governor and led the army against the rebellious Chods. After 1765 the fortification was lowered and arranged as accommodation for feudal officers. In the fortress-castle was erected a small altar with a picture of St Mary Magdalen, later transferred into the chapel. After the land reform the parish kept the fortress, later used partially as a poor house, depository and a forer's accommodation.

The fortress is situated in the middle of a settlement on a rocky hill. From the three ponds guarding the fortress, only one survives to this day. The site was several times rebuilt, but the original Renaissance or late Gothic style is still obvious. Artistic value is also found in the remains of the frescoes, souvenir of the original noble owners. Later wall paintings originate from the 18th century. So far no illustration has been found that would show the face of the old fortress, nor any description. The fortress is entered into the state register of ancient monuments, its position and overall preservation of the defence system makes it a first class monument of its kind. Present repairs of the site started in 1997. First of all a portal with gate was constructed to encompass the site. Then gradually the roof covering was replaced and engineering network installed. At present the fortress is used as a municipal office, a kindergarten, library and there is also a community hall with an interesting polychrome ceiling. The courtyard is paved with granite paving stones.

Kasejovice

First written mention of the parish Kasejovice appears in 1264. The parish is of a street type. To its development contributed above all well known cattle markets. At the beginning of the 15th century the small town was owned by one Anna Zmrzlikova of Svojsin. Influential sections of the local population were Jews. Remains of a ghetto, synagogue and a cemetery document their life here. Since 1878 Kasejovice was elevated to a status of a town. At present the population of the parish reaches 1285 inhabitants. The Town Hall is situated near the main road. The building burnt down in 1656 and 1688. New stone built Town Hall was constructed in 1694 and in 1701 a clock tower was added. The old mechanical clock measured time until 1973, when it was placed in a depository and replaced by a new electrical clock. In 1704 a jail was also added.

During the fires of 1791 and 1868 even this Town Hall burnt down and after the last fire restored in its present

style. In the 16th century the little town acquired its own coat of arms - silver rampart with a tower in a blue field and furthermore was granted the right to use wax seal. At the entrance to the Town Hall are two metal plaques with names of the victims of the Great War. Into the entrance hall wall a stone is set in with a carved image of a human face, probably a remain of a pillory. At present on the ground floor is situated a Post Office. The parish has a number of other building monuments. The surrounding countryside offers beautiful scenery with several ponds and a nearby castle Lnare.

Nectiny

The village Nectiny is mentioned for the first time in 1169. In those days the owners were the landlords of Nectiny. In 1511 King Vladislav Jagellon restored the village destroyed by the hussites and again elevated it to a small town. Last feudal owners were an old family Mensdorf-Pouilly. At the end of feudalism the small town had over 1000 inhabitants. After resettlement of the Germans and due to its isolated location in a not very fertile farmland, the number of inhabitants dropped to the present 614. The original Town Hall, no.1, was built at the end of the 17th century. In 1733 it completely burnt down. In the same year a New Town Hall was built and with just a few small adaptations is still standing today. The ground floor has always been used as a pub and publican's accommodation. On the first floor were two offices and a civic hall. Worth mentioning are adaptations from 1927 when the civic hall was enlarged and a staircase added. In 1947 partitions that divided offices from the hall were pulled down and the hall was extended across the whole floor. This remained until 1960 when the structure of the building was altered, the hostelry on the ground floor enlarged and the civic hall undergone a radical extension.

When immediately after 1945 Czech nationals resettled the border areas, the Parish Council's offices moved into the house no. 82 opposite where they remained to this day. Even this site is rather interesting from the building angle, as a wealthy merchant constructed it in the 1940s as -at the time modern- house for his daughter, married to a local teacher. This Town Hall was also adapted in 1990s and is still used for its original purpose to this day. The parish lies in a Nature Park Manetinsko. The countryside has many natural attractions, building monuments and historical milestones. Majority of the forest roads has tarmac surfaces and is suitable for cycling on marked cycling routes. The environs are a paradise for wild mushrooms and fruits of the forest pickers. Pilsen 2-Slovany

The search of new premises for a magisterial Town Hall of the municipal area started already in 1990, as the site where people were used to come was in ownership of another organisation. To ensure correct management of

the office was rather difficult in these circumstances, undignified and in respect to capacity, unsuitable for the future. Chosen locality for the new site fulfilled objectives of the administrative centre for the district as it was situated in the centre near a roundabout and within easy reach of public transport. The author of the design is Architectural Atelier AVE Ltd. The project was designed with four upper and two basement level floors. There is also a Police Station and a Bank. Moderate construction, simplicity and clean lines of the design easily fit in with the existing areas. For a basic principle was chosen harmony with built-up area, characteristically prismatic building materials of the socialist construction. Legacy of democracy of the First Republic is associated with a successful functionalism of the pre-war years. It radiates a feeling of rational, moderate beauty, clarity of order.

Individual means of expression of a horizontal prism - white screen of the façade in elegant contrast with metallic blue colour of the frames and glass are complemented by vertical prism of rich red of the tower. In modulation of the walls are used two styles of window apertures. In the walls the windows are sunken, thus accentuating three-dimensional effect of the screen. The tower surface is smooth and has a high-grade untraditional clock with pendulum that is lit up at night. Internal arrangement has a multi-storey communication hall that creates a free democratic space where representative meets citizen. It also creates a simple, tentatively open space, enabling easy access to individual council departments.

mid 20th century it was used as a smithy and housing for socially underprivileged. In later years the building was rebuilt with rather motley elements. In the 1950s with self-help a fire station was added. In 1998 a reconstruction started. The reasons were as follows:

- Unsuitable interior
- Insufficient office space for operating an authority of a growing village.
- Unsuitable, small unaesthetic appearance of the civic and board room
- Insufficient hygienic installations
- Unsuitable heating
- Undignified exterior in the centre of a protected village
- Neglected fire station
- Absence of space for cultural events

Reconstruction was carried out in two parts, in 1998–1999 with the financial help from Program of Regeneration of Villages.

Reconstruction of the Town Hall has another dimension – to become a dignified municipal house with cultural a social background for citizens, to revive the centre of the village and to create a dominant in the protected zone. To be a motivation for owners of other cultural monuments in the neighbourhood, although the town Hall itself is not a listed building. It can be said that this objective is being fulfilled.

page 98

characteristically plump Czech fingers of baroque onion domes. Nowhere else would you find so many, obviously it was always necessary to reprimand in the grumbling, restless and defiant Czech country. Church spires are orientation points in the countryside; Pilsen herself with her tallest spire in the republic had and still has major roads leading directly towards it. With pleasure one can perceive regeneration of countryside of the Pilsen Region that proceeds also towards its dominating features, the church spires.

page 101

The countryside is our treasure

It is no secret that our republic is in the future of unified Europe perceived mainly as a place of leisure time activities, rest, tourism, travel industry, or whatever else you wish to call it. Though it is not just for our geographical easy-to-reach position in the centre of Europe, it is above all for our spas, abundance and variety of preserved monuments, character of the villages and urban developments. Most importantly however the attraction lies in the overall structure and varied character of our country, with its historical town planning influences in incorporating buildings into the countryside.

The Western Country is exceptionally colourful and varied. For its delicate but distinguished topography it could not have been systematically destroyed, as were the lowlands. Our mountains Sumava and Bohemian Forest are soft, dreamy but without dramatic peaks, interesting to look at but hard to live in. All in all we can say that our country is lovely and beneficial and will accord us in the future, if we respect it, regenerate and cultivate it, joy and profit just by its pleasant beauty.

page 102

Pointing Fingers of the Countryside

Church spires, characteristically standing out in our countryside resemble pointing fingers. The tower as an index finger, pointing out the direction the mind should be making for, followed by man's conduct in this world. They are peaked or chisel-shaped gothic towers or cha-

Dysina

The building originates from 19th century. During reconstruction were uncovered foundations, originating from the Middle Ages. Unfortunately there are no existing historical sources. Since the 19th century till the

Plzeňský kraj atraktivní

Vydává: ABF, a. s., Václavské nám. 29, 111 21 Praha 1
Vedoucí projektu: Mgr. Václav Šmerák, e-mail: smerak@abf.cz
Grafika: Ilona Folprechtová, e-mail: folprechtova@abf.cz
 Grafické prvky na obal poskytlo studio Euroverlag.
Překlady: Milena Currall
Tisk: Protisk, České Budějovice
Expedice: červenec 2003

© ABF, a. s., Praha 2003
 ISBN 80-86165-72-8

Poděkování všem, kteří přispěli ke vzniku této publikace:

**Ministerstvo pro místní rozvoj ČR ■ Krajský úřad Plzeňského kraje
Město Plzeň**

AgAkcent s. r. o	Kolinec
Česká pojišťovna, a. s.	Kralovice
Hochtief, a. s.	Měčín
Hospodářská komora Plzeň	Modrava
Národní památkový ústav, územní odbor. prac. Plzeň	Mokrosuky
Útvar koncepce a rozvoje města Plzně	Nalžovské Hory
Západočeská energetika, a. s.	Nečtiny
Západočeská univerzita	Nezvěstice
Bezručovice	Nýrsko
Běšiny	Petrovice
Blovice	Poběžovice
Bor u Tachova	Plánice
Červené Poříčí	Přeštice
Dobřany	Rokycany
Dobřív	Spálené Poříčí
Domažlice	Stráž
Hartmanice	Střížovice
Hlavňovice	Sušice
Hrádek u Rokycan	Světce u Tachova
Hrádek u Sušice	Švihov
Chanovice	Tlučná
Chudenice	Třemošná
Klatovy	Velhartice
Klenová	Vrhavěč
	Zruč-Senec
	Železná Ruda

ABF, a. s.

HOCHTIEF VSB a.s. divize 1 o.z.
Okružní 544
374 04 České Budějovice
Česká republika
tel.: +420 387 436 603, 387 729 111
fax: +420 387 729 154
e-mail: divize1@hochtief-vsb.cz

Divize 1, provoz Plzeň
kontaktní osoba: Ing. Pavel Kugler
Domažlická 138
318 00 Plzeň
Česká republika
tel.: +420 377 819 111
fax: +420 377 431 573
e-mail: pavel.kugler@hochtief-vsb.cz

Výrobní hala s nosnou ocelovou konstrukcí

Moderní trendy evropského stavebnictví podepřené vynikajícím zvukem tradiční české značky - to je HOCHTIEF VSB a.s., jedna z čelných stavebních firem v České republice.

HOCHTIEF VSB a.s. je společností zajišťující komplexní dodávky průmyslových, energetických, ekologických, vodohospodářských, inženýrských, dopravních, liniových, bytových a administrativních staveb - ve všech regionech Čech a Moravy.

Montážní závod na výrobu kabelových svazků, Plzeň - Borská pole

Stavba montážního závodu na výrobu kabelových svazků pro investora SIEMENS AT Plzeň v 1. etapě, později v 2. a 3. etapě pro SY Wiring Technologies Czech Plzeň, byla realizována postupně od srpna 2001 do července 2003.

Záměrem investora bylo koncentrovat tuto výrobu do jednoho závodu. HOCHTIEF VSB zrealizoval na ploše téměř 43000 m² výrobní komplex s výrobními halami, administrativní budovou a stravovacím provozem. Součástí komplexu jsou dále skladové haly, nákladový dvůr, nakládací rampy, parkoviště pro osobní automobily, vjezdová část s vrátnicí, venkovní lehké sklady, trafostanice a inženýrské sítě. Celková hodnota této investice je 348 mil. Kč.

Hlavní částí výrobního komplexu jsou dvě výrobní haly o rozměrech 72 x 93 m, kde jsou umístěny výrobní linky investora. Jedná se o trojtrakty 3 x 24 m s nosnou ocelovou konstrukcí konstrukcí, opláštěné lehkým sendvičovým pláštěm s okny a vraty, zastřešené sedlovou střechou a prosvětlené světlíky se systémem pro odvod tepla a kouře. Podlaha je drátkobetonová. Teplo-vzdušné vytápění spolu s roštem pro technologické rozvody jsou umístěny pod střechou výrobní haly. Přilehlá administrativní budova je dvoupodlažní, zčásti třípodlažní objekt o rozměrech 171 x 7,8 m s navazující stravovací částí 22 x 28 m. Nosná konstrukce je montovaný ŽB skelet s opláštěním z pórobetonových panelů a plochou střechou. V objektu je kancelářské, šatnové a technické zázemí závodu (rozvodny, výměníky, kompresorovna, místnost zálohového napájení) s příslušným vybavením. Stravovací provoz tvoří kuchyň a jídelna.

ČESKÁ POJIŠŤOVNA pojistí rizika při stavbě a rekonstrukci

Pojištění stavebně-montážních rizik na tzv. „všechna rizika“ je i v zahraničí relativně moderním odvětvím pojištění. Základní koncepcí tohoto pojištění je nabídnout pojištěnému přiměřenou a úplnou ochranu v průběhu montáže nebo stavby budovaného díla. Pojišťovna tím za něj přebírá na sebe rizika, která mu vznikají z poškození nebo zničení staveb a konstrukcí budovaného díla, montážních a stavebních strojů, zařízení staveniště apod. Pojišťovna také přebírá na sebe riziko vzniklé z odpovědnosti za škodu vzniklou jinému v souvislosti se stavebně-montážními pracemi na staveništi uvedeném ve smlouvě jako místo pojištění (pokud je toto pojištění odpovědnosti sjednáno).

Pojištění může uzavřít každý, komu hrozí riziko z provádění stavby nebo montáže díla, tj.:

- investor, majitel,
- hlavní dodavatel,
- ostatní subdodavatelé,
- výrobce resp. dodavatel montovaných objektů, který montáž přímo provádí,
- poskytovatel úvěru atd.

Uvedené pojištění je dnes prakticky nepostradatelné ve všech průmyslových zemích. Následkům nebezpečí, která vznikají na stavbách a montážích, je možné předejít. Hospodárný způsob je pojištění (pojištěný nemůže při kalkulaci ceny zakalkulovat náklady na odstranění nahodilých velkých škod a havárií). Proto také banky a další poskytovatelé úvěrů trvají na uzavření stavebně-montážního pojištění, protože tímto způsobem jsou zajištěny poskytované finanční prostředky.

Toto pojištění v sobě zahrnuje pojištění proti „klasickým“ pojistným nebezpečím živelního pojištění (požár, výbuch, úder blesku, záplava, povodeň, vichřice, krupobití, sesouvání půdy, zřícení skal nebo zemin, sesouvání nebo zřícení lavin atd.).

Dále poskytuje pojištění stavebně-montážních rizik pojistnou ochranu před nebezpečími, jako jsou např. zřícení montážních lešení, stožárů, jeřábů a stavebních strojů, pády částí díla nebo předmětů montážní výstroje, škody při manipulaci s břemeny. Pojištění se také vztahuje na škody způsobené místní dopravou a přepravou na staveništi. Pojištění stavebně-montážních rizik zahrnuje i pojištění proti takovým rizikům, jako je úmyslné poškození a poškození nedbalostí a nešikovností pracovníků.

Stavebně-montážní pojištění je nezastupitelné pojištění při všech rekonstrukcích, protože sjednaná běžná pojistná ochrana stávajícího majetku nepokrývá rizika spojená s rekonstrukcí nebo dostavbou.

Foto: Contractors All Risks insurance, Swiss Re, 1990

10. jubilejní veletrh ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A ÚSPOR ENERGIÍ

11.–13. března 2004

Pražský veletržní areál Letňany
pořádá ABF

EcCity

www.ecocity.cz

ISBN 80-86165-72-8

9 788086 165721